

DIN PUBLICATIUNILE CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA LICEALĂ

No. 1

MITOLOGIA
GRECO-ROMANĂ
IN LECTURĂ ILUSTRATĂ

115

G. POPA-LISSEANU

I.
LEGENDELE ZEILOR

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ
IN LECTURĂ ILUSTRATĂ

DIN LUCRĂRILE ACELUIAȘ :

Tablele cerate, studiu de arheologie.

Poesia populară la Romani.

Αευκίη, *Insula Șerpilor*, cu o hartă, studiu de arheologie.

Flora și Floriile, studiu de mitologie populară.

Urme de sărbători păgânești [Brumariu, Moșii, Rusaliile], studiu de mitologie populară.

Incercare de monografie asupra cetății Drăstorul-Siliștra, cu două hărți și ilustrațiuni.

Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei, cu o hartă și 22 ilustrațiuni.

Gramatica limbii latine, Morfologia, Sintaxa și Noțiuni de stilistică, manual de școală.

Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiul limbii latine, cl. III gimn.

Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiul limbii latine, cl. IV gimn.

Metrica versurilor lirice ale lui Horatius, (după Köpke), manual de școală.

Versificatiunea latină, Prosodia și Metrica, manual de școală.

Învățământul limbii latine în liceu.

Din metodica limbilor clasice, No. 1.

Eutropius, Istoria Romană, traducere.

G. POPA-LISSEANU

CL. VII.
FIMEN CONSTANTINESCU

MITOLOGIA

GRECO-ROMANA

IN

LECTURA ILUSTRATA

I.

LEGENDELE ZEILOR

CU SO ILUSTRATIUNI

EDIȚIA a III-a

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «JOCKEY-CLUB» ION C. VĂCĂRESCU

No. 4, STRADA UMBREI, No. 4

1919

P R E F A Ț A

Mitologia greco-romană ce publicăm astăzi face parte din grupa științelor auxiliare, pe cari le socotim necesare să fie date, în mod sistematic, elevilor din cursul gimnazial. Ea a isvorit, deci, din trebuința de a sporî și întregi, printr'o lectură particulară și extrascolară, complexul de cunoștințe dobândite de elevi în studiul istoriei și mai ales în cel al limbii latine.

Mitologia va lărgi vederile elevilor asupra lumii antice, făcându-i să cunoască mai de aproape cultura clasică și le va da, pe furis, o serie de îndrumări în domeniul artei, atât de înaintată, a celor vechi, desroțându-le în special simțul estetic.

Cartea de față, deși este riguroasă științifică, întrucât toate afirmațiunile ce facem sunt bazate pe datele precise ale autorilor clasici, totuși ea nu este o carte de știință. Ea este mai mult o carte de popularizare a științei mitologice. Pusă la îndemâna școlarilor din cursul gimnazial, în primul rând, și în al doilea rând, la dispozițiunea publicului celui mare, care nu poate avea nici timp și nici, în genere, pregătirea trebuincioasă spre a urmări cercetări mitologice, însoțite de aparatul științific, cartea ce publicăm ca umplea desigur un gol, de mult simțit, în literatura noastră românească.

Și după cum am procedat în cursul nostru de limba latină, urmărind supt diferitele ei aspecte Cultura romană și făcând-o accesibilă elevilor supt forma mai atrăgătoare de lectură ilustrată, tot astfel și aci, — în această completare a cunoștințelor asupra culturii antice — am expus mitologia greco-romană supt forma de lecturi ilustrate, prin cari, urmând porașa lui Horatius, — Omme tulit punctum qui miscuit utile dulci, — punem pe școlar pe nesimțite să petreacă, cu profit, câteva momente în lumea veche, surându-i în acelaș timp, mintea și sufletul pentru problemele de artă clasică.

Fiecare capitol este scris în amănunțime și cu lucruri feloștice și plăcute...

Cartea aceasta va desrăbi, sperăm, multe colțsoare tainice din sufletul cititorului curios și îl va face de sigur să priceapă, cât de mare este puterea tradiției, arătându-i că, în mare parte, cultura antică este cultura noastră modernă, că sufletul antic este sufletul nostru, credința antică credința noastră, și, în partea ei formală, religia păgână. — cine ar putea-o crede? — religia noastră supt mii și mii de raporturi. Cartea aceasta, fără să insistăm asupra interpretărilor, ne va arăta multe din miturile strămoșilor noștri, mituri pe care nu le-a putut șterge din amintirea noastră nici lungul șir al anilor, nici restriștea vremurilor.

O mitologie românească, însă, atât de necesară, supt raportul cunoașterii ființei noastre și atât de bogată în date, cum o întredem noi, o mitologie a poporului român, pentru moment, nu e posibilă: materialul de folklor este până astăzi prea răzlețit și prea puțin sistematizat. Ea însă se va produce de sigur pe viitor, fiindcă o mitologie a poporului nostru ne va explica însăși firea poporului nostru.

Cartea de față, pe care sperăm să o citească toți elerii din gimnaziu, înainte de a-și fi ales secțiunea de urmat în liceu, nădărdăm să dezrolte gustul pentru cultura clasică și în special pentru cunoașterea artei antice. Dacă în Germania, în clasică Germanie, bunăoară, cultura veche este așa de mult descultată, aceasta se datorește în mare parte lecturii cărților de felul acesteia, se datorește în special aprecierii monumentelor antice și moderne, referitoare la antichitatea greco-romană. Piețele publice și muzeele statului și cele particulare sunt pline, acolo, de monumente de această natură.

La noi, aceste monumente sau nu se cunosc sau nu se apreciază. Exemplarele destul de interesante din colecțiunile țării noastre, multe originale, ne lasă reci și nepăsători, tocmai din pricină că ne-a lipsit cu totul, până acum, lecturi de felul acesteia pe care o prezentăm astăzi publicului românesc. Cele câteva exemplare, date în această carte, după originalele din muzeul nostru național, ne doredesc, încă odată mai mult, că frumusețea stă în interesul subiectiv ce-l avem noi pentru lucru, iar nu în lucrul în sine. Citești un tablou sau o statuă numai atunci când: ... învălat su citești, prețuești pe un Laocoon sau pe un Bacchus numai atunci, când poți să proiectezi ideile tale subiective asupra tabloului sau statuei ce ai înaintea.

Legendele zeilor — cari în această primă parte a Mitologiei

greco-romane am vorbit numai despre zei. Lăsând pentru altă dată legendele eroilor — le-am tratat în 15 capitole, subsumând, în cercul de influență al zeilor mari, cele mai importante din miturile tuturor divinităților.

Mitologia greco-romană, cu fond de idei, nu poate avea pretenții de originalitate. Originalitatea ei stă mai mult în felul de expunere al diferitelor legende, expunere care să producă impresiune și reacțiune în sufletul cititorilor. Legendele zeilor nu pot fi, deci, decât o prelucrare, în românește, a diferitelor mituri, transmise nouă de textele scriitorilor antici. Prelucrarea, însă, în limba noastră a acestor texte, evident, are să se resimtă de felul de a fi al lor. Ne-am ferit intenționat, din când în când, de a preface prea mult stilul înflorit al autorilor clasici. Animismul și antropomorfismul scriitorilor rechi se va regăsi, prin urmare, și în prelucrarea de față.

Dintre autorii clasici am urmărit în special pe Homer, Hesiod, Pindar, Vergilius, Apuleius, și, mai ales, pe Ovidius; iar dintre moderni ¹⁾ mitologiile sau legendele mitologice ale lui R. Ménard, P. Commelin, G. Schwab, F. Nösselt, O. Seemann și Lexiconul mitologie al lui Roscher.

* * *

Cartea de față s'a făcut din inițiativa și pe cheltuiala Casei Școalelor. Administratorul acestei instituțiuni, d. M. Popescu, dându-și seama că un învățământ oricât de bun ar fi el, are nevoie de a fi susținut și consolidat printr'o lectură extrașcolară, mai puțin teoretică și mai pe placul elevilor, s'a gândit să pue baza — pe lângă multe alte întocmiri ce a creat la Casa Școalelor — unei biblioteci liceale, al căreia prim număr este Mitologia greco-romană. Se cuvine deci să aducem, în acest loc, mulțumirile noastre inițiatorului acestei biblioteci pentru opera culturală ce a întreprins și de care sperăm să se resimtă întregul nostru învățământ secundar.

G. POPA-LISSEANU

București, iunie 1912.

¹⁾ Dintre lucrările în românește n'au fost utilizate decât mitologiile lui Mihăilescu, Săineanu, și un articol al lui Anghel-Iosif, din ziarul «Minerra».

PREFAȚĂ LA EDIȚIA II-a ¹⁾

Trecerea primei ediții, de 2000 de exemplare, a Mitologiei greco-romane, — carte care nu este un manual de școală, — într'un interval de timp relativ destul de scurt, este o doradă neîndoioasă că aparițiunea volumului întâiu, *Legendele zeilor*, răspunde unei necesități simțite și umpleă un gol în literatura noastră. Acest fapt m'a determinat, în acelaș timp, să compun și volumul al doilea, *Legendele eroilor*, volum care va apărea în curând.

Modificările introduse în această nouă ediție a primului volum sunt, în cea mai mare parte, rezultatul criticei ce s'a adus cărții mele și în special al criticei d-lui profesor N. Iorga, din *Neamul românesc literar*, V. 35, 36.

București, Septembrie 1915.

G. POPA-LISSEANU.

¹⁾ Din lipsă de hârtie chromo, în ediția III-a s'a renunțat la ilustrațiunile ce erau tipărite a parte.

2
Vineci Constantin
9 oct. 1922. - pl. V. M. M. M.
Frasani.

I. CREAȚIUNEA după Metamorfozele Orbi.

1. DESTINUL

La început, când omul s'a trezit în mijlocul naturii nemărginite, a trebuit să bage de seamă, că tot ceea ce-l înconjoară, ființe și lucruri, sunt unele trecătoare, adevărate care se nasc, trăiesc și pier, ca bunăoară animalele și plantele, iar altele, vecinice, cari nici nu se nasc nici nu pier, ca aerul, pământul etc. Această observație eră natural să-l ducă la credința într'o ființă superioară, la credința într'o providență. Lumea trebuia deci să fie creată și cămuită de o providență, adevărată de un D-zeu, unic, atotputernic și a toate știutor, care orânduiește cu înțelepciune soarta oamenilor și a no- roadelor de pe pământ.

Cu vremea, însă, popoarele din lumea veche și-au pierdut toată cunoștința lor despre acest D-zeu adevărat și, în locul lui, au început să se închină la mai mulți zei, la o sume- denie de zei, pe cari și i-au închipuit stăpâniți de patimi și păcate, întocmai ca și oamenii muritori. Totuș o licăreală de cunoștință își vor mai fi păstrat ei despre providență și, de aceea, și-au plăsmuit o zeitate, mai presus decât ceilalți zei, o zeitate pe care au numit-o *Fatum* (de unde fatalitate), Destin.

Acest *Destin*, pe care Românul îl mai numește și *Ursită* sau *Soartă*, după credința Grecilor și a Romanilor, eră fiu

al Chaosului și al Intunericului, adică al nopții celei negre. Chaosul și Intunericul erau socotiți și ei tot ca niște zei, dar niște zei fără de început, fără de părinți. Amândoi însă au avut un sfârșit, o moarte, Chaosul prin creațiune, Intunericul prin lu-

Fig. 1. — Fatum sau Destinul.
Desen de S. Lier.

mină.

Toți ceilalți zei ai păgânătății au avut un început, au avut o naștere, deși se zicea că ei n'au sfârșit, că sunt adică nemuritori. Adevăratul D-zeu al nostru, D-zeul religiei creștine, n'are nici început, n'are nici sfârșit. El singur este etern. Cei vechi n'au cunoscut, deci, zei eterni. Și în această privință, pe lângă multe altele, legea noastră creștinească, monotei-

stă este mai presus decât legea păgânismului politeist.

Destinul, după credința lumii antice, eră un zeu fără milă și fără îndurare, un zeu aspru, rece. El nu-și apleacă urechea la rugăciunile oamenilor, cum o face Dumnezeu nostru, în bunătatea sa nemărginită. Toți ceilalți zei se supuneau poruncilor aspre ale Destinului și chiar marele Jupiter nu îndrăzniă să i se împotrivescă; nici el nu putea să-l înduplice sau să câștige ceva în hatărul oamenilor. Nimic nu se putea aștepta dela Fatum. De aceea nici nu i se rugau oamenii, nu i se aduceau nici

închinăciuni, nici jertfe, căci ar fi fost degeaba. Numai oracolele puteau să ghicească puterea și voia Destinului. Hotărârile sale erau scrise pe o tablă de aramă, de pe care nimenea nu le putea șterge și pe cari le puteau ceti numai zeii.

Poeții și artiștii își închipuiau pe *Fatum* ca un bătrân orb — norocul e orb, zicem și noi — având ochii legați, stând cu picioarele pe globul pământesc, ca dovadă că puterea lui pe pământ e nemărginită, și având în mâini o urnă, uneori o carte, în care se găsește scrisă soarta oamenilor și purtând un sceptru, simbolul atotputerniciei sale. Deasupra capului zelui se vede o cunună de stele, semn că în stăpânirea lui nețărmurită stă nu numai pământul și infernul, dar chiar și ceriul. (Fig. 1).

2. FACEREA LUMII

La început de tot, înainte de a fi fost ceriu, pământ și apă, — ne spune poetul Ovidiu — eră o singură prixeliște în lume. Eră un *Chaos*, adică o îngrămădire de elemente fără nici o înfățișare; o greutate fără viață și un amestec de tot felul de lucruri, în plină vrajbă. Pe ceriu nu lumină nici soarele dătător de viață și nici dalba lună cu coarnele ei meru în refacere. Pământul, azi neclintit, nu eră încă înconjurat din toate părțile de aer, iar marea nu-și întinsese încă brațele sale până la îndepărtata margine a uscatului. Peste tot, pe unde eră pământ, pe acolo eră și apă și aer: pământul nu eră vărtos, unda nu știă de corăbii, aerul n'avea lumină. Nimica nu aveă o formă a sa; nu erau corpuri. Toate elementele erau în luptă: frigul cu căldura, lucrurile umede cu cele uscate, cele moi cu cele tari, cele grele cu cele ușoare.

Un zeu, sau poate *Natura* binefăcătoare, a pus capăt acestei lupte. A despărțit apa de uscat și uscatul de ceriu; a despărțit și aerul mai gros de eterul cel curat și subțire. După ce a desfăcut acest haos și a despărțit elementele, dând fiecăruia locul său, le-a orânduit legi hotărâte. *Focul* mai ușor s'a ridicat strălucind pe bolta cerească, ocupând locul cel mai de sus; *aerul*, mai greu decât focul, s'a așezat după el; iar *pământul* cel mai greu, mai greoiu decât aerul, a târît în jos, după sine, corpurile cele mari; în sfârșit *apa*, răspândindu-se în jurul uscatului, a intrat chiar în măruntaele pământului și l-a înconjurat de toate părțile.

După ce zeul a împărțit și a orânduit astfel lucrurile, a început să dea o anumită *formă pământului*; ca să fie la fel din toate părțile, l-a făcut rotund, ca un glob. A dat apoi poruncă să se formeze *mările* și să se umfle la suflarea vântului și să se răspândească împrejurul uscatului. A creat *isvoare* și *bâlfi* și *lacuri* și *râuri*. Acestea din urmă, șerpuiind printre maluri povârnite, sunt sorbite, pe ici pe colea,

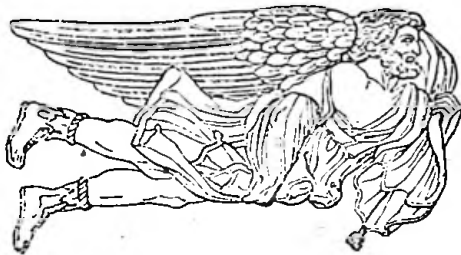

Fig. 2. — Eurus, vântul de sud-est.

Beso-relief. Athena.

de uscat, altelei însă ajung până la mare, și, intrând în câmpia întinsă și liberă a mării, isbese țărni în loc de râpe strânte. În urmă au început să se întinză *câmpiile*, să se așeze ceva mai jos *văile*, să se acopere cu frunză

pădurile, să se înalte *munții* și să se ridice *stâncile*.

Și precum a împărțit zeul bolta cerească în *cinci zone*, două la dreapta, două la stânga și una la mijloc mai ferbinte decât celelalte, tot astfel globul pământesc, acoperit de bolta cerului, l-a împărțit în *cinci zone* sau regiuni. Zona de mijloc e atât de ferbinte că nu poate fi locuită; o zăpadă

vecinică acopere pe cele dela margine. Între acestea din urmă se găsesc zonele, temperate de căldură și de frig.

Aicea, în această regiune temperată, zeul a poruncit să se așeze și *negurile* și *nourii* și *tunetele*, cari au să bage

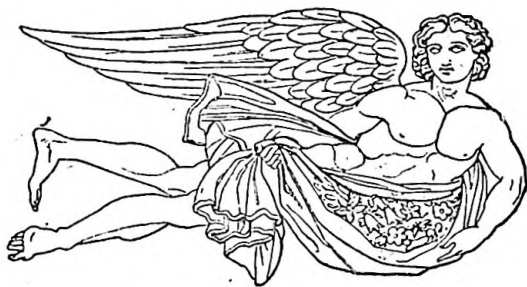

Fig. 3. — Zephyrus, vântul de apus.

Baso-relief, Athena.

groaza în oameni, și *vânturile*, cari fac să se producă fulgerele, și *frigul*. Creatorul însă n'a lăsat vânturile de capul lor. Cu toate că ele au fiecare o împărăție deosebită, totuși, din pricina

vrajbei lor de frați, cu greu le-ai putea opri să nu prăpădească lumea. De aceea *Eurul* fu surghiunit în împărăția Perșilor, în împărăția Arabilor și în munții, pe cari se ivesc razele îndepărtate ale Aurorii. Lăcașurile pe care le încălzește soarele cu razele sale dela asfințit sunt în stăpânirea *Zefîrului*. Năpraznicul *Crivăț* s'a repezit în Scitia și în regiunile din Miază-noapte. Furtunosul *Austru* și-a stabilit împărăția nourilor și a ploilor în ținuturile de Miază-zi. (Fig. 2—5). De-asupra vânturilor Creatorul a așezat ete-
 rul cel ușor și limpede, lipsit de miasele necurate ale pământului.

Fig. 4. — Boreas, Crivățul, vântul de Miază-noapte.

Baso-relief, Athena.

După ce Creatorul lumii a orânduit în hotare anumite locul diferitelor corpuri, *stelele*, cari până atunci stătuseră înmormântate în întunerecul haosului, începură să strălucească pe

întreg întinsul cerului; și pentru ca toate regiunile să fie locuite, bolta cerească se prefăcî în locaș al stelelor și al zeilor; apele în locaș al peștilor; pămîntul al fiarelor sălbatice; aerul al păsărilor într'aripate. Lipsiă însă un animal mai

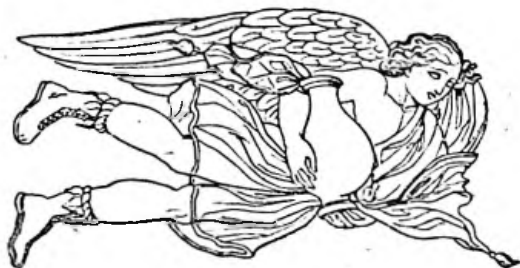

Fig. 5. — Notus, Austrul, vântul de Miază-zi.

• Baso-relief. Athena.

de seamă, cu o minte mai înaltă și făcut ca să poruncească tuturor celorlalte. S'a născut *omul*: fie că marele creator, care a scos lumea din haos, l-a plăsmuit dintr'o sămânță divină, fie că pămîntul, de abia ieșit din mâna creatorului, și de abia despărțit de eterul cel înalt, mai reținuse încă sămânța cerului înrudit, și pe care Prometheu, fiul lui Iapet, înmuind în apă țărâna pămîntească, l-a făcut în chipul zeilor a toate stăpîntori. Și, în vreme ce toate celelalte animale privesc aplecate pămîntul, omului i-a dat o frunte mândră și i-a poruncit să se uite la ceriu și să-și înalțe privirea spre stelele de sus. Astfel pămîntul, care odinioară nu eră decît un haos fără formă, transformându-se capătă figuri de oameni, necunoscuți mai înainte ¹⁾.

¹⁾ Compară *Creațiunea lumii*, după poezia Ovidiu, cu *Creațiunea lumii*, după tradițiunea biblică, și cu *Creațiunea lumii*, după teoria științifică de astăzi.

3. NAȘTEREA ZEILOR

Fiindcă toate câte se văd și câte există în lume, s'au născut, după cum credeau Grecii, din puterile cerului și ale pământului, eră firese lucru ca și zeii să fi fost născuți tot de

același puteri, de puterea cerului și a pământului, adică de Uranus (Caelus) cerii, ca bărbat, și de Gea, pământ, ca femeie. Din unirea lor, adică din căsătoria lui Uranus cu Gea -- care purtă diferite numiri, ca Titea, Ops, Tellus, Vesta, și chiar Cybele. -- s'au născut 45 de copii, Titani și Titanide, adică fii Titei, sau ai Pământului, întru chipând diferitele puteri ale naturii. Cei mai în-

Fig. 6. — Cronos-Saturnus.

După o piatră antică gravată. Pompei.

semnați dintre aceștia au fost: 1. Oceanus, 2. Iapetus, 3. Saturnus, 4. Tethys, 5. Mnemosina, 6. Themis și 7. Rhea.

tata lui Cronos.

avea lui 1. Saturnus (Cronos, timpul), cel mai tânăr dintre titani, eră în acelaș timp și cel mai șiret. Acesta, din cauză că tatăl lor Uranus, având teama de copiii săi, îi aruncă îndată după naștere în Tartar, adică în sânul pământului, la îndemnul Geei, mama lor, se puse în fruntea fraților săi și se

Tethys fiica lui Nerou.

revoltară cu toții în potriua lui Uranus. Saturn primî dela mama sa o seceră, numită *harpe*, cu care rănî așa de tare pe tatăl său, încât îl aduse în neputință de a mai avea copii. De supărare și din cauza rănii, Uranus murî, după ce prevestî mai întâi fiilor săi pedcapsa ce aveau să-și primească pentru crima lor. Lui Saturn îi prezise în deosebi că 'la rându-i va fi și el detronat și izgonit de fiii săi. (Fig. 6).

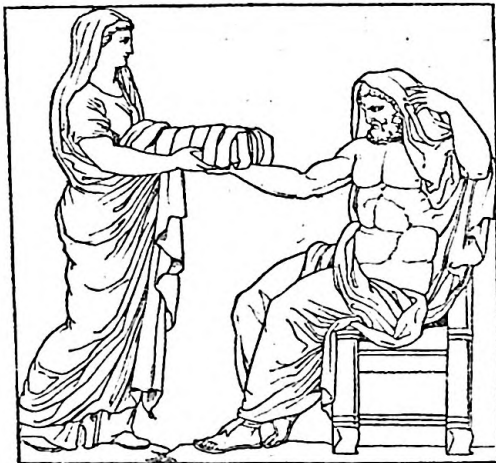

Fig. 7. — Șiretlicul Rheeli.

Baso-relief antic, Muscul Capitolin, Roma.

Sângele ce curse din rana corească a lui Uranus se răspândi pe pământ și dete naștere *Purriilor*; cel care căzî în spuma mării făcî să se nască *Aphrodita* (sau *Venus*).

După aceasta, Saturn se căsătorî cu soru-sa Rhea. (o altă personificațiune a pământului). Rhea devenî în curând mamă a cinci copii *Hestia-Vesta*, *Demeter-Ceres*, *Hera-Iuno*, *Hades-*

Pluton și *Poseidon-Neptun*. Dar, de frică să nu se împlinească prevestirea lui Uranus, îndată ce soția sa Rhea năștea un copil, Saturn îl și înghițî, — timpul înghițite toate.

Când se născî al șaselea copil, *Zeus-Jupiter*, muma întristată de a fi pierdut atâți copii, ca să scape cel puțin pe acest fiu al ei de lăcomia lui Saturn, se gândî la un șiretlic. Pe copil îl ascunse într'o peșteră. iar lacomului părinte îi dete să înghițî o piatră înfășată în scutec. Saturn, care avea vederea scurtă și stomacul excelent, o dete pe gât fără să simțā. Nenorocitul, nu băgā de seamă că, înghițînd această piatră, puneā la adăpost pe fiul său, care avea în urmă să-l

răpue cu puterea brațelor și să-l isgonească din domnia ce o avuse până atunci. (Fig. 7).

După un an de zile, Jupiter ieși din peștera unde fusese ascuns și se pregăti să pedepsească pe crudul său părinte. Metis, viitoarea soție a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv. Atunci acesta vărsă mai întâiu piatra și apoi pe copiii înghițiți. În urmă Jupiter trată pe Saturn, precum acesta tratase pe Uranus și, gonindu-l din ceriu, se întronă în stăpânirea lumii.

4. SATURN PE PĂMÂNT

Se spune că Saturn, fiind detronat de fiul său și redus la starea de simplu muritor, s'a refugiat în Italia, în Latium (latere, a se ascunde), unde adună în jurul său pe oamenii cari, deși aveau un conducător, un rege, pe Ianus, trăeau prin păduri, ca niște sălbatici. Saturn (sala-sămăntură) învăță pe oameni agricultura și epoca cât a trăit aci, a fost o epocă de belșug și de prosperitate: a fost epoca vârstei de aur. Oamenii, în această vreme, trăeau într'o egalitate desăvârșită, fără griji și fără necazuri. Pământul producea dela sine, nelucrat, toate bunătățile. Liberi de necazurile zilnice, viața se scurgea în liniște și pace. Oamenii nu știeau ce e suferința sau neputințele vârstei; ei trăiau în deplină putere până ce venia moartea. Sufletele, după moarte, se prefăceau în spirite bune, cari mângăeau pe cei rămași în viață, dându-le fericire și dreptate. Spre amintirea acestor vremuri fericite, Romanii sărbătoreau în fiecare an, cam la Crăciunul nostru, o sărbătoare foarte populară, Saturnalele, cari țineau șapte zile. Sărbătoarea începea prin desfacerea unor legături de lână dela

statua zeului, legături cu cari eră legat un an întreg: aceasta însemnă că se ridicau toate legăturile, cu cari eră încătușată libertatea omului. Urmă apoi un repaus, un armistițiu, în toate afacerile publice și particulare. Tribunalele se goliau,

Fig. 8. — Bustul lui Saturn

Muzeul din Vatican, Roma.

nici o crimă nu se mai pedepsiă, nici un războiu nu se mai declară. Erau numai chefuri, bucurie și veselie. Mai ales sclavii se bucurau de această libertate. Ei aveau dreptul să și pue pe cap pălării, semn al libertății, să se îmbrace cu

togă de purpură, ca cei mai de seamă cetățeni, și, ce e încă mai mult, puteau să fie serviți de stăpânii lor, pe cari adeseori îi luau în bătae de joc. Puteau cu această ocazie să spună toate păsurile serviciului lor și toate cusururile stăpânilor. Peste tot domniă bucurie și veselie, atât în case, cât și pe strade, și întocmai ea și la anul nou al nostru, își trimiteau fel de fel de cadouri. Puteau se zică, cum zicem și noi despre Crăciun, care a înlocuit sărbătoarea păgână a Saturnalelor, «căci aceasta este pentru noi, cea mai mare din sărbători». Saturnalele amintiau vremurile de aur, din epoca lui Saturn (Fig. 8).

Fig. 9. — Janus bifrons.
După o monedă romană.

Saturn era, la Roma, în strânsă legătură cu *Ianus*, rege și zeu al începuturilor, — de aci *Januarie* — al intrărilor, — *ianua*, poartă — și, fiindcă cunoștea trecutul și viitorul, era închipuit cu două fețe. (Fig. 9). Templul său nu era închis decât în timp de pace; în timp de războiu era totdeauna deschis. Inchis nu s'a întâmplat să fie decât de vr'o trei ori în întreaga istorie a Romanilor.

5. VÂRSTELE OMENIRII

Omenirea a avut mai multe vârste, cărora li s'a dat numele diferitelor metale. De obicei se numără patru vârste.

Cea dintâia a fost vârsta de aur¹⁾. Omul păziă, în această vârstă — ne spune poetul Ovidiu — dreptatea și buna credință, fără să aibă trebuință de legi și de judecători. Nu

¹⁾ Compară cu acest capitol, V. ... I. 2. *Paradisul*.

se ştiea pe atunci nici de pedeapsă, nici de frica de pedeapsă. Legile nu erau scrise, ca astăzi, pe table de aramă, iar oamenii nu tremureau înaintea judecătorilor. Oamenii trăiau în pace, fără să aibă trebuinţă de aceştia. Poporul încă nu tăiasă bradul din munţi spre a-l trimite pe câmpia lucie a mării să cutreere astfel, sub formă de corabie, o lume străină. Oamenii nu-şi cunoşteau decât ţara lor; nu erau pe vremea aceea, cetăţi împrejmuite cu şanţuri. Nu auziai nici trâmbiţi, nici trompete de războiu. Nu vedeai nici coifuri nici săbii, iar popoarele trăiau fără ostiri, în linişte şi în pace. Chiar pământul, neatins nici de greblă, nici de plug, dedea, de bunăvoie, toate roadele. Mulţumiţi de hrana ce producea dela sine pământul, oamenii culegeau poame, şi coarnă şi fragi de mnnte, şi mure de pe măricini spinoşi şi ghiudă ce cădea din copacul consacrat lui Jupiter, din stejar. Era o primăvară vecinică şi adierea cea dulce a zefirului mângâia lin florile născute, fără să fi fost semănat. Pământul, ca să rodească, n'avea nevoie de munca agricultorului şi câmpiile, fără să fi fost lăsate ogor, încărunţeau de spice bogate. Curgeau fluvii de lapte, fluvii de nectar, iar miera cea bălae picură din tulpina stejarului verde.

* * *

După ce Saturn a fost aruncat în negrul Tartar, lumea a trecut sub domnia lui Jupiter. Atunci începe *vârsta de argint*, mai rea decât vârsta de aur, dar mai bună decât cea de aramă. Jupiter a mai scurtat din primăvara cea lungă de odinioară şi a împărţit anul în patru anotimpuri; în iarnă, în vară, în toamna cea schimbăcioasă şi în primăvara cea scurtă. Pentru întâiaş dată s'a aprins văzduhul de o căldură năbuşitoare, pentru întâiaş dată atunci apa îngheţată de vânturi s'a prefăcut în sloi. Atunci pentru întâiaş dată şi-au căutat oamenii un adăpost, şi acest adăpost au fost peşterile, crângurile stufoase sau bordeele de nucle împletite. Atunci pentru

întâia oară s'au aruncat semințe în brazde lungi și atunci pentru prima oară au gemut boii sub povara jugului.

* * *

După aceste două vârste, urmă *vârsta de aramă*. Rasa de oameni de atunci eră sălbatecă, eră gata de lupte crâncene, dar încă nu eră nelegiuită.

Vârsta din urmă a fost *vârsta de fier*. Toate fărădelegile deteră năvală în acest veac plin de ticăloșii. Atunci fugiră din lume și rușinea și adevărul și buna credință; locul lor îl luară înșelăciunea și viclenia și trădarea și sila și păcătoasa lăcomie de avere. Atunci începù negoțul: corăbierul întinse pânzele la voia vânturilor, pe cari până acum încă nu le cunoscuse. Catartele, care stătuseră multă vreme înfipite în vârful munților, se scoboriră acum de vale să înfrunte valuri necunoscute. Plugarul prevăzător își măsură și își hotărnicî acum moșia sa, care mai înainte fusese comună, a tuturor, întocmai ca și aerul și lumina soarelui. Și n'a fost deajuns că pământul mănos dedea recoltă și hrana trebuincioasă, dar oamenii, în lăcomia lor, au pătruns până și în măruntaele pământului și au scos comorile ce se țineau ascunse în apropierea umbrelor Styxului, comori cari sunt tot atâtea îmboldiri spre nenorociri. Ieși atunci la iveală fierul ucigător și aurul mai vinovat încă decât fierul; a ieșit la iveală rășboiul, care se luptă cu ajutorul amândurora, și al ferului și al aurului, rășboiul care face să răsune, în mâna sa sângeroasă, armele zângănitore. Oamenii trăesc acum din jafuri. Oaspetele se teme acum de gazda sa, soerul se teme de ginere, unirea este rară chiar între frați. Bărbatul pune la cale moartea soției sale, soția pe cea a bărbatului. Grozavele mame vitrige amestecă otrăvuri ucigașe. Fiul este mâhnit că tatăl său trăește prea mult. Respectul de cei mari zace doborât la pământ, iar fecioară *Astrea*, justiția, părăsește și ea, cea din urmă dintre zei, pământul stropit de sânge.

și, în urlete, tăindu-și membrele corpului cu un cuțit ascuțit, făcea schimonosituri și lăsă ca buclele părului său frumos să se murdărească de praf și de țărână; striga cât îl ținea gura că și-a meritat pedeapsa și că trebuie să plătească cu sângele său călcarea jurământului. În aproape să se spânzure de supărare băiatul, când zeița, de milă, îl prefăcù într'un pin. De atunci, imitând exemplul lui Atys, preoții Cybelei, în

Fig. 11. — Cybela și Atys

Le jief pe an altar.

procesiuni, își făceau răni pe corp și scoteau urlete, însoțindu-le de sunete de tobe și țimbale.

Cybela este închipuită ca o femeie robustă, purtând pe cap o cunună de stejar, arborele care a hrănit cu fructele sale pe cei dintâi oameni. Un turn ce ține în cap, ne arată că orașele sunt supt ocrotirea ei (Fig. 10).

De multe ori Cybela e închipuită stând pe un car, simbol al stabilității pământului, având într'o mână un disc, simbol al vânturilor, pe cari ea le ține închise în peșterile sale, și ținând în cealaltă mână o cheie. Carul său e tras de doi lei. (Fig. 11). Preoții ei erau Cabirii, Corybanții, Cureții, Galii, etc., toți în general eunuci, în amintirea lui Atys.

Serbătoarea zeiței se ținea la începutul primăverii, timp de trei zile. În ziua întâia se tăia un pin de care se atârna chipul lui Atys; pe acesta îl duceau la templul zeiței. A doua zi, ziua așteptării, întona din goarne cântece de asurziau munții și văile. Reprezentau prin aceasta tânguirile Cybeleii, care caută pe Atys. A treia zi era aflarea lui Atys. În urlete sălbatice, cu facla într'o mână și cu cuțitul în cealtă, având părul vâlvoi, preoții zeiței, la sunetul de trompete, goarne, fluere și cimbale, își făceau tăcturi la brațe și picioare.

7. HIPPOMENES ȘI ATALANTA

Leii cari trăgeau carul zeiței Cybela își au și ei povestea lor; e povestea lui *Hippomenes* și a *Atalantei*.

Atalanta era fiica lui Iasos, rege al Arcadiei, și a soției acestuia Clymena. Când s'a născut copila, tatăl ei s'a supărat grozav, căci el dorise să aibe un băiat și acum se vedea înșelat în speranțele sale. De aceea porunci slujitorilor săi, să ia copila și să o arunce pe muntele Parthenion, ca să se prăpădească. Aci, însă, o găsi o ursoaică ai căreia pui fuseseră omorâți de niște vânători, o luă frumos cu botul și o duse în vizuina sa. Aplecând ugerul la gura fetei, o învăță să sugă și astfel Atalanta creștă, cum crește un pui de urs.

Intr'una din zile, trecând pe la vizuina ursoaicei niște vânători, deteră eu ochii de fetiță, o luară eu ei și o duseră acasă, unde o creștură până se făcū fată mare. Trăind în tovărășia vânătorilor, în aer liber, și în ținuturile muntoase ale Arcadiei, Atalanta se făcū frumoasă și voinică și ajunse să fie mai sprintenă la fugă decât o căprioară. Și măcar că

o bătuseră vânturile și o arsese soarele, totuș aveă strălucirea unei nimfe și frumusețea fecioarei Diana. În singurătatea munților trăia ea retrasă, mândră și castă, refuzând pe toți pețitorii, câți îi cereau mâna. O singură plăcere aveă această fată, să alerge pe jos și, cu sulita în mână, să gonească cerbii de prin munți și fiarele de prin păduri.

Acî o zăriră într'una din zile doi centauri, niște monștri, jumătate om, jumătate cal, cari își puseră de gând să răpească pe frumoasa fecioară. Când însă se apropiară, cu gând rău, de Atalanta, ea puse mâna pe săgeți și dintr'o lovitură îi culcă la pământ pe amândoi deodată.

În urmă, împreună cu toți eroii Greciei, luă parte la vânătoarea mistrețului din Calydon și Atalanta fu cea dintâiu care dădă lovitura mortală fiorosului monstru; luă deasemenea parte și la jocurile în onoarea lui Pelias, unde birui pe mai mulți viteji.

Într'un târziu își regăsi părinții, și aceștia stăruiră cu tot dinadinsul pe lângă fată, ca să se mărite. Atalanta, însă, în ruptul capului nu voia să auză de aceasta, nu vrea să știe de măritiş. Jugul căsniciei o înspăimântă. De aceea se duse să întrebe oracolul, ca să-și afle și ea viitorul, cum face orice fată mare. Acesta îi răspunse: «Tu, Atalanto, nu trebuie să te măriți nici odată. Fugi de bărbați. Totuși nu o să scapi, și, cu toate că o să fii încă în viață, n'ai să mai fi Atalanta». Ingrozită de această prevestire, biata fată fugi în pădure, părăsindu-și din nou părinții și, mai mult prin întunericul pădurilor decât pe acasă, își petreceă ea timpul. Sumedenia de pețitori, însă, nu-i dedeă pace nici acum. «Nu va aveă mâna mea decât acela care mă va întrece în fugă, zise în cele din urmă, plictisită biata fată, iar cel care va fi fost învins va plăti îndrăzneala cu capul său». Condițiunea eră grea; frumusețea fetei, însă, le dedeă putere. Ceata pețitorilor nu se dă îndărăt să înfrunte orice pericol. Și astfel într'una din zile începă spectacolul; o întrecere în fugă.

Intre privitorii acestui neobicinuit spectacol se găsiă odată și un tânăr fudul, un tânăr trufaș, cu numele de *Hippomenes*, care râdea de prostia pețitorilor și-i batjocoriă în sine. «Ce, să te expui la atâta primejdie pentru o femeie!» și, în taină și pe față, critică aspru nebunia acestor tineri orbiți de dragoste pentru o fată.

Îndată ce, însă, Atalanta apărû în câmpul de luptă, strălucind ca o zână, și îndată ce o văzû Hippomenes în toată splendoarea ei, zise: «Iertați-mă toți, pe câți v'am muștrat cu vorbele mele! Iertați-mi nesocotința! Răsplata pentru care vă puneți voi în joc viața și onoarea îmi eră necunoscută». Și începû să o laude și să o admire. «O, dacă n'ar întrece-o în fugă nici unul dintre aceștia».

Cum ar vrea să fie Atlanta a lui! Începuse să tremure; îl cuprinde gelozia. «Dar, de ce n'aș încercă și eu norocul luptei? Dumnezeu ajută pe cei curajoși. Va fi ea și un zeu acela, care va punë mâna pe această splendoare de fată».

Pe când astfel de gânduri turburau mintea și inima lui Hippomenes, sprintena fecioară se înalță pe vârful picioarelor și zboară mai repede decât o pasere; săgeata din arcul unui Scyth nu străbate văzduhul mai iute decât alergă Atalanta și cu toate acestea, în ochii lui Hippomenes, nu părea de loc mai puțin fermecătoare. Iuțala îi da mai mult farmec, mai multă frumusețe. Dar, uite-o ajunsă triumfătoare la țintă; departe în urma ei veniau cei învinși, cari scoțând gemete se supun legii fatale, legii de a fi omorâți.

Totuș soarta crudă a celor nenorociți nu îngrozește pe Hippomenes, pe Hippomenes, care mai adineaori avea cu totul altă părere de tinerii cari își puneau în primejdie viața. Iese în mijlocul arenei și cu ochii nedeslipiți de pe frumoasa fecioară, zise: «De ce, Atalanto, umbli tu după o glorie așa de ușoară, măsurându-te cu acești neputincioși? Vin' de te măsoară cu mine și dacă soarta îmi va fi favorabilă, un învingător ca mine nu te va face să roșești de neizbânda ta;

căci eu sunt Hippomenes, fiul lui Megareus, strănepot al lui Neptun, zeul mărilor. Puterea mea nu e mai prejos decât noblețea neamului meu; iar, dacă voiu cădea, gloria și meritul tău va fi cu atât mai mare, cu cât cel pe care îl vei fi învins, va fi fost un Hippomenes».

Astfel grăi el, iar Atalanta îl privi cu ochi plini de înduioșare. Se turbură și ea în toată ființa ei și nu știe ce să facă, să se lase biruită sau să-l biruiască. «Ah, zise ea, ce zeu, gelos de frumusețea lui, vrea să-l piarză și-l împinge, cu primejdia prețioaselor sale zile. să mă ia de soție? o, dar eu, în ochii mei, nu prețuese atâta! Dar nu e atât frumusețea lui care mă mișcă, care mă turbură, cu toate că și aceasta ar putea să mă miște, să mă turbure: e tinertțea lui. Vârsta lui, nu el mă interesează. Și apoi mă interesează, fiindcă are atâta curaj, fiindcă nu vrea să știe de moarte, fiindcă e strănepotul lui Neptun, fiindcă mă iubește, fiindcă, în sfârșit, ține atâta la căsătoria cu mine, că vrea să moară, dacă destinul cel crud s'ar împotrivi speranțelor lui.

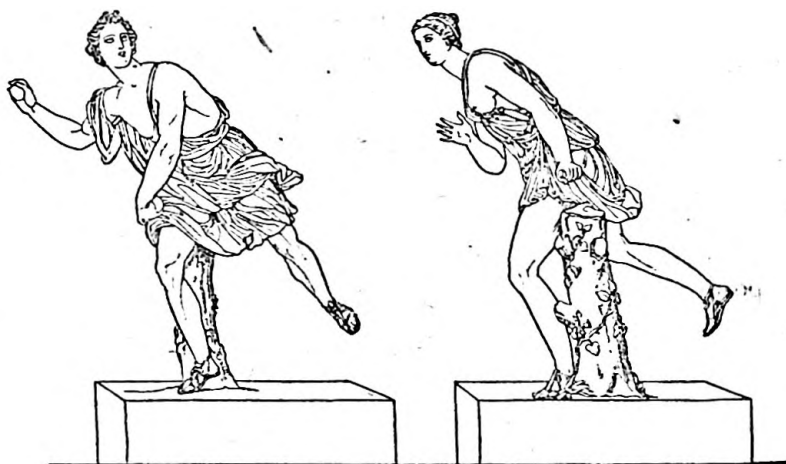
«Fugi, tinere, câtă vreme mai poți fugi; renunță la gândul tău. Patul meu de nuntă e un paț funebru. Alte fete nu-ți vor refuză mâna; tu poți face fericită pe orice fată... Dar, de unde o fi venind atâta interes ce-mi insuflă, după moartea atâtor flăcăi? O, da; vrea să moară și are să moară fiindcă peirea atâtor victime nu l'a descurajat, fiindcă disprețuește viața.

«O să moară, așa dar, fiindcă a voit să trăiască cu mine. Moartea! un preț nevrednic pentru dragostea lui. Isbânda mea n'are să fie de invidiat. Dar ce sunt eu de vină? O, dacă ai fi cel puțin mai iute de picior decât mine. Dar, uite ce trăsături de copil are el în fața sa! Are o înfățișare de fecioară... Nenorocitul Hippomenes, ce bine ar fi fost să nu mă fi cunoscut! Ar trebui să mai trăești! Dacă 'eu aș fi mai fericită, dacă o soartă crudă nu s'ar împotrivi la că-

sătoria noastră, ai fi tu, ai fi tu singur, pe care l-aș alege de bărbat».

Astfel grăi și în naivitatea ei, atinsă de săgețile amorului, fără să știe și fără să vrea, a început să simtă în vinele ei focul dragostei.

În vremea aceasta regele, poporul, gloata întreagă, cer cu stăruință să vadă lupta, să vadă fuga. Atunci, cu o voce

Hippomenes
Statuă de Guillaume Coustou.

Fig. 12.

Atalanta
Statuă de Lepautre.

tremurătoare, Hippomenes, strănepotul lui Neptun, se roagă în tăcere de ajutorul zeiței iubirii: «Prea frumoasă Venus, fii-mi priincioasă și, cu bunătatea ta, ajută-mă în încercarea mea plină de primejdii; căci tu ai aprins în mine flacăra iubirii; ție ți se cade să nu mă lași». Zeița îi ascultă rugăciunea.

În insula Cipru se află un pom, închinat zeiței Venus; din acesta ea culese trei mere de aur. Fără să fie văzută de cineva, veni la Hippomenes, îi dăde prețioasele fructe și-i spuse în același timp, cum să se folosească de ele.

Trompeta dăde semnalul. Hippomenes porni cel dintâiu. Încurajat de strigătele mulțimii care îl îndemnă și-l îmbăr-

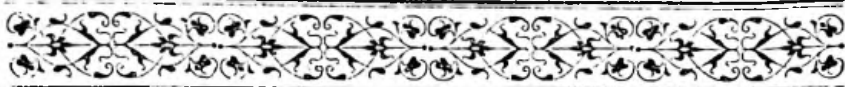
bătă, fugiă bietul băiat din toate puterile, dar eră încă departe de țintă și Atalanta, fără să-l scape din ochi, eră pe urmele lui.

Atunci Hippomenes lăsă să-i cază jos unul din merele de aur date de Venus și, ce să vezi, fecioara se oprî, ademenită de fructul strălucitor; se pleacă și-l ridică cu uimire. (Fig. 12). În timpul acesta tânărul câștigă din fugă o bună bucată și când Atalanta eră să-l ajungă din nou, Hippomenes aruncă al doilea măr în arenă. Fecioara iarăș nu pută să reziste ademenirii, în vreme ce Hippomenes se apropieă tot mai mult de țintă.

Mai rămăsese o mică parte de drum. «Acum, ajută-mă, zeiță binefăcătoare» se rugă el cu glasul tare și aruncă într'o parte a arenei pe cel din urmă măr fermecat și fermecător.

Atalanta se oprî pe loc: părû că stă la îndoială, dar pentru a treia oară se puse să alerge după mărul de aur. În vremea aceasta, Hippomenes ajunsese la capătul drumului, salutat cu bucurie de strigătele mulțimii. Atalanta e învinsă și biruitorul își luă răsplata sa.

Intr'o pădure întunecoasă se găsiă un templu, închinat Cybelei, mama zeilor. Pe când, într'una din zile, treceau pe aci cei doi însurăței, oboseala drumului îi făcû să se odihnească puțin acolo. Intrară amândoi în sanctuar, pe care profanându-l, zeița se răzbună amar pe ei. Fură amândoi pretăcuți în lei, lei îngrozitori pentru oameni, dar blânzi față de zeiță și, dacă e bine să credem spuselor poetului Ovidiu, acești lei trăgeau carul zeiței Cybela.

II. ZEVS-JUPITER

1. NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA LUI JUPITER

Multe țări își disputau, în vechime, onoarea de a fi văzut pe *Jupiter* născându-se și crescând. Tradițiunea cea mai vrednică de crezământ este, că el s'ar fi născut în insula *Creta*.

Mama sa Rhea cră grozav de amărită, că pe copiii pe cari îi nașteă, îndată după ce vedeau lumina zilei, îi înghițiă lacomul lor tată Saturn. Nu puteă biata zeiță să se bucure și ea de copiii ei, ca toate femeile și să aibă și ea parte de plăcerea de a fi mamă. Până acum mâncase pe Vesta, pe Ceres, pe Pluton etc. când Rhea spre a-și scăpa copilul ce aveă să nască, alergă la un șiretlic. Se refugiiă în Creta, în peștera *Dicte*, unde dete zile lui *Zeus-Jupiter* și *Herei-Iunona*. Această a fost numai decât devorată de Saturn. În locul băiatului, însă, îi dete să înghită un holovan înfășat în scutice, iar Jupiter fu încredințat de Rhea surorii sale *Themis*, care îl dete nimfelor *Adrastea* și *Ida*, numite *Melisse*, ca să-l crească. Acestea îl hrăniră cu miere și cu lapte de al caprei *Amalthea*. Cureții, niște preoți din Creta, făceau atâta zgomot cu zângănitul arnelor lor, că Saturn nu puteă să auză țipătul copilului. Într'una din zile capra *Amalthea* și-a rupt de un arbore un corn; o nimfă îl găsi, îl învăli în frunze verzi și îl duse încărcat de fructe

la buzele lui Jupiter. Când Jupiter se făcù, în urmă, stăpân al ceriului, puse pe Amalthea printre stele, unde strălucește și astăzi sub numele de Constelațiunea caprei. Din pielea

caprei se făcù vestita egidă, scutul Minervei.

Acest scut nu putea fi pătruns de nici o săgeată. Cornul Amaltheei fu prefăcut în Cornul abundenței. (Fig. 13).

Jupiter creștea repele. Într'un singur an s'a simțit atât de voinic și de puternic, că se hotărî să pedepsească pe crudul său tată.

Metis, zeița prevederii și a înțelepciunii, care în urmă avea să devie soție a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv, după care a trebuit să verse pe copiii înghițiți: Hestia-Vesta, Hera-Iuno, Demeter-Ceres, Hades-Pluton, Poseidon-Neptun. Cu ajutorul fraților săi, Jupiter gonî pe Saturn și-și împărți cu ei domnia lumii: Pluton luă infernul, Neptun marea, iar Jupiter ceriul și pământul, ca rege al zeilor și al oamenilor.

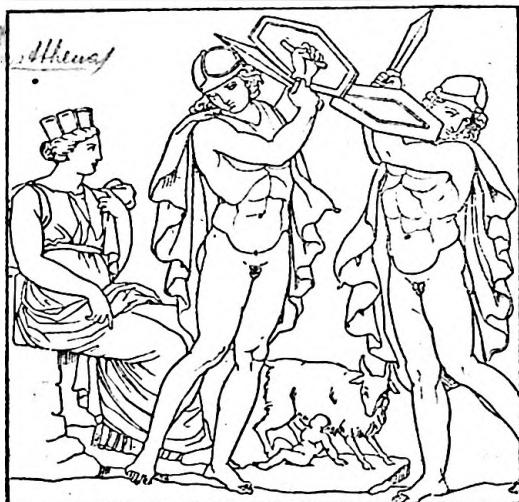

Fig. 13. — Zevs-Jupiter și Cureții

Baso-relief antic.

2. TITANOMACHIA

Jupiter, înainte de a-și fi statornicit domnia asupra lumii, avu să poarte o mulțime de lupte crâncene. Mai întâiu se ridicară împotriva lui Titanii, ^{la război} care începură, în câmpiile Thessaliei, o luptă îngrozitoare. Jupiter, ajutat de ceilalți zei, luă poziție pe Olymp; Titanii se așezară pe muntele Othrys din față. Lupta fu cruntă; zece ani se bătură neconținut, făcând să răsunе marea, ceriul și pământul, fără ca, însă, războiul să se poată hotări pentru vr'o parte sau alta. Gea sfătui atunci pe Jupiter și pe ceilalți zei, cari îi luaseră partea, să cheme în ajutorul lor pe *Cyclopi* (fulgerete) și pe *Hecatonchiri* (furtunile). Acești monștrii steteau în Tartar, închiși de Saturn. Monstrul *Kampe* le păziă intrarea și nu-i lăsă să iasă de acolo. Jupiter omorî mai întâiu pe *Kampe*, apoi scoase în ajutorul său pe ceilalți monștri din infern. Veseli și plini de recunoștință, că au fost liberați, pun mâna pe arme. *Cyclopii*, trei la număr, *Bronces*, *Steropes* și *Arges*, erau de o mărime colosală, cu un singur ochiu în mijlocul frunții. Ei deteră lui Jupiter fulgerul, care stătuse până acum ascuns în măruntaele pământului, lui Neptun tridentul, o furcă cu trei dinți, simbolul viitor al acestui zeu, iar lui Pluton, un coif care făcē pe zeu nevăzut. De asemenea *Hecatonchirii*, și ei trei la număr, *Briareus*, *Cottus* și *Gyges*, trei frați ficcare cu câte o sută de brațe și cu câte cincizeci de capete, ținură să-și arate recunoștința lor. Dintr'o singură dată aruncau asupra Titanilor câte trei sute de stânci. Jupiter le dete de băut nectar, de mâncat ambrozie și însuflându-le curaj a început lupta îngrozitoare. Dacă ai fi văzut, sau dacă ai fi auzit atâta vuet și atâta lumină, ți s'ar fi părut că se năruе ceriul și pământul; căci eră un șgomot infernal, făcut de pământul frământat și de ceriul prăvălit peste pământ; așa de mare eră lupta între zei. În acelaș timp, se urniră

vânturile cari ridicau praful, și tunetul și fulgerul și trăsnetul arzător, armele marelui Jupiter. Vuetul eră asurzitor; și, în această țărâhalăie neconținută de învâlmășală îngrozitoare, fiecare își arată puterea brațului său.

Pentru ca Jupiter să se folosească de toate armele sale, deslegă vânturile. Acestea duseră praful și fulgerile în obrajii Titanilor. În cele din urmă, aceștia fură zdrobiți de armele Hecatonchirilor, de fulgerile Cyclopile și fură siliți să se dea biruiți. Zeii învingători îi puseră în lanțuri și-i aruncară în negrul Tartar. Hecatonchirii îi păzesc acolo, în acest locaș îngrozitor, unde, dacă ar cădea un muritor, n'ar ajunge până la ei, într'un an întreg.

3. GIGANTOMACHIA

Gea ^{Gea este lui Uranus} răbdă cu mare amărăciune soarta Titanilor, (a fiilor săi) de aceea se hotără să pedepsească pe zei pentru cruzimea lor. Pentru aceasta creia pe Giganți, niște monștri îngrozitori, la privirea cărora chiar și zeii păliau. Setoși de luptă, năvăliră din pământ și, ca să atace cerul, îngrămădiră munte peste munte și, din vârful acestora, aruncau trunchiuri de copaci și bucăți de stâncă. Zeii fură cuprinși de spaimă la acest atac neașteptat. Un oracol însă prezisese că giganții nu vor putea fi biruiți decât cu ajutorul unui muritor.

Atunci Jupiter chemă în ajutor pe *Heracle-Hercule*. Indată ce Gea a aflat despre aceasta, puse să se caute ierburi fermecate, cu cari să apere pe giganți contra armelor muritorilor. Dar Jupiter, ca să stângenească pe Gea, a dat ordin zeităților de lumină, *Eos* (aurora), *Helios* (soarele), *Selene* (luna) să nu răsară, iar el, în timpul acesta, a smuls

toate ierburile vrăjite, pentru ca să nu le mai găsească Gea.
Și acum, începū lupta. Toți zeii luptau din răsputeri, iar

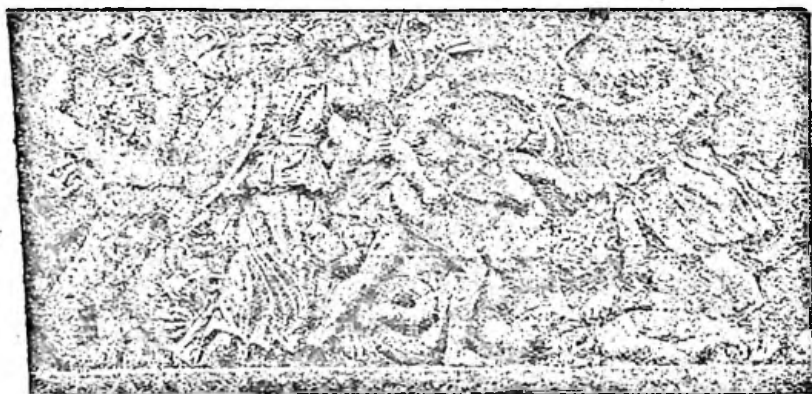

Fig. 14. — Heente în luptă cu Gigantii.
Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

printre aceștia mai ales Hereule. Aci, un gigant eră ucis de o săgeată, dincolo un altul, de ferul aprins; unul cădea lovit

Fig. 15. — Jupiter în luptă cu Gigantii.
Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

de buzdugan, asupra altora se aruncau insule și munți de foc. Înaintea tuturor, însă, Jupiter, cu puternicul său fulger,

culcă la pământ pe cei mai mulți, până ce în sfârșit nimeni nu se mai sculă de jos. (Fig. 14 și 15).

Supărată și mâhnită din cauza pieirei Titanilor și a Giganților, Gea hotără să se răzbune pe altă cale. De aceea dă naștere unui monstru mai hiolos decât toți cei de până acun, produse pe îngrozitorul *Typhaon* sau *Tiphoeus*. Acesta,

Fig. 16. — Un gigant.

După o piatră antică gravată.

având șerpi încolăciți în jurul său, începe lupta în potruva cerului aruncând stânci aprinse și suflând din nări și gură pară de foc. Prin înfățișarea sa, băgă în spaimă întreaga adunare a zeilor. Aceștia o luară la fugă și transformându-se în chip de animale, ca să nu fie recunoșcuți de Typhaon, se ascuseră în Egipt. — De atunci Egiptenii au început să se închine zeilor lor, înfățișați supt formă de animale.

Chiar puternicul Jupiter o luă la fugă și, cu toate că aruncă fulgerile sale în spre monstrul ce-l urmăria, eră cât

pe acî să fie prins. Atunci marele zeu scoase securea sa de diamant, la vederea căreia monstrul o tulî în altă parte. Fugî până la Caucas, unde între zeul ceriului și între Typhaon se dete-o luptă crâncenă. Jupiter crezû că a biruit pe monstru, de oarece, din miile de răni ce i-a pricinuit fulgerul, țîșneă sângele șiroaie. Din acest sânge, însă, răsăriră ca prin minune o mulțime nenumărată de balauri, cari trântiră pe zeu la pămînt, iar Typhaon îi răpi securea, îi tăiă vinele și coardele dela mâini și dela picioare și, aruncându-l pe umerii săi cei lați, îl duse în Cilicia, unde îl închise într'o peșteră plină cu pucioasă. Vinele și coardele tăiate le înfășură într'o piele de urs și puse un balaur să le păzească, în vreme ce el, monstrul, se duse repede să dea de urma celorlalți zei. Nu numai vinele și coardele lui Jupiter, dar chiar și fulgerul ce-l răpise zeului, îl dete în paza balaurului. La șueratul puternic al balaurului, se repeziră toți șerpîi să se răsboiască cu stăpînul zeilor, și lumina zilei fu întunecată, ca de o umbră groasă.

În vremea aceasta, trecând din întâmplare pe acolo *Cadmus*, Jupiter ca să-și redobîndească fulgerul și vinele, îi propuse să zidească o colibă, în care să atragă pe Typhaon prin sunetele melodioase ale flautei sale, căci *Cadmus* eră un mare cîntăreț. «Cîntă, *Cadmus*, îi zise, și vei da înapoi cერიurilor seninătatea lor de odinioară. Typhaon mi-a răpit fulgerul și nu mi-a mai rămas decăt egida: dar ca nu poate să-mi fie de nici un folos împotriva focurilor puternice ale fulgerului. Fă-te cioban, pentru o zi, și fluierul tău ciobănesc servească-mi, ca să mi se redea imperiul, mie, păstorul etern al lumii. Serviciile tale nu-mi vor fi fără răsplată; tu vei fi un nou creator al armoniei din univers și prea frumoasa *Harmonia*, fiica lui *Marte* și a *Venerci*, va fi soția ta».

Cadmus se prefăcû numai decăt în cioban și stînd proptit a lene pe un stojar, făcă să răsune pădurile din prejur de sunetele flautei sale.

Typhaon rămase încântat ; se apropie de locul, de unde veniau sunetele fermecătoare. Atunci Cadmus se prefăcî că are frică de fulgere ; Typhaon, ca să-l scape de această frică, le ascunde într'o peșteră. Jupiter, însă, face să se lase un nou, în care se ascunde el însuș, în timp ce Typhaon ascultă sunetele armonioase ale lui Cadmus. Astfel isbutî să pună mâna din nou pe fulgerile sale.

Păcălind astfel pe monstru, Jupiter se suie apoi pe carul său de tunete și caili săi într'aripați se puscă pe urma lui Typhaon. Acesta fugi de fulgerele zeului până la muntele Nysa. Acî monstrul flămând, la îndemnul Parcelor, mănca niște fructe cari făcură să-i scază puterile. Indată ce, însă, văzî pe Jupiter că se apropie, o luă din nou la fugă și nu se mai oprî până în Thracia, pe muntele Haemus. Acî, pe muntele Haemus, (*haema* sânge, *Balkanii de astăzi*, numiți după sângele ce curse din rănile monstrului), se dete o luptă disperată. Jupiter aruncă fulgere peste fulgere, Typhaon stânci peste stânci. Fulgerele însă fură mai zdrobitoare decât stâncile și monstrul biruit o luă din nou la fugă și nu se mai oprî până în Sicilia.

Aici îl ajunse soarta, căci Jupiter îl aruncă la pământ și răsturnă peste el muntele Aetna. Acolo zace și acum și, când se întoarce sau se mișcă, se cutremură pământul. Când resuflă, fumegă muntele și când se mânia ies flacări și foc din vârful piscului.—Poetii își plăsmuiau că gigantii, și mai ales Typhaon, sunt erupțiunile vulcanice.

Astfel pierî acest monstru, despre care poetul Hesiod ne spune : Măinile puternice ale acestui gigant lucrau fără încetare, iar picioarele lui erau neobosite. Pe umerii săi se ridicau o sută de capete de balaur îngrozitor, fiecare cu câte o limbă neagră ; ochii deschiși, în capetele lor monstruoase, scoteau flacări strălucitoare ; gurile lor hidoase scoteau mii de sunete neînțelese și, câte odată, așa de ascuțite că zii înșiși nu puteau să le auză ; erau când un muget de taur sălbatic și fioros, când un răget de leu teribil ; adesea ori,

o minune, lătratul unui câine sau urlete asurzitoare, de cari resunau munții cei înalți». (Fig. 16).

Înainte de a-și statornici definitiv domnia sa, Jupiter mai avu de înfruntat o ultimă luptă.

Enkidu Neptun avea doi fii, pe uriașii *Otos* și *Ephialtes*, numiți și *Aloizi*, după numele unui alt părinte al lor, *Alocus*. Împliniseră abia nouă ani, când erau deja de o înălțime de nouă stâneni și de o grosime de nouă coti, căci primiră

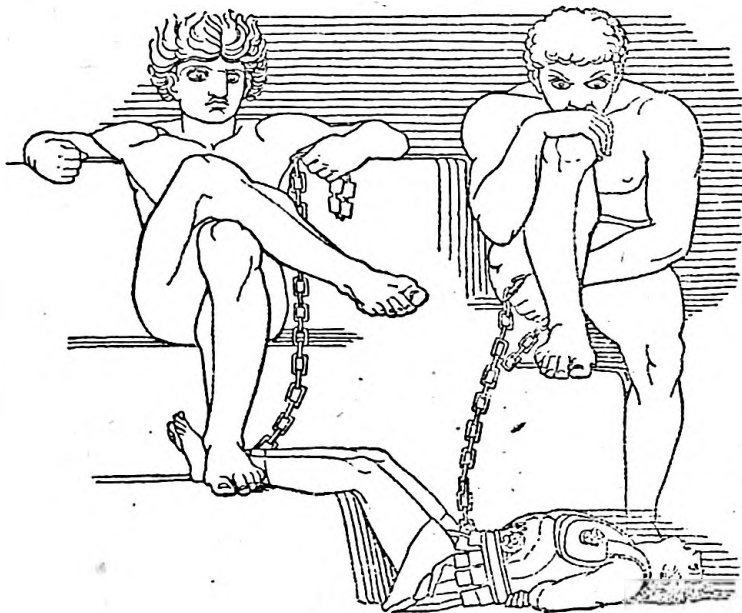

Fig. 17. — Marte înlăntuit și păzit de Otos și Ephialtes.

Dupa o sculptura de Flavian.

dela tatăl lor însușirea de a crește pe ficcare an câte un stânen în înălțime și câte un cot în grosime. La această vârstă de 9 ani, vestiră lui Jupiter răsboiul și puseră unul peste altul munții Pelionul, Ossa și Olympul. Zeei se îngroziră de acest atac neașteptat și de sigur ar fi fost biruiți, dacă uriașii nu s'ar fi prea grăbit să declare răsboiul, și dacă ar mai fi așteptat încă câțiva ani.

Ephialtes pretinse să ia de soție pe *Iunona*. *Otos* pe *Diana*.¹⁾ Cel dintâiu care se opuse cererilor lor a fost *Marte*. Acesta porni războin în potriua gigantilor. Fu însă învins, legat în lanțuri, unde a stat legat timp de 13 luni, și din cari lanțuri n'a putut fi scăpat decât numai prin vicleșugul lui *Mercur* (Fig. 17). Tot prin viclenie au putut fi răpuși și uriașii. *Diana* luă figura unui cerb, alergă între ei și în vreme ce, și unul și altul, aruncau cu săgețile lor în spre cerb, acestea atinseră pe giganti, cari căzură morți fiecare de mâna fratelui său. Ca pedeapsă pentru îndrăsneală lor, au fost ținți în infern de o coloană, unul la spatele celuilalt, și legați de jur împrejur cu șerpi veninoși. În vârful coloanei stă o bufniță, care, prin cârăitul ei, nu-i lasă să doarmă niciodată, iar un uliu le mănâncă mereu măruntaele cari cresc neîncetat.

Aceasta a fost ultima luptă ce au încercat-o monștrii asupra ceriului; de atunci zeii trăiesc liniștiți și neturburați de nimeni ¹⁾.

4. ATOT PUTERNICIA LUI JUPITER

Jupiter este cel mai mare zeu și are privegherea peste tot ce se întâmplă, în ceriu, pe pământ și pe mare. Zeu al atmosferei, el e purtat în carul său, tras de niște telegari într'aripați, cari nechează sălbatic deasupra nourilor; el aruncă fulgerul omorîtor, adună nourii și-i gonește, face să cadă ploaia, zăpada și grîndina și sgudue totul printr'o încruntătură de sprinceană.

Tronul său este sus în ceriu, pe *Olymp*, un munte înalt

¹⁾ *Titanomachia*, ca și *Gigantomachia*, închipuiesc prefacerile geologice ale pământului înainte de a ajunge în starea sa de astăzi.

din Thessalia, ^{3000 m.} ale cărui vârfuri sunt totdeauna învăluite de nouri. De aceea și poartă el numele de ^ZOlympic. Din înălțimea ceriului privește la faptele și purtările oamenilor. Acî, în Olymp, sunt palate de strălucire neînchipuită, în care se fac ospetele zeilor și în care țin ei sfat. Soarta oamenilor, fericirea și nefericirea pământească, bogăția ca și sărăcia, viața ca și moartea, atârnă de el. Zeii, urzind destinele sărmanilor muritori, au hotărît ca oamenii să trăiască în trudă și neazuri și numai ei, zeii, să fie lipsiți de orice grije. «Două butoaie stau în pragul lăcașului lui Jupiter și ele sunt pline de toate darurile: într'unul sunt bunurile, într'altul relele. Și Jupiter fulgerătorul, amestecând aceste daruri, trimite unuia binele, altuia răul. Cel ce a avut parte de daruri rele, cade jertfă ocării; foamea blestemată îl roade pe pământul cel mănos, trăiește necinstit de zei, necinstit de oameni». (Fig. 18) ^{lycaon}

Jupiter are în paza sa buna rânduială în lume și ca chezaș al cuvântului dat, al jurământului făcut, el pedepsește pe cel ce-și calcă cuvântul, pedepsește pe sperjuri. El are în grija sa pe călători și veghează ca legăturile de ospitalitate să fie ținute. Un oaspe, un strein, eră socotit ca un trimis al ceriului, ca un protejat al lui Jupiter. Acesta, pogorându-se din când în când printre muritori, pedepsiă cu asprime pe cei nelegiuți și răsplătiă cu dărnicie pe cei buni și primitori.

5. PEDEAPSA LUI LYCAON ^{prezintă în}

^{lycaon}

Lycaon — ne spune poetul Ovidiu — a fost un rege din Arcadia, în Peloponez. Aflând Jupiter că acest rege, însetat de sânge, omorâ pe toți străinii, câți se întâmplau să vie prin țara sa, spre a se convinge de adevăr, a luat chip de om și s'a hotărît să se ducă la palatul lui Lycaon.

Intr'o seară, târziu în amurg, Jupiter intră în palatul neospitalierului rege și prin oarecare semne dădă să se înțeleagă că a sosit un zeu. Mulțimea alergă din toate părțile să se închine, căzând în genunchi înaintea străinului. Lycaon, însă, luă în bătae de joc această rugăciune a mulțimii. «O să vedeți voi, zise el, dacă acest străin este un muritor sau un zeu». În acest moment luă hotărîrea în sufletul său să omoare pe oaspe la miezul nopții, în momentul când l-ar fi cuprins somnul. Înainte însă de a-și pune planul în aplicare, porunci să se taie un obstat, trimis al poporului Molosilor, și o parte din membrele acestuia puse să le fiarbă de vii în apă clocotită, iar altă parte să le frigă la foc. În urmă le aduse pe masă, pentru cina oaspei străin. Jupiter care observase și știă toate cele ce se petrecuse, făcū să ia foc casa. Surprins de aceasta, regele fugi în câmp. Voi să vorbească, dar în zadar. Strigătul său eră urlet, hainele sale se prefăcură în blană de păr, brațele în picioare, și în loc de om, alergă pe câmp un lup însetat de sânge. (*Lycos*, în grecește, însemnează *lup*).

6. PHILEMON ȘI BAUCIS

baucis răsplătește de zeu
care-i făcū slujbă
leu. —

În acelaș timp, Jupiter știeă și să răsplătească pe cei cari păziau legile ospitalității. Dovadă despre aceasta, legenda lui *Philemon* și *Baucis*, povestită de poetul *Ovidiu*:

Pe o colină din Frigia se poate vedeă și astăzi un stejar de mii de ani și alături de el un teiu, de aceeaș vârstă. Amândoi sunt adosiți de un zid scund. Nu departe de aci se află un lac întins; odinioară eră un oraș și o câmpie populată, astăzi este lăcaș al pescăreilor și al lișițelor.

În aceste locuri veni odată Jupiter în chip de om muritor. Eră întovărășit numai de fiul său Mercur, cu toiagul în mână, dar fără de aripi. Pe la mii de case se abătură ei, cerând loc de găzduire, dar mii de zăvoare le închiseră ușile. Una singură i-a primit, un mic bordeiu, acoperit cu pae și stof.

Aici, în această căscioară, bătrâna Baucis, plină de cucernicie, și unchiușul Philemon, de aceeaș vârstă cu ea, s'au unit în tinerețele lor și aci, în acelaș bordei, au îmbătrânit împreună. Mărturisindu-și sărăcia lor și-o făcură mai ușoară, și și-o răbdau cu bărbăție. În acest bordei n'aveai să cauți stăpâni și servitori; toată familia o alcătuiau numai ei doi. Ei porunciau și tot ei aduceau la îndeplinire poruncile.

Îndată ce zeii căleară pragul bordeiului, aplecându-se, bine înțeles, în ușa cea scundă, moșneagul Philemon i-a și profit să șează, punându-le înaintea o laviță, peste care Baucis întinse cu îngrijire o pătură țărănească. Apoi baba dete la o parte cenușa din vatră și atâta focul rămas din ajun, aprinzându-l cu foi uscate și cu surcele, în cari suflă cu toată puterea ei de bătrână. Puse pe foc aschii și vreascuri, uscate după cuptoriu, tăiate mărunt, și de asupra lor, cușba cu un ceaun. Și, în vreme ce Baucis curăța ceapa adusă de bărbatu-so din grădinița udată de un pârâias, Philemon cu o furcă ridică o bucată de slănină afumată ce stetea de multă vreme atârnată în grindă, și tăia o felie îngustă pe care o băgă în apă fierbinte. Și, ca să înșele vremea și să o scurteze până să se gătească mâncarea, se pun la vorbă. Acățat de o toartă stetea atârnat într'un cuiu în părete un ibric de lemn; îl umplură cu apă încropită și zeii își spălară picioarele. În mijlocul colibei eră o laviță cu perne înfundate cu mușchiu; picioarele și laturile laviței erau de salcie. Baba întinse pe laviță hainele ce de obicei le întindea numai în zile de sărbătoare; nu-i vorbă și hainele acestea erau învechite și fără preț, potrivite tocmai pentru lavița de salcie. Pe ca se

așezară zcii. Baba, suflecată și tremurând din mâini, puse masa. (Fig. 19).

Tablou de Van Hock.

Fig. 19. — Philemon și Baucis.

Un picior al mesii era însă mai scurt. Un hârb vârit

dedesupt, îl făcù și pe acesta la fel cu celelalte. Apoi șterse masa cu mentă verde și mirositoare. Pe ea puse măslină, coarnă tomnatică, ținută în saramură, apoi lăptucă, ridichi, brânză și ouă coapte în spuză; toate în vase de pământ. Pe urmă aduse un ulcior, tot de pământ, plin cu vin, și ulcele de fag, smălțuite pe dinăuntru cu ceară. După puțin timp, sosesc mâncările încălzite la foc și un vin care n'avusese vreme să se învechească. În urmă, dând la o parte vinul, începe desertul. Se aduseră, în niște coșulețe largi, nuci și smochine și curmale sbârcite și prune și mere parfumate și struguri culeși din viță purpurie. În mijlocul mesei a așezat un fagur alb de miere; dar, mai presus de toate, au adus moșnegii o față veselă și o inimă săracă, dar plină de bunăvoință.

Intr'aceea, de câte ori se goliă ulciorul, el de el, se umplea din nou și cu toții vedeau cum sporește vinul. Uimiți de această minune, bătrânii încep să tremure și cu mâinile ridicate spre ceriu, sfiosul Philemon și sfioasa Baucis, cad în rugăciuni și cer iertare pentru mâncarea și masa lor cea sărăcăcioasă. Aveau o singură găscă, unica pază a bordeiului lor; se găteau tocmăi să o jertfească pentru zeii găzduiți. Ea însă, cu aripele ei cele iuți, face să se obosească zadarnic bătrânii, împovărați de ani și, multă vreme, îi ademenește când aci, când colo; în sfârșit, ea caută loc de scăpare chiar la picioarele zeilor. Aceștia îi opresc să o taie.

«Da, suntem zei, ziseră, și avem să pedepsim pe nelegiuiții voștri vecini; numai voi veți fi scutiți de nenorocire; părăsiți numai decât casa voastră și urmați-ne pe vârful acestui munte».

Amândoi se supun cu smerenie și, sprijinindu-și bătrânețele pe toiagurile lor, se silesc să-și ducă pașii, târâș-grăpiș, pe înalta colină. Eran departe de vârful colinii, ca de o bătae de săgeată, când, întorcându-și capul, zăresc înapoia lor tot satul scufundat într'un lac de apă; numai bordeiul lor mai rămăsese locului. Pe când se mirau de acea minune

și plâneau soarta vecinilor lor, iată că deodată acea colibă sărăcăcioasă, mică chiar pentru doi stăpâni, se prefăce într'un templu și în locul furcilor ce susțineau acoperișul se înălțau coloane mândre; stuful se făcù aur galben; podina se acoperi cu marmoră; ușile se încărcară de sculpturi bogate și de aur strălucește acum întreg bordeiul lor.

Atunci părintele zeilor le grăi astfel: «Tu unchiaș iubitor de dreptate, și tu, femeie vrednică de un asemenea bărbat, spuneți ce dorință aveți?» Bătrânii schimbară câteva vorbe și Philemon tâlmăci dorința lor comună: «Dorința noastră este să fim preoții și păzitorii templului vostru și, fiindcă ne-am petrecut veacul în plină unire, acelaș ceas să ne ia pe amândoi, să nu văz rugul soției mele și nici ea să nu vază pe al meu».

Dorința lor se împlinì. Bătrânii păziră templul toată viața. Încărcați de ani și de vremuri, pe când într'una din zile steteau dinaintea templului, pe treptele sfinte, și povestiau trecătorilor întâmplarea acestor locuri, Baucis se pomenește că Philemon se acoperă de frunze, bătrânul Philemon se pomenește că Baucis se acoperă de ramuri; o scoarță rece îi înfășură încet-încet. Cât timp putură să mai vorbească și-au spus vorbe dulci. «Adio soț, adio soție», au fost ultimele lor cuvinte și în aceeaș clipă frunzișul acoperi gurile lor.

Unul a fost prefăcut în stejar, celălalt în teiu și multă vreme, în urmă, locuitorii de pe acolo arătau acești copaci sacri, de cari atârnavu ghirlande de flori.

7. POTOPUL — DEUCALION ȘI PYRRHA

— NOE

După ce pedepsî pe Lycaon pentru fărâdelegile sale și răsplăți pe Philemon și Baucis pentru bunătatea inimii lor, Jupiter se întoarse în Olymp, unde adună la sfat pe toți zeii și unde le spuse toate câte a văzut pe pămînt. Pentru ca, însă, să stărpească răul din rădăcină se hotărî să piarză întregul neam omenesc.

Dar, de oarece prin fulgerile sale, dacă le-ar fi aruncat în omenire, ar fi luat foc și pămîntul și bolta cerească și ar fi ars osia lumii pe toată întinderea ei și de oarece își aducea aminte că destinul a fixat în viitor un timp, când marea și pămîntul și palatul cerului vor fi mistuite de flăcări și când minunata mașină a lumii se va prăpădi într'un groasnic cataclism, a pus la o parte fulgerele ce i-au făurit Cyclopii și a hotărît o altfel de pedeapsă. A hotărît ca întregul neam omenesc să fie înghițit de ape, cari să se reverse pe pămînt din toate părțile cerului. De aceea, închise numai decât în pestera lui Eolus Crivățul și toate vânturile cari împrăstie nourii și nu lăsă în libertate decât pe Austrul care aduce furtunile și ploile. Austrul sbură numai decât pe aripele sale umede; fața lui teribilă se acoperi de un nour negru ca păcura, barba îi se îngreuiă de nour; din părul lui cel alb curgeau valuri, pe fruntea lui ședeau negurile, iar din sân îi pică apa. Indată ce mâna sa a apăsat nourii atârnați în aer, se auzi un mare bubuit. Din înălțimea ceriului se năruiau revărsându-se puvoiuri de ploaie.

Iris, curcubeul, pristavul Iunonii, gătită în haine de felurite culori, soarbe apa mărilor și adapă nourii. Secerișurile sunt culcate la pămînt; nădejdea agriculturilor nimicită cu totul și, într'un moment, zădărnicită munca dintr'un an întreg.

Mânia lui Jupiter nu se mulțumește numai cu apele ce se varsă din ceriu; cere și ajutorul fratelui său Neptun, re-

gele mărilor. Acesta chemă îndată în adunare, în palatul său, fluviile, căroră le grăi astfel: «N'am nevoie de lungi discursuri. Desfășurați-vă toate puterile voastre; repeziți-vă și deschideți toate izvoarele voastre, răsturnați digurile și dați frânele tuturor apelor».

Așa e porunca. — Acestea se întorc pe acasă și dau drumul izvoarelor cari se rostogolesc în mare într'un puvoi în fără frâu. Insuș Neptun izbî cu tridentul său în pământ. Acesta se cutremură și deschizându-se făcî loc apelor cari începură să dea năvală din toate părțile. Fluviile umflate se rostogolesc pe întinsul câmpiilor, tîrînd în torentul lor și plante și copaci și turme și oameni și case și temple și sanctuare. Dacă, pe ici pe colo, a mai rămas vreo casă, putînd să înfrunte furia valurilor, unda trece peste acoperișul ei și turnurile cele mai înalte sunt îngropate în fundul văltoirii. Acum, uscatul nu se mai deosibî de mare, o apă eră peste tot, iar marea nu mai avea țărni. Oamenii se urcă, unul pe un vîrf de colină, altul pe o barcă și vâslîesc pe unde mai înainte araseră cu plugul. Unul plutește pe deasupra semănăturilor, sau pe deasupra casei sale înecate, celălalt prinde pești în vîrf de ulm. Dacă ancora s'ar putea aruncă, s'ar înfige în vreo livadă verde; bărcile își fac drumul peste dealurile acoperite cu vii și, pe unde mai înainte ciuguliau iarbă căprîțele ușoare, acum se tolănesc focle cele urâte. Nimfele Nercide se miră văzînd acum, supt apele lor, dumbrăvi și orașe și palate. Delfinii își au locuința acum prin păduri; sar și isbesc cu cozile lor vîrfuri de stejari. Lupul înoată printre oi, leul roșcat și tigrul sălbatic înoată prin valuri. La nimic nu-i mai folosește acum mistrețului puterea dintelui, la nimic nu-i mai folosește cerbului sprintenia picioarelor. Pasărea rătăcitoare, căutînd în zadar un locșor uscat, unde să-și repauseze puțin aripele-i obosite, cade în mare. Enorma revărsare de ape acoperise toți munții și acum pentru întâiaș dată, vîrfurile lor erau isbite de valuri. Ome-

nirea mai toată a fost înghițită de talazuri; pe câți i-a cruțat apa, au căzut biruiți de groaznica foame.

Între Attica și Beoția se află Phocida, o țară bogată, mai înainte de acest potop. Acum, fiind tot una cu marea, nu eră decât o câmpie de ape. În această țară, un munte înalt, cu două vârfuri, se pierde între stele. E *Parnasul* care se ridică deasupra nourilor.

Deucalion și soția sa, scăpând numai ei amândoi pe o mică barcă, se opriră aci, singurul loc pe care nu-l acoperiseră apele. Se coboară și fac închinăciuni, mai întâiu nimfelor coriciene, cari locuiau la poalele Parnasului, apoi celorlalți zei, stabiliți cu locașurile lor pe acest munte, și în urmă lui *Themis*, prezicătoarea viitorului, și care, pe atunci, dădea oracole în aceste locuri. Pe vremea aceea n'a existat om mai bun și mai drept decât *Deucalion* și nici femeie mai evlavioasă decât *Pyrrha*.

Când *Jupiter* a văzut lumea prefăcută într'o mare nesfârșită și când dintr'atâtea mii de oameni a văzut că n'a rămas decât unul singur, și din atâtea mii de femei, o singură femeie, amândoi fără păcate, amândoi eucernici, a împraștiat nourii, poruncind *Crivățului* să-i risipească și a desvălit pământului ceriul și ceriului pământul.

Furia mării se potolî, stăpânul oceanului își puse jos tridentul și astâmpără apele... Marea se retrase între țărmii săi, fluviile începură să scază și să între în albiile lor. Dealurile păreau că cresc din unde, și pământul că se ridică pe măsură ce apele se retrăgeau, *Copacii* își descopere capetele lor, pline încă de noroiu, după ce stătuseră atâta vreme supt valuri.

În sfârșit, pământul ajunsese în starea sa de mai înainte. Când văzî, însă, *Deucalion* lumea golită de oameni și pământul pustiit, zăcând într'o adâncă singurătate, îl podidiră lacrămile și zise soției sale *Pyrrha*: «O soră, o soție, o femeie, tu care singură mai supraviețuiești sexului tău, tu care ai fost legată de mine prin legături de sânge, printr'o origine

comună, iar în urmă printr'o căsătorie, de aici înainte ne va lega însăș nenorocirea. Pe întreg întînsul pămîntului, dela apus pînă la răsărit, nu suntem decît noi doi. Toți ceilalți își au mormântul în apă. Cu toate că, nici chiar acum nu sunt sigur de viața noastră. Și acum, mă mai îngrozesc nouii de deasupra capetelor noastre. Sărmană femeie, dacă ceriul ar fi voit ca tu să scapi fără mine, ce te-ai fi făcut? Singură, cum ai fi putut să rabzi atîta nenorocire? Cine te-ar fi mîngăiat în durerea ta? Cât despre mine, crede-mă că, dacă te-ar fi înghițit pe tine marea, marea-m'ar fi înghițit și pe mine împreună cu tine. O, dacă aș putea cel puțin să refac neamul omenesc, după exemplul tatălui meu Prometheus; o, dacă mi-ar fi dat să însuflețesc, ca și el, țărâna frămîntată în mâinile mele! Acum noi formăm întreaga rasă omenească; așa au voit zeii, ca noi să fim singurul model al omeniirii întregi. Astfel grăi el și plîngeau împreună.

În cele din urmă se hotărîră să ceară ajutorul zeilor și să întrebe oracolele. De aceea, plecară numaidecît la malurile Cephisului, ale căruia ape, deși încă pline de noroiu, curgeau prin matca lor. Aci, după ce s'au stropit cu apă sfîntă pe cap și pe haine, după obiceiul lor cel vechiu, se îndreptară spre sanctuarele zeiței. Acoperișul templului eră plin de muschii murdar, iar focul de mult se stinsese pe altar. Sosind la treptele altarului, căzură amîndoi cu fața la pămînt și sărutară, cu un fior de groază, marmura cea rece. «Dacă zeii, ziseră ei, pot fi înduioșați de rugăciunile umilite ale oamenilor, dacă mânia nemuritorilor poate fi împlînzită, spune-ne, o Themis, pe ce cale se poate reface neamul nostru omenesc, și, cu bunătatea ta, dă o mână de ajutor lumii scufundate supt ape».

Induplecată de aceste rugăciuni, zeița le răspunse: «cînd veți plecă din templu, acoperiți-vă capul, descingeți-vă hainele și aruncați în urmă oasele bunicei voastre». Multă vreme rămaseră ca încremenți, neștiind ce să crează; în cele din

urmă Pyrrha întrerupe tăcerea și zise că ea nu se supune poruncilor zeiței. Să o ierte, — se rugă ea tremurând, — dacă nu îndrăznește să pângărească pe *manii* bunicii sale, risipindu-le oasele. Totuș se gândiră multă vreme la înțelesul ascuns al vorbelor echivoce ale oraculului.

În sfârșit, Deucalion își mângâie soția, liniștind-o cu aceste cuvinte: «Ori mă înșeală mintea, ori vorbele zeilor nu pot fi decât vorbe sfinite și nici decum nu pot ei să ne sfătuiască să facem o nelegiuire. Bunica este pământul, iar oasele cred că sunt pietrele de pe pământ: pe acestea poruncește ca să le aruncăm în urma noastră». Multă vreme stătură nelămuriți asupra înțelesului acesta. Dar, ce strică o probă? Plecară, își acoperiră capul, își desiegară brăul tunicei și după sfatul lui Themis, aruncară pietre în urma lor. Pietrele, — cine ar putea-o crede, dacă n'ar fi însăș antichitatea martoră — pierzându-și tăria și vârtoșia lor, se înmuiară încetul cu încetul și căpătară o nouă formă. În urmă, pe măsură ce ele creșteau și pe măsură ce firea lor își pierdeă asprimea, păreau că primesc un fel de figură de om, un chip însă nedesăvârșit, întocmai ca o marmoră din care artistul a început să croiască o figură omenească. Părțile moi și pământeste ale acestor pietre se prefac în carne, părțile tari și solide în oase, ceea ce fusese mai înainte vine, vine au rămas. Astfel, într'un scurt timp, prin puterea zeilor, pietrele aruncate de Deucalion se prefăcură în bărbați, cele aruncate de Pyrrha în femei. De aceea suntem noi astăzi o rasă tare și răbdătoare: noi dăm dovadă de originea noastră din piatră. Copilul lui Deucalion și Pyrrei a fost *Hellen*, strămoșul Ellenilor, adică al Grecilor. Astfel s'a populat din nou lumea.

III. HERA-JUNONA

1. CASATORIA ȘI CASNICIA LUI JUPITER CU

JUNONA *soa sa, 4 copii: Vulcan, Marte, Atene, Hythia.*
și soție.

După ce Jupiter se făcù mare și în vârstă de însurătoare, a început să cutreere lumea în lung și lat. Intr'una din preumbliările sale, avù cea dintâiu aventură de dragoste. În insula Samos curgea un râu cu apă cristalină, în care Iunona, încă fecioară, soră a lui Jupiter, obicinuia să se scalde. Acolo Jupiter văzând-o desbrăcată, fu coprins de o patimă fără frâu și de atunci a început să o pândească doar-doar o va întâlni odată singură. Fiindcă, însă, bănuia el că îi va refuză iubirea, fiindu-i frate, se transformă într'un cuc și se așeză pe un munte, numit de atunci *Cochix* (cuc).

Acù veni și Iunona, de data aceasta singură; cucul cum o văzù, sbură și se așeză pe genunchii ei, ca și cum ar fi voit să scape de frigul cel cumplit ce erà pe acel munte. Iunonei i se făcù milă de pasere și, luând-o în brațe, o înfășură în haina sa. Jupiter, însă, își luă acum adevărata sa fire și, fâgăduindu-i că o va luà de soție, de soție legitimă, devine bărbatul ei.

Jupiter și Iunona avură nuntă mare. (Fig. 20). La ea au poftit pe toți zeii și pe toate zeițele, și, după cum erà obiceiul pe atunci și după cum mai este el și astăzi pe la noi, pe la țară, fiecare aduse câte un dar bogat. Jupiter, însă, ob-

servă un loc gol printre nimfe. Eră *Chelone* care lipsiă. Mercur, pristavul ceriului, fu trimis numai decât să o întrebe de ce nu vine la ospăț. *Chelone* declară că ea, nu se simte bine decât acasă și se înecumetă chiar să ia în bătaie de joc pe cei doi miri. Mercur, supărat foc de aceasta, făcū să-i cază

Fig. 20. — Nunta lui Jupiter cu Junona.

Pictură pompeiană, axi în muzeul dela Neapole.

!casa în spate și prefăcând-o în broască țestoasă, o oprī să mai vorbească pe viitor, o făcū adecă mută, ca să nu-și mai poată bate joc de zei. De aceea broasca țestoasă, căci *Chelone* însemnează în grecește broască țestoasă, își poartă totdeauna casa în spate și nu poate să scoată nici un sunet, nici un strigăt.

Deși căsătorit legitim în urmă cu Iunona, totuș acest fapt nu-l împiedecă pe marele zeu să se facă stăpânul și al altor femei. Din pricina aceasta aveă dese scene familiare cu soția sa geloasă. Ba odată, Iunona supărată din cauza traiului rău ce duceă cu bărbatul său și din cauza deselor certuri familiare, a fugit din Olymp și s'a refugiat în Beoția.

Fuga de acasă a Junonei a supărat mult pe ceilalți zei, cari de altfel erau ei de mult mâhniți de purtarea semeață a lui Jupiter și cu toții voiră să se răscoale împotriva fratelui lor.

Jupiter, ca să preîntâmpine vrăjba, veni în Beoția și, la povăța regelui de aci, făcū o statuie de lemn, închipuind o femeie. Pe aceasta a îmbrăcat-o în haine frumoase, a ridicat-o în carul său și o preumblă răspândind vorba, că ar fi frumoasa nimfă Platea pe care aveă să o ia de soție și să o ducă în Olymp, unde să înlocuiască pe Iunona, care părăsise domiciliul conjugal. Când zeița a auzit de intențiunea soțului său, se supără grozav și alergând spre car, sfâșia vestmintele presupusei nimfe, răsede de spirituala glumă a lui Jupiter, și se împacă cu dânsul. De atunci rămase pentru totdeauna în Olymp.

* * *

Cu toate acestea, Jupiter nu puteă să-și schimbe felul de viață din pricina geloziei soției sale. Ba, în ciuda Iunonei, se hotărăște într'o zi să ducă în ceriu pe un tânăr, căruia să-i dea funcțiunea de paharnic, funcțiune pe care o aveă până atunci *Hebe*, favorita Iunonei.

Văzând într'o zi pe preț frumosul *Ganymedes*, care păștea turmele tatălui său *Tros*, pe muntele *Ida* din Troada, fiind răpit de frumusețea lui, sau, cum ne spune Homer, ca să dea ceriului o podoabă de care pământul nu eră vrednic, se transformă în vultur, îl răpește și îl duce în Olymp, unde îi încredințează slujba de paharnic, slujbă ce o aveă *Hebe*, pe care o îndepărtă. (Fig. 21).

Hebe erà una din fiecele Iunonei, căci din căsătoria acesteia cu Jupiter se născură patru copii, *Marte* și *Vulcan* și două fete *Hebe* și *Ilythia*. Hebe, — despre care se mai spune că erà fiică numai a mamei sale, căci Iunona a născut-o, după ce ar fi mâncat odată la un ospăț niște lăptuci sălbatice, — erà zeița tinereței și a frumuseței eterne și servia ca paharnică a zeilor, având să verse nectarul în cupele nemuritorilor. Fiindcă odată, făcând un pas greșit, a căzut în răsul tuturor zeilor, a fost înlocuită din însărcinarea ei și a fost dată, în urmă, de soție lui Hercule, când acesta s'a urcat la ceriu.

Fig. 21. — Hebe desmierdând vulturul lui Jupiter.
După o piatră antică gravată.

În locul Hebei a fost luat ca paharnic al zeilor *Ganymedes*. (Fig. 22).

Între Jupiter și Ganymede, ne povesteste Lucian, s'ar fi ținut următorul dialog: *în: Corosul negru sau Itag...*

Jupiter. — Sărută-mă, dragă, că am scăpat de orice primejdie, că nu mai am nici cioc, nici ghiară.

Ganymede. — Ce s'a făcut cu ele? Nu ai venit tu la mine în chip de vultur să mă ridici din mijlocul turmei mele? Cum te-ai prefăcut în om?

Jupiter. — Eu nu sunt nici om, nici vultur, ci stăpânul zeilor, și mă transformasem astfel, numai ca să te răpesc pe tine.

Ganymede. — Ești tu *Pan*? Dar tu n'ai nici coarne, nici picioare acoperite de păr; nici măcar flautul care este semnul acestui zeu.

Jupiter. — Nu cunoști tu de loc alți zei?

Ganymede. — Nu; noi însă jertfim în toți anii lui *Pan* câte un țap, la intrarea în peștera sa; cât despre tine, eu cred că tu ești un gibaș de copii, din aceia cari fură copii ca să-i vândă.

Jupiter. — N'ai auzit de loc vorbindu-se de Jupiter, și

n'ai văzut tu nici un altar ridicat pe muntele Ida pentru zeul tunetelor și al fulgerelor?

Ganymede. — Ce! Tu ești acela care faci tot acest sgomot care se aude acolo sus și cărnia tatăl meu îi jertfește tot anul un berbec? Ce ți-am făcut să mă răpești? Poate în acest ceas oile mele le mănâncă vr'un lup.

Fig. 22. — Răpirea lui Ganymedes.

Tablou de Rembrandt, Muzeul din Dresda.

Jupiter. — Te mai gândești la oile tale, acum când ești nemuritor și tovarășul zeilor!

Ganymede. — Cum? Nu o să mă mai duci înapoi de unde m'ai luat?

Jupiter. — Nu; căci atunci aș fi muncit de geaba.

Ganymede. — O să se supere tata, când nu mă va mai vedeà și mă va bate, că mi-am părăsit oile.

Jupiter. — Nu te teme, ai să rămâi totdeauna acì.

Ganymede. — Nu vreau; lasă-mă să mă duc, și-ți fâgăduesc, că am să-ți jertfesc pe cel mai frumos berbec din turmă.

Jupiter. — Ce naiv ești, ce copil ești! Trebuie să uiți toate acestea acum, când ești în ceriu și în stare să faci bine tatălui tău și țării tale, fără să-ți pese de supărarea lor; căci tu nu vei mai fi om, ci zeu și, în loc de lapte și brânză, tu ai să te hrănești cu nectar și ambrozie și ai să vezi strălucind steaua ta pe ceriu, mult mai luminoasă de cât celelalte stele.

Ganymede. — Dar, când oi vreà să mă joc, cine o să-mi fie tovarăș? căci eu aveam pe muntele Ida mai mulți tovarăși de vârsta mea.

Jupiter. — Cupidon are să se joace cu tine în arșice. Mângăe-te numai, și nu te mai gândi la lucrurile de pe pământ.

Ganymede. — Dar ce am să fac eu aci? sunt oi de păscut?

Jupiter. — Ai să fi paharnicul zeilor, să le verși nectar în cupe.

Ganymede. — E mai bun nectarul decât laptele?

Jupiter. — N'ai să mai vrei să beai altceva, când vei fi gustat odată din el.

Regele Troadei fu nemângâiat de pierderea fiului său. Jupiter, însă, îi ușură durerea, arătându-i că Ganymede a fost făcut zeu nemuritor și că l-a dus în ceriu, unde avea să devie un semn al zodiacului, supt numirea de Vărsătorul. În schimb, Jupiter dete întristatului părinte un buture de aur și niște cai cari fugeau mai repede decât vântul. (Fig. 23).

Iunona, când văzu pe Ganymede, turbă de mânie. De aceea, începî să comploteze cu Neptun, Apollo și Minerva și se hotărîră să prinză pe Jupiter și

piter, ca să se răz-bune, alungă din cer pe pămînt pe Neptun și pe Apollo și nu

să-l lege cu lanțurile pe cari le făcuse Vulcan, anume pentru aceasta. Dar Thetis, cea cu picioarele de argint, aflând de la tatăl ei Nereu cele ce se uneltiau, se duce repede în Olymp și înștiințează pe Jupiter despre complotul urzit. Atunci Ju-

iartă decât pe Minerva. Pe Iunona o spânzură de ceriu cu un lanț de aur, atâr-nându-i de picioare două nicovale mari. În urmă o iertă și pe ea și convocând pe toți zeii, pe cel mai înalt creștet al Olympului, le grăi următoarele:

Fig. 23. — Răpirea lui Ganymedes.

Statuă de marmură după Leochares. Vatican, Roma.

„Iliada.” Trad. de S. Muraru.

• Dacă vedea-voi că vr'unul din zei pe furie se^odesparte Ori de-l voiu prinde, svârli-l-voi în bezna Tartarului negru, Colo departe de tot, sub pămînt, în prăpastie-adîncă, Temnița oarbă cu poarta de fier și cu pragul de-aramă, Jos într'atîta sub iad, pe cît sub cer e pămîntul. Ști-va pe urmă cît eu pe toți vă întrec în putere. Haide, poștim și cereași, o zei, ca să știți fiecare: Dac'atârna-veți un lanț de aur de-a cerului boltă

Și vă veți prinde de el cu toții, voi zei și zeițe.
 Nu veți putea din pământ la cer să mă trageți pe mine,
 Cel mai înalt domnitor, cu toată strădania voastră.
 Dar de m'oiu pune în rădăcini eu singur și trage-voi lanțul.
 Sus vă voi smulge spre cer cu pământul și mările toate;
 Lanțul lega-voi de jur împrejur de-a Olympului culmă
 Și voi lăsa plutitor să spânzure totul în aer!
 Iată cât eu covârșesc în putere bărbații și zeii.
 Zise, iar dâșii rămaseră toți cufundați în tăcere.
 Plini de uimire auzind cumpătele vorbe-a lui Zeus ¹⁾.

De atunci, lăsat cu desăvârșire liber, s'a dat cu totul vieții destrăbălate, iar soția sa Junona, protectoarea căsătoriei și a cinstei familiare, se mulțumii numai cu protestări și cu scene conjugale violente. (Fig. 24). nu. i. -

Cea mai frumoasă scenă casnică între Jupiter și Junona a fost în timpul războiului troian.

Junona era dușmană Troienilor și protectoare a Grecilor. Văzând ea că Grecii sunt mereu biruiți de săgețile lui Hector, se gândi să le dea un ajutor. Jupiter însă, care era dreptatea încarnată, oprise pe zei să ia parte în războiu, și, ca să-i privegheze mai de aproape, se așeză pe înălțimea muntelui Ciargarus. Junona se gândi atunci la un vicleșug. Se duse la Venus și sub pretext, că avea să facă o vizită, împrumută dela zeița frumuseții miraculoasa ei cingătoare, un brâu, care dădea celei ce-l purtă o drăgălășenie irezistibilă. Astfel gătită, se duse să întâlnească pe bărbatul său, prefăcându-se că vrea să-l întreție un moment. Fiindcă, însă, Junona luase cu sine și pe *Hypnos*, somnul, Jupiter, regele zeilor, adormi, și, într-o clipă, Troianii pierdură toate izbânzile ce le câștigaseră cu atâta trudă și greutate. Când s'a deșteptat Jupiter și a văzut păcăleala, o amenință cu un tratament la fel cu cel de mai sus. Faptul însă se petrecuse și Junona își ajunsese scopul.

¹⁾ G. Murnu. *Omer, Iliada*, VIII 10.

2. SOȚIILE LUI JUPITER

1324

Jupiter, înainte de a se fi căsătorit cu Iunona, avusese mai multe soții. «Jupiter, regele zeilor — ne spune un poet antic — a luat ca primă soție pe *Metis*, cea mai știutoare dintre toți zeii și dintre toți oamenii. Iar când aceasta eră să nască pe zeița *Minerva*, cea cu ochii de bufniță, Jupiter

Primăvara.

Toamna.

Iarna.

Fig. 25. — Horele, Anotimpurile.

După un baso-relief antic, Muzeul Lucrului, Paris.

o înghiți în pântecul său, după sfatul Geci și al înstelatului *Uranus*, fiindcă astfel l-au sfătuit, ca să nu aibă demnitatea cerească altul dintre nemuritorii zeii, în locul lui *Jupiter*. Căci eră scris că dintr'ansa aveă să se nască copii prea înțelepți: mai întâiu copila cu ochii de bufniță, *Minerva*, care să aibă tăria și judecata prevăzătoare, egată cu a tatălui ei; apoi și ea aveă să nască un copil cu suflet semeț, rege al zeilor și al oamenilor. *Jupiter*, însă, de mai înainte, își înghiți soția în pântecul său, pentru ca zeița să-i facă astfel cunoscut și binele și răul».

2A doua oară a luat în căsătorie pe strălucita *Themis*, o titanidă, o mătușe a sa, zeița dreptății și a egalității. Ea voise să rămână fecioară, dar Jupiter o sili să-l ia de bărbat. Din această căsătorie s'au născut trei fete: *Dreptatea*, *Legea* și *Pacea*, cari tustrele se îngrijesc de relațiunile dintre muritori.

Fig. 26. — Parcele. (2)

După o pictură de Michelangelo. Muzeul din Florența

Aceste trei fete, numite și *Horele*, (Fig. 25) reprezentau cele trei anotimpuri. La început erau numai trei anotimpuri; primăvara, vara și toamna; — iarna în Grecia mai nu se observă. — Numai mai târziu, s'a adaus și al patrulea anotimp și deci și a patra Horă. Dintre cele trei fete, *Dreptatea* stetea totdeauna lângă Jupiter și observă pe cei nelegiuți și-i pedepseă. In epoca

de aur a omenirii, Dreptatea locuia printre oameni, în epoca de argint, însă, a început să se ascundă prin munți și prin câmpii și numai câte odată se arată printre oameni, ca să-i mustre și să-i amenințe că o să-i părăsească cu totul, dacă nu se vor lăsa de lăcomie, de nedreptate și de vrajbă. In epoca de bronz, zeița Dreptății părăsi cu totul omenirea; de atuncea strălucește pe cer *Constelațiunea Fecioarei*, numită *Astrea*.

Tot ca fiice ale zeiței *Themis* treceau și *Parcele* (Moire)

adecă Ursitoarele: *Clotho*, torcătoarea, care urziă firul vieții, *Lachesis*, ursitoarea, care dă fiecăruia partea sau norocul său și *Atropos*, neclintita, care tăie firul vieții. Câteși trele luau

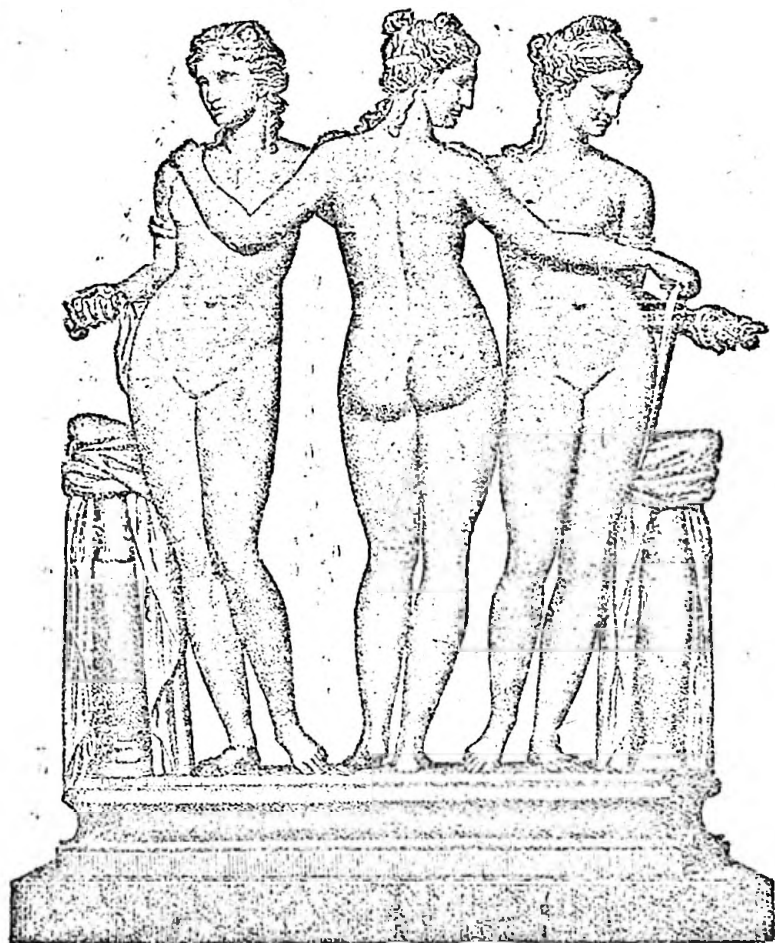

Fig. 27. — Cele trei Grații (Charitele).

Grupă antică. Muzeul Lucriului, Paris.

parte la nașterea fiecărui copil și-i hotărau soarta viitoare. Nimic în lume, și nici chiar Jupiter, nu putea să schimbe sau să zădărnicească hotărârile lor. Ele sunt închipuite ca

trei femei bătrâne, una ținând fusul, a doua torcând și a treia tăind firul, când sosește ceasul din urmă. (Fig. 26).

3. In al treilea rând Jupiter a luat de soție pe *Eurinome*; cea cu chip ispititor, fiică a lui Oceanos. Aceasta i-a născut pe cele trei grații: *Thalia*, *Aglae* și *Eufrosina*. Aceste grații, cari strecurau amorul prin genele lor, ne dau tot ceea ce ne poate face viața plăcută. Fără ele nici chiar zeii nu se puteau bucura de fericire deplină. (Fig. 27).

4. In al patrulea rând a avut de soție pe *Demetra-Ceres*, cu care a născut pe frumoasa *Persephona-Prosperina*, pe care o răpi dela mama ei Pluton, *fratul sau Prosperina*.

5. Cu *Latona* dădă în urmă naștere lui *Apollo* și *Diane*i. 6. Cea din urmă dintre soțiile lui Jupiter a fost *Junona*.

Pe lângă aceste soții, Jupiter a avut legături cu numeroase femei pământene, iar copiii lui sunt atâția, cât sunt «frunzele pădurii și nourii ceriului».

Ca fiică a lui Jupiter a fost și *Tyche* sau *Fortuna*, care la Romani eră una dintre zeițele cele mai însemnate. (Fig. 28 și 29). *Mem-s. Cu Memmosina, a avut pe cele 3 muzze.*

3. CALLISTO

Fiica lui *Lycaon*, regele *Arcadie*i, a fost prea frumoasa *Callisto*. (*Callisto* înseamnă în grecește *prea frumoasă*). Această fată nu stetea acasă, ca celelalte fete să toarcă la lână, cum eră obiceiul pe acele vremuri, sau să se gătească, pieptenându-și părul toată ziua, ci aruncându-și pe ea o rochie și punând mâna pe arc și tolba cu săgeți, alergă să întâlnească pe zeița *Diana*, în preajma căreia îi plăcea să petreacă. Intr'una din zile a zărit-o Jupiter și, uimit de atâta frumusețe, și-a făcut planul să și-o facă soție.

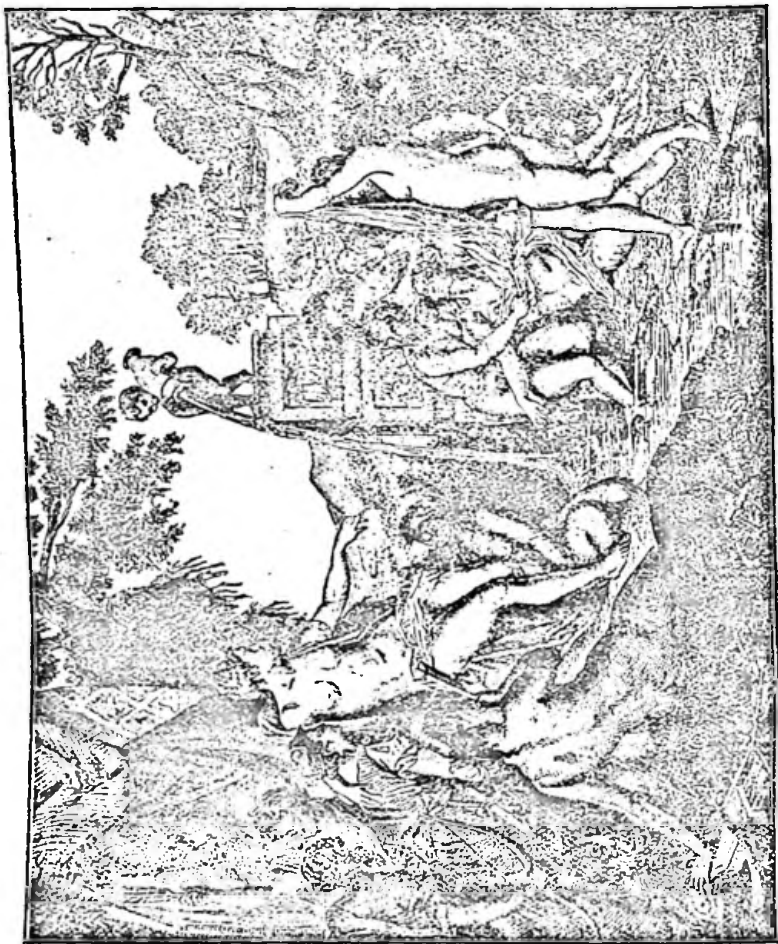
Soarele, pe cărul său cel înalt, — zice poetul Ovidiu, — făcuse jumătate drumul, când Callisto se duse într'o pădure, pe unde picior de om nu călcase și pe unde toporul nu intrase. Iși luă tolba de pe umeri, își desdoi arcul lăsându-l slobod, se trânti pe iarba verde și-și puse la căpătăiu tolba-i strălucitoare. Când Jupiter o văzû astfel, singurică, obosită și fără paznic, își zise în sine: Soția mea Junona n'are să știe de furtișagul acesta, dar chiar de-ar aflâ, o ceartă bună și atâta tot.

Numai decât zeul se travestește în femeie, ia înfățișarea și îmbrăcămintea Dianei și se îndreaptă cătră fecioara Callisto și o întreabă: Ascultă-mă, soro, pe ce culmi ai fost la vânat? Copila văzând pe zeița Diana se scoală în picioare și-i răspunde: «Te salut, zeiță, pe tine care, după părerea mea, ești mai mare și mai puternică — poate să mă auză chiar el, — decât însuș Jupiter». Zeul surâde auzind-o și se bucură de precăderea ce-i dă. O sărută, și o sărută mai cu foc decum eră sărutul castei Diana. Când fata începû să-i povestească prin ce păduri a fost la vânat, zeul îi tac vorba printr'o nouă sărutare și apoi, printr'o îmbrățișare criminală, se descopere cine este. În urmă pleacă.

Dar, iată că Diana, întovărășită de o ceată de nimfe, apare pe vârful unei coline, mândră că a vânat o sumedenie de fiare. Cum zărește pe Callisto o chiamă la sine. Fata temându-se să nu fie tot Jupiter, o ia la fugă. După ce, însă, a văzut și a recunoscut pe suratele sale nimfe, avântându-se în spre ea, se linișți și intră în mijlocul cetii, amestecându-se printre tovarășe. Dar curajul fetei acum nu mai eră ca altădată. În cele din urmă, casta Diana, aflând despre cele petrecute, o gonî dela curtea sa.

Dar și Junona aflase de multă vreme ofensa ce-i adusese hărbatul său. Teribila ei răsbunare, însă, o amânase pentru vremuri mai priincioase. Acum sosise timpul. Callisto dete naștere unui copil, care a turburat grozav sufletul Dianei.

Eră *Arcas*, împotriva căruia se îndreaptă acum și privirea și mânia zeiții. «Asta îți mai trebuie, ticăloaso, strigă Iunona năcăjită, mai trebuie să rămâi și însărcinată și să dai naștere

După un tablou de Titian.

Fig. 30. — Diana și Callisto.

unui copil, dovadă pipăibilă a insultei ce mi s'a adus și a fărădelegii bărbatului meu. Nu o să rămâi nepedepsită; am să-ți răpesc eu această frumusețe, cu care te fălești și care a aprins flacăra nelegiuită în sufletul lui Jupiter. Zicând

acestea se repezî la ea, o apucă de păr și o trântî la pămînt. Biata Callisto, întinzându-și brațele se rugă de iertare. Când colo, ce să vezi? Brațele ei începură să se acopere de un păr negru și zbârlit, mâinile îi se schimbară în picioare. Gura ei, odinioară admirată de Jupiter, îi se lărgi și se urăți. Și, ca nu cumva să se înduioșeze de rugăciunile ei, Iunona i-a răpit și darul vorbirii. Callisto fu prefăcută în ursoaică.

Fiul ei *Arcas* crescî mare și ajunse un vîntor isteț și priceput. Intr'una din zile, urmăriă cu areul în mână, o ursoaică care, din întîmplare, eră tocmai mama sa. Ea se oprește la vederea lui *Arcas* și pare că-l cunoaște. *Arcas* face un pas înapoi. Văzînd-o că-și pironeste ochi asupra lui, începe să tremure. Ea se apropie de el. Vîntorul e cât pe aci să tragă. Jupiter, însă, neputînd să rabde un paricid, ridică pe Callisto în ceriu, prefăcînd-o în constelațiune. — De aci originea și numirea de *Ursa cea mare* sau *Carul mare*.

Dar, nici acum nu puteă Iunona să sufere ca rivala sa să fie și după moarte așa de mult cinstită, ca stea pe ceriu, de aceea, fiindcă un zeu nu puteă să desfacă ceea ce e făcut de alt zeu, se duse, plină de necaz și supărare, la *Tethys*, zeița mării și la bătrînul *Oceanos*, pe care îi rugă să nu o primească la ei, cum primesc pe celelalte stele. De aceea, *Ursa mare* (*septentrio*, șapte aratori) se vede în totdeauna pe ceriu și nu apune niciodată în sânul mării, ca celelalte astre.

Arcas, după care s'a numit țara *Arcadia*, a fost și el prefăcut după moarte în constelațiunea *Ursa mică*.

4. IO *mai apoi Zeu, zeita egiptea.*

Fluviul Inachus avea o fată de o frumusețe răpitoare, avea pe dragălașa nimfă Io.

Jupiter o văzù, pe când ea se întorcea din valurile tatălui ei și-i zise: «O fecioară, vrednică de Jupiter, cine va fi fericitul, care o să aibă parte de mâna ta? Vino în umbra deselor păduri, vino cât timp este cald și cât timp soarele trece prin mijlocul orbitei. Nu-ți fie frică să intri singură în vizuina fiarelor; un zeu te va călăuzi și te va apăra, și nu un zeu de rând, ci un zeu care ține marele sceptru al domniei cerești, care aruncă în dreapta și în stânga fulgerele. Oprește-te și nu fugi de mine — copila speriată fugiă. — Atunci zeul ridică un nor des, cu care acoperi întinsul pământ și prinse pe Io.

În timpul acesta Iunona, (Fig. 31), din înălțimile cerești își aruncă privirile pe pământ și mirându-se că niște nourași ușori putură să facă din zi noapte, și încă o noapte adâncă, simți ea că acei nouri nu puteau fi din vaporii râului, nici că se ridicau ei din sânul umed al pământului. Își aruncă deci ochii în jurul său, căutând să vadă unde-i e bărbatul, căci îi cunoștea ea vicleniile, prinzându-l de atâtea ori. Negăsindu-l în ceriu, își zise; «de nu mă înșel, iarăș m'a trădat». Și, scoborîndu-se din înaltul eter, se oprî pe pământ, la Argos și porunci să se risipească nourii. Jupiter, însă, presimțise sosirea soției sale și transformase chipul copilei lui Inachus într-o juncă mândră, mândră, căci și supt chipul de vacă tot frumoasă eră.

Junona, fiica lui Saturn, prefăcându-se că ar admiră frumusețea vacii și că n'ar fi știind adevărul, îl întrebă, a cui este și de unde este și din care cireadă? Jupiter, ca să scape de întrebări, născocoeste o minciună, răspunzându-i că s'a născut deodată, din pământ. Junona cere să i-o dăruiască

ei. Ce erà să facă bietul Jupiter? Erà dureros să renunțe la dragostea inimei sale; dar un refuz ar fi dat de bănuir. Puteà oare să refuze sorei și soției sale un dar așa de mic, fără să nu fi bănuir ea că sub această juncă se ascunde altceva? Deși fără voie, i-o dăruiește. Dar, chiar după ce rivala sa Io i-a fost dăruită, zeița nu scăpă totuș numai decât de gelozia ce o chinuie și de frica ce o torturà, căci se temeà încă de Jupiter, se temeà de o nouă trădare; în cele din urmă a încredințat-o în paza lui *Argus*, fiul lui *Arestor*.

Argus erà un monstru care aveà împrejurul capului său o sută de ochi. Pe rând, câte doi se odihniau, iar ceilalți vegheau și stăteau la pândă; în orice poziție ar fi stat, priveà pe Io. Chiar când steteà cu spatele, Io îi era tot înaintea ochilor. În timpul zilei o lăsà să pască; când soarele însă scoborà sub pământ, o includeà și o legà de gât cu un lanț, nevrednic de un astfel de gât. Nenorocita! Se hrănește cu frunze și cu iarbă amară! În loc de pat, sărmana se culcă pe pământ, care nici măcar nu erà acoperit cu iarbă. Când voià să întinză brațe rugătoare spre *Argus*, nu aveà ce brațe să întinză; când încercà să plângă din gura sa, nu puteà să scoată decât mugete. Se înfricoșà de strigătul său și se îngrozià de propria-i voce.

Intr'una din zile veni și la malurile *Inachus*ului, unde adeseori, ca fată, obicinuie să se joace. Când își văzù în apă coarnele ei cele noi, se îngrozì și, simțindu-și nenorocirea, o luà la fugă. Naiadele nu o mai cunosc, chiar tatăl ei *Inachus* nu o mai cunoaște cine este. Dar ea însotește pe tatăl său, însotește pe surorile sale naiade, le îngăduie să o mângâie și să o admire. Bătrânul *Inachus* culege iarbă și i-o pune dinainte; ea linge mâinele tatălui său și i le sărută și nu-și poate stăpâni lacrimile. De ce n'are ea graiu? Ar cere ajutor, și-ar spune numele și și-ar povesti nenorocirea.

În loc de vorbă, însă, litera pe care piciorul ei o făcă în pulbere, vestiă trista transformare a corpului ei.

«Vai de mine, nenorocitul, exclamă tatăl ei Inachus, atârnându-se de coarnele și de gâtul juncei albe ca zăpada! Vai de mine, nenorocitul, repetă el iarăș. Tu ești oare copila, pe care te-am căutat peste întreg pământul? De nu te-aș fi găsit, jalea mea ar fi fost mai mică, decât acum că te-am găsit. Tu ești mută și nu răspunzi la vorbele mele, suspini numai din adâncul pieptului tău și la vorbele mele mugești! acesta e singurul lucru ce poți să faci. Iar eu fără să știu de soarta ta, îți pregăteam camera de nuntă și de măritiș; întâia mea dorință eră un ginere și a doua niște nepoți. Acum tu trebuie să-ți cauți un mire în turmă, între vite; din turmă vei avea și copii și nu-mi e îngăduit să sfârșesc prin moarte o durere așa de mare, ci mă chinuesc, căci sunt zeu — Inachus eră zeul fluviului cu acelaș nume — și închisa poartă a morții deschide jalea mea pentru vecinicie.

Pe când amărit rostiă el astfel de vorbe, Argus cu fruntea înstelată de ochi, îi întrerupe tânguirea, îi smulge pe Io din brațe și o duce în alte pășuni. În urmă monstrul se așeză pe creștetul unui munte, din depărtare, de unde putca să spioneze în toate părțile.

Dar stăpânul zeilor nu mai poate suferi nenorocirea atât de mare a copilei lui Inachus și chiamă numai decât pe fiul său Mercur, născut de strălucita Pleiadă, și-i poruncește să ucidă pe Argus. Mercur repede își pune aripi la picioare, își ia în mâna sa puternică toiagul care aduce somn, și pe cap își potrivî casca. Astfel gătit se repezi din ceriu pe pământ. Aci, își scoase coiful, îl puse la o parte, își puse la o parte și aripile și nu rămase de cât cu toiagul fermecat. Ia chip de cioban, care, mânăndu-și turma sa de capre prin țărini retrase, venîă cântând din fluer. Păzitorul Argus, fermecat de noua arie, îi zise; «Oricine ai fi, stai te rog puțin cu mine pe această stâncă; căci nicăirea iarba nu este mai bună pentru

turme, ca aci, și apoi această umbră pe care o vezi este așa de plăcută pentru păstori!». Mercur se așază jos și spuindu-i multe fleacuri, îl țină cu vorba o mare parte din zi. Cântând din fluerul său de trestie, se încercă să adoarmă ochii veghetori ai lui Argus. Acesta totuș se luptă să învingă molatecul somn și, deși somnul îi cuprinde o parte din ochi, ceilalți totuș veghiau. Se inventase de curând naiul. Argus îl întrebă, în ce chip s'a inventat. Atunci Mercur începă să grăiască:

«In munții înghețați ai Arcadiei, între nimfele Dryade din pădurile nonacrine, a fost o naiadă pe care nimfele o numeau Syrinx (Naiul). Nu o singură dată frumoasa nimfă amăgise pe Satirii, cari o urmăreau și încă și pe zeei cari trăiesc prin umbroasa pădure și prin roditoarele câmpii ale acestei țări. Consacrându-se zeiței Diana, imită în apucăturile ei, în îmbrăcămintea ei și în castitatea ei, pe această zeiță. Și ar fi putut fi luată drept Diana, dacă dânsa n'ar fi avut arcul de corn, pe când zeița de aur; dar și așa făcea pe lume să se înșele. Pe când se întorcea odată de pe colina Liceană, Pan, având capul împodobit cu o ghirlandă de pin, o zărește și-i se adresează cu aceste vorbe...

Rămâneă să povestească vorbele lui Pan, cum nimfa, disprețuind rugăciunile lui, a fugit prin poteci neumblate; cum a ajuns până la liniștitele ape ale nisiposului Ladone; cum străveziile ei surate nimfe naiade ar fi rugat-o să se transforme, fiindcă apele râului îi împedicau fuga; cum Pan, când socotiă că o are acum în mâini, îmbrățișă în loc de corpul nimfei o trestie de baltă; cum, pe când Pan oftă, trestia bătută de vânt a produs un sunet ușor și asemenea unui suspin și cum zoul zise: «cel puțin pe această cale mă voi înțelege pe viitor cu tine», și cum, din trestii de felurite lungimi, unite între dânsele prin legături de ceară, a făcut *naiul*, *siringa*, care poartă numele nimfei...

Astfel de vorbe avcă să-i mai spună, când Mercur vede

că toți ochii monstrului Argus au fost biruiți și că lumina lor este acoperită de somn. Își curmă numaidecât vorba și-i întărește somnul, mângâindu-i oboșii ochi cu toiagu-i fermecat. Fără zăbavă, cu sabia-i încovoiată, taie gâtul monstrului, îl îmbrâncește de pe vârful culmii și pătează cu sânge prăpăstioasa stâncă. O, Argus! tu zaci acum în întunec și lumina, pe care o aveai în atâția ochi, s'a stins cu totul și o noapte adâncă acopere acum cei o sută de ochi ai tăi! Copila lui Saturn, Junona, însă, strângându-i, îi așază pe penele paserei sale favorite și umplu coada *păunului* cu giuvaeruri scânteietoare. (Fig. 32).

Fig. 32. — Mercur omorând pe Argus.
După o piatră antică gravată.

Cumplita turbare a Junonei, împotriva nenorocitei vaci Io, nu se potoli nici acum. De aceea, porunci unei Furii ca, supt formă de taun sau streiche, să o gonească peste tot pământul. Ajungând la Nil, căzută în genunchi și ridicându-și gâtul spre ceriu cu gemete, lacrimi și mugete, se părea că roagă pe Jupiter să pună capăt nesfârșitelor ei nenorociri. Jupiter înduioșat îmbrățișă cu brațele-i divine pe soția sa Junona și o roagă să sfârșească cu răzburarea ei. «N'aibi, de aci înainte, nici o frică, îi zise, în viitor nu-ți va mai fi pricină de durere» și se jură pe apele Stigelui, dovadă de sinceritatea spuselor lui. La acestea zeița Junona își potoli ura; Io își ia numaidecât figura de mai înainte și se face femeie cum a fost: dispăre părul de pe corp, coarnele îi descresc, orbita ochiului devine mai mică, gura îi se strimtează, îi revin mâinele și umerii, apoi căzându-i copita, revin cele câte cinci unghii. Nimic numai rămâne din vacă, afară de albeață. Nimfa se ridică slujindu-se de cele două picioare, dar se teme de a vorbi, ca să nu mugească, ca pe timpul când eră vacă și cu frică scoate cuvinte întretăiate. După ce a dat naștere fiului său *Epaphus*, a rămas pentru totdeauna în Egipt și a fost adorată ca zeiță, supt numirea de *Isis*.

5. EUROPA

În singurătatea palatului său părintesc din Tyr, trăia într'o vreme fecioara Europa, fiica regelui Agenor. Într'un miez de noapte, atunci când visurile nu înșeală, fecioara Europa visă un vis ciudat. I se părù că două continente, Asia și cel pe care stăm noi astăzi, în chip de femei, se certau între ele, a cui să fie ea, Europa. Una dintre cele două femei, după înfățișare erà streină, cealaltă însă părea după chip și port, chiar din țara ei, din Fenicia. Aceasta din urmă se luptă cu îndârjire pentru copila ei, pentru Europa, zicând că nu i-o dă, căci ea a născut-o și ea a crescut-o. Femeia streină nu se dă biruită, ci o apucă în brațele ei uriașe, ca pe o pradă, și o duse cu sine, fără ca ea Europa, să se fi putut împotrivi. «Vino cu mine, draguță, zise streina, te duc la Jupiter, căci așa îți este hărăzit de soartă».

Europa se deșteptă și, bătându-i-se inima cu putere, se ridică drept în picioare. Mult timp a rămas în pat uluită, având, pare-că, înaintea ochilor săi chipul celor două femei. Numai într'un târziu putù să grăiască și să rostească: «Ce putere cercască va fi aceea care mi-a trimis această vedenie? Ce visuri minunate mi-au turburat somnul meu cel dulce? Cine o fi fost streina, pe care am văzut-o în vis? Cum se apropiè ea de drăgăstos de mine și chiar când m'a luat cu deasila, cu ce privire de mamă nu mi-a răs! Dare-ar zei ca acest vis să se adeverească».

Se făcù ziua; lumina strălucitoare a soarelui șterse din sufletul Europei orice urmă de vis. Pornì deci gătită după plăcerile și ocupațiunile ei obicinuite. Veniră prietenele ei de joc și de preumblări și cu toatele se duseră pe țărmul mării, ca să culcagă flori și să asculte murmurul dulce al valurilor. Toate fetele își aveau hainele înflorate; Europa, însă, purtă

o haină brodată cu aur, reprezentând scene din viața zeilor. Haina aceasta fusese dăruită odinioară chiar de Neptua și ajunsese ca moștenire lui Agenor.

Gătită cu această haină de mireasă, Europa cu prietenele ei se găsiă pe țărmul mării, jucându-se și culegând flori. Fiecare fată strângea florile ce-i erau mai dragi. Una culegea coprine, alta zambile, o a treia viorele, altele flori de șofran. Alergau zburdalnice de ici colo, și, în mijlocul tuturor, mai mândră decât toate eră Europa, întocmai ca și Venus între Grații, și ținea în mână un mănunchiu de trandafiri.

După ce culeseră destule flori, se așezară cu toatele pe iarbă, având pe Europa în mijlocul lor și începură să împletească cununi, pe care să le agațe în urmă de ramurile pomilor pentru nimfele acelor livezi.

Nu se bucură mult de această stare, căci visul din timpul nopții începù să se adeverească. Nebiruitul Jupiter, fiind atins de săgețile iubirii, se îndrăgosti de frumusețea Europei: Dar, fiindcă avea frică de gelozia soției sale și fiindcă n'avea nădejde să cucerească inima nevinovatei fecioare, a născocit o nouă șiretenie. Se schimbă dintr'odată la chip și se prefăcù în taur. Ce taur superb! Nu eră un taur ca cei ce pase pe câmp, sau ca cei ce trag la jug, el eră un taur mare, cu gâtul gros, cu ceafa rotundă și plină. Coarnele lui erau mici, suptiri și răsucite, și erau străvezii ca pietrele scumpe. Avea o culoare galbenă ca aurul, și numai pe frunte avea o pată argintie, în formă de lună; iar în cap îi străluceau niște ochi albaștri rotitori.

Înainte de a se întruhipă Jupiter în taur, chemă la sine pe Mercur, în Olymp, și fără să-i descopere planurile sale, îi zise: «Grăbește-te, fiul meu, tu care întotdeauna mi-ai îndeplinit poruncile. Vezi, tu, colo jos, acea țară? Este Fenicia. Du-te acolo și să-mi mâni cătră țărmul mării cirezile de vite ale regelui Agenor». În câteva clipe într'aripatul zeu se și duse pe câmpiile Sidonului și mână cirezile de vite, în mij-

locul cărora fără să știe Mercur, se află și Jupiter transformat în taur. Ajungând cu ele pe câmpiile unde se jucau fetele, răsfățându-se cu flori, frumosul taur, în care se ascunsese Jupiter, se apropie de fete, în vreme ce celelalte vite se răspândiră în toate părțile. Mândrul animal se preumblă falnic prin iarba deasă. Ochiul său nu era înspăimântător, întreaga sa făptură era plină de blândețe. Europa și celelalte fete încep să admire frumusețea puternicului taur și văzându-l blând și domol, ardeau de dorința de a-l vedea din apropiere, de a-l mângâia, de a-i netezi părul. Taurul pare că simțea cât era de admirat de fete. De aceea, se apropie tot mai mai mult până ce veni lângă Europa. Ea văzându-l în apropiere se sperie și se retrase câțiva pași înapoi; dar când văzu că animalul sta blând și nemișcat, prinse curaj, se apropie de el și întinse mănunchiul de flori la botul lui plin de spume. Taurul linse florile și mâna gingașe care îl mângâea. Din ce în ce îi se părea fetii mai frumos taurul și, în cele din urmă, își luă curajul și-l sărută pe fruntea lui cea netedă. De bucurie taurul scoase atunci un muget, dar nu un muget obicinuit de taur, ci ca sunetul armonios al unei trompete, când răsună între doi munți. Se lasă jos la picioarele fetii, se uită la ea cu drag și întorcându-și gâtul îi arată spinarea lată. Europa ne mai având acum nici un fel de frică de taur, zise către prietenele sale: «Veniți și voi mai aproape, dragile mele, să ne suim pe spinarea acestui animal. Vom petrece bine stând pe spatele lui, ca pe o corabie frumoasă. E așa de blând și frumos, nu seamănă de loc cu ceilalți tauri; credeți-mă, el are minte ca un om și nimic nu-i lipsește decât graiul». Cu aceste cuvinte luând florile ce le aduceau fetele, înpodobi coarnele taurului și veselă se sui pe spinarea lui. Tovarășele se uitau încremenite la ea.

Taurul, după ce se văzu cu prada dorită în spate, se ridică numai decât și plecă cu pas domol, fără ca fetele însă să-l poată urma. Când ajunse la marginea câmpii, pe

țărml nisipos al mării, deodată își iuți pasul, alergând nu ca un taur, ci ca un cal într'aripat. Până ce Europa să se desmetecească, el se și aruncase în valuri și înotând cu povara în spate, despică grăbit apa. Fata se ținea strâns, cu dreapta de un corn al taurului, iar cu stânga se sprijiniă pe spinarea lui (Fig. 33). Vântul îi suflă prin haine, întocmai ca în pânzele unei corăbii. Infricoșată biata fată priviă înapoi spre țărm și-și strigă neconținut prietinele într'ajutor.

Fig. 33. — Răpirea Europei.

Piatră antică gravată.

Dar în zadar. Acestea nu o mai vedeau și nu o mai auziau, iar apa o înconjură din toate părțile, udându-i piciorușcele ei cele albe. Taurul înotă plutind în largul mării, întocmai ca o corăbie. În curând nu se mai zăria nici țărmul. Soarele se apropie de asfințit. În-

cetul cu încetul, în licărirea nopții, nu se mai vedeă decât valuri și stele. Noaptea întreagă și ziua următoare întreagă a dus-o taurul pe spatele sale, având însă grije ca apele să nu ude scumpa sa povară. În sfârșit cătră seară ajunseră la uscat. Taurul se avântă pe țărm, așeză pe fată supt umbra unui pom, iar el se făcū nevăzut. În locu-i apărū un june de o frumusețe dumnezească. Acesta spuse fetii că este stăpânitorul insulei și-i făgădui sprijinul său, dacă îl va luă de bărbat. Europa, singură și părăsită, îi întinse mâna în semn de învoială. Cu aceasta Jupiter își ajunse scopul și se făcū apoi nevăzut.

A doua zi, Europa se deșteptă târziu din toropeală în care căzuse. Aiurită priviă în dreapta, priviă în stânga, ca

și cum ar căută cu ochii patria ei iubită și chemă cu des-nădejde numele scumpului ei tată. Se oprî însă și își zise: «Cum mai pot eu, perduta de mine, să mai rostese numele tatălui meu? Ce nebulie m'a împins să-mi uit de scumpii mei părinți și cum am ajuns eu aci? Nici cu moartea nu-mi pot spălă greșala. Dar nu; eu n'am făcut-o aceasta cu voia mea, eu sunt nevinovată. Și poate nici nu e a ceea, ci un vis urît, care se va risipi îndată. Cum puteam eu să-mi părăsesc părinții, să plec din mijlocul florilor, dintre prietenile mele iubite, pentru ca să fug pe spatele unui taur?». Așă vorbiă ea și-și frecă mereu ochii, voind să se trezească din visul cel urât. Dar totul eră în zadar; chipurile streine rămâneau în jurul ei neschimbate; arbori necunoscuți, stânci necunoscute și valuri se izbiau de țărmi tot necunoscuți. «De mi-ar ieși acum înainte acel blestemat de taur, strigă ea furioasă, l'aș omorî chiar cu mâinile mele. Nu m'aș lăsa până nu i-aș rupe monstrului coarnele, deși mai înainte mi se părea vrednic de iubit. În zadar însă plâng. Dupăce mi-am părăsit patria, acum nu mi-a mai rămas decât să mor. Zei, dacă nu m'ați părăsit cu totul, trimiteți-mi în cale un leu sau un tigr. Dar, poate că frageda mea carne îi va ademeni și pe aceștia și voi fi osândită să aștept până ce foamea neîndurată va scofălei obrajii mei rotunji».

Nici o fiară sălbatică, însă, nu se arată, iar natura în jurul ei surădeă scaldată în razele de soare ale unui ceriu senin. Ca biciuită de furii, Europa sări în sus. «Fîiță ticăloasă, strigă ea, nu auzi tu glasul tatălui tău din depărtare. El te blestămă, dacă nu-ți pui capăt zilelor ce mai ai. Uite îți arată platanul acela, de care poți să te spânzuri cu cingătoarea ta, uite îți face semn către stânca aceea înaltă, de pe care sărind te-ai putea prăpădi în adâncul mării. Sau vrei poate mai bine să fii amanta unui barbar, să-i fii sclavă toată viața? Asta să-ți fie soarta ta, mândră fiică a lui Agenor?». Așă se frământă biata fată, gândindu-se la

moarte și totuși fiindu-i frică de ea. Deodată, însă, auzi în apropiere un murmur tainic; speriată își întoarse capul și zări îndărătul ei pe zeița Venus, împreună cu fiul ei Amor, strălucind într-o lumină supra-naturală. Zeița, cu surâsul pe buze, îi grăi astfel: «Nu fi măhnită, fată frumoasă! Urgisitul de taur va veni iarăși, pentru ca să-ți întinză coarnele sale pe care să le sfărâmi. Să știi, însă, că eu sunt aceea, care ți-am trimis în casa ta părintească acel vis. Mângâie-te, Europo; căci Jupiter este cel ce te-a furat. Tu ești soția de pe pământ a celui nebiruit din ceriu. Numele tău va fi nemuritor, căci pământul strein, care te-a găzduit, va purta pe viitor numele tău de *Europa*.

Europa avu cu Jupiter trei copii, pe Minos, Rhadamante și Sarpedon.

IV. POSEIDON-NEPTUN

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Neptun eră fiul lui Saturn și al Rheel, frate cu Jupiter și cu Pluton. La naștere, mama sa Rhea, temându-se ca să nu fie înghițit de Saturn, cum se întâmplase și cu ceilalți frați ai lui, îl ascunse — ne spune o legendă — într'un staul de oi, dându-l în scama ciobanilor să-l crească. Acî a stat el până când fratele său mai mic Jupiter, sculându-se în potriua tatălui lor Saturn, l-a biruit pe acesta și l-a aruncat în negrul Tartar. Neptun dete ajutor fratelui său în această luptă și el a fost acela care a pus zăvoarele de aramă la porțile Tartarului, unde crudul său părinte a rămas pentru vecie. Iar la împărțirea lumii între cei trei frați, Neptun căpătă împărăția mărilor și a apelor.

Vijelios, furios și furtunos, întocmai ca și marea turburată pe care o stăpânește, întocmai ca și puvoiiul râului ce așterne la pământ toate în drumul său, Neptun poartă în mână un trident, un fel de furcă cu trei coarne, semnul atotputerniciei sale; cu acest trident fabricat, ca și sceptrul lui Jupiter, în atelierele Cyclopilor, când isbește în pământ, se clătină munții, și se cutremură infernul. Supt pașii săi se mișcă pădurile, se mișcă și câmpiile. El strânge nourii, face să curgă din ei ploaia, ridică furtunile, turbură marea și, când vrea, o potolește cu puternicul său trident. Uneori umblă

peste valuri, pe un car de spume, încunjurat de Nereide, Tritoni, delfini, balene și câini de mare; alteori se odihnește în liniște în palatul său de cleștar din fundul mării Egee. De aci, cu câțiva pași, ajunge în Olymp, în ceata celorlalți zei. Cu oamenii muritori e bun și îndurător și-i învață navigațiunea; câte odată, însă, se și supără și toate nenorocirile, câte se întâmplă pe ape, sunt pricinuite de supărarea lui. (Fig. 34, 35).

depozit Neptun, întocmai ca și ceilalți zei, ia parte la isprăvile oamenilor, se amestecă în afacerile lor și uneori chiar îndeplinește slujbe, cari nu s'ar prea potrivi cu demnitatea sa. Astfel odată, când regele Laomedon a ridicat zidurile cetății sale Troia, Neptun, împreună cu Apollo, ca niște salahori, au ajutat pe rege în lucrarea sa; în urmă însă, Laomedon a refuzat lui Neptun răsplata serviciului lui, din care pricină zeul, în războiul dintre Grecia și Troiani, a luat partea Grecilor, alătura de sora sa Junona.

Fig. 35. — Poseidon-Neptun.

Cap de bronz, Muzeul național din București.

Intr'una din zile, ne spune Homer, Iunona și-a păcălit bărbatul, pe care desmerdându-l l-a adormit pe brațele sale. Neptun alergă numai decât în tabăra Grecilor, cari fuseseră biruiți și restabili lupta. Când Jupiter s'a trezit din somn și a văzut cele ce se întâmplase, a luat la ceartă pe Iunona că a îndemnat pe zei să ia partea Grecilor împotriva Troianilor. — Se știe că Iunona avea pică pe Troiani, de când Paris a dat mărul frumuseței zeiței Venus. — Junona s'a jurat, pe tot ce avea mai sfânt, că ea n'a pus pe Neptun

să se lupte. Jupiter, când auzi jurământul soției sale, răsă cu poftă și dete poruncă să fie chemată *Iris* (curcubeul). *Iris*, (Fig. 36) care eră mesagera puternicei Iuno, fu trimeasă numai decât la Neptun, cu poruncă aspră, să părăsească îndată lupta, și să se ducă fie în *Olymp*, fie în valurile mărilor sale. Porunca cea aspră a lui Jupiter îl supără grozav pe Neptun. De aceea zise lui *Iris*: «El mi-e frate, o recunosc, dar când am împărțit domnia lumii, sorțul a vrut ca el să ia cerul și eu marea. Pământul ne este comun. Amândoi avem o putere deopotrivă asupra lui. Deci nu mă supun poruncii lui Jupiter. Cu poruncile lui îngâmfate să sperie el pe fii și fiicele sale, nu pe mine!».

Iris, văzându-l atât de supărat, îl îmbună cu vorbe dulci și în urmă îi zise. «Să duc în adevăr vorbele tale puternicului Jupiter, sau îmi dai un alt răspuns? — «Da, ai și tu dreptate, replică Neptun, ai vorbit o vorbă cuminte. Nu poți însă, să-mi iai în nume de rău; vorbele fratelui meu m'au rănit adânc. Dar mai bine mă supun. Astfel Neptun părăsi tabăra Grecilor și se afundă în adâncul valurilor mării.

Două animale erau consacrate lui Neptun: calul și delfinul. Calul l-a creiat el însuș, izbind cu tridentul în pământ, iar ca să-l îmblânzească a născocit frâul. Mai scump decât calul, însă, îi eră delfinul.

Intr'una din zile Neptun se luă după *Ceres*. Zeița, însă, ca să scape de urmărirea zeului se prefăcù în iapă; Neptun luă atunci forma unui cal și din unirea lor s'a născut vestitul cal *Arion*, pe care zeul i l-a dăruit lui *Hercule*.

Soția lui Neptun a fost *Amphitrita*.

Fig. 36. — *Iris*.

2. AMPHITRITA. DELPHINUL

Amphitrita, tânăra fiică a Oceanului, trăie retrasă la poalele muntelui Atlas, într'o peșteră fermecată, cu pereții de marmoră. Aci, ferită de razele soarelui și de ochii oamenilor, Amphitrita primiă prinoasele ce-i aduceau în fiecare zi toate noroadele mărilor: alge mlădioase și scoici în fel de fel de fețe și mărgearurile cele mai curate.

Vestea despre această frumoasă zână a mărilor străbătuse departe-departes și ajunsese chiar până la palatele de cleștar ale puternicului zeu din fundul apelor, ajunsese până la urechile lui Neptun. Acesta într'o bună dimineață, își aruncă pe spate hlamida-i de purpură brodată cu fire de aur, își peptenă cu tridentul pletele și barba cea încălțită și, punându-și pe cap cununa de rege, se duse să vază și el aceea minune de față, de care vorbiă întregul norod al mărilor.

Ieșind tiptil din palatul său străveziu, fără să fie observat de Nercide (Fig. 37) și Naiade, o pornește pe întinsul nesfârșit al apelor și ajunge la poalele bătrânului Atlas, care, de mii și mii de ani, purtă pe spatel sale gârbovite bolta albastră a ceriului înstelat. Numai doi delfini neobservați de zeu, îi urmăriau pașii, ridicându-se și scufundându-se în valuri și căutând să afle, unde se duce așa de gătit stăpânul lor.

Soarele eră pe asfințite, când Amphitrita, ieșind din ape, își storceă pletele sale ude și, ridicându-și ambele brațe deasupra creștetului, făcea să-i iasă sânii ei de fecioară. Atunci deodată se pomenește în față cu un necunoscut, care avea fața arsă de vânt, barba plină de scoici și nisip și ochii mari și albaștri. Nimfa se îngrozî la această vedere și vru să o ia la fugă, dar zeul printr'o privire cruntă, dar și ademenitoare o pironî locului și o făcu să se uite la el. Îi zâmbî, iar zeul mulțumit cu atâta, se întoarse la palatele sale de cristal, pantru ca să revie din nou a doua zi.

Amphitrita, scăpând de pericol, nu mai apărû, iar Neptun în fiecare zi veniã, pe la apus de soare, ca sã dea cu ochii de zãna care îl fermecase, și-i furase mințile. După o așteptare de ceasuri întregi, obosit și plictisit, zeul se retrãgeã ca o furtună, și pe unde își duceã pașii, talazuri înalte cât casa se ridicau, umflând valurile și cufundând corãbiile cari din nenorocire i-ar fi ieșit în cale; iar apele nu se liniștiau decãt atunci, când ajungeã în palatele sale din fundul

Fig. 37. — O Nereidã.

Desennu pe un vas antic din Ruvo.

mãrii. Ajuns acasã, înaintea mâniei lui, nimfele înfundau cotloanele și nimenea nu îndrãzniã sã-i mai iasã în fațã. Zile întregi de-arãndul mintea turburată a zeului turburase toate apele și toate mările și nimenea nu mai cutezã sã-i iasã în cale, iar pricina acestei supãrãri nimeni nu o cunoștea. Numai cei doi delfini, ca doi bãtrãni pricepuți, înțeleserã sufletul zeului și se hotãrãrã sã se ducã, în numele stãpãnului lor, la Amphitrita sã o cearã de soție. O pornirã și rosto-

golindu-se mereu prin ape, unul după altul, ajunseră la țărnul unei mări, unde găsiră pe Amphitrita culcată pe iarbă verde. Nimfa auzind zgomotul apelor se ridică pe un cot și priviă cu plăcere la tumbele ce făceau cei doi pești marini.

Un mărgăritar uriaș se rostogoli la picioarele zeiței. Se făcū o lumină plină de farmec și unul din cei doi delfini povestī pāsurile stăpānului său; celălalt începū să înșire

Fig. 38. — Neptun și Amphitrite.

Baso-relief antic.

bogățiile și comorile ce aveā Neptun în palatele sale și mai ales să-i arete câte giuvaericele și mărgăritare aveā să-i dea ca zestre. Sufletul ei de femeie se înduioșă și primi propunerea peșitorilor. Astfel cei doi delfini au dat înapoi liniștea și chiar viața stăpānului lor Neptun. (Fig. 38 și 39).

La nuntă cei doi delfini și-au cerut rāsplata serviciului lor. Neptun, însă, i-a aruncat pe bolta cerească, unde și astăzi stau de straje, *Constelațiunea celor doi delfini*.

* * *

De atunci pescuitul delfinilor este oprit și în orice caz, întocmai după cum faci un păcat, când omori o rândunică, păcătuești în fața zeilor marini, când pescuiești un delfin. Pescarul care pleacă la pescuit de delfini săvârșește o faptă rea, săvârșește o crimă care trebuiește ispășită nu numai de el, ci de întreaga lui familie. Și este tot una, în fața zeilor nemuritori, ori omori un om ori omori un delfin. Căci precum stăpānul pământului este omul, tot astfel stăpānul mă-

rilor este delfinul și precum Dumnezeu a creat pe om, ca să fie mai mare și să domnească peste viețuitoarele de pe uscat, tot astfel a vrut ca delfinul să fie mai mare și să domnească peste viețuitoarele din apă. E chiar o prietenie

strânsă între om și delfin și, dacă trebuie să credem pe poezii de demult, delfinii trăiau odinioară în orașe și schimbându-și natura lor pentru elementul mărilor, au luat forma de pești. Deși au intrat în mare, schimbându-și natura, moravurile lor, însă, au rămas aceleași, ca și mai înainte. Aceasta se vede din toate faptele lor.

Nu numai atât. Delfinii sunt prieteni ai oamenilor, fiindcă dau acestora ajutor, când se duc la pescuit de alți pești. Uneori chiar scapă pe oameni de nenorocire, prevestind prin jocul lor furtuna, când ea se apropie. Și apoi sunt și iubitori de muzică.

Fig. 39. — Neptun și Amphitrite

Figură pe un cas antic.

3. A R I O N

Arion eră un mare cântăreț care trăia prin veacul al VII înainte de Christos, la curtea regelui Periandru din Corint. Când își înstrună lira, rîurile se opriau din cursul lor, lupul încetă de a mai urmări pe miel, iar acesta nu mai fugia de fiorosul său dușman. Căinele și iepurele, când cântă *Arion* se așezau la aceeaș umbră de copac, iar cerbul de mai multe ori, la cântecele lui *Arion*, s'a oprit pe acelaș vârf de stîncă, alătura de leu; cioara gâlcevitoare a șezut adeseori, la vocea lui, alătura de bufniță, iar porumbița de multe ori s'a apropiat de șoim. Chiar *Diana*, fermecată de vocea lui *Arion*, adeseori s'a oprit să-l asculte, părăndu-i-se că aude vocea fratelui ei *Apollo*.

Arion a cutreerat mări și țări, încântând prin cântecele sale pe toți, pe câți îi întâlnea în drum. Numele lui *Arion* străbătuse peste tot pământul și toate noroadele auziseră de cântecele lui și le ascultase. În toate orășelele Siciliei resunase lira armonioasă a lui *Arion* și concertele lui fermecase pe toți locuitorii Italiei.

Într'una din zile, se hotărî să se întoarcă din Italia în patria sa dela Corint. Imbarcându-se pe o corabie își îngrămădi pe ea toate bogățiile pe care le câștigase cu arta sa muzicală. Plin de sfială se urcă pe corabie, temându-se în sufletul său, sărmanul, mai mult de valuri și de furtună, cu toate că valurile aveau să-i dea un azil mai bun decât însăș corabia. Marinarii lacomi, însă, dorind să pue mâna pe bogățiile lui, hotărîseră să-l arunce în mare. În zadar se rugă el să-i cruce cel puțin viața. În schimbul vieții, le oferiă toate tezaurerele și toate bogățiile sale. Degeaba, căci marinarii se temeau să nu-i trădeze în urmă. Bietul *Arion* nu mai avea nici o nădejde de scăpare. «Nu vă mai cer viața, zise în cele din urmă cântărețul, luându-și inima în dinți, ca să înfrunte

moartea, vă rog însă un singur lucru, lăsați-mi lira să mai cânt odată». Cu un surâs batjocoritor, corăbierii îi îngăduiră această amânare, îi acordară această favoare. Arion își puse atunci pe cap coroana, o coroană care ar fi stat bine și pe capul lui Apollo, își aruncă peste umeri hlamida-i vopsită cu purpură de Tyr și începă să-și instruneze lira-i răsunătoare. Eră ca și lebăda care, pălită de o săgeată fatală, face să mai răsune încă odată, înainte de moarte, melodia ei mișcătoare.

Fără să-și desbrace hainele sale mândre, Arion se aruncă cu curaj, de odată, în mijlocul valurilor mării. Delfinii, cari în mare număr pare că ar fi presimțit cine se găsea în corabie, făceau să salte apa cu tumbete și giumbușlucurile lor. Unul chiar primă numai decât pe poet pe spatele sale, care, cu lira în mână, fermecă până și undele cari îl ascultau. Astfel, neatins, duseră delfinii pe Arion până la țărmul de miazăzi al Peloponezului. Iar marinarii, în vremea aceasta, socoteau că valurile mării au înghițit de mult pe cântărețul Arion.

Arion sosi teafăr la Corint și povesti regelui Periandru minunata sa scăpare. Nu trecu mult și sosiră și marinarii. «Unde ați lăsat pe Arion», îi întrebă regele, fără să-și trădeze mirarea. «A murit», le fu răspunsul. Atunci intră în sală Arion. Corăbierii necrezându-și ochilor, socotiră că au înainte-le o fantomă. Își mărturisiră crima și-și primiră cu toții pedeapsa cu moarte. Toți fură răstigniți pe cruce, după obiceiul de pe acele vremuri.

După moartea poetului, *lira* lui a fost pusă pe ceriu, unde formează de atunci o prea frumoasă *constelațiune*, nu departe de astrul delfinului, de pe Calea Laptelui.

4. GALATEA ȘI POLIPHEM

Cea mai frumoasă dintre toate Nereidele, nimfele mării, a fost *Galatea*, fiica lui Nereu și a drăgălașei Doris. De câte ori nimfa plecă pe mare, Tritonii și Amorașii, cu areurile lor întinse, o însoțiau și-i formau cortegiul. Fiind iubită de un ciclop, își povestește astfel, prin gura poetului Ovidiu, pățania ei :

Acis eră fiul lui Faunus și al nimfei Symaetis, iubit de tatăl său, iubit de mama sa și iubit mai ales de mine. Eră chipeș, de vreo 18 ani și-i mijiă mustața. Îi iubiam; un ciclop din Sicilia, însă, mă urmăria cu zor. Dacă m'ai întreba care patimă eră mai mare în sufletul meu, dragostea pentru Acis sau ura pentru ciclop, ți-aș răspunde că amândouă erau la fel de mari. O, prea bună Venus, mare este puterea ta! Acest gigant îngrozitor, spaima pădurilor, pe care nimenea nu l-a putut vedeă fără să o pătească, acest disprețuitor al Olympului și al zeilor, simte și el puterea amorului. Cuprins de dragoste, își uită de turmele sale, își uită de peșterile sale. Se gândește, însă, la chipul său, la chipul său cel urât și vrea totuș să placă și el. Își piaptănă cu o grapă părul său cel sburlit; își tăia cu o seceră barba sa cea răsfirată; se oglindește mereu în ape; își potrivește fața sa de sălbatic. Amorul îl doboară. Îl părăsise acum și sălbăticia sa, și dragostea sa neînfrănată de sânge; corăbiile debarcau și părăsiau acum țărmlul fără nici o primejdie.

Telemus ajungând în vremea aceasta pe coastele Siciliei, Telemus, fiul lui Eurymide, pe care prevestirile sale niciodată nu-l dădură de minciună, întâlnește pe teribilul Poliphem pe muntele Etna. «Unicul ochiu pe care îl ai în mijlocul frunții, îi zise el lui Poliphem, ți-l va scoate Uliysse». — Minți, ghicitor stupid ce ești, altcineva mi l'a răpit, răspunse ciclopul

râzând și bătându-și joc de amenințarea augurului care nu greșise niciodată.

Gigantul n'avea astâmpăr; acum cutreeră țărnul, turbind pământul supt pașii săi greoi, acum se retrăgea obosit în întunericul peșterilor sale.

Intr'una din zile veni și se așeză pe stânca ce se înălță cu vârful ei în mijlocul undelor, fiind înconjurat de oile sale cari se strânseseră ele de ele, împrejurul gigantului. După ce și-a lăsat din mână bârna de brad care îi servia drept măciucă și din care s'ar fi putut face un catart de corabie, își luă fluierul format dintr'o sută de trestii și făcū să răsune toți munții și toate apele de țiuiturile sale înfricoșate. Ascunsă supt o stâncă, stăteam la sânul scumpului meu Acis, zice Galatea, și de departe auzii aceste vorbe cari se întipăriră adânc în urechile mele:

«O, Galatea, tu care ești mai albă decât floarea de mălin, mai înflorită decât florile din livezi, mai zveltă decât o nuia de alun, mai strălucitoare decât cristalul, mai zglobie decât un ied tânăr, mai strălucitoare decât o scoică tăvălită de talazurile mării, mai plăcută decât razele soarelui de iarnă și decât umbra în timpul arșiței de vară, mai plăpândă decât cele mai plăpânde fructe, mai înaltă decât paltinul, mai străvăzătoare decât ghița, mai dulce decât strugurele copt, mai moale decât puful de lebedă, și, dacă n'ai fugi de mine, mai drăgălașe decât o grădină de flori. Dar, tot tu, Galateo, ești mai sălbatică decât o juncă nepusă încă la jug, mai tare decât un stejar încărcat de ani, mai înșelătoare decât o undă, mai alunecoasă din mâinele mele decât o ramură de salcie și decât o viță de vie, mai nepăsătoare decât o marmoră rece, mai năbădăioasă decât un fluviu, mai mândră decât păunul cu penele sale, mai iute decât focul, mai aspră decât ghimpele, mai fioroasă decât o ursoaică cu pui, mai surdă decât adâncimile mării, mai neînblânzită decât un șearpe călcat în drum și, spre marea mea durere, mai iute decât o cerboaică

gonită de o haită de câini, și mai ușoară decât aripa zefirului.

»Ah, dacă măi cunoaște, te-ai căi de fuga ta, ți-ar părea rău de lungă ta împotrivire și ai face totul să mă ții pe lângă tine. Eu am pe coasta muntelui o peșteră tăiată în stâncă, unde nu se simte, vara, arșița soarelui, unde nu se simte, iarna, înghețul. Am pomi încărcăți cu poame, am vii nenumărate, unele cu struguri aurii, altele cu struguri ca purpura: ciorchinele lor te așteaptă. Tu cu mâna ta ai aveâ să eulegi fragi parfumate, crescute în umbra pădurii și coarnă de toamnă și prune brumării și prune cu coloarea ca ceara. Nu-ți vor lipsi nici castane dulci, nici poame gustoase, când vei fi soția mea: arborii cu toții îți vor împlini pofta inimii tale. Turmele astea sunt toate ale mele și altele încă multe, cari pasc prin păduri și prin văi: multe chiar se odihnesc acum prin peșterile munților. Dacă m'ai întrebă de numărul lor, n'aș putea să-ți spun câte sunt. Numai săracii, doar, își numără vitele. Nici nu m'ai crede când ți-aș spune ce fel sunt vitele mele: vino de vezi, cum de abiă își mai pot duce ugerile lor. Mielușeii stau în târlele lor cele calde, alții de aceeaș vârstă stau în târlele de iezi. Am un lapte alb ca zăpada; o parte îl țin pentru băut, la o altă parte îi dau chiag. Lângă mine nu vei aveâ numai aceste daruri obicinuite, plăceri pe cari și le poate da oricine: cerbi, iepuri, capre, o păreche de porumbițe și un cuib luat dintr'un vârful de copac. Am găsit în munți doi pui de urs, cu părul lung, pe cari cu greu îi poți să-i deosebești unul de altul, așa de mult se aseamănă. I-am găsit și mi-am zis: pe ăștia îi voi păstra pentru stăpâna inimii mele. Vino, Galateo, ridicăți capul deasupra valurilor de azur, vino și nu disprețui darurile mele. Eu îmi cunosc chipul; m'am uitat mai adesea ori în oglinda unei ape și mi-a plăcut figura mea. Uite ce mare sunt eu; nici Jupiter nu este mai mare în ceriu; căci, voi vorbiți mereu de nu știu care Jupiter, stăpânitor al

lumii, cum îi ziceți voi. Fruntea mea o acopere o chică deasă, care îmi umbrește umerii întocmai ca o pădure. Iar dacă un păr sburlit îmi acopere membrele, crede-mă, aceasta nu e o urâciune. Frumusețea copacului stă în foile sale, frumusețea calului stă în coama ce-i acopere gâtul; podoaba păsărilor sunt penele, podoaba oilor este lâna, omului, însă, îi stă bine cu barbă și cu membre pуроase. Am un singur ochiu în frunte, dar el e ca un scut colosal. Ce? soarele de pe ceriu nu vede el toate, măcar că are un singur ochiu? Unde mai pui că eu am de tată pe Neptun, stăpânul apelor voastre. El va fi socrul tău. Ai milă de mine, Galateo, te rog din adâncul inimei mele. Ascultă-mi rugăciunea. În viața mea, tu ai fost singura, de care mă rog. Eu nu vreau să știu de Olymp, nu vreau să știu de Jupiter, nici de fulgerele lui. Numai înaintea ta, fiică a lui Neptun, tremur eu. Supărarea ta este mai teribilă decât fulgerul. Chiar și disprețul tău l-aș suportă mai ușor, dacă ai fugi de toată lumea, după cum fugi de mine. De ce, respingând pe un ciclop, tu iubești pe un Acis și pui mai prejos dragostea mea decât pe a lui. Acis să se iubească pe sine, nu pe tine, Galateo. De mi-o cădea, însă, în mână, are să văză că puterea mea este deopotrivă cu mărimea-mi. Ii voi smulge de viu măruntaele și îi le voi împrăștia pe câmpii și pe undele tale, pentru ca numai astfel să se unească cu tine. Căci eu sunt o pară, iar flacăra mă arde din ce în ce mai mult. Ard ca și când Etna și toate focurile sale ar fi în pieptul meu; și tu, Galateo, ești fără nici o milă!».

Cu aceste văicăreli neputințioase — eu vedeam totul — se scoală și ca un taur furios, căruia i se ia o juncă, nu mai poate sta pe loc, ci nebun cutreeră munții, cutreeră pădurile. De odată, însă, fără să știm și fără să bănuim, mă zărește în brațele lui Acis. «Vă văz, zberă el. Acestea sunt sărutările voastre cele din urmă». Strigătul lui eră teribil, cum numai un ciclop poate să strige la mânie. Etna resună

cu groază. Eu perdută mă arunc în valurile învecinate. Acis o luă la fugă. «Ajutor, Galateo, strigă el, tată, mamă, ajutor; ascundeți-mă în apele voastre, unde vreau să pier». Poliphem îl urmărește; smulge o stâncă și o aruncă asupra lui și cu toate că numai un bolovan din stâncă îl ajunsese, zdrobi totuș pe Acis. Sub siânca ce strivi pe Acis, curgea sânge în valuri de purpură. În urmă, culoarea a început să dispară, apoi pareă întocmai ca apa unui fluviu turburat din cauza unei ploii, în sfârșit se prefăcū în izvor cu apă limpede și curată. Stânca se deschise, din crăpăturile sale crescū trestie verde și valuri de apă țîșniră în murmure. Eră Acis metamorfozat în fluviu, în fluviul *Acis*, de lângă Etna (azi *Il Fiume freddo*).

5. ECHO ȘI NARCIS

Echoul a fost odată o nimfă, nu o simplă vorbă cum este astăzi. Fiind însă cam limbută, aveă urâta apucătură, cum o are și acum, să îngâne, să spuie adecă numai ultimele cuvinte pe care le aude. Pedeapsa aceasta i-a dat-o zeița Iunona, fiindcă într'o vreme, pe când ea, Iunona, căută să prinză pe nimfe în brațele bărbatului său Jupiter, Echo ținu de vorbă pe zeiță, până să poată fugi nimfele. Când, însă, Junona a descoperit această violenție a șiretei Echo, i-a zis: «Limba aceasta a ta, care m'a înșelat, nu va mai aveă nici o putere și de aci înainte te vei folosî prea puțin de ea». Amenințarea s'a realizat. Echo de atunci n'a mai putut decât să redeă ultimele sunete și să repete ultimele cuvinte pe care le aude.

Când odată Echo a zărit pe tânărul *Narcis* rătăcind prin

păduri neumblate, s'a aprins de dragoste pentru el și a început, pe ascuns, să-i urmărească pașii.

Cu cât îl urmăreă mai mult, cu atât mai mult flacăra iubirii îi cuprindea inima, întocmai ca și o faclă, când se aprinde. O! de câte ori n'a voit ea să se apropie de el cu cuvinte ademenitoare și să i se adreseze cu vorbe dulci! Natura sa, însă se împotrivește și nu o lasă să înceapă, dar, pe cât îi e îngăduit, ea e gata să aștepte cuvântul lui Narcis și să-i răspundă la rândul ei. Din întâmplare, odată, Narcis pierzându-se de băeții ce-l întovărășeau, strigase: «*Cine este?*» — «*Este*», răspunse atunci Echo, ascunsă după o stâncă. Increment își aruncă ochii cu uimire în toate părțile. «*Vino*», strigă el cu glas tare, și «*Vino*» îi răspunse și Echo. Se uită înapoi și nevăzând pe nimenea venind, zise: «*Ce fugi de mine*» și urechea sa auzi aceleași vorbe câte le spusese. Păcălit de acest glas care îl îngână, grăi din nou: «*Vin să ne întâlnim — Să ne întâlnim*» răspunse și Echo, la cele mai plăcute vorbe pe care le doriă să le auză. Se încântă astfel fata de vorbele sale și, ieșind din pădure, mergea să se arunce în brațele ce-i erau dragi Narcis, însă se smucește și cu fuga se smulge din brațele ei. «*Mai bine să mor decât să fiu al tău*», iar Ecoul nu răspunse decât *să fiu al tău*.

Nimfa disprețuită se ascunse atunci în pădure și rușinându-se își acoperi fața cu frunze și, din ziua aceea, trăește numai prin peșteri solitare. Dragostea însă, i-a rămas în suflet și crește mereu din pricina durerii ce o simte în inimă pentru acest refuz. Grijiile ce nu o lasă să doarmă o slăbesc și-i istovesc trupul. Slăbiciunea o face să se sbârcească și tot sângele îi dispare din mădule. Nu rămâne decât cu vocea și cu oasele; vocea n'a părăsit-o; oasele, însă, se zice că s'au prefăcut în stâncă. De atunci Echo stă ascunsă prin păduri; pe dealuri nu se mai zărește. E auzită de toți câți o strigă; e numai un sunet toată făptura ei.

Frumosul *Narcis* erà din fire puțin cam sălbatic, și aceasta din pricina creșterii sale de acasă. Tatăl său a fost fluviul *Cephis*, care s'a îndrăgit de nimfa *Liriope*, vecina sa. Aceasta, însă, îi disprețuia iubirea. Atunci șiretul *Cephis* făcând să se reverse apele sale, dădù peste sărmăna nimfă, care nu erà decât un mic răuleț. Astfel se uniră apele lor și din această căsătorie se născù *Narcis*. Profetul *Tiresias*, fiind întrebat odată de *Cephis* în privința destinului acestui copil, răspunse că el ar putea să trăiască mulți ani, dacă nu s'ar vedeà niciodată pe sine. Această vorbă părù o prostie și multă vreme nu i s'a dat nici un crezământ. Viitorul, însă, dovedì că profetul nu sa înșelat în proorocia sa.

Nu departe de aci erà un izvor cu apă limpede, din care curgeau unde argintii, neatinse nici de picior de păstor, nici de căprițele ce pasc pe vârf de munte, nici de vr'o altă vietate. Apa sa n'a turburat-o nici o pasăre, nici o fiară și nici măcar vr'o frunză căzută din copac. De jur împrejur locul umezit erà verde, iar pădurea cea deasă nu lăsà să străbată până la izvor nici o rază caldă de soare. — Obosit de vânatoare și de arșiță, tânărul *Narcis* s'a așezat odată aci, fiind ademenit și de frumusețea locului și de apa cea limpede, cu care voià să-și stingă setea. Dar cu cât bea mai mult, cu atât setea îi se făcea mai mare. Pe când, cu burta la pământ, sorbea apă, încântându-se de chipul său frumos din undă, s'a îndrăgostit de sine și începù să creadă că este trup însuflețit ceeace de fapt nu era decât o umbră. Ca vrăjtit de sine rămase în nemișcare, pironit în aceeași stare, întocmai ca și o statuă de marmoră de *Paros*. Intins la pământ se uită mereu la ochii săi, ca două stele, la buclele-i din cap, vrednice de un *Bacchus*, vrednice de un *Apollo*, și la gâtul său ca de fildeș și la podoaba feții sale și la rumeneala de pe obrajii săi cei fragezi și albi ca zădada. Erà răpit de tot ceeace făcea, ca el să fie un chip răpitor. Ne-buu, el se îndrăgostește de sine, face semne și îi se răspunde

la semne, iubește și e iubit; focul pe care îl aprinde, îl arde pe el însuși. Ah, de câte ori n'a sărutat el isvorul amăgitor! De câte ori nu și-a vârit el brațele în unde să pue mâna pe capul pe care l'a văzut, fără, însă, să-l poată prinde. Nu știe ce este aceea ce vede, dar ceea ce vede, îl înflăcăra și iluzia înșelătoare îi aprindea mai mult patima. «Copil credul ce ești, de ce umbli în zadar după un chip pe care n'ai să-l prinzi niciodată? Ceeace cauți n'ai să găsești nicăieri. Dragostea ta, bagă de seamă, are să te piarză. Ceeace vezi este chipul tău oglindit în apă. El n'are trup, n'are viață, cu tine vine, cu tine rămâne; cu tine va plecă, dacă vei mai putea să pleci».

Nimica, însă, nu-l mai poate smulge de aci, nici foamea, nici odihna. Intins pe iarba deasă, se uită cu ochiul nesățios la o frumusețe înșelătoare. Se stinge înveninat de veninul propriilor săi ochi și ridicându-și puțin capul, și întinzându-și brațele spre pădurile ce-l înconjurau, zise: «Ah, păduri, spune-ți-mi, voi, iubit-a cinevă vr'odată mai cu foc decât mine? Spuneți-mi-o, voi, cari ați fost de atâtea ori lăcașul ascuns și prielnic pentru cei îndrăgostiți? Spuneți-mi, voi, cari duceți o viață de atâtea veacuri, vă aduceți voi aminte, în îndelungata voastră viață, de cinevă care să se fi topit mai rău decât mine? E de fapt o frumusețe care îmi place, pe care o văz, dar ceea ce văz și îmi place, nu pot să o găsesc. Atât de zăpăcită e dragostea mea. Și, ea o culme a necazului meu: pe noi nu ne desparte nici vr'o mare nemărginită, nici vr'o cale lungă, nici munți și nici cetăți cu porțile închise. Doar nițică apă ne separă. Și el mă iubește și vrea să fie al meu; căci de câte ori mi-am întins buzele mele spre apa limpede, tot de atâtea ori și-a apropiat și el gura de a mea; se lăsă să fie atins; iar ceea ce se împotrivește iubirii noastre e un lucru de nimic. Ah! oricine ai fi, ieși aci din unda asta; copil scump și iubit, de ce mă înșeli? De ce fugi de îmbrățișerile mele? Zău, nici frumusețea

mea, nici vârsta mea n'ar trebui să te facă să fugi de mine! Și eu am fost iubit, nimfele au oftat odinioară după mine. Dar chiar acum, îmi dai oare care nădejde cu privirea ta prietenească. Când eu îmi întind brațele spre tine, le întinzi și tu pe ale tale; când eu răs, râzi și tu; de câte ori am plâns, am observat lacrimi și în ochii tăi; când îți fac semn din cap, îmi faci și tu, la rândul tău, și după cât pot bănuî după mișcările drăgălașei tale guri, îmi trimiți chiar vorbe, cari însă nu ajung la urechile mele. Eu pe cât înțeleg, sunt în tine, chipul meu nu mă înșală. Arl de dragostea după mine, aprinz o flacără, pe care o am în sufletul meu. Ce să mă fac? Să aștept să fiu rugat sau să mă rog eu însumi? Dar ce să cer? Ceeace doare e în mine, și deși am accasta, totuș sunt un nenorocit. O de aș putea să mă desfac de trupul meu! Curioasă dorință; aș vrea să n'am ceeace am. Dar văz că durerea îmi curmă puterile; mă sting în floarea vârștii. Moartea mea, însă, nu e dureroasă, căci numai prin ea am să scap de dureri. Aș dori grozav de mult să trăiesc măcar el, el pe care îl iubesc, dar vom muri doi deodată, stingându-se o singură viață».

Așa grăi și, nebun de durere, se întoarse iarăș să admire chipul din isvor. Lacrimile sale însă turburată apa, iar chipul său se întunecă în mișcarea undelor. Văzându-l pe acesta cum dispare, zise bietul Narcis: «Unde fugi? rămâi, te rog, nu fi crud, nu părăsi pe iubitul tău. Dacă nu te pot atinge, lasă-mă cel puțin să te privesc, nu refuză atâta lucru nebuliei mele». În mijlocul unei astfel de dureri, își sfâșia cu mâna haina, rupând-o dela guler și cu palmele-i reci ca marmora își lovî peptul gol. Acesta roși puțin, întocmai ca poamele cari roșii pe o parte își au cealaltă parte galbenă, sau ca strugurele care, începând să se coacă, capătă o culoare purpurie. Indată ce s'a aplecat iarăș spre unda limpede, n'a mai putut să-și privească chipul, ci, precum ceara aurie se topește la flacăra focului sau precum bruma dimineții se

topește de razele soarelui, tot astfel se stinge încet și Narcis, istovit de focul ce-l poartă în suflet. El vede cum perde rumeneala din obrajii săi cei albi, și puterea și vigoarea și

După un tablou de Lepicié.

Fig. 40. — Narcisus.

frumusețea cari, mai înainte, îl fermecau. S'a dus Narcis pe care odinioară îl iubise Echo! Cu toate astea, când l-a văzut, biata fată, cu toate că ea își amintește de durerea ei de

odinioură, îi s'a făcut totuș milă de el și, de câte ori sărmanul băiat strigă «vai», glasul lui Echo repetă «vai» și de câte ori își isbiă el peptul cu mâinile, făcea și ea să se auză din pădure un sgomot la fel. Ultimul cuvânt al lui Narcis, aruncându-și privirea în undă a fost «*Vai, copil iubit în zadar*», și tot atâtea vorbe răspunse și pădurea, și la cuvântul «*adio*», «*adio*», zise și Echo! (Fig. 40).

Obosit își lăsă capul pe iarba verde, iar noaptea, fermecată de frumusețea lui, îi închise ochii. În urmă chiar, târziu, după ce s'a scoborît în infern, și aci, se uită merou în oglinda apei Stygiane. Naiadele, surorile sale, îl jeliră și, după obicei, își tăiară păr din cap spre a-l pune în urna funerară. Îl jeliră și Dryadele. De plânsetele lor răsună, însă, și Echo. Pe când ele pregăteau rugul și faclele funebre și catafalcul, corpul lui Narcis dispărură: în loc de corp găsiră o floare de culoare de șafran, cu petale albe (*o cuprină*).
Larva

6. PYRAMUS ȘI THISBE

Pyramus, un flăcău falnic și chipeș, și *Thisbe*, o fată care întrecea toate frumusețile Orientului, își aveau casele alipite, una de alta, în mândra cetate a Babilonului, pe care se zice că o înconjurase Semiramida cu un zid înalt de o sută de metri și cu cincizeci de turnuri. Fiind vecini, cei doi tineri își făcură cunoștința și-și legară prietenie. Cu timpul se îndrăgostiră unul de altul și fără îndoială s'ar fi luat în căsătorie, dacă nu le-ar fi stat în cale părinții. Ceeace, însă, nici părinții lor n'au putut să le împedice a fost dragostea, de care au fost cuprinși amândoi deopotrivă. Nimenea nu aflase de iubirea lor; își vorbeau prin semne, își

vorbiau din ochi, și cu cât focul lor eră mai ascuns, cu atâta ardea mai cu putere.

În peretele care despărția casele lor eră o mică crăpătură, lăsată chiar dela zidirea caselor și pe care nimenea nu o descoperise până acum. Dar, ce nu descopere amorul? Voi, tineri îndrăgostiți, voi ați fost cei dintâi cari ați dat pe urma ei și ați făcut din ea drum pentru șoaptele voastre, pe unde fără primejdie să se auză murmurul ușor al vocii voastre. Nu arareori, s'a așezat acî Thisbe, dincolo Pyramus să-și soarbă unul altuia răsufierea. «Perete invidios, își ziceau ei, de ce te pui tu stavilă dragostii noastre? De ce nu ne lași tu să ne unim de tot sau, dacă gelozia te oprește, de ce nu ne dai tu cel puțin un locșor pentru sărutat. Cu toate acestea noi nu-ți suntem nerecunoscători; limba amorului nostru numai prin tine ne ajunge până la urechi». Stând unul în fața celuilalt, unul de o parte și celălalt de cealaltă parte, se tânguiu mereu, și când se apropiea seara, își luau rămas bun, încercând zidul cu sărutări, sărutări cari, înșă, nu puteau să se atingă.

A doua zi, când Aurora făcea să dispară de pe ceriu stelele nopții și când soarele uscă ierburile scăldate de rouă, ei se duceau în grabă la locul obicinuit. Aici, plângându-se multă vreme unul altuia, în șoapte cari de abia se auziau, au hotărît, odată, ca în tăcerea nopții să încerce să înșele straja paznicilor și, îndată ce vor fi ieșit de acasă, să părăsească porțile orașului și să se ducă în lume.

Ca să nu cutrecere, înșă, prea mult, rătăcind pe întinsele câmpii, se hotărîră să se întâlnească la *Mormântul lui Ninus*, unde să se pitule supt crengile unui dud. Căci era acolo, la marginea unui isvor cu apă rece, un dud înalt încărcat cu dufe albe ca zăpada. Planul eră înmunit.

Acum, ziua, care li se părea că trece grozav de încet, se scufundă în sânul mării și din aceeaș mare se ridică noaptea. Thisbe, pe întunerice, deschizând cu meșteșug ușa, ieși scă-

pând de paznici și, acoperită cu un voal, ajunse la mormântul lui Ninus și se așază supt pomul hotărît de acasă; iubirea îi dedea destul curaj.

Iată, însă, că o leoaică cu botul mânjit încă de sângele unor boi pe care îi hăpăuse, vine să-și potolească setea la izvorul din apropiere. Fecioara Thisbe o zărește de departe, prin razele de lună, și cu piciorul tremurând fuge într'o peșteră întunecată. În fuga ei îi căzdu voalul în picioare. Sălbatica leoaică după ce și-a potolit setea în unda apei, se întoarse în pădure, dar din întâmplare găsește voalul și, cu dinți-i plini de sânge, îl sfâșie în bucăți.

Pyramus, ieșind de acasă mai târziu, vede în țărână urmele sigure ale fiarei și se făcû galben ca ceara. Când însă a văzut voalul plin de sânge, începû să strige: Aceeș noapte trebuie să ne piardă pe amândoi îndrăgostiții; ea, cel puțin, ar fi trebuit să trăiască o viață mai lungă! Vinovatul sunt eu, eu te-am pierdut, nenorocito; eu te-am îndemnat să vii într'aceste locuri pline de groază: și, cel puțin dacă aș fi venit eu mai înainte! Sfâșiați-mă pe mine, leilor, voi toți, căți trăiți prin aceste stânci; cu mușcăturile voastre rupeți în bucăți trupul meu cel vinovat! Ah, dar, numai cei lași își cheamă moartea!» Cu aceste cuvinte ia de jos voalul Thisbei și se repede cu el la pomul, unde Thisbe trebuia să-l aștepte și după ce a udat cu lacrimi și după ce a încăreat cu sărutări haină cea scumpă, zise: «Primește acum și sângele meu care curge» și-și împlântă în piept arma ce o purtă la brâu. Murind își trase pumnalul din rana fierbinte. Răsturnându-se, cade la pământ. Sângele îi țâșni cu putere, întocmai cum țâșnește apa dintr'o țeavă de plumb care s'a spart. Stropite de sânge dudele cele albe se înegresc, iar rădăcina udată vopsește în purpură dudele cari de atunci au mai atârnat în acel pom.

Dar, iată că Thisbe, tremurând încă de spaimă, se întoarce, ca să nu facă pe iubitul ei să o aștepte prea mult.

El caută și cu ochii și cu inima, dorind din tot sufletul să-i povestească prin câte primejdii a trecut. Vede locul, pe unde trecuse mai înainte, recunoaște dudul; forma acestuia însă și colorarea schimbată a dudelor o zăpăcește. Pe când stătea uluită, zărește la pământ un corp plin de sânge. Se întoarce repede spre el, cu fața mai palidă decât sâmcieriul și tremurând, întocmai cum tremură marea la bătaia vântului. Când, însă, și-a recunoscut pe iubitul său, încep să urle, să-și isbească pieptul cu mâinile și să-și smulgă părul; prinse în brațe trupul neînsuflețit al lui Pyramus și plânge pe rana lui. Lacrimile sale se amestecă cu sângele lui și sărutându-l cu foc pe gura lui de ghiață, strigă cu putere: «Pyrame, ce nenorocire mi te-a smuls? Pyrame, răspunde! Thisbe a ta, dragă, te chiamă, ascultă-mă! Ridică-ți capul de jos. La numele de Thisbe, Pyramus își ridică ochii, apăsati de umbra morții, și după ce a privit-o îi închide din nou. Atunci ea zărește voalul și vede teaca fără sabie. Ah, nenorocitul, strigă ea, mâna ta, iubirea ta, te-a pierdut. Și eu am braț puternic care să te urmeze, și eu am iubirea mea ca să-mi dea curaj. Te voi urmări în mormânt. Se va spune odată că, eu, nenorocita de mine, am fost pricina și tovarășa morții tale. Vai, tu, pe care numai moartea ar fi putut să te despartă de mine, acum moartea nu te mai poate despărți de mine. Iar voi, nenorociți părinți ai Thisbei și ai lui Pyramus, ascultați-ne ruga noastră, a amândurora: «Băgați-ne într'un singur mormânt pe noi, pe care dragostea ne-a unit toată viața, pe cari ceasul din urmă ne-a unit pentru totdeauna. Iar tu copac, care acoperi cu ramurile tale trupul neînsuflețit al nenorocitului Pyramus și care vei acoperi îndată și pe al meu, păstrează de-apururea amintirea morții noastre: fructele tale să poarte în veci semnul doliului și al sacrificiului de sânge (*frăgar, dud negru*). Astfel grăi și s'a lăsat cu pieptul în vârful săbii, încă caldă de sângele lui Pyramus.

Zeii le ascultară rugăciunea, le-o ascultară și părinții. Fructul dudului când se coace, capătă o culoare negricioasă, iar ce-nușa lor, a lui Pyramus și a Thisbei, se odihnește într'o singură urnă.

*Oxiade, Priade, Naiade, Nereide, Dnaide, Pleiade, Peride, Meneide,
Eumeneide, Meneide,
Fucile nimfele apelor. Se pedepsește în împărăție să cași apă.*

7. SALMACIS ȘI HERMAPHRODITUS

În peșterile muntelui Ida, nimfele Naiade au crescut un copil născut din amorul zeului Hermes cu zeița Aphrodita. Fiindcă copilul seamănă așa de mult cu părinții săi, le-a luat și numele, *Hermaphroditus*.

De abia atinsese băiatul vârsta de 18 ani, când părăsi munții unde s'a născut. Ducându-se departe de Ida, încep să cutreere locuri necunoscute și să viziteze fluvii nemai văzute. Curiozitatea îl făcea să nu simtă osteneala drumului. Străbătă și țara Liciei și orașele Cariei. Aci, în această țară, descoperi un lac, a căreia apă cristalină lasă ochiul să vadă până în fund. Nici trestia, nici papura, nici alga nu tulbură limpezimea apei. Malurile lacului erau un covor de iarbă verde și de flori.

Acî locuiește o nimfă, nimfa lacului; ei nu-i place vânătoarea; nici odată nu întinde arcul și nici nu se întrece în fugă cu celelalte nimfe. E singura dintre nimfele Naiade, care e necunoscută de sprintena Diana. Suratele ei Naiade se zice că o îndemnau adeseori cu vorbele: «*Salmacis* ia și tu arcul, ia și tu tolba cu săgeți și, în loc de ședere, vino și tu la vânat».

Ea, însă, nu luă nici arcul, nici tolba cu săgeți; ea nu-și tulbură liniștea cu greutățile vânatului; ci, acum își scaldă membrele-i frumoase în apa cristalină, acum își pep-

tenă părul cu ~~blă~~ cimișir din muntele Cytorus; iar, când se gătiă se uită totdeauna în oglinda lacului. Câteodată acoperindu-și trupul cu un voal diafan sta culcată pe frunze sau pe iarbă moale. Adeseori culegea flori; și culegea tocmai flori, când odată zări pe tânărul păstor Hermaphroditus. Cum l-a văzut, s'a și îndrăgostit de el. Înainte, însă, de a-i grăi, cu toată nerăbdarea sa, își aranjă cu măiestrie părul de pe cap, își aranjă haina, își potrivî trăsăturile feții: putea să pară în adevăr frumoasă. Atunci începî să-i vorbească. «Băiete, ar crede cineva că ești un zeu! Dacă ești un zeu, tu nu poți fi alt cineva decât Cupidon; dacă însă, ești un muritor, fericite de părinții cari ți-au dat viață! fericite de frate-tău și de sora-ta, dacă ai vr'un frate, dacă ai vr'o soră, fericite și de doica al căreia lapte l-ai supt! Dar de o mie de ori mai fericită, decât toți aceștia, este tovarășa ta sau aceea pe care tu vei socoti-o vrednică de a-ți fi tovarășe! Dacă tu ți-ai ales-o deja, un dulce furtișag, să fie-pretul iubirii mele; dacă alegerea încă n'ai făcut-o, o, dacă aș fi eu aceea, o dacă ai împărtăși cu mine plăcerile căsătorii!»

Cu aceste vorbe Naiada tăcî; băiatului i se rumeni fața; el nu știa ce e amorul; rumeneala, însă, îl făcî mai frumos, Eră tocmai ca merele ce atârnă în ramurile mărului expus la soare, întocmai ca fildeșul vopsit, întocmai ca luna de pe ceriu. Nimfa îi cere cel puțin un sărut, cum primește o soră dela un frate, și își întindea brațele spre gâtul de alabastru al tânărului. «Oprește-te, sau fug, îi zise el, te las singură aci». Salmacis s'a cutremurat. «Străinule, rămâi stăpân pe aceste locuri libere», îi răspunse ea, și întorcându-și pașii, se prefăcî că pleacă. Apoi nitându-se îndărăt se ascunse într'o tufă deasă și îndoindu-și genunchii se oprî în loc. Băiatul, ca orice băiat, crezând că nu-l vedeă nimenea într'aceste locuri pustii, se duce în sus, se întoarce în jos și, așezându-se pe iarbă, își afundă în apă talpa picioarelor și și-le udă până la glezne. În urmă, fiind ademinit de apa căldicică, își lepădă

hainele-i ușoare de pe trup. Salmacis, însă, încremenește și se înflăcărează la vederea frumuseții goale a băiatului. Ochiul îi scânteiază, întocmai ca razele strălucitoare ale soarelui ce se reflectă într-o oglindă. Nu mai poate să se reție, nu mai poate sta pe loc; arde de dorința de a zbură în brațele lui; nu se mai poate stăpâni.

Băiatul în vremea aceasta își atinge ușor corpul și și-l mângâie cu mâinile și, apoi, sprinten sare în apă. Și în timp ce își întinde brațele în limpezimea apei, pareă mai strălucitor de cât o statuă de fildeș, mai alb decât un erin supt o sticlă transparentă. — «Am biruit, e al meu» strigă Salmacis. Și

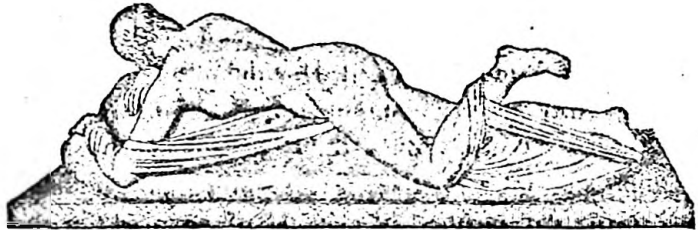

Fig. 41. — Hermaphroditus

După o statuă antică, muzeul Luvrului, Paris.

asvârlindu-și cât colo hainele, se aruncă în mijlocul undelor, prinde pe Hermaphrodit, care se sbăteă în brațele ei și-l încarcă de sărutări. În zadar însă se luptă în potriva nimfei. Din acel moment corpurile lor formează unul singur, jumătate bărbat, jumătate femeie. Ei par că nu au nici un sex și le au cu toate acestea pe amândouă. (Fig. 41).

De atunci cine se scaldă în undele acestei ape, — e isvorul *Salmacis* din Caria — își perde, ne spune poetul Ovidiu, jumătate din sexul său. Bărbații se molesesc și se afemeiază.

V. HADES-PLUTON

1. INFERNUL

Pluton, frate cu Jupiter și Neptun, este al treilea fiu al lui Saturn și al Rheeli. Având aceeaș soartă ca și

ceilalți copii a lui Saturn, a fost scăpat din pânțelele tatălui său, numai grație lui Jupiter. Ca recunoștință pentru aceasta, a luat parte, alături de fratele său, în toate luptele ce acesta a avut cu Titanii și cu Giganții. În urmă, când s'a făcut împărțirea lumii, lui Pluton i-a căzut la sorti stăpânirea peste Infern. (Fig. 42).

Fig. 42. — Hades-Pluton.

După o statuă antică.

Fiind urât și posomorât, și aceasta din cauza tristei sale împărății, împărăția morților, nici o zeiță n'a vrut să-l ia de bărbat. De aceea s'a hotărât să-și fure mireasa. Aceasta a

fost *Proserpina*, fiica Cererei.

Împărăția lui Pluton (*Dis*) eră supt pământ, acolo unde razele soarelui nu ajung niciodată și unde este un

întunec vecinic. Erau mai multe intrări în regatul umbrelor, dintre cari cele mai însemnate erau, una în Grecia, la capul Matapan, și alta în Italia, aproape de lacul Avern.

Infernul eră udat de două râuri mari, *Styx* și *Acheron*, cari aveau ca afluenți *Cocytus* și *Phlegethon*. Tot în infern se mai găsiă și fluviul *Lethe* din care, bând sufletele morților își uitau de trecutul lor și de aceea nu căutau cle să se mai întoarcă pe pământ (*Lanthano* în grecește însemnează *a sta ascuns* și *a uită*). Styxul înconjură de nouă ori imperiul umbrelor, iar *Acheronul* e păzit de luntrașul *Charon*, care transportă pe corabia sa sufletele.

Iată cum descrie poetul Vergiliu scoborîrea lui Aeneas în Infern: *trad. de S. C. Popescu*

Merg singuratici prin neguri acum și p'umbroasele drumuri;
Trec prin ținutul lui *Dis* și prin goluri și locuri deșerte...
Toemai în pragul dintâi și 'n gurile Iadului, gloata
Grăjilor neiertătoare stetea și cu dânsle *Amarul*,
Veștele *Boate* împrejur și plina de chin *Bătrâneșe*.
Foamea ce'ndeamnă la rele și *Groaza* și mult urgisita
Lăpsă, grozave vedenii și *Moartea* și *Truda* muncirii.
Sonnul cu moartea n'frătitul (Fig. 43) și la:oma *Postă* ce'n inimi
Naște păcate: și plinul de-ucideri *Răsboiul* cel jalnic,
Negre iatacuri de *Furii* se văd și *Vrajba*-îndrăcită:
Părul li curge, ca șerpilor, desprins din coardele crunte,
Grozavice ramuri, la mijloc, un ulm le'ntinde noptatec.
Brațe de sute de ani și-acolo deșertele *Iisuri*
Cuibul și-l au, aștipind câte-un vis pe sub ficee frunză...
Drumul acum îl apucă spre râul cel negru din Tartar.
Turbure aici de nămoluri, vârtejul se'nvolbură 'n valuri,
Văjăc surd, tăvălind spre *Cocyt* năvaluic nămolul.
Apele atător vâltori vuitoare prin vaduri grozave
Charon le ține, luntrașul sbărlit în veșminte murdare:
Sarele-i țepi i se'ncurcă pe-obraz și-i scapără ochii,
Haina-i atărnă pe umeri, soioasă, din copcii desprinsă.
Luntrea-împingând-o cu lungă prăjină, dă vâslelor umblet.
Umbre cu dânsul ducând în luntrea cea 'n fața ruginii.
El e bătrân, dar voinic și verde 'n putere e zeul.
Ceata de suflete-acum de pe maluri cu sgomot se 'ndeașă.
Mame și tineri bărbați și viețile stânse din trupuri
De ale vitejilor nobili, copii și copile fecioare,
Tineri pe rug aruncați, sub ochii părinților jalnici
Fără de număr!

Toate se roagă cu plâns, dîntăi sî le treacă pe ele,
 Măinele 'ntind și se uită cu jale pe maluri dincolo
 Tristul luntraș îi alege de-aici și de-acolo pe unii,
 Pe-alții-i alung' asvârlînd în ei cu nămoluri din baltă...
 Cerber, (Fig. 47) trei guri ridicînd, la praguri cu vete latră.
 Urlă și-ntinde scârbosul său trup, în ponoatele stăncii,
 Gâtul cu șerpi incomat, sbărlîndu-l. Dar ziua-i aruncă
 Bulzul cu miere gătit și cu tari pregătitele zămuri :
 Dănsul trei gături căs_cănd, turbat de flămănde, cu poanei
 Lacom înghite și-apoi își întinde grozava spinare.
 Cască și-n urmă lungit el de-alungul intrării se culcă.

Fig. 43. — Somnul și moartea îngropănd un mort.

Pictură pe un vas din Athena.

Grabnie Aeneas, văzându-l răpus de beție pe Cerber,
 Intră și-alcargă spre mal, spre vecinic ne'ntoarsele răuri.
 Iată, de-odată 'mprejur scâncire s'aude și vaier ;
 Suflete 'n prag, de copii, plâng jalnice plânsuri : pe dănsii,
 Cei ce la sînuri de-abia s'au deprins să zâmbească mîicutei.
 Noaptea 'ngropării i-a sanul aruncăndu-i eternelor neguri.
 Cei mai de-aproape de-aici sunt cei osăndiți prin năpaste,
 Insă locașul au toți prin județ hotărît și prin soarte.
 Minos ascultă și scoate din urnă sortirea și chiamă
 Mutele gloate 'mprejur și le judecă fapta și totul.
 Cei amărăți locuesc pe câmpia din față, cei care
 Singuri prin crime 'și curmară vicața și-urîndu-și lumina
 Sufletul 'n ei l-au strivit. Și-acum ei și muncă și lipsuri
 Cât de cu drag le-ar trăi pe lumea din care fugiră !
 Legea-i oprește ! Și jalnici se uită la trista mocirlă.
 Styxul cu nouă vărsări le 'nchide cărarea prin ape.

Nu 'n depărtare de-acolo, pe 'ntindere fără de margini,
Câmpii durerii se văd, așa se numesc ei pe nume.
 Cei ce din multă iubire-au pierit, în aprinderea poftei.
 Stau prin dumbrava de mirt, pe poteci singuratice aleargă
 Jalnici, prin umbră. Nici morți, durerilor n'afli repaos...
 Locul aici e, pe unde se'mpart cărările 'n două:
 Drumul din dreapta spre Dis și spre ziduri puternice pleacă,
 Noi ne vom duce pe-aici în *Itiu*. Spre plinul de crime
 Duce, spre *Tartar*, în stânga, că-i drumul spășirii de rele. .
 Fără de voce se uită viteazul 'ndărăt și la stânga,
 Vede-o cetate sub stânci, de trei ori cu ziduri încinsă,
 Larg o 'mpresoară cu flăcări de foc și cu apele repezi
 Phlegethon, râul din Iad și stânci vuitoare târâte.
 Gem uriașele-i porți și de greu diamant ii sunt stâlpii
 Nici o putere de om și nici zeii să n'aibă putere,
 Ca să-i sfărâme; și-un turn se ridică puternic în aer...
 Gemet răsună de-acolo și planete crunte cu biciul,
 Vaier și zângăit de fiare și zornet de lanțuri târâte...
 Ceia ce, pân'au trăit, pe frați prigonit-au urindu-i;
 Ori au gonit pe păriuți, ori în curse vârit-au pe prieteni,
 Ori lăcomind au păstrat bogății cu zgârcenie adunate,
 Singuri lăsându-și pe-ni săi să cerșească — și mulți sunt aceștia —
 Cei ce prin dragoste case-au stricat, ori acei ce porniră
 Vrajbe mișele și-acei ce vr'un bine-l plătiră cu rele:
 Toți își așteaptă pedepșele închși. Nu cere știință,
 Care pedepso-amenință pe răi și care li-e chipul.
 (Unii de-a dura dau stânci uriașe, iar spițe de roată
 Pe alții-i desbină-în bucăți...¹⁾)

2. TARTARUL

Pluton, deși e zeu al morților, având împreună cu soția sa Proserpina stăpânirea peste întreaga lume a Infernului, totuș sufletele nu le judecă el, ci trei judecători speciali:

fiu Europei *Suzette* *Minos*, *Aeac* și *Rhadamante*. Aceștia după ce-și pronunță judecata lor, dau fiecărui om soarta care o merită.

Cu toate că Proserpina este soția puternicului Pluton,

1) Vergilius, *Aeneis*, VI, trad. G. Coșbuc.

ea, fiindcă petrece jumătate de an pe pământ, la mama sa Ceres, stăpânirea peste zeițele infernale o are *Hecate*, zeiță puternică și în ceriu și pe pământ și în infern. De aceea se și numește ea întreita Hecate. (Fig. 44).

În infern se găsiă într'o parte *Tartarul*, loc unde toți câți au fost răi și păcătoși pe pământ, își primiau pedeapsa meritată, iar în altă parte *Câmpiile elysee*, unde cei buni duceau o viață fericită, o viață de zei.

În Tartar se găsiă *Ixion*, care insultând pe Junona a fost aruncat de Jupiter în fundul întunerecului, unde eră condamnat să se învârtască, legat pe o roată cu legături de aramă și șerpi.

Sisyphus, fundatorul orașului Corint. Fiind avar și înșelător, a fost condamnat să urce neîncetat o stâncă pe un munte din Infern, iar când isbutiă să-și ajungă scopul, stânca printr'o putere divină eră prăvălită în vale, și din nou bietul Sisyphus eră obligat să o urce până în vârful muntelui.

Tantalus eră un rege din Lidia. Primind odată vizita zeilor, el îi pofti la masă. Crezând, însă, că zeilor le plac sacrificiile omenești, puse să taie pe fiul său Pelops și să-l servească la masa zeilor. Așezându-se la masă, Ceres, mai flămândă, începù să mănânce, și mănecă o parte din umărul copilului, fără să bage de seamă Jupiter. Când acesta a descoperit faptul, ceilalți zei n'au mai gustat din mâncare. La ordinul lui Jupiter, Mercur luă membrele copilului, le băgă într'o căldare magică, de unde Parca Clotho scoase pe copil

Fig. 44. — Hecate.
Statuă în Capitolin. Romn.

întreg. Îi lipseă însă un umăr. În locul acestui umăr, mâncat de Ceres, Jupiter îi puse un umăr de fildeș.

Tantal își primi pedeapsa pentru barbaria sa. El fu aruncat în fundul Tartarului unde, având o sete ne bună, stă în mijlocul apelor fără să le poată bea. Indată ce-și apleacă gura, apele se retrag. De asemenea, fiind chinuit de foame, niște pomi cu poame delicioase se apropie de el, însă când să le prinză cu mâna, poamele se retrag. Astfel Tantal e chinuit, pentru vecinicie, de sete și foame. (Fig. 45).

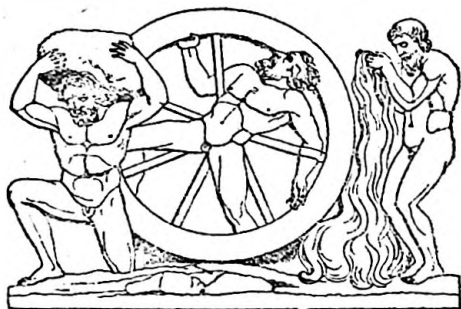

Fig. 45. — Sisyphus, Ixion și Tantalus.

Relief pe un sarcofagiu, Muzeul Vaticanului, Roma.

Danaidcele. Belus, un rege din Egipt, a lăsat după sine doi fii, pe *Aegyptus*, după care s'a numit țara Egipt, numită mai înainte țara Melampozi și pe *Danaus*. Cel dintâiu aveă să domnească în locul lui Belus în Egipt, cel de al doilea în Libia. Aegyptus aveă cincizeci de băieți, iar Danaus cincizeci de fete. În urma unei revoluțiuni, pricinuită de fiii lui Aegyptus, Danaus, ne mai fiind sigur acasă, plecă cu cele cincizeci de fiice ale sale și ajunse în Argos.

Aci domnea *Gelanor*, căruia îi ceru să-i lase tronul. Poporul din Argos se împotrivi la aceasta. Întâmplându-se, însă, ca tocmai atunci un lup să omoare un taur într'o turmă de vite, Danaus caută să dovedească că lupul fiind strein a biruit taurul acasă la el și că aceasta este un semn al voinții zeilor. Poporul atunci se lăsa convins și proclamă de rege pe Danaus.

Fiii lui Aegyptus sosese într'aceea la Argos și cer în căsătorie pe fetele lui Danaus, pe verele lor. Regele se învol.

crezând că a sosit momentul să se răzbune; de aceea dete ordin fetelor sale, ca fiecare să-și omoare bărbatul în noaptea nunții. Danaidele, după ce-și omorâră bărbații, le aruncară trupurile în lacul Derna, iar capetele le aduseră părintelui lor, arătând cum i-au îndeplinit porunca. Una singură nu s'a supus ordinului. Eră Hypermnestra, soția lui Lynceus.

După această ispravă, Danaus vesti în toate părțile curse de cai și curse cu carele, făgăduind că va da învingătorilor pe fetele sale în căsătorie. În acelaș timp, caută să pedep-

Fig. 46. — Danaidele. 49.

Tablou de Mauzaiass, Muzeul din Luxembourg, Paris.

sească pe fiica sa neascultătoare, pe Hypermnestra. De aceea o aruncă în închisoare; poporul însă pronunțând achitarea ei, a fost chemat Lynceus, care, spre a-și răzbunsa pe frații omorâți, ucide pe Danaus împreună cu toate fiicele lui, Danaide.

Zei au condamnat pe aceste Danaide ca, în infern, să umple cu apă neconținut un butoiu fără fund (Fig. 46).

Câmpiile elysee erau locașul celor fericiți. Iată cum le descrie poetul Vergiliu :

Intră în fericele locuri și în luna cea verde deapaururi,
 Codrii meniți desfătării, locaș al eternului bine.
 Etern 'nvăluie câmpul de-aici în lumină mai largă
 Purpură-i zarea ; și soarele-i altul și altul e cerul.
 Trupul o seamă la luptă-și deprind pe praturi de iarbă
 Jocuri de întrecere fac și frământă nisipul cel galben.
 Alții frământă pământul cu tropot de horă și cântă.
 Insuș în hainele-i lungi, cântându-le tracicul preot (Orpheu)
 Bate cu osul de fildeș odată și odată cu mâna
 Tactul pe coardele lirei cu plânset de șapte resunuri...
 Iată pe aproape și scuturi și coifuri și carele goale :
 Suliți se văd implantate în pământ și pe șesuri de-alungul
 Roibii risleți rătăcesc. Iubirea pe care-au avut-o
 Pân'au trăit și de car și de coif și de scut, și iubirea
 Cailor, dâncii și-o duc în mormânt și o păstrează și în moarte¹⁾.

Fig. 47. — Cerberus.

1) Vergilius, *Aeneis*, VI, trad. G. Csehuc.

VI. DEMETER-CERES

1. NAȘTEREA ZEITEI CERES

Ceres a fost a doua fiică a lui Saturn și a Rheeli. Fiind născută în mănoasele câmpii ale Siciliei, lângă orașul Enna avu și ea aceeaș soartă, ca și ceilalți frați ai săi, de a fi înghițită. In urmă, când Metis dădu lui Saturn un vomitiv, a fost scoasă, și ea, la lumina zilei.

Ceres a fost întruchiparea pământului. E sora și soția lui Jupiter, cu care avu o fiică, pe *Proserpina* sau *Persephona* sau *Cora*, zeița vegetațiunii. Ca zeiță a cerealelor avea ca semn al ei deosebit un fir de mac, un spic de grâu și un porc. Ea a fost cea dintâi care a învățat pe oameni să cultive pământul, să samene, să strângă grâul de pe câmp și să facă pâinea; cu un cuvânt ea eră zeița agriculturii și a cerealelor. (Fig. 48).—

Ceres a fost iubită și de Neptun, care o urmăriă cu dragostea lui peste tot locul. Ca să scape de stăruințele acestui zeu, pe care nu putea să-l suferă, s'a transformat într'o eapă. Zeul a băgat aceasta de seamă și de aceea se transformă și el într'un armăsar. Din unirea lor se născu vestitul cal Arion.

Supărată din pricina aceasta, Ceres se îmbracă în haine de doliu și se retrase într'o peșteră, unde rămase mai multă vreme. Lumea, în timpul acesta, fiind lipsită de binefacerile zeiței, eră să se prăpădescă de foame. Intr'un târziu, zeul

Pan găsindu-se la vânătoare, descoperi într'o peșteră din Arcadia pe zeiță și încunoștiință despre aceasta pe Jupiter. La intervenția Parcelor, zeița a fost îmbunătă și în urmă s'a întors iarăș în mijlocul oamenilor, pe cari i-a scăpat de foamete și de pieire.

2. RĂPIREA PROSERPINEI-PERSEPHONEI

Cupidon, zeul amorului, la îndemnul mamei sale Venus, a aruncat o săgeată în pieptul lui Pluton, în momentul în care acest zeu, stăpân al infernului, părăsind regatul său de sub pământ, străbătea Sicilia, să vază nu cumva s'a zătienit ceva din fundamentele muntelui Etna, sub care gigantul Typhaon se zbătea grozav. Proserpina, frumoasa fiică a Cererei, culegea tocmai în vremea aceasta flori, când fu zărită de Pluton. Impreună cu tovarășele sale alergau pe câmp să adune flori, pe cari să le împletească în cunune sau să facă buchete pe cari să le poarte la sân. Pluton cum o vede, o și iubește și o și răpește în carul său. Proserpina îngrozită chiamă în ajutor pe mama sa, pe tovarășele sale, pe toată lumea, dar în zadar, căci Pluton da frâne cailor și cu o lovitură de toiag își deschise un drum prin mijlocul pământului spre împărăția sa. (Fig. 49).

Totuș nimfa Cyana, cea mai vestită dintre nimfele Siciliei, ieșind până la brâu din undele apei sale, văzî furtul și recunoscî pe zeu. «N'ai să mergi mai departe, zise ea, și n'ai să fi'cu de a sila ginerele Cererei. Trebuie să peștești pe Proserpina, nu să'i o răpești. Și eu, dacă e permis să compar cele mici cu cele mari, și eu am fost iubită de Anapis, dar m'am măritat pețită, nu furată». Astfel grăi și

întinzându-și brațele în două părți, îi opri drumul lui Pluton. Fiul lui Saturn nu-și putu conțeni mânia, dete bice cailor și cu mâna sa puternică, aruncă sceptrul în vârtoarea apei. Pământul cutremurându-se deschise un drum până în Tartar

Fig. 49. — Răpirea Proserpinei.

Grupul de Girardon în parcul de la Versailles

și primi carul zeului. Cyane începe să plângă și plânge și răpirea zeiței și ocară adusă undelor sale. În mintea sa tăcută poartă o rană adâncă și din cauza lacrimilor sale se sfârșește de tot, dispare în apă, a cărei nimfă fusese mai înainte. Puteai să vezi cum membrele îi se înmoaic, cum oasele îi se în-

covoai, unghiile își perdeau tăria lor. Se prefăce toată în apă. Pluton spre a se scăpa de o denunțare ce ar fi putut să facă acest martor indiscret, transformă pe zeița Cyana într'un izvor.

3. CERES IN CĂUTAREA PROSERPINEI

Ceres, îngrozită de soarta fiicei sale, o caută zadarnic pe toate mărilor și pe toate țărilor. Nici aurora, cu părul ei cel roșiu, nici luceafărul de seară n'au văzut-o zăbovind pe undeva. Zeița atunci aprinse două facle la flăcările Etnei și fără zăbavă eutreceră cu ele întreg întunericul cel rece al nopții; iar când lumina strălucitoare a astrului zilei făcea să pălească stelele, ea căută încă pe fiica sa dela soare răsare, până la soare apune.

Intr'una din zile, istovită de oboseală și mai moartă de sete, zeița căută un izvor, unde să se răcorească. Întâmplarea îi aduce în cale un bordeiu acoperit cu trestie. Bate la ușe. O babă iese din năuntru și vede pe zeița care cere să-i dea ceva de băut. Ii se aduse o băutură dulce. Pe când Ceres bea încet băutura oferită, un băiat urât și obrasnic, cu numele de *Stellio*, se oprește înaintea ei, râde de ea și o numește setilă. Zeița supărată aruncă restul băuturii în fața băiatului care vorbiă mereu. Fața lui stropită de această băutură se umplu numai decât de pete; în loc de brațe căpătă două labe, o coadă se adăogă la membrele lui transformate; capătă o formă mică, ca să n'aibă putere de a face oamenilor rău. Scăzând de tot, n'a rămas decât o șopârlă. Baba cu lacrimile în ochi, se miră de această minune. Vrea să se apropie de el. Acesta fuge, însă, și se ascunde într'o crăpă-

tură a zidului. Numele și-l trage dela culoarea pelii, pe care petele băuturii fatale sunt presămănate ca stelele. *Stellio* (latineste, șopârlă) se prefăcù în șopârlă.

Ar fi prea lung să spun pe câte mări și pe câte țări a cutreerat zeița, căutând pe fiica sa. Tot pământul l-a străbătut. În cele din urmă se întoarce în Sicilia și cercetând meru, ajunge la malurile Cyanei. Dacă n'ar fi fost metamorfozată, nimfa i-ar fi istorisit totul. În zadar, însă, voiă să grăiască : n'avea nici gură, nici limbă, nici un alt mijloc de a fi înțeleasă. Totuș îi dă indicații sigure, arătând zeiței brăul fiicei sale, care, căzând din întâmplare în undele ei sfinte, înotă la suprafața lor. Ceres îl recunoșcù. Numai decăt, ca și cum pentru prima oară ar fi aflat atunci despre răpirea fiicei sale, zeița începù să-și smulgă părul despletit și să se lovească în pept cu pumnii. Neștiind în ce parte a pământului se găsește, ea blestemă pământul întreg, îl acuză de nerecunoștință și-l declară nevrednic de binefacerile sale. Blestemă mai ales Sicilia, unde găsisse urmele nenorocirii sale. Sfarină cu mâna sa proprie plugul ; în mânia sa, caută să prăpădească și pe agricultori și boii, tovarășii agriculturilor. Poruncește câmpurilor să nu mai producă grâne, face să se strice semințele. Piere vestea bogățiilor Siciliei ; grâul moare în holdă, sau ars de para soarelui, sau inundat de puvoaiele de ploaie. Vânturile prăpădesc totul ; pasărilor lacome mănâncă grâul de abiă băgat în sânul pământului ; neghina, scaiul și buruienele înăbușă spicele de grâu.

Atunci nimfa *Arethusa* își scoase capul din undele sale și, dând la o parte de pe fruntea sa bucelele-i umede, strigă : « Mamă a fructelor, mamă a Proserpinci, ce cutreeri tu lumea întreagă ? Pune odată capăt oboselii tale. Nu fii supărată pe pământul care îți este credincios. Pământul n'are nici o vină. Fără voia lui, s'a deschis el răpitorului. Nu te rog pentru patria mea. Eu sunt aci numai un oaspe. Patria mea este Pisa, originea mea este deci în Elida. Sicilia este

pentru mine numai o țară ospitalieră — se credeă că isvorul Arethusei din Sicilia este în Elida, în Grecia, și că apa curgeă pe supt mări și ieșiă ca isvor în Sicilia — dar aceasta e mai încântătoare decât oricare alta și, supt numele de Arethusa cu îmi am aci casa și locuința. Cruță-mă cu bunătatea ta. Ai să afli într'o zi, cum mi-am schimbat eu sălașul, cum mi-am croit o cale prin mijlocul nemărginitului Ocean până la malurile Siciliei. Povestea va fi mai nimerit să ți-o spun atunci, când liberă de năcazuri, supărarea nu-ți va mai posomorî fața.

Pământul îmi deschide căi supterane și rostogolind apele mele prin adâncimile prăpăstioase, îmi ridică capul în aceste locuri, unde eu văd din nou astrele, de multă vreme dispărute dinaintea ochilor mei. Curgând prin fundul pământului, în căile mele învecinate cu văltoarele Styxului, ochii mei au zărit pe Proserpina, fiica ta. Supărarea și spaima sunt încă și acum întipărite pe fața ei. Dar ea e regină, este stăpâna împărății întunericului, matrona puternică a zeului infernului».

La aceste vorbe, mama Proserpinii rămase înmărmurită întocmai ca o stâncă. Mult timp nu se putu mișcă din loc. După ce, însă, se desmetici, se urcă îndată pe carul ei și se suă la locașurile zeilor în Olymp. Cu fața scâldată în lacrimi, cu părul despletit, cu desnădejdea în suflet, se opri înaintea templului lui Jupiter. «Am venit să te conjur, stăpâne, pentru odrasla mea, și pentru odrasla ta. Dacă eu ea mamă, am perdut dreptul la mila ta, ah, cel puțin fiica mea să-ți înduioșeze inima! Nu fii nepăsător la nenorocirea ei, dacă are singura vină că am purtat-o în sânul meu. Iată am găsit pe fiica mea, pe care de mult o căutam, dacă însemnează a o găsi, când ai mai mare siguranță de a o fi pierdut pentru totdeauna, sau dacă a ști unde se află, însemnează a o fi găsit. Am să iert pe răpitor, numai să mi-o dea înapoi. Fiica ta, căci acum nu mai este a mea, nu trebuiă să fie răpită.

Jupiter îi răspunse: «Proserpina ne este scumpă la

amândoi. Dar, dacă e să vorbim adevărul, răpirea ei nu este o insultă : este o crimă a amorului. Și nu e o rușine de a avea pe Pluton de ginere, în caz că consimți și tu la această căsătorie. Fără a mai vorbi de celelalte, nu e destul că e frate cu Jupiter ? Ce-i lipsește lui ? Numai eu îl întrec pe el și aceasta fiindcă soarta a voit așa. Dar, dacă totuși ții așa de mult să-i smulgi pe Proserpina din brațe, are să vie îndărăt în cer ; însă numai cu o condiție și anume să nu fi atins cu buzele sale nici o mâncare acolo ; căci astfel este porunca Parcelor».

Așa grăi Jupiter, iar Ceres eră sigură că avea să-și aducă înapoi pe pământ pe Proserpina. Destinul, însă, se împotrivi, căci fiica sa călcase legile abstenenței. Pe când ea se preumbla, în simplitatea vârstei ei, prin grădinile cultivate ale lui Pluton, luă dintr'un arbore încărcat o rodie și atinse cu gura vr'o șapte sâmburi din coaja gălbuie. Nimenca nu o văzuse afară de *Ascalaphus*, *Ascalaphus* pe care una dintre cele mai frumoase nimfe ale Avernelui, *Orphne*, iubită de *Acheron*, l-a născut, zice-se, într'o peșteră întunecoasă. O văzû, și în urma unei denunțări infame, a împiedicat pe Proserpina să se poată întoarce la mama sa. Văzându-se dată pe față, regina Erebului scoase un gemet. Iar pe martorul indiscret îl transformă într'o pasere cobitoare ; pe capul lui, udat de apele *Phlegethonului*, făcû să crească un cioc, pene și niște ochi mari. Pierzându-și forma de mai înainte se învâlește în aripi gălbinișoase ; capul i se mărește, unghiile îi se lungesc și se încovoiaie. De abiă își poate mișcă penele crescute pe brațele-i grele. Se preface într'o pasere urâtă, prevestitoare de doliu și de jale, posomorita *cucuvae*, care, de câte ori cântă, prevestește o nenorocire. (*Ascalaphos* însemnează în grecește *cucuvae*).

4. SIRENELE

Indiscrețiunea a plătit-o Ascalaphus cu metamorfosa sa în cucuvae, fiicele lui Achelous, însă, fură prefăcute și ele, tot cu acest prilej, în niște misterioase zâne marine. Ele se numeau *Sirene* și făceau parte din ceata Proserpinei, în momentul când zeița a fost răpită de Pluton. După ce ele au căutat în zadar pe zeiță peste tot pământul, au intrat și în mare să vadă, nu cumva se găsește ea undeva în apă. S'au

Fig. 50. — Sirenă.

rugat, însă, de zei, ca să le dea putința să se ție pe suprafața valurilor, pe aripi, întocmai ca și cu vâslele. Zeii s'au arătat binevoitori față de dorința lor și din acest moment trupul li s'a acoperit de pene aurite. Și, pentru ca să poată cânta cântece, a căror melodie să încânte urechia, le-a lăsat figura de fecioară și vocea omenească. (Fig. 50).

Sirenele erau un fel de muze ale morții, vestite mai ales prin frumusețea și prin dulceața cântecelor lor. Trăiau pe o insulă în apropierea coastei de miazăzi a Italiei și, prin cântecele lor, atrăgeau pe călătorii, cari treceau cu corăbiile pe acolo, și îi sfâșieau. De aceea, insula lor eră acoperită numai de oase și de rămășițe omenești. Numărul Sirenelor eră dela trei până la opt.

Un oracol prezisese Sirenelor că ele vor trăi numai atât timp, cât vor putea să oprască pe călători din drumul lor, însă că, îndată ce un călător ar putea să treacă fără să fie oprit de frumusețea cântecelor lor, ele au să piară. Din pricina acestei prevestiri, Sirenele erau mereu neadormite și prin cântecele lor atrăgeau pe toți câți veniau prin apropiere și cari aveau imprudența să le asculte cântecele. Așa de mult

fermecau ele prin melodiile lor pe trecători, că aceștia nu se mai gândeau la patria lor nici la familia lor, nici la ei înșiși; uitau chiar să bea și să mănânce și mureau de foame, dacă cumva la sosirea lor nu-i omorau Sirenele.

Când Argonauții au trecut prin aceste locuri, ele au căutat în zadar să-i atragă. Căci Orpheu luă în mână lira sa și așa de mult le-a fermecat prin cântecul său, că au amuțit toate și și-au aruncat instrumentele lor muzicale în mare.

Când mai târziu Ulysse a fost silit să treacă cu corabia sa pe dinaintea Sirenelor, fiind înștiințat de puterea lor de către Circe, a astupat cu ceară urechile tuturor tovarășilor săi, ca să nu auză cântecul Sirenelor, iar el a poruncit să

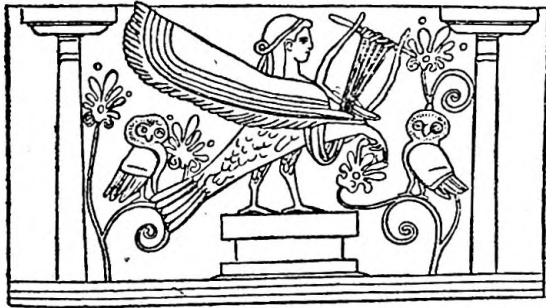

Fig. 51. — Sirenă.

fie legat de catart, de mâini și de picioare. În acelaș timp le-a dat ordin să nu-l deslege, dacă din întâmplare, auzind pe Sirene, și-ar arată dorința să se oprească. Precauțiunea sa n'a fost fără folos, căci îndată ce a auzit pe cântărețe și melodiile lor cele dulci, deși fusese înștiințat de Circe și deși avea siguranța că va pieri, dădă totuș ordin tovarășilor săi să-l deslege, ceea ce, din fericire, aceștia nu făcură. Sirenele, neputând să oprească pe Ulysse, se aruncară cu toatele în mare și micile insule pline de stânci, în cari locuiau, în fața promuntoriului Lucaniei, fură numite Sirenusc. (Fig. 51).

Ni se mai povestește că înainte de a fi trecut pe la ele Ulysse, Sirenele, la îndemnul Junonii, pretinzând că ele cântă mai bine decât Muzele, s'au luat cu ele la o luptă de întrecere. Muzele, însă, le-au învins și le-au smuls penele, din

cari și-au făcut coroane. De aceea, Muzele poartă pe capul lor uneori coroane de pene.

* * *

Jupiter fiind luat ca arbitru în cearta dintre fratele său Pluton și soru-sa Ceres, împarte anul în două părți egale și poruncește ca Proserpina să stea o jumătate de an la bărbatul său în Infern și o jumătate de an la mamă-sa pe pământ. Fața și inima Cererei se înveseli numai decăt; fruntea ei, care mai înainte părea tristă, chiar și tristului rege al infernului, se înveseli deodată, întocmai ca și soarele zilei, care, acoperit de nouri posomorîți, iese învingător și radios din mijlocul lor.

5. ARETHUSA

Dalba Ceres, fericită că și-a găsit pe fiica sa și liberă acum de orice grije, voi să afle dela *Arethusa* pricina sosită ei, din Grecia în Sicilia, și cauza pentru care eră socotită ca un izvor sfânt. Undele își opriră murmurul lor, iar nimfa, ridicându-și capul deasupra apelor, își netezi cu mâna păru-i de azur și începù să istorisească iubirea lui *Alpheus*, fluviul care udă țara Elida, din Peloponez;

«Eram una dintre nimfele din Achaia. Nici una nu știea ca mine să caute în păduri locurile potrivite pentru vânat, nici una nu știea ca mine să-și întinză lațul. Nici odată eu n'm vrut să țin la gloria frumuseții, nici odată nu m'am gândit la altă glorie decăt la gloria curajului și, deși nu eram frumoasă, totuș eram socotită ca frumoasă. Puțin, însă, îmi păsă de svonul frumuseței mele. În simplitatea mea na-

ivă; cu toate că o alta s'ar fi mândrit cu această însușire, eu totdeauna m'am rușinat de ea și, înaintea ochilor mei, darul de a plăcea, trecea drept o rușine.

Intr'una din zile, îmi aduc bine aminte, mă întorceam ostenită din pădurea Stymphaliei. Eră zăduf mare și obo-seala mea făcea zăduful și mai mare. Dau de un pârâiaș care curgea lin și fără nici un pic de sgomot. Eră așa de limpede, că puteai cu ochiul să numeri, întocmai ca printr'un cristal, petricelele din fund și așa de lin că puteai ști în care parte curge. Niște sălcii cu foaia albicioasă și niște plop, a căror verdeață o hrăniă apa pârâiașului, țineau umbră malurilor sale povârnite. Mă apropiai de pârâu și îmi îmuiai mai întâiu talpa piciorului în apă; apoi intru până la genunchi. Nu mă mulțumii cu atâta și mă desbrac. Îmi atârâ de craca unei sălcii hainele și goală mă cufund în apă. În vreme ce loviau undele cu mâinile mele și plesniam apă în fel de fel de chipuri și în vreme ce o izbeam fără regret cu brațele, auz ieșind din unde nu știu ce murmur. Ingrozită sar repede pe malul de alături. «Unde fugi, Arthuso? îmi strigă Alpheu din mijlocul apelor sale; unde fugi tu? îmi repetă a doua oară, cu vocea lui răgușită. Eu fug fără haine, așa precum eram; hainele le lăsasem pe cealaltă râpă. El mă urmărește și se aprinde din ce în ce mai mult. Și fiindcă eram goală, credeă că mai ușor va pune mâna pe mine. Cu cât mai mult alergam, cu atât mai mult, în nebunia lui, mă urmăriă. Fugiam de el precum fuge, cu aripa-i tremurândă, porumbița dinaintea vulturului; alergă, însă, și el după mine, precum aleargă după o porumbiță îngrozită vulturul. Putui să fug până la Orchomenos și la Psophis și la Cyllene și la Menal și până la înghețatele vârfuri ale Erimanthului și până la câmpiile Elidei. El, însă, nu eră mai iute decât mine. Dar, nefiind puternică ca el, nu puteam să suport multă vreme osteneala; el putea, însă, să o ducă mai mult. Totuș am alergat peste câmpii și peste munți și peste

pietre și peste stânci și prin locuri, pe unde nu eră nici o potecă.

Soarele eră îndărătul meu; înaintea picioarelor mele văzui cum se întinde o umbră mare, afară dacă nu cumva mi se va fi părut de frică că e o umbră. Dar sunt sigură că auziam pașii lui îngrozitori și că el îmi atingea cu suflul gurei sale panglicele ce purtam pe cap. Istovită de puteri din cauza fugii, strigai: «Ajutor, Diano, mă prinde, dă ajutor nimfei, care îți duce armele, care ți-a purtat de atâtea ori arcu și tolba cu săgeți».

Zeița m'a auzit și din înălțimea ceriului trimite un nour grös care să mă acopere din toate părțile. Indată ce am fost învelită de nour, râul Alpheu, neștiind unde sunt, mă caută în toate părțile prin nourul ușor. De două ori făcū el ocolul nourului, fără însă să mă găsească, de două ori strigă el, «*Io Arethusa, Io Arethusa!*» Câtă groază nu m'a cuprins atunci, pe sărmana de mine! Eram ca o mieluşă, când aude lupul urlând înprejurul staulului, eram ca un iepuraș, care, ascunzându-se într'o tufă, vede haita de câini colțasi și de frică stă în nemișcare. Alpheu nu se depărtează de lângă nour, căci nu văzuse nici o urmă a pașilor mei. Se uită stăruitor și la nour și de jur înprejur. Pironită în loc o sudoare rece îmi trecū prin tot trupul și picături albastrui începură să curgă din membrele mele. Un lac se face sub picioare-mi; din părul capului meu picură rouă și, mai repede de cât povestea mea, sunt metamorfozată într'un izvor. Fluviul Alpheu, însă, mă recunoșcū și dupăce am fost prefăcută în apă a început să mă iubească și în starea asta. Părăsindu-și și el figura sa de bărbat pe care o luase, se transformă în undă, ca mai înainte, pentru ca să se amestece cu apele mele. Atunci Diana făcū să se deschidă pământul; eu sunt dusă spre țărmii Ortygiei (Sicilia) și această insulă, scumpă pentru mine, căci ea poartă numele Dianei-Ortygia, care m'a scăpat, — îmi vede mai întâi apele izvorului meu.

6. TRIPTOLEM

Zeita Ceres colindase toate mările și toate țările, în căutarea scumpei sale fiice Proserpina, răpită de zeul infernului Pluton. Intr'una din zile, plină de desănădejde, ajunse la locul unde este *Eleusis*, în Attica. Intreaga câmpie de aci eră, pe vremea aceea, proprietatea bătrânului *Celeus*. Moșia sa eră destul de mare, dar, pe timpurile acelea vechi, când ogoarele erau întinse, iar cultura lor destul de restrânsă, proprietarul ei eră socotit ca un om sărac, fiindcă ducea o viață sărăcăcioasă. Când Ceres ajunsesese la Eleusis, bătrânul Celeus se întorcea tocmai dela câmp acasă, ducând în spate o cârcă cu găteaje, cu cari să-și încălzească căminul; într'o traistă aveă ghindă, iar într'o cofiță mure. În urma lui, o copilă a bătrânului, mânâ dindărăt două căprițe, cari păscuseră pe o colină. Acasă rămăsese, în ziua aceea, soția unchiașului, împreună cu un copilăș bolnav în leagăn.

Bătrânul și fiica sa, întâlnind dinaintea bordeiului lor pe zeita Ceres, care luase chipul unei babe, o poftiră să găzduiască la ei, în bordeiul lor, oricât de sărăcăcios ar fi fost el. Zeita primi invitația, povestindu-și la rândul ei amarul, cum căută fără zăbavă pe unica sa fiică pierdută sau furată. Bătrânul, înainte de a intră în bordeiu, preveni pe musafiră că a lăsat acasă un copil bolnav. Și unul și altul își aveau păsurile, își aveau necazurile lor. Intrând în colibă zeita văzu doliu. Mama, cu lăcrămile în ochi, stetea la căpătâiul fiului ei, care își dedea ultima suflare.

Ceres o salută, se apropie de leagăn și cu buzele-i divine atinge gura băiatului. De odată ca prin farmec, paloarea dispărură de pe fața acestuia, puterile îi veniră din nou și părinții pe neașteptate, plini de bucurie, văd cum copilul lor este scăpat. Zeita îl ia în brațe, îl desmerdă și șoptind câteva vorbe neînțelese și pline de mister, îl duce la vatră, unde,

supt cenușe, ardeă focul. Atâtând focul, zeița îl vârt în el, ca să-l curețe de păcate, să-l purifice, și astfel partea nemuritoare din copil să o despartă de partea cea muritoare, de partea materială.

«Ce faci acolo», țipă mama, ca o nebună, smulgându-și copilul din mijlocul flăcărilor? — «Ai greșit fără să vrei», îi zise Ceres. Teama ta de mamă a zădărnicit binefacerile mele. Acest copil va fi deci muritor. El însă va fi cel dintâi om în lume care va ară, va semăna și va culege fructele

Fig. 52. — Ceres și Triptolem.

După o piatră antică gravată.

pământului cultivat; va fi *cel dintâiu agricultor*. Zicând acestea zeița făcî să se arăte un nou, se ascunse numai decât în el, își luă carul tras de balauri și dispărî în văzduh.

Acest copil, numit *Triptolem*, făcându-se mare, a primit dela Ceres o înaltă chemare, chemarea de a cutreeră pământul în lung și lat, învățând pe oameni

agricultura, o meserie nouă care până atunci nu există. Zeița dându-i semințe pentru semănat, îi poruncește ca o parte din ele să le arunce în pământ, iar o altă parte să le păstreze pentru mai târziu, pentru țarinele cari aveau să primească o a doua cultură. (Fig. 52).

Mergând pe sus, pe carul într'aripat, Triptolem străbătî toate ținuturile Europei și toate regiunile Asiei. În cele din urmă se oprește deasupra Scythiei, unde domnea regele *Lyncus* și se duse deadreptul la palatul acestuia. Regele îl întrebă îndată, pe unde a venit, care e motivul sosirii sale, cum îl

chiamă și care îi este patria. — «Patria mea, îi răspunse tânărul, este Athena, numele îmi este Triptolem, iar ca să ajung aci n'am străbătut nici marea cu corabia, nici pământul cu picioarele. Drumul meu mi l-am făcut prin văzduh. Aduc cu mine darurile Cererei cari, aruncate în sânul pământului, produc secerișuri mănoase și hrană bună».

Acestea le spuse Triptolem; iar barbarul rege Lynceus, plin de gelozie de atâtea binefaceri, și dorind să aibă el me-

Fig. 53. — Triptolem între Ceres și Proserpina.

După o pictură pe un vas antic.

ritul unei descoperiri atât de însemnate, pofti cu gânduri rele pe tânăr la sine în gazdă.

Pe când dormia, regele se repezi la Triptolem, cu arma în mână, ca să-l omoare. Eră cât pe aci să-i străpungă pieptul, când zeița Ceres, protectoara lui Triptolem, prefăcû pe barbar într'un *rîs* (*lynx*).

Lynceus metamorfozat în rîs o luă la fugă prin păduri, iar Triptolem își continuă drumul prin văzduh cu carul său într'aripat. Țara Scythiei rămase deci multă vreme lipsită de binefacerile agriculturii și ale civilizațiunei celei noi (Fig. 53).

Intors în patria sa, în Athena, Triptolem primî o parte

din teritoriul părintesc dela Eleusis și instituî sãrbãtoarca Thesmophoriilor, cea mai mare sãrbãtoare a agricultorilor din Grecia și la care nu puteau luã parte decãt femeile mãritate. Dacã un bãrbat ar fi intrat în templu, în timpul acestor sãrbãtori, primiã cea mai mare pedeapsã, moartea.

7. CERES LA ELEUSIS

Nouã zile și nouã nopti cutreerãse zãdarnic amãrita *Ceres*, pãmãntul cu facla în mãnã, cãutãndu-și pe fiica sa Proserpina, pierdutã prin cãmpiile mãnõase ale Siciliei. În vremea aceasta ea și-a lepãdat chipul de zeiã și s'a prefãcut într'o simplã femeie mûritoare. În colindãrile ei a ajuns și în Attica și s'a oprit la *Isvorul Fecioarelor*, în apropierea orașului *Eleusis*, nu departe de Athena. La acest isvor aveau obiceiul fetele din împrejurimi sã vie sã ia apã și de aceea s'a și chemat acest isvor, isvorul fecioarelor. Acì, *Ceres* întâlni pe fetele regelui din Eleusis, pe fetele lui *Ccleus*. Numai decãt acestea, fãrã sã bãnuiascã cine este strãina, o întrebãrã, de unde vine, ce catã și cum o chiamã. Zeiãa le rãspunse: Mã chiamã *Dos* și am fost rãpitã din țara mea de niște pirați, cari m'au adus în aceste locuri. Pe cãnd pirații își pregãteau mãncaarea la țãrmurul mării, eu, fãrã sã bage ei de seamã, m'am furișat prin pãduri și am ajuns astfel acì. De aceea vã rog, aveți milã cu mine, primiți-mã în serviciul vostru. Mã pricep sã cresc copii și aș puteã sã fiu o bunã menajerã.

Fetele auzind-o au alergat numai' decãt acasã și au istorisit mamei lor, regina *Metaneira*, întãmplarea. Aceasta a primit propunerea streinci și repede fetele s'au întors la isvor și au luat cu ele la palatul regal pe zeiãa *Ceres*. *Metancira* o primi ca guvernantã a micului ei copil *Demophon*.

Pe Drum Ceres avuse pe cap un voal negru și eră îmbrăcată în haine cernite, căci cernit îi eră și sufletul, din cauza pierderii scumpei sale fiice.

După ce a intrat, însă, în palat, și-a arătat toată puterea ei divină. Ridicându-și de pe cap voalul, casa întreagă s'a umplut de o strălucire neobicinuită. Metaneira se scoală îndată de pe scaunul ei și pofteste pe zeiță să se așeze pe tronul regal. Zeița, însă, își ia numai decât chipul de mai înainte, chip de femeie sărmană și nu voește să primească onorurile ce i se făceau. Sclava *Jambe* îi aduce atunci un scaun obicinuit, pe care Ceres se așeză în liniște; își trage apoi pe față voalul cel negru și nu mai voi nici să mănânce nici să scoată vr'o vorbă. I se aduse înainte vin, dar zeița refuză totul. Nu gustă decât o băutură făcută din apă, făină și zarzavat, un fel de bragă, care eră socotită ca un fel de libațiune, făcută pentru zei.

Când *Metaneira* îi aduse pe micul *Demophon*, cu să-l îngrijească, îi spuse zeița, că ea știe să apere de descântece și de vrăji. De aceea crescî pe copil nu cu mîncări pămîntești, ci îi dete de mîncat ambrozie și de băut nectar. În timpul nopții, însă, pe cînd toți cei din palat dormiau, zeița luă copilul și îl vîră în flăcările focului ce arde pe cîminul casei, căutînd astfel să-l deslege de partea trupească, de partea muritoare și să-l facă nemuritor și vecinic tînăr. În adevăr, copilul deveniă din zi în zi tot mai frumos și *Metaneira* și toți ceilalți din casă se mirau de această neașteptată prefăcere. De aceea, într'una din nopți regina se puse la pîndă, și cînd își văzî copilul vîrit în mijlocul flăcărilor, cuprinsă de groază, scoase un țipăt de disperare. În această clipă se zădărnici toată lucrarea zeiței, care dezamăgită grăi aceste cuvinte: «Oameni proști și nebuni ce sunteți; Voi nu pricepeți nici binele nici răul. Acum și tu și copilul tău aveți să ispășiți prostia ce ați făcut. Îți jur pe Styx, că aveam de gînd să fac nemuritor și vecinic tînăr

năr pe fiul tău Demophon. Acuma, însă, trebuie să se supue și el morții și legilor destinului omenesc. Totuși, fiindcă a fost ținut pe genunchii mei și fiindcă a dormit la sânul meu, va avea o glorie vecinică.

Eu sunt Ceres, zeiță adorată, care aduc folos și bucurie și zeilor și oamenilor».

După aceste vorbe se arată iarăși în toată strălucirea sa divină. Porunci să se ridice un templu și arată locuitorilor din Eleusis modul cum avea să fie adorată pe viitor.

În urmă dispărură, iar Celeus puse numai decât să se ridice templul, vestitul templu dela *Eleusis*, unde se serbară în urmă faimoasele *mistere Eleusine*. (Fig. 54) *Montanari*.

8. ERYSICHTHON

Erychthon, eră fiul lui Triopas și nepotul lui Neptun, zeul mărilor. După ce ajunse rege în Thessalia, în locul tatălui său, începură să se poarte semeț cu supușii și îngâmfat cu zeii. Ba încă merse așa de departe cu disprețul său pentru zeii cerești, că dete poruncă aspră locuitorilor regatului său să nu mai arză tămâie pe altarele acestora. Se zice chiar că odată punând mâna pe o secure, se duse singur să profaneze o pădure, închinată zeiței Ceres și să taie singur, în persoană, cu fierul ascuțit tulpina copacilor, cruțați cu sfințenie de veacuri întregi.

Aci, în această pădure a zeiții, se înalță măiestos un stejar enorm, un stejar care singur părea a fi o pădure întreagă. Cucernicia oamenilor împodobise acest copac cu bențițe, cu ghirlande de flori și, cum se făcea pe vremea aceea, cu tăblițe pe cari erau scrise versuri: toate acestea cu recunoștință pentru marea bunătate a zeiței față de locuitorii țării aceleia. Ninfefe Dryade, în zilele de sărbătoare, veniau

adesea-ori aci să joace dansurile lor, la umbra acestui stejar; și uneori chiar, apucându-se de mâini, în horă, întocmai ca și Ielele noastre, făceau cerc înprejurul tulpinii lui, tulpină care singură avea o grosime de 15 coți, iar în înălțime se ridică peste ceilalți copaci atâta, pe cât aceștia se înălțau peste buruienile ce creșteau la umbra lor. Frumusețea și sfințenia maiestosului stejar, însă, n'a putut să împedice pe firosul fiu al lui Triopas să se reție măcar dela acest odor al zeții. De nimic nu vrea el să știe. Dă poruncă strajnică slujitorilor săi, ca să-l taie numai decât. Cum însă aceștia, mai buni la inimă și mai respectuoși pentru cele sfinte decât stăpânul lor, nu îndrăsniau să lovească, regele furios smulge toponul din mâinile sfoase ale unui sclav și adause și aceste vorbe nesocotite: «Acest copac, oricât de scump ar fi el pentru zeța Ceres, acest copac, fie el chiar Ceres însăși, astăzi va atinge pământul cu vârful său înverzit». Cu aceste vorbe ridică securea cu două tăișuri și isbi cu putere în trunchiul stejarului.

Arborele se clătină și un gemăt prelung se auzi; în acelaș timp începî să pălească deodată și frunzele și ghinda și crengile lui cele lungi. La întâia lovitură, care făcî o rană trunchiului și făcî să se desfacă coaja, un val de sânge năpădi din rana copacului, țâșnind în depărtare, întocmai cum țâșnește, într'un potop întreg, sângele din rana unui taur ce cade ca victimă la picioarele altarului zeului. Minunea aceasta umplî de groază pe toți cei ce erau de față. Unul singur dintre ei, — numai unul avî acest curaj — voi să împedice crima și să oprească nelegiuirea ce se făcea. Erysichthon, însă, în turburarea sa, aruncându-i o privire plină de ură și mânie, îi zise: «Na și tu, primește-ți și tu, răsplata cucerniciei tale » și cu lovitura ce avea să isbească în copac, îi reteză capul bietului Thessalian. În urmă, isbind merou, izbutî să dea jos frumosul stejar. Din măduva mândrului copac se auziră ieșind aceste cuvinte: «Sub acest

lemn mă ascundeam eu, cea mai scumpă nimfă a Cererei; murind îți prooroces pedeapsă pentru nelegiuirile tale; ea se apropie; ea singură este mângâierea morții mele».

Această amenințare nu-l oprește dela fapta sa criminală. Loviturile nenumărate și mereu repetate doborâra la pământ stejarul care, în prăvălirea sa, culcă la pământ o mare parte din pădure. Suratele sale, celelalte nimfe, Dryade, mâhnite și plângând cu toatele de batjocura suferită de sora lor, cu lacrămile în ochi și în haine de doliu, se duc la stăpâna lor, la zeița Ceres, și cer, într'un glas, să nu lase nepedepsită fapta nelegiuită a lui Erysichthon. Ceres, puternica zeiță a cerealelor, le împlinește rugăciunea și scuturându-și corpul său maiestos, făcând să se scuture deodată toate seminăturile de pe câmpii. O foamete cumplită avea să îndure poporul stăpânit de cumplitul rege. Ca să pedepsească, însă, și pe regele criminal, zeița născocoeste o tortură vrednică de milă, dacă milă ar merita fărădelegea lui. *Foamea* avea să fie chinul și tortura lui Erysichthon.

Dar, *Cercs* nu se putea întâlni în persoană cu *Foamea*. Destinul n'a îngăduit ca cele două zeițe să se vadă vreodată. Unde eră una, nu putea să fie și cealaltă. De aceea zeița Ceres chemând la sine pe una dintre nimfele munților, pe una din *Orcade*, îi se adresă cu următoarele cuvinte:

«In fundul înghețurilor Scythiei se găsește o regiune stearpă, fără cereale, fără fructe; un pământ cu totul pustiu. Acolo își are locașul său și *Frigul* fără vlagă; și *Palqarca* cea galbenă și *Frica* cea înghețată și *Foamea* cea scofălcită. Mergi și-i spune acesteia să se vâre în măruntaele lui Erysichthon, să biruie toate bogățiile lui, ori cât ar fi ele de mari, să mă biruie chiar pe mine, Ceres, zeița abundenței. Pleacă, iar dacă cumva te sperii de lungimea drumului, ia carul meu, ia balaurii mei și mână-i cu frânele prin înălțimea văzduhului».

Nimfa se suie numai decât pe carul zeiței și, străbătând

mările și țările, ajunse în Scythia. Acî își oprî balaurii pe vârful înghețat al Caucasului și-i deshămă dela car. Căutând *Foamea*, o zări în mijlocul unui câmp plin de pietriș, smulgând cu unghiile și cu dinții câte un firicel de iarbă ce deabiă se găsiă pe ici pe colea. Chipul ei eră îngrozitor: aveă părul sbârlit, ochii în fundul capului, obrajii galbeni ca ceara, buzele vinete, dinții mâncați de rugină, pielea aspră și așa de subțire că puteai să vezi prin ea mațele din fund; oasele n'aveau de loc carne pe ele și-i ieșiau din șale; în loc de pânțec, o mare gaură; pieptul credeai că-i atârnă și că e numai agățat de șira spinării. Slăbiciunea făcea ca membrele ei să pară mai mari; dura genunchilor eră enormă, iar călcăele peste măsură de lungi și ieșite.

Când a zărit-o nimfa, n'a cutezat să se apropie de ea; din depărtare îi spuse poruncile Cererei. Deși de abiă sosise și deși stetea la o distanță destul de mare de *Foamea*, totuș începî să-i simță puterea. De aceea, fără zăbavă, își înhămă balaurii și se întoarse repede, străbătând văzduhul, în Thesalia, de unde venise. *Foamea*, cu toate că e dușmana de moarte a Cererei, totuș de astădată se grăbește să-i dea ascultare, supunându-se poruncilor ei. Un vârtej de vânt, luând-o pe sus, o duse într'o clipă la bogatul palat al regelui Erysichthon. Fără multă paradă intră în palatul regesc. Eră noapte. Erysichthon dormiă adânc. *Foamea* îl îmbrățișează cu cele două aripi ale sale, suflă asupra lui venin și adierea aceasta a ei îi umple și gura și gâtul și pieptul. *Foamea* se răspândește îndată în toate măruntaele regelui. Apoi, părăsește repede acest locaș, unde nu eră de ea, locaș, unde domniă bogăția și se îndreptă spre pustietatea sa sălbatică, spre sărăcăcioasa sa peșteră.

Somnul cel dulce desmerdă încă cu aripile sale drăgălașe pe regele adormit. Măcar că eră în somn, el cere de mâncare, mestecă cu gura, macină cu dinții. Gâtul său înghite și în loc de alimente, el devorează aer. După ce s'a deș-

teptat îl cuprinse o poftă nebună de mâncare. Gâtlejul îi e înfometat; înfometate îi sunt și măruntaele. Cere să i se dea numai decât mâncări cari cresc și trăiesc în apă, mâncări cari cresc pe pământ, mâncări cari cresc în aer. I se aduc tot felul de bucate, pe cari le mănâncă, le mănâncă mereu și totuș se plânge că moare de foame. Cere mâncări peste mâncări. Nu-i ajung nici bucatele care ar putea să sature orașe întregi, cari ar putea să sature un popor întreg. Și cu cât se îndopă mai mult, cu atât eră mai flămând.

Intocmai ca și întinsa mare și ca și întinsul Ocean cari primesc în sânul lor toate fluviile pământului și cari înghit apele lor, fără, însă, să-și poată potoli setea și întocmai ca focul mistuitor, a cărui furie nemăsurată mistue arbori fără număr și cu cât mistue mai mulți, cu atât mai mult ar mistui și chiar prin această mistuire devine mai furios, tot astfel gura nesăturată a nelegiuitului Erysichthon, cu cât mănă mai mult, cu atât ar fi mâncat mai mult. Fiecare mâncare ațâță în el o nouă poftă de mâncare și golul stomacului, pe care voia să-l umple, nu face decât să se mărească mereu. În burta lui, dispăruse acum toată averea rămasă moștenire dela bogății săi părinți. Foamea îngrozitoare, însă, a rămas tot nestinsă. Focul gurii sale a rămas tot nepotolit.

În sfârșit, după ce și-a păpat toate averile, i-a mai rămas o singură fiică, o fiică care ar fi fost vrednică de un părinte mai bun. În sărăcia sa, însă, caută să o vândă și pe aceasta. Mândra fată refuză să aibă un stăpân, să fie sclavă. Într'una din zile, pe când se află ea lângă o apă, își întinse cu desnădejdie albele sale brațe deasupra râului și zice: «Scapă-mă tu, mare zeu, de sclavia ce mă amenință». Neptun se milostivi de ea și o dăruî cu un dar neprețuit, îi dăde puterea să se metamorfozeze, cum o vrea ea. Numai decât, în clipa în care marele stăpân al apelor își întoarse dela ea fața, *Metra*, — căci așa se chemă fata —, se prefăcî într'o

iapă frumoasă și alergă să întâlnească pe tatăl său. Acesta mort de foame, o vându, ca să mai câștige ceva ce să mănânce.

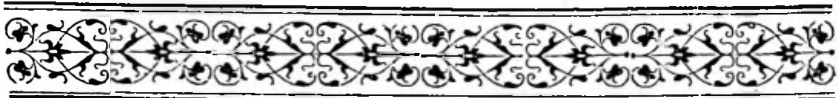
Tânăra fată se schimbă mereu, ba în câine, ba în pasăre, întruchipându-se în mii și mii de forme și înapoiindu-se totdeauna la tatăl său, când eră din nou vândută. Ea eră acum singurul mijloc de câștig al nenorocitului ei părinte. Curând, însă, și acest mijloc deveni neîndestulător și Erysichthon nemai putând să-și sature cruda, foame ce-l mistuiă, sfârși prin a se mânca pe sine însuș.

Erysichthon este pământul care înghite semințele.

Fig. 54. — Minotaurul.

După o gravură antică.

Siman M. X. 1922.

VII. PHOEBUS-APOLLO

1. LETO-LATONA

Latona eră fiica titanului Cœus. Fiind iubită de Jupiter, ea aveă să devie mama lui Apollo și a Dianei. Junona, însă, soția legitimă a lui Jupiter, din gelozie, a urmărit-o cu ultima ei răzbanare, deși zeița nu făcea decât bine. Astfel în toată viața sa Latona n'a fost decât o victimă a Junonei. Ca să nu aibă nici o liniște și nici un locșor, unde să poată da naștere celor doi copii ce-i purta în sânul său, Junona a pus toate țările și toate insulele să-i jure, că nu vor primi pe Latona. Ca să vază dacă poruncile fi sunt îndeplinite sau nu, porunci ca fiul său Marte să stea pe un munte înalt, iar Iris, curcubeul, pe un altul, de unde să observe și să-i comunice toate, și în sfârșit a trimis un șearpe să o urmărească.

Neptun, zeul mării, văzând că nenorocita zeiță nu găsește nicăirea și la nimeni nici un adăpost sau un scut de apărare, a fost cuprins de milă și a poruncit să iasă din adâncimile mării o insulă, insula *Delos*, până atunci necunoscută. Aceasta eră o insulă plutitoare și Junona o trecuse cu vederea și nu i-a cerut să jure că nu va primi nici ea pe Latona. Indată ce zeița rătăcitoare a pus piciorul pe pământul acestei insule, se ridicară din mare patru coloane colosale, pe cari s'a sprijinit pe viitor insula și a rămas astfel de atunci fixată și mica insulă *Delos*.

Fiind cuprinsă de durerile nașterii, timp de nouă zile și nouă nopți, s'au adunat împrejurul ei toate zeițele cele mai ilustre, ca Diona, Rhea, Themis și Amphitrite. Numai Junona, cea cu brațele de fildeș, rămase în palatul lui Jupiter și ținea într'un nour de aur pe Ilithya, zeita nașterilor, care nu știa nimic de cele petrecute în Delos. Gelozia Junonei o reținează aci, în Olymp, căci nu putea să sufere soția marelui Jupiter ca Latona să dea naștere unor copii atât de puternici, iar, fără Ilithya, Latona n'ar fi putut să nască. Atunci zeițele ținură sfat și rugară pe Iris, curcubeul, mesagera Junonei, căreia îi făgăduiseră un colier de aur, lung de nouă coți, să se ducă și, fără știrea Junonei, să poștească pe Ilithya. Iris, mai iute decât vântul, se repezi prin văzduh și într'o clipă și ajunse la Olymp. Aci, găsind pe Ilithya, o pofti să vie cu ea și amândouă, ca niste porumbițe, veniră la Delos. Ilithya deslegă aci pe Latona de povară. După naștere, zeita Themis oferì copilașilor nectar și ambrozie divină, iar celelalte zeități cântară în cinstea lor cântece religioase.

Junona, însă, nu putea să ierte pe rivala sa, de a fi fost iubită de Jupiter, de aceea făcù să se ridice împotriva ei un șarpe îngrozitor, numit *Python*, fiu al pământului. La îndemnul și sfaturile Junonei, Python urmări fără preget pe nenorocita zeiță, care scăpă, însă, de el numai punând înaintea lui copiii ce-i ținea strâns în brațe. Zeița fugi îngrozită, iar copilașii nebănuind pericolul, își întind micile lor mânuțe către monstru. (Fig. 55).

Intr'una din zile, pe când zeita cutreeră toată lumea, urmărită de neîndurata Junona, ținând în brațe pe cei doi copilași ai săi, ajunse în *Caria*. Aci, la poalele muntelui Chimera, care aruncă flăcări din vârful său, — munte plin de lei, capre și șerpi, din care poezii au întruchipat un monstru cu cap de leu, cu corpul de capră și cu coada de șarpe — aci, la poalele acestui munte, pe când soarele ferbinte do-

goriã mai cu tãrie, făcù zeița un popas, istovită de oboseală și de drumul său cel lung. Din pricina căldurii și fiindcă copilașii îi supseră tot laptele, o cuprinse o sete sfâșietoare. Uitându-se în toate părțile, zărește în fundul unei văi adânci, o baltă cu apă limpede și curată. Niște țărani strângeau pe acolo trestii de papură și alge.

Zeița se apropia de baltă și punându-și genunchiul pe pământ, s'a aplecat să-și astâmpere setea cu apă răcoritoare.

Fig. 55. — Latona urmărită de șarpele Python.

După o pictură.

Țăranii însă o opresc. Zeița atunci îi întreabă cu blândete: «De ce mă opriți să beau apă, căci apa doar este comună pentru toată lumea. Buna natură a lăsat ca soarele, aerul și apa să fie ale tuturor; eu am venit să mă bucur de un lucru comun. Cu toate acestea, vă rog să-mi dați voie să beau, ca și când mi-ați da dela voi un dar. Eu n'am căutat să-mi spăl trupul, nici membrele obosele în această apă, ci numai să-mi potolesc setea. Chiar acum, când grăiesc aceste vorbe, gura mi se usucă de sete, gâtul mi s'a uscat de tot

și de abia îmi mai trece glasul prin el. O înghițitură de apă ar fi pentru mine nectar și voi mărturisii în toată lumea că mi-ați dat viață; căci cu această apă voi viața îmi dați. Ar trebui cel puțin să vă înduioșeze acești mititei, cari își întind către voi mânișoarele lor» — și din întâmplare copilașii își întindeau mânuțele spre ei.

Pe cine n'ar fi înmuat vorbele dulci și blânde ale Latonei? Țăranii, însă, stăruiesc în refuzul lor. Ba încă o iau și la înjurături, la ocări, dacă nu pleacă mai repede. Nu numai atâta; chiar și apa din baltă o turburată cu mâinile și cu picioarele lor. Sărind cu răutate în apă, turburată nomolul din fundul lacului. Zeița se supără grozav și supărarea îi potoli setea și năcăjită nu i-a mai rugat mai mult pe acești țărani, nevrednici de rugăciunile unei zeițe, ci, ridicându-și mâinile spre ceriu zise: «Să trăiți de-apururi în acest lac».

Dorința ei s'a împlinit: Cu toții s'au aruncat în baltă și când își afundau membrele cu totul în fundul lacului, când își scoteau capetele deasupra undelor, când înotau numai la suprafața apei. Acum steteau pe malurile lacului, acum săriau din nou în mijlocul apei pline de nămol. Și încep să se gălcevească cu limbile lor și, goniți sub apă, supt apă încearcă să se certe între ei. Vorba însă acum le este răgușită, gâturile umflate și lărgite. Gâturile le dispar și capul se leagă de-a dreptul de trup. Spatele li se inverzesc, burta le capătă o culoare albicioasă și transformați în broaște sar în mocirla lacului. Astfel s'a născut neamul broaștelor.

De aci, niște lupi, mai omenoși decât oamenii, conduc pe Latona pe malurile Xantului, unde zeița se purifică cu apa din acest râu care de atunci a fost închinat lui Apollo, fiul ei.

2. DELPHI

La poalele muntelui Parnas, se găsià un templu, numit templul pitic și zidit de Apollo. Acì, întrun colț de pământ sălbatic, înconjurat de toate părțile de stânci ce-ți dedeau fiori de spaimă, erà o peșteră din care se ridicà neîncetat aburi deși și amețitori de pucioasă. Iată care este povestea descoperirii acestei peșteri: Pe locul unde se găsește acum sanctuarul intern al templului — zice un scriitor din antichitate — erà o peșteră. O turmă de capre păștea împrejurul acesteia. Cunn se apropià vre-o capră de peșteră și privià în ea, începeà să facă niște sărituri neobișnuite și să scoată niște mehăituri deosebite de cele de până atunci. Ciobanul acestor capre, cuprins de mirare de această întâmplare curioasă, se duse mai aproape de peșteră și privi înăuntru să vază ce este. Dar iată că și lui îi se întâmplă acelaș lucru, ca și caprelor sale. Acestea săriau ca inspirate, iar el, păcurariul, prevestià întâmplările viitoare. Când se lăți vestea între locuitorii țării despre această întâmplare, veniră cu toții în acest loc și se apropiară de peșteră. Fiecare voià să afle despre această minune și cu toții deveniau inspirați. Acest fapt produse credința, că acel loc este un loc de oracol și profetiile de acolo le atribuiră zeiței Gea. Câtăva vreme, cei cari voiau să aibă o prevestire, avcau obiceiul să se apropie de acel loc și își dedeau, unul altuia, oracole.

Fiindcă însă, cu timpul, mai mulți au sărit în peșteră și nu s'au mai întors îndărăt, locuitorii ținutului găsiră cu cale, pentru ca să nu se mai primejduască atâta lume, să așeze în acel loc o singură femeie, care să dea profeciile pentru toți.

De jur împrejurul acestei prăpăstii s'a zidit, încetul cu încetul, orașul *Delphi* în formă de amfiteatru. Tot ținutul erà așa de sălbatic și așa de romantic, că vizitatorii erau

plini de curiozitate și așteptau prevestirile cuprinși de o adâncă turburare. Căci, dinspre Miază-noapte, Delphi eră umbrît de vărfurile Parnasului, cari se ridicau pînă la ceriu; dinspre Răsărit și dinspre Apus două stânci colosale făceau să nu pătrundă acolo razele de soare, iar la Miazăzi, un munte amenință să cază deasupra orașului. În acest cazan răsunau nenumărate ecouri, iar groaza celui ce se coboră aci eră mărită, tocmai de priveliștea deosebită a acestor locuri.

La început, Grecii socotiau că zeița Gea este aceea care preziceă aci viitorul, mai târziu, însă, s'a atribuit aceasta lui *Apollo*. Deasupra peșterii s'a zidit un mic templu, care în urmă în timpul răsboaelor persice, s'a transformat într'un templu de marmură de Paros construit cu cheltueala tuturor Grecilor și a cărui valoare eră colosală. Pe poarta dela intrare erau scrise numai vorbele: «Tu ești» iar pe frontonul templului: «Cunoaște-te pe tine însu-ți». În centru eră Pythion, sanctuarul în care se înălță mândru statua de aur a lui *Apollo*. Peste peșteră, din care ieșeau mereu vapori, eră așezat un tripied, scaun cu trei picioare, pe care stetea preoteasa Pythia care împărtășiă străinilor voința zeului.

La acest oracol Grecii și alte popoare găsiu, la vremuri de nevoie, sfat și mângâiere. Chiar și persoane particulare, și trimiși ai regilor străini, puteau să afle aci voința zeilor și să cunoască viitorul. Vizitatorii erau cuprinși din depărtare de un adânc respect religios, căci de jur împrejurul templului, pe înălțimile munților înconjurători, străluceau acoperișurile localurilor sfinte și statuetele de aur, de argint și de marmoră, ridicate aci de nenumărați vizitatori. Dacă veneai, însă, mai aproape și te scoborai în căldarea munților, unde eră templul propriu zis, dedeai de o dumbravă sfântă, în care erai înconjurat de dafini deși și de măslini răcoritori. Aerul eră plin de miresme și un vâjeit sălbatic îți izbiă urechea, întocmai ca o muzică.

Vizitatorii, înainte de a putea intra, trebuiau să se pre-

gătească prin jertfe, prin băi și prin posturi și mai ales prin darurile nelipsite ale lui Apollo. Jertfele se făceau în așa fel că, dacă n'ar fi ieșit favorabile la prima dată, trebuiau să se repete; aceasta pentru ca preoții templului să aibă timp să ispitească și să cerceteze pe oaspeți. O jertfă numai atunci era socotită ca favorabilă, dacă vita, stropită cu apă rece tremură din tot corpul său. În sfârșit se vestiă vizitatorului, că zeul îngăduie intrarea. Imbrăcați în haine de sârbătoare, în mijlocul unei muzici zgomotoase, având pe cap și în mâini cununi și flori de dafin, purtând în palme o farfurie împodobită de asemenea cu flori și pe cari eră scrisă întrebarea, vizitatorii erau introduși în templu și aci, conduși într'o capelă, despărțită numai printr'un zid de sanctuarul zeului.

Preoții lăsau pe străini aci singuri, iar ei duceau în Pythion farfuriile la Pythia,—așa se numiă preoteasa întrebuințată de preoți la oracol.— Ea eră foarte simplu îmbrăcată și, înainte de a intra în templu făcea o baie în isvorul Castaliei, se încunună cu dafin și mănca foi de dafin (sau laur) din dafinul dinaintea templului. După această pregătire, se așeză pe tripod, unde o cuprindeau aburii ce se înălțau din peșteră. Atunci o părăsiau simțurile, preoții puneau mâna pe ea să o ție să nu cază, iar ea scotea niște urlete și răgnete. Gura începea să-i spumege, ochii să-i se rotească în cap și părul să-i se sburlească. Din urletele ei se auziau vorbe izolate, pe cari preoții le însemnau cu grije și sfințenie. Uneori furia și convulsiiunile Pythiei erau așa de violente că preoții, deși obicinuiți cu astfel de scene, fugiau plini de groază. Din această cauză, s'a orânduit, cu timpul, ca să slujească la acest altar trei preotese.

După ce Pythia eră luată de pe tripod și adusă la simțire, preoții căutau să talmăcească cuvintele rostite și împărtășiau răspunsurile zeului, în versuri, într'o răstălmăcire atât de echivocă, încât vizitatorii niciodată nu știeau în mod lă-

murit înțelesul răspunsului; aceasta pentru ca preoții să poată tălmăci în urmă în alt înțeles răspunsul, dacă nu se potrivea cu cele ce se întâmplau în realitate.

Din pricina multelor și bogatelor daruri ce au trimis acii regii și oamenii avuți, s'au îngărămădit la Delphi bogății colosale. În afară de statui de aur și de argint, cari împodobiau toate locurile din apropierea templelor, s'au adunat acii tot felul de daruri din partea regilor și a popoarelor lor. Astfel, când odată locuitorii din Phocida s'au năpustit asupra templului dela Delphi și l'au jefuit, numai din aurul și argintul topit au câștigat peste 13 milioane de taleri.

3. NAȘTEREA LUI APOLLO

Apollo era fiul lui Jupiter și al Latonci, născut în insula *Delos*, pe muntele *Cynthus*.

Îndată după nașterea sa, nimfele îl învăliră în scutece de mătase și în giulgiuri și-l înfășară cu fașe de aur, iar zeița *Themis* îi dete ca băutură și mâncare nectar și ambrosie divină. Aceste mâncări cerești făcură ca zeului să-i cază îndată fașa și scutecele și să pășească, ca un flăcău în floarea vârstei, vestind în gura mare că el e stăpânul chitarei și al arcului care lovește la distanță.

Când s'a coborât depe munte la șes, și când l'au văzut zeii așa de frumos, s'au minunat de o așa făptură deosebită, iar insula *Delos* nu mai putea de bucurie că zeul și-a ales acii locuința-i favorită. Cu chitara în mână — chitară din care scotea sunete divine — cu capul încununat cu raze, îmbrăcat în vestimente de aur, *Apollo* veni în mijlocul zeilor cari îl primiră cu admirație și cu o bucurie nespūsă.

Primirea lui *Apollo* s'a făcut cu un mare alaiu. Din toate părțile răsună muzica și cântecul. Grațiile și Horele

jucau, iar Muzele umpleau văzduhul cu cântecele lor. Junona și Venus se puseră la joc, iar Artemis-Diana, sora gemenă a lui Apollo, prinse chitara fratelui ei și cântă.

Din acest moment, Apollo luă un loc de frunte printre zeii din Olymp și de câteori intră între ei cu arcul său întins, toți zeii se sculau de pe fotoliile lor și-l salutau cu respect. Numai Latona, mama sa, și Jupiter, tatăl său, îl priveau stând pe scaune. Latona se sculă apoi, îi luă tolba de pe umeri și o puneă la o parte, iar arcul i-l atărnă pe o colană în sala zeilor și în urmă îl poftă să șează. Jupiter îi oferă cupa cu nectar.

Din Olymp se duse Apollo mai întâi în Pieria, partea de miază-zi a Macedoniei, o țară plină de văi încântătoare. De aci se scoborî în Thessalia, apoi în insula Eubea, dar nicăieri nu găsi un loc potrivit pentru templul său. De aceea plecă spre Beoția, care, fiind acoperită pe vremea aceea cu păduri dese, nu eră locuită de picior de om. Ajungând la isvorul Delphusa, voi să fundeze aci un templu: nimfa isvorului, însă, temându-se ca nu cumva gloria ei să fie întunecată de a zeului, îi se adresă cu următoarele cuvinte: «Vrei tu în adevăr, Apollo, să-ți construiești aci un templu? Să știi că nenumărați cai vin să se adape la isvorul meu. Aceștia au să-ți turbure liniștea templului, iar oamenii, cari ar veni la tine, s'ar uită cu admirație mai mult la carele și caii cari vin la mine, decât să se roage la altarele tale. De ce nu te duci mai bine la *Parnas*, unde nu se aude nici zuzuit de căruță, nici tropot de cal? Acolo ai putea tu să-ți zidești în liniște templul tău». Apollo primî sfatul nimfei, se duse în *Parnas* și puse temelie de piatră templului său, templu zidit în urmă din marmoră albă, de oamenii cari din toate părțile alergau acolo.

Nu departe de aci eră un isvor, unde stetea la pândă un balaur, numit *Python*. Acest balaur vestit s'a născut din nomolul ce rămăsese pe pământ după potopul lui Deucalion,

și trăia în peșterile muntelui Parnas, în apropiere de Delphi. Fiindcă însă acest șarpe se luase după muma sa Latona și o persecutase pe aceasta peste tot pământul, Apollo îl isbi cu arcul său. Monstrul îndată ce se simți atins, fu prada celor mai vii dureri. Trântindu-se în țărână scotea niște șuerături îngrozitoare. Se svârcoli în toate părțile și muri exalând din gura sa înveninată aburi ucigători. Iar Apollo, învingător, strigă în gura mare : «Trupul tău sleit de puteri putrezească pe acest pământ roditor; de acum înainte tu nu vei mai fiurgia oamenilor. Aceștia se vor hrăni pe viitor din rodul acestei țărini nemărginite. Ei vor veni să-mi jertfească aci hecatombe mărețe. Nici îngrozitorul Typhaon, nici înspăimântătoarea Chimera nu te vor mai putea smulge dela această moarte; iar pământul și soarele, în drumul său cesc, vor face să putrezească aci cadavrul tău cel hâd.

De atunci zeul Apollo s'a numit *Apollo phyticul* (Fig. 56).

4. HYACINTHUS

Apollo a avut mai mulți prieteni, între cari pe *Hyacinthus*, cel mai tânăr dintre fii regelui Amyclas din Sparta. Îndată ce Apollo zări pe drăgălașul băiat, căpătă pentru el o simpatie deosebită. Ba chiar se gândea să-l ridice în ceriu, să-l aibă totdeauna aproape, pe lângă sine. O întâmplare, nenorocită însă, se împotrivi acestui plan și frumosul băiat muri în floarea vârstei.

Adesea ori Phoebus-Apollo părăsea Delphi, orașul consacrat sieși, pentru ca pe malurile râului Eurotas, în apropiere de Sparta, să se buce de societatea scumpului său prieten. Lira și arcul erau uitate, în fața jocului vesel, și

nu-i eră rușine zeului să cutreere, împreună cu Hyacinthus, înălțimile sălbătice ale Taigetului, alergând după vânat.

Intr'una din zile, pe când soarele se află în zenit, la o egală distanță de răsărit și de apus, cei doi amici își desbrăcără hainele, își unseră membrele cu untdelemn și începură lupta cu discul. Apollo începù întâiu. După ce avântă decâteva ori discul, îl asvârli cu atâta putere că acesta, după ce străbătù văzduhul pe o mare distanță, căzù, după un timp îndelungat, la pământ, pe care îl făcù să se zgudue. Numai decât Hyacinthus, naivul, se repezi, împins de dorința de joc, să prinză discul; dar respins de pământul elastic, discul se ridică și lovește pe Hyacinthus în frunte, în fruntea lui atât de frumoasă.

Copilul îngălbeni și odată cu el și zeul. Acesta îl prinse în brațele sale. Incearcă să-l aducă la viață, să-i sece rana din care curgea sângele șiroiu. Aplicând ierburi căută se reție suflarea care se ducea pentru totdeauna. Doctoria eră de geaba, rana fără vindecare.

Precum mor viorelele, precum moare, într'o grădină udată, macul, precum mor crinii când sunt călcați de piciorul omului; — de geaba mai atârnă floarea de vraja îngălbenită, ea își pleacă capul îngreuiat, nu se mai poate ține în sus și se înclină cu fruntea spre pământ, — tot astfel Hyacinthus, murind își lăsă capul în jos, puterile îl părăsesc, capul îi este o povară și-i cade pe umeri.

«Tu, fiul al lui Amyclas, te prăpădești secerat în floarea vârstei, zise Phoebus, iar eu, eu am pe veci înainte-mi și rana ta și crima mea. Tu îmi pricinuești o mare durere și o mare remușcare. Mâna mea a fost cauza morții tale. Eu sunt autorul acestei morți nenorocite.

«Dar ce vină am eu? Poți numi o crimă faptul că cineva a iubit? Ah, dacă aș putea să-mi dau viața pentru tine, dacă aș putea să mor împreună cu tine! O lege fatală, însă, nu mă lasă. Dar, vei fi totdeauna cu mine, vei fi tot-

deauna în gura mea. Vei trăi în cântecele mele, vei trăi în sunetele lirei mele. Vei purta, ca o nouă floare, gemetele mele și va sosi un timp când, spre a-ți înălța gloria ta, un erou viteaz ¹⁾ își va scrie numele său pe foaia de hyacint».

Astfel grăi Apollo cu gura sa de prooroc. Iată, însă, că sângele care se răspândise pe pământ dispare și răsare o floare mai strălucitoare decât purpura de Tyr. Ia o formă de crin, dar o culoare de purpură, nu ca a crinului argintie.

Hyacintul (*zambila*) s'a născut din sângele frumosului tânăr. Dar nu e destul aceasta pentru Apollo. Zeul însemnează pe foile crinului regretele sale: *Ai, Ai*, (vai, vai); aceste litere trăesc pe floarea care reamintește dureroasa silabă de «vai». «Nu, frumosule Hyacinthus, Spartei nu îi e rușine că îți este patria ta. Sărbătoarea ta dăinuiește până și astăzi, — zicea poetul Ovidiu, — și după obiceiul de odinioară, în ficcare an se reîntore și acum sărbătorile vesele ale lui Hyacinthus. Cântul de laudă, numit *paean*, în onoarea lui Apollo, eră însoțit, cu această ocazie, de chitară și de jocuri pantomimice. Sărbătoarea *Hyacinthia* se făcea primăvara, o dată cu răsărirea acestor flori.

5. DAPHNE

Cea dintâiu aventură de dragoste a zeului Apollo a fost cu nimfa *Daphne*, fiica fluviului Peneu — malurile acestui fluviu din Thessalia sunt acoperite cu dafini. — Patima lui Apollo pentru această fată n'a fost o simplă întâmplare, ci o răzbunare a zeului amorului, a lui Cupidon. Intr'una din zile Apollo, mândru din cauza isprăvii sale împotriva bă-

¹⁾ Din sângele lui *Ajax*, fiul lui Telamon, mort în războiul troian, a răsărit o floare, purtând pe petalele sale literele *Ai*, inițialele numelui eroului. *Ai* înscenază, în acelaș timp, *vai*.

laurului Python zări pe Cupidon, pe când se căsniă să-și întinză arcul cu săgeți și luându-l în bătae de joc, îi zise: «Dragă băețele, de unde și până unde tu cu arme așa de grele? Tolba aceasta a ta se potrivește mai de grabă cu mine, care pot să pricinuesc răni sigure și fiarelor și dușmanilor, mie care am culcat la pământ, acum de curând, prin nenumărate săgeți, chiar pe năpraznicul Python, cel ce acoperiă cu pânțelele său molipsitor atâtea pogoane de pământ.

Fig. 57. — Apollo și Amor.

După o piatră antică gravată.

Tu mulțumește-te să aprinzi cu flacăra ta, nu știu ce amoruri, și nu aspiră la gloria noastră».

La aceasta fiul Venerii răspunse: «Arcul tău poate el să rănească orice; al meu te rănește pe tine: și pe cât fiarele sunt mai prejos decât un zeu, pe atât meritul tău este mai mic decât al meu».

(Fig. 57).
Astfel grăi și spintecând văzduhul cu aripa sa ușoară; se oprî pe vârful

umbros al Parnasului. Scoase din tolba sa două săgeți cu puteri deosebite; una din ele inspiră dragostea, cea de a doua o gonește. Cea dintâiu este de aur și are vârful scânteiilor, cea de a doua este neascuțită și poartă în vârful ei plumb. Cu cea dintâiu răni pe Apollo, și-l străpunse până în măduva oaselor, cu cea de a doua atinse pe fiica lui Peneu, pe Daphne. Apollo e cuprins de patima iubirii, iar Daphne nu putea nici să auză de numele zeului. Astfel se răzbună Cupidon.

Nimfa Daphne își petrecea, în vremea aceasta, timpul prin păduri, întocmai ca și Diana, vânând la fiare sălbatice

și gătindu-se apoi cu blănile lor. Mii de pețitori îi cerură mâna; ea însă îi refuză pe toți, nevrând să știe nici de iubire, nici de căsătorie. Tatăl ei adesea îi zicea: «Dragă copilă, tu îmi datorești un ginere, tu îmi datorești nepoței. Daphne, însă, rușinoasă respingând, ca o crimă, gândul de de a se mărită, se înroșiă până după urechi și se aruncă de gâtul tatălui ei și desmierdându-l, îi zicea: «Dragă tată, lasă-mă să trăiesc toată viața ca fată mare. Și Jupiter a făcut fiicei sale Diana acest hatâr, de a nu se mărită nici odată».

Apollo, în lungile sale preumblări, zări odată pe Daphne și cum o văzu se și aprinse de patina de a o avea de soție.

Fusese rănit de săgeata de aur a lui Cupidon. Degeaba însă, căci și Daphne fusese atinsă de săgeata ce purtă în vârful ei plumbul cel rece.

Inima zeului eră mistuită de flacăra iubirii, întocmai cum mistue focul în timpul verii o șiră de pac sau o grămadă de trestie uscată. Vede cum cosițele de păr din capul nimfei cădeau neîngrijite pe umerii ei cei albi, «Ce ar fi, își zicea el, dacă aceste bucle ar fi și pieptănate și ar fi potrivite cu măiestrie. Vede ochii ei strălucind ca două stele, vede buzele ei rumone, — nu-i destul să le vază — îi admiră și degetele și mâinele și brațele pe jumătate goale și ceace nu putea vedeă îi aprindeă și mai mult imaginația.

Daphne, însă, fuge de Apollo. Fuge mai repede decât vântul și degeabă căută el să o oprească cu vorba: Nimfă Peceană, oprește-te, te conjur. Nu e un dușman cel ce se ia după tine. Oprește-te nimfă, oprește-te. Mielușaua fuge de lup, cerboaița fuge de leu, porumbița tremurând fuge dinaintea vulturului; fiecare caută să scape de dușmanul său. Eu, însă, nu-ți sunt dușman; iubirea mea cea mare mă face pe mine să te urmăresc. Nenorocitul de mine! Vezi să nu-ți sângereze vr'un ghimpe piciorușele tale delicate. N'aș vrea să-ți fiu vr'o pricină de durere. Potecile, pe cari tu alergi, sunt

aspre. Umblă, te rog, mai încet; potolește-ți fuga și îmi voiu potoli și eu fuga mea, te voiu urmări mai încet. Cel puțin cunoști tu pe cel ce te place pe tine? Eu nu sunt nici vr'un țaran bătăran dela munte, nici nu sunt vr'un cioban, ori vr'un păcurar de rând al unor cirezi de vite. Nesocotito, tu nu știi de cine fugi și de aceea fugi. Pământul dela Delphi este al meu, al meu este și Delos și Tenedos, al meu este și palatul dela Patara. Jupiter îmi este tată, prin gura mea se cunoaște și trecutul și prezentul și viitorul. Eu am meș-

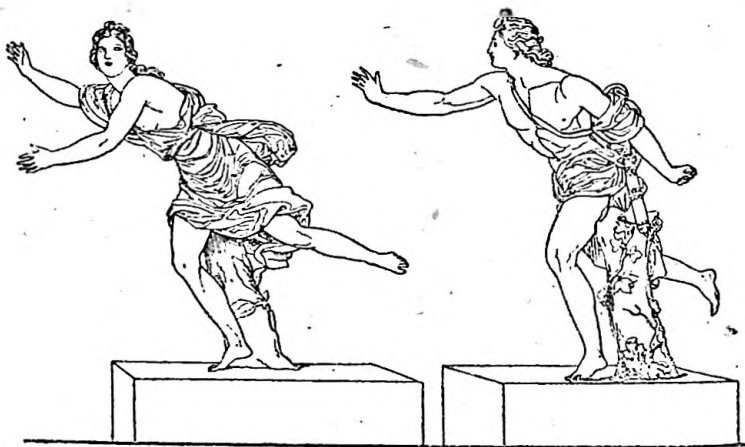

Fig. 58. — Daphne.

Apollo.

Statui de Guillaume Coustou (în grădina Tuileries). Paris.

teșugul de a potrivi versurile cu melodia lirei; săgețile mele nimeresc sigur; numai o săgeată este mai sigură ca săgeata mea, aceea care mi-a rănit inima. Medicina este invenția mea, sunt doctorul lumii întregi; puterea tămăduitoare a ierburilor și buruienilor mie mi se supune. Ce păcat că amorul meu nu se poate lecu prin nici o buruiană! Doctoriile cari folosesc tuturor oamenilor nu pot să folosească stăpânului lor.

Astfel grăiește el, iar nimfa, ca și când ar fi avut aripi la picior, fuge, fuge iute, lăsând îndărăt pe Apollo cu discursurile lui neisprăvite. (Fig. 58): în fuga-i nebună haina

ei, mai suptire decât pânza de păianjen, îi se desface depe corp; zefirul face ca părul ei despletit să-i cadă ca un torent auriu pe trupul ei alb ca laptele și o fac și mai fermecătoare.

Ajutat de aripa iubirii, Apollo începù să-și iuțească pașii, alergând, întocmai cum aleargă fără suflare un ogar când a zărit un iepure fricos. Urmăriă pe nimfă fără preget: și puteai să vezi cum cosițele ei fluturând îi mângâiau acum fața, iar ea simțiă respirațiunea înflăcărată a zeului, care mai eră să pună mâna pe fată.

Deodată, însă, Daphne își pierde orice putere. Obosită de atâta fugă și de atât străpăt, încetează de a mai alerga și de a se mai împotrivi. Iși întoarce atunci iute privirile spre apele străvezii ale tatălui său Peneu și îi strigă cerând-i ajutor:

«Dragă tată, dacă e adevărat că și râurile au putere dumnezeiască, ajută-mă, tată; iar tu, pământule, deschide-te și primește-mă în sânul tău, sau prăpădește cel puțin această frumusețe a mea, care mă face atâta de plăcută și atât de dorită, care este cauza nenorocirii mele».

Zeul rămâne incremenit. Un mister se săvârșește; căci abia rostise ea aceste cuvinte, când membrele începură să-i amorțească. o scoarță ușoară îi învelește sânul ei delicat; părul îi se transformă în frunze, brațele îi se lungesc și se prefac în ramuri, piciorușele-i mai înainte așa de rezezi, prind acum rădăcini și se înțepenesc în pământ; un vârf de copac îi încoronează capul; nu mai rămâne din ea decât strălucirea frumuseții ei trecute.

Apollo o iubește și așa, metamorfozată, și strângând în brațele sale arborele cel nou, nemai cunoscut până atuncea, pare că simțiă, și supt coajă, bătând încă inima frumoasei Daphne. Incarcă de sărutări arborele care, și acum, pareă că îi respinge dragostea și roști următoarele cuvinte duioase:

«Dacă nu mai poți să-mi fii soție, fii-mi cel puțin ar-

borele meu. De aci înainte, scumpă Daphne, frunzele tale să încunune și bucelele capului meu și lira mea și tolba mea cu săgeți. Să fii pe viitor podoaba generalilor Romani, când aceștia, în mijlocul cântecelor de victorie și de veselie, vor urcă, în cortegiu triumfal, înălțimile Capitoliului. Și precum capul meu încărcat de bucle, este semnul vecinicii tinereți, tot așa și tu, poartă vecinica cinste a frunzelor verzi. *Laurul* (dafinul — Daphne¹⁾), la aceste vorbe își înclină blând delicatu-i creștet, în semn de aprobare pentru deosebita cinste ce i se făcă. Astfel a ajuns ca laurul să încununeze fruntea tuturor acelora, cari se luptă pentru cinstea și mărirea patriei și a neamului lor.

6. CHIPAROSUL

(*Cyparissus*)

Cyparissus, fiul lui Amiclaeus, din insula Cos, iubiă o mică cerboaică pe care o îmblânzise și cu care se jucă toată ziua, departe de concetățenii săi și de prietenii săi de aceeași vârstă. O luă de gât, se suiă pe ea călare, o goniă prin înverzitele pajiști ale insulei și să lăsă să fie gonit de ea. Astfel își petreceă tânărul *Cyparissus* tot timpul său de dimineața și până seara.

Intr'una din zile cerboaița, obosită de căldură și de alergare, sa așezat pe iarbă verde, la umbra unui copac stufos, să-și odihnească membrele sale delicate. Tânărul *Cyparissus*,

¹⁾ *Daphnis*, fiul lui Mercur, este socotit ca inventatorul poeziei ciobănești, *poeziei pastorale*. A trăit în Sicilia, iubit de nimfe, iubit mai ales de nimfa *Like* (*Lumina*). Căsătorindu-se cu aceasta și nerămânându-i credincios, a fost orbit chiar de ea, de soția sa. De aci înainte, a căutat necontenit să-și mângâie durerea, cântând duioase melodii cu fluerul său cu două țevi. În cele din urmă, într'o seară, rătăcindu-și pașii, căză depe o stâncă și muri. — Soarele, — care își paște turmele sale, razele, — în dimineața vieții iubește și e iubit de aurora; aceasta îl părăsește și, apoi, noaptea îl orbește, și, în cele din urmă, dispăre după o stâncă.

însă, s'a supărat că cerboaică a curmat deodată jocul și, mai mult în glumă decât în serios, a pus o săgeată în arcul său și a tras în cerboaică, cu gândul să o sperie. Nelegiuita săgeată, însă, s'a înfipt în trupul fraged al blândului animal și îl rănî de moarte. Bietul Cyparissus în zadar mai căută acum să o readucă la viață, animalul își dete suflarea pentru totdeauna. Nebun de durere plângea cu lacrimi de sânge peirea scumpei sale tovarășe. Totul eră însă în zadar. Nimenea nu mai putea să readucă la viață pe draga lui cerboaică.

Zei din ceriu, însă, văd toate câte se petrec pe pământ și zeului Apollo îi se făcù milă de atâta tânguire a bietului Cyparissus. Venî să-l, mângâe, dar, ce mângâiere mai putea să încapă față de disperarea lui cea mare? Când s'a potolit vr'odată, prin sfaturi, adevărata durere? Nenorocitul Cyparissus umpluse văzduhul, umpluse câmpiile, umpluse și pădurile, cu tânguirile sale îndurerate. Totuș cerù un singur lucru dela protectorul său Apollo, cerù hatărul de a nu-i curmă nici odată plânsul său de veci. Zeul îi ascultă rugăciunea și cu inima înduioșată îi făgădui că-i va împlini dorința.

Deodată, o minune să săvârșește. Chica tânărului care până acum se respiră ușor pe tamplele lui albe ca laptele, se preface într'o coamă sburlită, într'o coamă țăpoasă. Din lacrimile sale ce curgeau neconținut, căzând pe pământ, răsări un arbore falnic, totdeauna verde, a cărui frunte semeață se ridică spre înălțimile cerului. Din când în când, bătută de vânt, își apleacă fruntea, cătând spre pământul din care a iesit. Tânărul se transformase într'un frumos *chiparos*. Orice durere de aici înainte, este simbolizată de acest copac, orice cale a plângerii este împodobită, de aici înainte, cu acest chiparos. Astrul radios al zilei, *Soarele*, privindu-l plin de întristare îi zice: Tu, pe care te voiu plânge vecinic, tu vei fi arborele doliului și simbolul durerilor, al tânguirilor și al întristării». De atunci a rămas obiceiul de a se pune pe morminte chiparos sau tuie.

7. LEUCOTHEA ȘI CLITIA

taină —

floarea soarelui.

Apollo, soarele, care vede toate, care străbate întreg universul în fiecare zi odată, băgă de seamă, el cel dintâiu, dragostea tainică a Venerei, zeita frumuseții, cu Marte, zeul războiului. El, cel dintâiu, descoperi soțului ofensat, lui Vulcan, trădarea soției lui. Ca să se răzbune pentru aceasta pe zeul luminii, Venus inspiră în pieptul lui Apollo o neînvingătoare iubire pentru nimfa *Leucothea*, fiica regelui Persilor, Orchamus, al șaptelea descendent al lui Belus. «Tu, Apollo, care arzi cu focul tău tot pământul — cântă poetul Ovidiu — ești ars și tu acum de un foc nestins; tu care ești hărăzit de soarte să vezi toate, nu mai vezi acum decât pe Leucothea și-ți ațintești numai asupra acestei singure fecioare ochii tăi, pe cari îi datorezi universului întreg; uneori te ridici pe ceriu mai de vreme decât Aurora, alte ori apui prea târziu în valuri; îți uiți de tine, ca să o privești pe ea și faci ca zilele de iarnă să fie mai lungi chiar decât cele de vară. Câte odată, nu te mai vezi de loc și 'cu întunericul înspăimânți pepturile oamenilor; și nu părăsești, fiindcă ți se împotrivesc imaginea lunii, care este mai aproape de pământ; de sigur iubirea îți dă această culoare». Atât de răpit eră Apollo de grațiile nimfei Leucothea!

În regiunile Apusului se întind pășunile grase ale cailor soarelui. Aci, în țara Hesperiei, în loc de iarbă, crește ambrozie. Aceasta îi hrănește și le repară membrele oboseite din timpul zilei. Pe când patruzeii mâncău hrana cerească și pe când noaptea își făceau rândul, zeul pătrunde în camera de culcare mult dorită, transformat în chipul Eurinomei, mama nimfei și vede pe Leucothea între cele 12 servitoare ale sale, torcând cu fusu-i dibaciu urzeală suptire. După ce, întocmai ca o mamă, sărută pe scumpa sa copilă, zise servitoarelor: «Plecați voi, avem o taină; nu răpiți mamei pu-

tința de a vorbi în secret cu fiica sa». Servitoarele se supuseră, iar zeul rămase fără martori în odac. «Eu sunt acela, îi zise, care văd toate, și prin mijlocirea căruia locuitorii pământului văd toate: *eu sunt ochiul lumii*. Crede-mă, îmi placi».

Copila se înspăimântă și, de frică, îi cad din mână și furca și fusul. Apollo numai decât își ia fața adevărată și strălucirea-i obicinuită. Frumoasa nimfă, când a văzut scânteierea supra-omenească a celui mai mareț dintre nemuritori, nu se mai împotrivi și consimți să-l ia de bărbat.

Înainte de Leucothea, Apollo, în lungul său drum iubise, însă, în Asia pe nimfa *Clitia*, invidiată și invidioasă. Aceasta când simți trădarea necredinciosului ei Apollo, nebună de gelozie și de răzbunare, se îndreptă către bătrânul tată al rivalei sale și-i denunță cele petrecute.

Nefericitul părinte, Orchamus, zdrobit de durere și de supărare, amenință cu moartea pe fiica sa Leucothea; în zadar căută nimfa să se desvinovățească, că fără voia ei a devenit soția zeului, căci nici lacrimile, nici scuzele ei nu putură să înblânzească furia părintelui obidit. Orchamus, scos din fire, îngroapă de vie pe fiica sa și grămădește deasupra ei o movilă de pământ și de nisip.

Apollo, însă, este mai puternic decât tatăl ei și dă la o parte pământul îngrămădit pe mormântul care zdrobiă trupul Leucotheei și aruncând deasupra ei binefăcătoarea căldură a razelor sale, se silește să dea viață membrilor înțepenite ale adoratei sale. Contra morții, însă, zeul nu putu lupta și cu o voce disperată îi strigă:

«De vreme ce nu ai putut trăi într'alt fel, te vei preface, scumpă nimfă, în plantă și cu delicatul tău vârf vei atinge cerul». Zise și stropi cu nectar divin corpul neînsulflețit al Leucotheei și pământul în care zăcea. Indată un vlăstar mirositor îi despică mormântul, își întinse prin pământ rădăcinile sale cele lungi, și înălță fruntea spre ceriu

și de atunci crește pe pământ *libanotul* (planta care produce tămâia).

După transformarea Leucotheei, Apollo începù să urască, pe Clitia, pentru denunțarea ei, ca una care a fost cauza morții fiicei lui Orchamus. Și, de atunci, a început să fugă de dânsa, deși ea îl iubiă cu aceeaș patimă. Nenorocita Clitia, zdrobită de greaua durere a disprețului, arsă de nebuna-i pasiune pentru luminosul zeu al zilei, fuge de societatea celorlalte nimfe și singură, rătăcind prin locurile deșerte, cu coșitele despletite, căzute în valuri pe umerii ei de marmoră, urmărește cu ochii pe amantul ei care fuge, fuge neconținut de înflăcările ei îmbrățișeri. Nouă zile întregi rămase fără să mănânce, fără să bea și fără să se miște din locul ce-și alesese, privind de acolo pe Apollo, care străbatea regulat regiunile eteriane.

Se spune că picioarele ei s'ar fi înțepenit în pământ, palida culoare care cuprinse figura ei desnădăjduită, colorează acum rotunda floare ce-i ține loc de față. S'a transformat în *floarea soarelui* și deși este ținută de rădăcini, se întoarce mereu către iubitul său soare și cu toate că s'a metamorfozat mai păstrează încă iubirea ei înflăcărata de odinioară.

S. M A R S Y A S

Marsyas eră personificarea muzicii frigiene și mai ales a *flautului*, față de liră, care eră întrebuințată în Europa. Marsyas cântă așa de bine cu flautul său că, la invaziunea Galilor din Galatia în Frigia, făcù să inundeze, la sunctul flautului său, apele fluviilor și astfel își scapă țara de cucerire.

Ingâmfat de talentul său, Marsyas a îndrăznit să se întreacă în cântec chiar cu Apollo și s'au înțeles ca cel învins să fie la bunul plac al învingătorului. Ca judecători

au fost alese Muzele. La început, zeul cântă o arie pe lira sa. Marsyas în urmă suflă în flaut și judecătorii încântați de dulceața și noutatea sunetelor pe cari acesta le scotea, îi dădură întâietate. Apollo, însă, isbutind să câștige să li se incuviințeze o nouă probă, adause pe lângă sunetele lirii și cele ale vocii sale divine. Muzele se pronunțară atunci pentru Apollo. Marsyas protestă, zicând că a fost vorba numai de cântec cu instrumentul și că e o nedreptate să se compare o singură artă, arta instrumentală, cu două arte, instrumentul și vocea. (Fig. 59).

La aceasta zeul răspunse că nu se va folosi de alte mijloace decât cele întrebuintate de Marsyas și anume de gură și de degete. La a treia probă Apollo fu din nou declarat învingător. Nenorocitul Marsyas fu spânzurat de un pin și jupuit de piele, fără milă. (Fig. 60).

Satirii și nimfele plânseră mult moartea lui Marsyas, îl plânseră atâta, până ce lacrimile lor formară un fluviu, care de atunci îi poartă numele, *fluviul Marsyas*. Flautul nenorocitului frigian căzu în acest fluviu și fu luat de curentul apei. Astfel ajunse flautul la malurile Sicyonei. Un cioban îl luă și-l consacră templului, dedicat acî lui Apollo.

Din pielea lui Marsyas s'a făcut un burduf, care fu dus în orașul Celene, patria lui Marsyas și așezat pe o coloană. Când cineva cântă, din flaut, instrument frigian, acest burduf se mișcă în semn de satisfacție, când însă se cântă din liră,

Fig. 60. — Apollo și Marsyas.

După o piatră antică gravată.

instrument european, burduful rămâneă într'o desăvârșită ne-mișcare. Marsyas este reprezentat de obicei împreună cu tânăru l Olympus, căruia îi dă lecții de muzică.

9. MIDAS

Midas, fiul lui Gordius, regele Frigiei, eră vestit pentru bogățiile sale nenumărate. Colinile muntelui Tmolus și mările râului Pactolus erau acoperite de nemărginitele lui vii, cari produceau un vin, de care se dusesse pomina în toată lumea. Zeul Bacchus, însoțit de droain satirilor și bacantelor sale, se duse odată să viziteze aceste bogății, se duse să vază văile roditoare și împrejurimile mănoase ale râului Pactolus care, pe vremea aceea, încă nu purtă, ca astăzi, nisip de aur în undele sale. Din ceata zeului făcea parte și Silen. Acesta, despărțindu-se din întâmplare de zeu, s'a pierdut pe drum. Dar, niște păcurari, din partea locului, l-au găsit, elătinându-se din cauza vârstei și mai ales din pricina vinului. Băuse cam mult bietul om. Cum eră el cu capul încununat cu flori, ciobanii l-au dus mai mult pe sus la regele Midas, care fusese inițiat, adică introdus în cultul lui Bacchus de către poeții Orpheus din Thracia și Eumolpus din Athena. Midas a recunoscut numai decât pe tovarășul lui Bacchus, — întruchiparea butoiului — și, timp de zece zile și zece nopți, n'a mai conținut ospetele din cauza sosirii și găzduirii unui oaspe atât de vesel și atât de plăcut.

În ziua a 11-a, când lucefărul de dimineață făcea să pălească armata strălucitoare a stelelor de pe ceriu, Midas plin de bucurie aduce pe bătrânul Silen și îl dă lui Bacchus, care se găsea în roditoarele câmpii ale Lydiei. Vesel că și-a regăsit tovarășul pierdut, zeul, după ce mulțumii lui Midas, îi dete voie să-și exprime o dorință, pe care el, zeul, avea să

i-o împlinescă, o dorință, ori care ar fi fost ea. «Fă doamne, zise Midas în prostia sa, ca tot pe ce voi pune mâna să se prefacă în aur. Bacchus îi împlini numai decât dorința, deși îi părură rău că regele nu și-a ales ceva mai bun.

Luându-și ziua bună, Midas plecă acasă vesel, bucurându-se de aceea ce eră o adevărată nenorocire pentru el. Nu-i veni să creadă în puterea ce o aveă și se gândi să facă numai decât o probă. Intr'un stejar, nu prea înalt, atârna o ramură verde. O trase jos; ramura se făcū de aur. Luă o piatră dela pământ; în mâinele sale ea se îngălbeni. Atinse o glie; și aceasta se prefăcū într'un bulgăre de aur. Puse mâna pe un spic de grâu; spicul se făcū de aur. Dintr'un pom luă un fruct: numai decât ai fi crezut că fructul e un măr din grădina Hesperidelor. Ajunse acasă: atinse cu degetele ușile palatului său; de aur străluciră ușile. Iși băgă mâinile în apă; apa ce curgea din mâinile sale eră ca și ploaia de aur ce înșelase pe Danae.

Nu mai putea de bucurie. Lacomul rege nu vedeă decât aur. Slujitorii îi întinseră o masă bogată, plină de mâncări și fructe. Când însă, atinse cu mâinele sale darurile Cererei, acestea încep să se întărească și să se prefacă în aur. Când voi să macine cu dinții săi cei lacomi mâncările, acestea, în gura lui, se prefăceau în lame de aur, în cari de geaba își înfigea dinții. Apa și vinul în gura lui se prefăceau tot în aur.

Îngrozindu-se de această teribilă nenorocire, el care eră și bogat și sărac în acelaș timp, voi să se lipsească de acel dar al zeului. Dorința lui cea mai mare, devenise acum nenorocirea lui cea mai mare. Nimic nu-i mai putea potoli foamea și o sete grozavă îi uscă gâtul: eră chinuit de aurul pe care acum nu putea să-l sufere.

Ridicându-și atunci spre ceriu mâinile și brațele, cari străluceau încă de aurul ce-l atinsese, adresă lui Bacchus această rugăciune: «Iartă-mă, doamne, iartă-mă; iartă-mă căci am

greșit. Ia-mi înapoi amăgitorul tău dar, pe care mi l-ai dat». — Zeii sunt totdeauna buni și, lui Bacchus făcându-i-se milă, a iertat lui Midas greșala mărturisită, deslegându-l de darul ce-i dăduse și pe care desigur, nu i l-ar fi dat, dacă n'ar fi trebuit să-și ție promisiunea către rege: de a-i împlini orice dorință.

«Dacă vrei să te desbraci de acest dar, cu care te-a înbrăcat dorința ta nesăbuită, du-te la râul Pactolus, care udă puternicul oraș Sardes, și suie-te în susul acestei ape, pe colinele munților, până ce vei fi găsit izvorul lui. Aci, la izvor, de unde apa iese mai cu putere, vără-ți capul în unda plină de spume. Spălându-ți trupul, îți vei spăla și greșala». Midas dădă ascultare poruncii zeului. Darul cel aveă regele, trecu acum în apa fluviului. De atunci fluviul Pactolus a început să se îngălbenească. Și, chiar și acum, — zice poetul Ovidiu, — în udele fluviului Pactolus curge aur; iar malurile apei sunt galbene din pricina acestui metal prețios

După ce Midas a scăpat de nenorocitul dar ce-i dăduse zeul vinului, a început să urască bogățiile, a început să-și părăsească somptuosul său palat și să petreacă mai bucuros în mijlocul naturii, prin livezi și prin câmpii. Aci, începû el să adore pe zeul câmpenesc *Pan*, care petreceă în singurătate prin peșterile munților. Inteligența regelui, însă, rămase aceeaș, ca și mai înainte, și prostia sa avea să-i facă încă odată pocinogul, aveă să-i fie fatală pentru a doua oară.

Deasupra mării se ridică măiestos înaltul munte *Tmolus*, ale căruia coline se sfârșesc de o parte la poalele orașului Sardes, de altă parte la poalele micului *Hypaepis*. Aci, pe coastele muntelui *Tmolus* aveă obiceiul *Pan*, zeul cu picioare de țap, să cânte nimfelor adunate în jurul său cântecă din fluer și să scoată melodii pline de armonie din trestia sa legată cu ceară. Nimenea nu puteă să se întrecă în cântec cu zeul *Pan*: ba, odată, el a avut curajul să provoace la luptă pe însuși zeul muzicei, pe marele *Apollo*. Ca judecător,

în această luptă de întrecere a lor, a fost ales bătrânul zeu al muntelui Tmolus.

Acesta, având pe părul său alb ca zăpada, o cunună de stejar, se așază pe o stâncă înaltă, fiind înconjurat de jur împrejur de nimfe drăgălașe, de oameni muritori și de femei muritoare. Intre aceștia eră și regele Midas. Tmolus, întorcându-și capul spre zeul turmelor, îi zise: »Judecătorul este gata». Atunci Pan își umflă siringa. Sunetele ei câmpenești încântară și fermecară urechile lui Midas.

După ce a isprăvit Pan, Tmolus se întoarse spre Phoebus; pădurea întreagă — căci capul zeului Tmolus eră înconjurat de o întreagă pădure — se întoarse și ea. Phoebus, cu buclele-i împodobite cu laur din Parnas, cu tunica-i de purpură de Tyr, ce-i atârna până la pământ, având în mâna stângă lira împodobită cu fildeș și petre nestimate, iar în dreapta arcușul, în ținută de artist atingcâ cu degetele lui măiestre coardele armonioase ale lirei.

Tmolus, judecător priceput, fiind fermecat de acentele divine, pe care le scotea Apollo se rostî pentru superioritatea lirei. Toată lumea, întreg norodul de muritori, întreaga ceată de nimfe a aprobat judecata zeului Tmolus, numai Midas se ridică împotriva ei, strigând în gura mare că e nedreaptă. Delianul Apollo nu putu să mai rabde ca niște urechi atât de proaste să mai aibă forma urechilor omenești. De aceea făcu să se lungească urechile lui Midas, să se acopere cu peri albicioși și să fie mișcătoare. Midas e om în restul corpului; e pedepsit numai în această parte a trupului, să aibă adică urechile unui măgaruș leneș.

Sărmanul rege, fiindu-i rușine de aceste urechi de măgar, atârmate pe fruntea sa regală, caută să și le ascundă supt o bandă de purpură. Servitorului, însă, care obicinuia să-i taie părul, n'a putut să-i rămâie acest lucru tănuit. Dar nu îndrăsnia să divulge secretul, cu toate că grozav ar fi vrut să grăiască. Totuș, ca să-și ușureze sufletul, se duse

la malurile unui râu, săpă aci o groapă în pământ, își sopți în ea secretul stăpânului său, acoperi în urmă gaura și plecă liniștit și ușurat de acolo acasă. Această taină, însă, nu ținu mult, căci din acea groapă răsări o pădure deasă de trestie, ale căreia vraje, la adierea zefirului, șoptiau: «Regele Midas are urechi de măgar, regele Midas are urechi de măgar». Astfel fu trădat secretul.

10. NIOBA

Toată Lidia era îngrozită de întâmplarea, că Arachne fusese prefăcută de zeița Minerva într'un paianjen. Vestea despre aceasta se răspândise prin toate orașele Frigiei și nimenea nu vorbiă decât de această întâmplare. *Nioba*, regina Beoției cunoscuse pe Arachne, înainte de a se mărită, când, ca fată, trăia la părinții săi, în Maeonia. Dar, pedeapsa Arachnei n'a învățat-o minte, să cedeze zeilor și să-și pue frâu gurii, să nu mai clevească împotriva lor. Multe lucruri o făceau să fie îngâmfată; dar, nici talentul în cântec al bărbatului ei *Amphion*, nici nașterea strălucită a amândorora, — a ei și-a soțului ei — nici nemărginita putere a regatului lor, nu o scoaseră atâta din minți, cât a scos'o copiii ei cei mulți și frumoși. Nioba ar fi fost cea mai fericită dintre mame, dacă nu s'ar fi crezut ca cea mai fericită.

Fiica lui Tiresias, profeta *Manto*, care cunoștea viitorul, inspirată de o dumnezeiască pornire strigase într'o zi, în gura mare, pe toate ulițele orașului: «Thebanelor, alergați cu toatele și aduceți Latonei și celor doi copii ai ei, rugăciuni și tămâie; împlețiți-vă părul cu laur; prin gura mea grăiește Latona». Ascultând de îndemnul ei, toate Thebanele își împodobesc fruntea cu laur, ard tămâie pe altare și rostesc rugăciuni pioase în cinstea zeiței.

Dar, iată că vine Nioba în fruntea unei cete numeroase. E îmbrăcată într'o haină de purpură, țesută cu fir de aur; e frumoasă, deși e supărată; își mișcă măiestos capul și coșitele lăsate pe ambii ei umeri. Se oprește și, după ce plină de îngâmfare își aruncă privirile-i mândre de jur împrejur, zise:

«Ce nebunie v'a cuprins să puneți mai presus de zeii pe cari îi vedeți, pe niște zei, despre cari ați auzit numai vorbindu-se? De ce Latona să fie adorată, să i se facă jertfe pe altare, iar eu să fiu fără tămâie? Tatăl meu a fost Tantal, care singur dintre toți muritorii a putut să stea la masă, alătura de zei. Mama mea este una dintre Pleiade, iar puternicul Atlas, care poartă pe ceafa sa bolta cerească, este bunicul meu. Jupiter îmi este al doilea bunic și mă fălesc că tot pe dânsul îl am și de socru. Popoarele din Frigia, fosta mea patrie, se tem de poruncile mele, iar acum sunt stăpâna orașului lui Cadmus din Beotia. Acest oraș al Thebei, zidit la cântecul melodios al soțului meu Amphion, și poporul care locuiește aci sunt supt stăpânirea mea și a bărbatului meu. În palatul meu, ori în care parte ți-ai aruncă ochii, nu vezi decât bogății nenumărate.

«În sfârșit, frumusețea mea este demnă de o zeiță; mai adăugați la această glorie șapte fete și tot atâția flăcăi și, peste puțin timp, tot atâția gineri și tot atâtea nurori. Gândiți-vă bine, ce mândră trebuie să fiu; și voi mai îndrăzniți totuș să-mi preferiți pe fata lui Ceus, un oarecare Titan, pe Latona, care într'o vreme n'a putut găsi, pe tot întinsul pământului, un singur colțisor, unde să poată da naștere copiilor ei! Și ceriul și pământul și mările au refuzat un locșor zeiței voastre. Ea a fost izgonită de lumea întreagă, până ce Delos, de milă, îndurându-se de pribeagă, îi oferî un loc și acela încă nestatornic, zicându-i «amândouă suntem pribege, tu rătăcitoare pe pământ, eu rătăcitoare pe mare».

Ea a devenit mamă numai a doi copii, de abia a șaptea parte din câți am purtat eu în sânul meu. Sunt fericită!

Cine ar putea să tăgăduiască, și fericită voi rămâne pentru totdeauna, cine ar putea să se îndoiască de aceasta. Atâta avere câtă am, mă pune la adăpost de orice nevoie; sunt mai mare, decât ca soarta să mă poată atinge. Ori cât de multe mi-ar răpi ea, tot mult mai multe îmi vor rămâne; bunurile mele covârșesc orice teamă. Inchipuți-vă că din acest popor de copii ai mei mi s'ar putea răpi ceva; această pierdere nu m'ar putea reduce la doi ca pe Latona. Cât are ea, e aproape de nimica. Haideți, haideți, părăsiți altarele ei, destule sacrificii ați făcut pentru ea, dați jos laurul de pe frunțile voastre!»

Thebanele se supun și lasă sacrificiile neisprăvite. Fac, însă, ceea ce pot să facă; se închină la divinitate în tăcere și pe ascuns.

Latona, supărată și plină de indignare, se urcă pe muntele Cynthus și se adresează celor doi fii ai săi cu următoarele cuvinte :

«Iată eu, mama voastră, așa de mândră de a vă fi dat viață, eu care în tot Olympul nu dedeam pasul decât uneia singure dintre zeițe, Junonei, acum mă îndoesc chiar de divinitatea mea, mă îndoesc, dacă mai sunt sau nu zeiță. Aceste altare, pe care am fost cinstită de veacuri, pe viitor vor sta, dragii mei copii, fără jertfe, dacă nu-mi veniți voi într'ajutor. Și nu e numai atâta pricina durerii mele: fiica lui Tantal v'a adus și vouă cuvinte de ocară, a îndrăsnit să vă pue pe voi mai prejos decât copiii ei; a cutezat chiar să zică că eu sunt o mamă fără copii; o de ar cădea asupra ei o atare nenorocire; a vorbit ca și tatăl ei Tantal».

Latona ar fi adaus și rugăciuni pe lângă aceste vorbe, dacă Phoëaus nu i-ar fi curmat vorba zicând: «Destul. O tânguire mai lungă ar întârziă prea mult pedeapsa ce ea merită».

Tot astfel grăi și Diana și, numai decât, amândoi înfășurați într'un nou des, despiciând repede văzduhul în sborul

lor, se coboară deasupra fortăreții zidite de Cadmus, deasupra Thebei.

Aproape de oraș, se întinde o vastă câmpie, bătătorită de umbletul neconținut al cailor, și frământată de roțile carurilor ce alergau aci la curse. În această câmpie, o parte din cei șapte fii ai lui Amphion încălecaseră pe cai ageri și se așezaseră pe șei cu oblânc de purpură și stăruiau la fugă cu frânele pline de fireturi de aur. Unul dintre ei *Ismenos*, cel dintâiu pe care mama sa îl purtase odinioară în sânul ei, pe când voiă să întoarcă calul într'un anumit cerc și pe când căută să facă să asculte de frâu gura plină de spume a animalului, strigă de odată; «Vai» și o săgeată se înfipse în mijlocul peptului său. Scăpând frânele din mâna-i muribundă, alunecă încet pe șoldul drept al calului, căzând dealungul lui. Cel de al doilea *Sipylyus*, la sgomotul tolpii care resună prin văzduh, dete frâne calului, întocmai ca un pilot când, la vederea unui nour ce aduce ploaie, desleagă toate pânzele depe catart, ca să, prinză în ele cea mai mică adiere de vânt. Totul e în zadar; săgeata care nu poate fi înlăturată, îl ajunge și-i străpunge gâtul. Și cum alergă aplecat pe gâtul calului, care fugiă mâncând pământ, se rostogolește dealungul gâtului și umplu pământul de sângele său cel cald. Nefericitul *Phaedimus* și *Tantalus*, moștenitorul numelui bunicului său, după ce au isprăvit cursa lor obicinuită, descălecară în arenă, pentru ca să se ia la luptă. Iși unseră membrele cu untdelemn și, în trânta lor, se țineau strânși unul de altul, pept la piept, când o săgeată, aruncată din arcul întins, îi străpunse pe amândoi deodată. Amândoi scoaseră un gemăt adânc, amândoi își lăsară la pământ membrele încovoiate de durere. Amândoi lungiți jos își deteră sufletul. *Alphenor* lovindu-se cu pumnii în pept îi vede, aleargă la dânsii, ca să ridice în brațe membrele înghețate ale fraților săi; cade însă și el, împlinindu-și această pioasă datorie. Delianul Apollo îi înfipse o săgeată mortală în cele mai adânci măruntae.

Ferul pe care îl trase din rană, scoase și o parte din plămâni, împreună cu sufletul care se împrăștie în aer, deodată cu sângele său. Pe *Damasichton*, cel cu chica ca de fată, nu-l doboară o singură rană. Fiind lovit în picior deasupra pulpii, pe când cântă să smulgă săgeata fatală, o altă săgeată îl lovî în gât. Tâșnitul sîngelui o scoate și pe aceasta afară și o aruncă în sus, spintecând aerul în depărtare. Cel din urmă dintre toți *Ilioneus* își ridicase brațele sale rugătoare spre cer, — deși nimic nu aveau să-i folosească — și începî să implore pe zei. «Ajutați-mă, o zei, vă rog pe toți, — neștiind că nu eră nevoie să-i roage pe toți, — cruțați-mă!» Apollō purtătorul de arc, fusese mișcat de aceste vorbe, dar, săgeata aruncată nu mai putea fi oprită. Totuș *Ilioneus* căzî din pricina unei răni ușoare, căci săgeata nu-i pătrunse adînc inima.

Fiind vestită de această nenorocire neașteptată, și prin svon și prin doliul poporului și prin lacrimile amicilor săi, *Nioba*, se miră că zcii au îndrăznit atîta față de ea. *Amphion* bărbatul ei, însă, împlântându-și un pumnal în piept, a pus capăt, în acelaș timp, și durerilor și vieții sale.

Vai, câtă deosebire este acum între această *Niobă* și acea *Nioba*, care mai adineauorea gonise pe popor dela altarele *Latonei* și, plină de îngâmfare, își purtă semeții ei pași prin mijlocul *Thebei*, mândră de ai săi. *Odinioară* invidiată de prieteni, acum inspiră compătimire până și dușmanilor ei. Se aruncă asupra cadavrelor înghețate ale fiilor ei și, la întîmplare le dă ultimele sărutări, apoi ridicându-și spre cer brațele-i învinețite, zise:

«Saturăte acum de durerea mea, crudo *Latonă*! Satură-te de lacrimile mele, satură-ți inima ta cea fioroasă! Eu mor acum de șapte ori. Tresaltă de bucurie și triumfă, dușmană biruitoare. Dar de ce biruitoare? Deși nenorocită, totuș mie îmi trăiesc mai mulți decât ție, care ești fericită: după atîția morți, eu tot te întrec pe tine».

Astfel grău și o săgeată îi vâjei din arcul întins al zeiței. Sgomotul îngrozî pe toată lumea. Numai Nioba rămase nemișcată. Indrăzneala ei creștea, cu atât mai mult, cu cât îi creștea și nenorocirea. Fiicele ei, în haine cernite, cu părul despletit, steteau în fața rugurilor fraților lor.

Una din ele, pe când voiă să smulgă din pieptu-i o săgeată ce-o lovî pe neașteptate, căzû murind peste fratele său. A doua, căutând să mângâie pe nenorocita ei mamă, amuți de odată și corpul ei isbit de o mână nevăzută, se aplecă spre pământ. A treia căutând să fugă, căzû moartă peste corpul surorii sale. Una caută să se ascunză, alta aleargă din colț în colț. După ce moartea făcû șase victime, lovite de diferite răni, mai rămăsese una, una singură, pe care mama acoperind-o peste tot corpul cu hainele sale zise:

«Lasă-mi una! Din atâtea fete nu-ți cer decât una singură, pe cea mai mică, singura care mi-a mai rămas» (Fig. 61). *Muri*

Pe când se rugă, aceea pentru care se rugă, se prăvăli la pământ. Rămase Nioba cuc între atâția morți, copii, copile și bărbat și, din pricina nenorocirilor, împetrî și ea. Adierea vântului nu-i mai mișcă părul, sângele nu-i mai coloră obrazii, ochii îi stăteau nemișcați supt tristele-i gene. Nimic nu mai este viu în ea. Limba îi stă lipită de ceriul rece al gurii. Vinele îi stau fixe. Nici gâtul nu se mai poate îndoi, nici brațele nu mai pot face vr'o mișcare, nici picioarele nu mai pot să umble. Chiar măruntaele din înăuntrul trupului ei sunt împietrite. Totuș ea plânge. Un vânt puternic o luă și o duse în patria ei de odinioară. Acî, a fost țintuită pe un vârf de munte și până și astăzi lacrimile curg pe trupul ei de marmoră.

11. MUZELE

Apollo este conducătorul și protectorul celor nouă Muze, nouă surori, fiice ale lui Jupiter și Mnemosynei (memoria). La început, muzele au fost nimfe, nimfe ale izvoarelor, cari însă, fiindcă au inspirat pe poeți și pe artiști, fiindcă prin darul lor divin au făcut ca poezii și artiștii să făurească lucrări de o frumusețe uimitoare, lucrări ideale, s'au ridicat peste rangul celorlalte nimfe și s'au prefăcut în muze.

Iată cum le descrie poetul Hesiod. «In Olymp Muzele farmecă prin melodii sublime pe înțeleptul lor părinte, când, cu toate împreună, cântă prezentul, trecutul și viitorul. De pe buzele lor curg, cu o dulceață nemărginită, cântece neîntrerupte; ele umplu de veselie palatul lui Jupiter, stăpânul fulgerului, palat, în care fac să se reverse accentele lor armonioase și să răsunе vârfurile pline de zăpadă ale Olympului, lăcașul zeilor. Gura lor divină, când se deschide, înalță în slavă și familia cerească a *Geei* și pe *Uranus* cel nemărginit, și pe copii acestuia și pe zeii creatori ai tuturor bunățăților din lume. Ele cântă pe Jupiter, tatăl zeilor și al oamenilor, începând și sfârșind cu laudele lui, celebrând în el pe cel mai tare și pe cel mai puternic dintre zei. Ele cântă neamul omenesc, ele cântă și neamul îngrozitor al gigantilor. Astfel farmecă în Olymp inima lui Jupiter, aceste zeițe Olympiene, pe cari Jupiter însuș le-a făcut să se nască, pe cari în Pieria îi le-a dăruit Mnemosyna, stăpâna colinelor roditoare din Eleutheria, aceste fiice ale zeiței memoriei, cari aduc cu sine uitarea necazurilor și potolirea durerilor. De nouă ori a vizitat marele Jupiter pe Mnemosyna, iar când anul fu pe isprăvite, când se împliniră cele nouă luni, zeița dete naștere la nouă fecioare, animate de acelaș suflet, libere de orice grije și având un singur gând, acela de a cântă. Mnemosyna le dete naștere, nu departe de vârful

cel înalt al Olympului plin de zăpadă. Aci, își au ele palate strălucitoare, aci își au ele teatrul danțurilor lor; și tot aci, în apropiere de ele, se găsesc lăcașurile Grațiilor și ale Plăcerii. Aci, în mijlocul ospetelor pline de veselie, vocea lor fermecătoare cântă legile Universului și viața divină a nemuritorilor zei. Mândre de glasul lor frumos și de accentele lor melodioase, se urcă de aci, în Olymp. Pământul cel negru răsună la glasul lor și supt picioarele lor se ridică un zgomot plin de farmec, când își îndreaptă pașii spre autorul zilelor lor, spre Jupiter, care, stăpân pe fulgerul scânteietor și pe tunet, biruitor al tatălui său Cronos, a împărțit cu dreptate tuturor zeilor sarcinile și onorurile cuvenite.

«Acestea le cântă în palatul Olympului muzele, cele nouă fiice ale marelui Jupiter: *Clio*, *Euterpe*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpsichora*, *Erato*, *Polyhymnia*, *Urania* și *Calliope*, cea mai frumoasă și mai puternică dintre cele nouă surori ¹⁾. Aceasta din urmă locuiește alături de regii cei mari. Când fiicele marelui Jupiter voiesc să favorizeze pe vreunul din acești regji, îndată după nașterea acestora, ele varsă pe limba lor rouă dulce; din gura lor cuvintele curg atunci mai dulce decât mierea. Norodul, când ei judecă certurile și-și pronunță judecata lor cea dreaptă, îi admiră. Ei vor-

¹⁾ *Clio*, muza istoriei, ține în mână o carte.

Calliope, cea cu fața frumoasă, eră muza poemelor, destinată să preamărească pe eroi. Șade pe o stâncă din Parnas și pare că se gândește și se pregătește să scrie versuri pe o tăbliță ce o ține în mână.

Melpomene, muza tragediei, ține în mână o mască. (Fig. 62).

Terpsichora, muza dansului și a poeziei lirice, ține în mână o liră.

Erato, muza poeziei amoroase, poartă în mână o liră cu nouă coarde.

Euterpe, muza muzicii, ține în mână un flaut.

Thalia, muza comediei, încununată cu iederă, având într-o mână un baston, în cealaltă o mască comică, eră reprezentată ca o fată tânără, în plină veselie. (Fig. 63).

Polyhymnia, muza elocinții și a muzicii, eră îmbrăcată într-o mare manta și încununată mai în todeauna cu o ghirlandă de trandafiri. (Fig. 64). —

Urania, muza astronomiei (Uranos, ceriu), eră îmbrăcată într-o haină de azur, cu capul încununat cu stele și ținea în mâini un glob, pe care părea că-l măsoră.

besc atunci cu autoritate, și înaintea vorbelor lor, cad îndată cele mai mari vrăjmușii. Căci în aceasta stă înțelepciunea unui rege, ca să facă dreptate popoarelor apăsate și, când vorbește el în piața publică, toți să se supuie vorbelor lui convingătoare. Când merge prin oraș să fie cinstit, ca și un zeu, cu respect și iubire, și în mijlocul mulțimii el să fie cel dintâiu. Astfel sunt darurile pe cari le dau oamenilor muzele. Dela Muze și dela Apollo ne vin poezii, stăpânitorii lirii; dela Jupiter vin zeii. Ferice de muritorul pe care îl îndrăgesc muzele. Din gura lui curge vorba dulce. Când aveți vr'un necaz, când sunteți triști, când vr'o durere seacă inima voastră, dacă vre-un preot al muzelor vă cântă povestea celor dintâi oameni și binefacerile locuitorilor Olympului, vă uitați de supărări, nu vă aduceți aminte de necazuri și numai decât vă schimbați prin binefacerea divină a acestor zeite».

Locuințele muzelor erau pe munții Helicon, Parnas, Pind și Pierus. Calul într'aripat *Pegas*, pe care nu încalică decât poezii, păstea de obicei prin acești munți.

pe cel.

12. PIERIDELE

Muzele stăteau odinioară de vorbă cu zeița Minerva, când de odată dintr'un copac înalt se pără că o voce salută pe zeiță. Fiica lui Jupiter își ridică ochii și caută să vadă, de unde vin aceste sunete așa de bine rostite; credea că e o voce de om. Eră însă de pasăre. Eră un glas de *coțofană*, una din cele nouă surori, prefăcute în coțofene, cari își plângeau soarta și cari agățate pe crăci de arbore, imitau vocea omenească. Minerva fu coprinsă de mirare. Una dintre muze, însă îi povestî următoarele:

Acestea, fiind biruite de curând într'o luptă, au spirit

numărul păsărilor. Tatăl lor a fost bogatul *Picrus*, rege în câmpiile dela Pella, iar de mamă au avut pe *Evipte* din Paconia. Ingâmfindu-se prostește de numărul lor, străbătură orașele Haemoniei și ale Aehaei și venură până aci, provocându-ne la luptă cu următoarele vorbe obraznice: «Incețați odată de a mai păcăli norodul nepriceput cu dulceața goală a cântecelor voastre; dacă vă încumetați, poftiți de vă luați la întrecere cu noi. Nu o să ne biruiți nici prin măestria cântecului, nici prin glas, și apoi și numărul nostru e egal cu al vostru. Dacă veți fi învinse să ne lăsați nouă *Isvoarele Hippocrenei* și *Aganippe*, iar dacă veți fi învingătoare, luați în stăpânire câmpiile Emathiei până la munții Paconiei, acoperiți deapururi cu zăpadă. Judecători fie-ne nimfele».

Ne crâ rușine să ne luăm la luptă, dar și mai rușine să refuzăm lupta. Nimfele, alese ca arbitri, jurară pe fluvii și se așezară pe scaune tăiate în stâncă vie. Apoi, ridicându-se, fără să fi fost aleasă prin sort, *Pierida*, care ne provocase la luptă, începî să cânte răsboalele zeilor; ridică în slavă, pe nedrept, pe *Giganți*, înjosește faptele puternicilor zei. istorisește cum *Typhaon*, ieșit din măruntaele pământului, a băgat în sperieți pe locuitorii ceriului, cum aceștia au luat-o la fugă, cum de abia și-au găsit un refugiu în Egipt, pe malurile Nilului.

Povestește, cum monstrul, născut din măruntaele pământului, a venit și aci și cum zeii, ca să scape, au trebuit să se metamorfozeze în diferite chipuri de animale. Șeful turmii, zicea ea, eră însuș *Jupiter*, de aceea este el cinstit, până în ziua de astăzi, în Libia, supt forma lui *Ammon*, cu coarne în frunte. *Apollo* se prefăcuse într'un gorb, fiul *Semelei*, *Bachus*, într'un țap, sora lui *Phœbus* în pisică, fiica lui *Saturn* într'o vacă albă, *Venus* în pește, iar *Mercur* se ascunse supt aripele și penele unui ibis.

Așa cântă fiica lui *Pierus*, iar la vocea sa se adăugă și sunetul de liră. Trebuie să începem acum noi. Dar, poate,

ziseră muzele Minervei, tu n'ai răgaz să ascuți și cântecele noastre. — «Nu, răspunse Minerva, nu vă opriți de a-mi cânta subiectul cântecelor noastre», și se așază la umbra unui copac, pe care îl adia vântul. Muza începù să cânte misterioasa răpire a Proserpinei.

Cântecul muzelor erà parcă dumnezeesc. Ceriul și pământul ascultau cu urechile ațintite. Stelele se opriră din mersul lor, ca să asculte și ele. Marea și râurile își opriră murmurul. Heliconul de bucurie începù să se umfle și ar fi atins, înălțându-se, chiar ceriul, dacă Neptun, zeul mării, n'ar fi trimes pe Pegas, ca să împedice urcarea muntelui. Acesta veni și lovì Heliconul cu copita sa. Muntele atunci se potolì. Din lovitura de copită ^{cazută pe ocol timpuriu} ieși isvorul *Hippocrene*, din a cărui apă toți câți beau deveniau inspirați.

Nimfele, în unanimitate, se rostiră pentru cântecul muzelor. Pieridele însă începură să insulte divinitățile Heliconului. «Fiindcă pentru voi, zise atunci Calliope, este prea puțin de a fi fost biruite, și fiindcă ne mai și insultați, nu vom mai răbdă ocara voastră și vă veți lua pedeapsa». Pieridele primesc amenințarea muzelor cu un hohot de răs. Voiau să vorbească și, pe lângă insultele lor, aveau să mai adauge și amenințări obraznice. De odată, însă, se văd transformate în *coșofane*. Păstrând mereu aceeaș dorință de a vorbi, ele fac să răsune pădurile de strigătele lor cârâitoare.

13. PHAËTHON

Helios ^{sau Phoebus} soarele — a avut cu frumoasa nimfă *Clymena* un fiu, numit *Phaëthon*, strălucitorul. Acesta eră grozav de fudul și de îngâmfat din cauza nașterii sale. Intr'una din zile, luându-se la sfadă cu *Epaphus*, un fiu al lui Jupiter, acesta ridică bănueli în privința originii lui, spunându-i că e în-

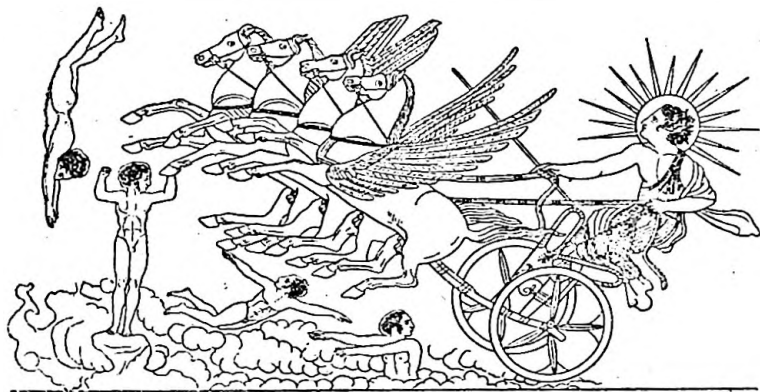

Fig. 65. — Helios și Stelele.

Desenul pe un vas. Muzeul britanic, Londra.

doială, dacă este fiu de zeu. Cu lacrimile în ochi, la sfatul mamei sale, băiatul Phaëthon se duse să găsească pe tatăl său, pe care să-l roage să dea lumii întregi o probă, că în adevăr el este fiul său. Soarele, mișcat de mâhnirea și supărarea fiului său, se jură pe Styx, fluviu din Infern, că îi va da orice probă ar cere. Phaëthon îi ceru numai decât carul, ca să lumineze lumea pentru o zi. Soarelui i-a părut rău de jurământul ce a făcut și, elătînd de trei ori din capul său plin de raze, zise: «Dorința ta arată că făgăduiala mea a fost nesăbuită. Ah! dacă aș putea să nu o împlinesc! Iți mărturisesc, dragă băiete, că numai acest lucru ți l-aș refuză. Totuș am datoria să-ți atrag

luarea aminte cât de primejdioasă este dorința ta. Ceri un lucru prea mare, dragul meu Phaëthon, care nu se potrivește nici cu puterile tale, nici cu vârsta ta de copil. Tu ești muritor, iar ceea ce ceri este treabă de zeu nemuritor. Tu, în nesocotința ta, ceri mai mult decât nu îndrăznesc nici chiar zeii să ceară. Oricâtă încredere ar avea fiecare în puterile sale, nimenea afară de mine nu poate să stea în carul de lumină. Nici chiar Jupiter, stăpânul Olympului, care cu mâna sa teribilă aruncă fulgerile nimicitoare, n'ar putea să conducă acest car. Și pe cine avem noi mai mare decât pe Jupiter? La începutul cursii, drumul este greu, drum pe care dimineața deabiă pot să-l urce caii odihniți. În mijlocul cerului, înălțimea este colosală. Din această înălțime, privind marea și pământul, eu însu-mi mă cutremur și inima-mi rece mi se bate de groază. Spre sfârșit, calea e repede și are nevoie de un cărmaciu priceput. Chiar zeița mării, Thetis, care de obicei mă primește în brațele sale umede, se teme să nu caz peste cap. Mai pune pe lângă aceasta că și ceriul se învrtește neconținut și târăște după sine stelele cele înalte și le face să se învrtească cu o mare iuțeală. Eu mă las pe spate și numai astfel pot să birui iuțeala amețitoare.

Inchipește-ți că ți-am dat carul. Ce o să faci? Vei putea tu să lupți împotriva învârtirii polilor și să învingi repeziciunea osiei ceriului. Tu îți inchipești poate că ai să întâlnești în drumul tău dumbrăvi și orașe și palate și altare încărcate cu daruri. Calea e preserată de primejdii și monștri îngrozitori. Telegarii mei, vărsând foc din gură și din nări, sunt greu de mânat; de abiă mă rabdă pe mine, când se înferbântă, și găturile lor nu suferă hăturile. Deaceea, dragul meu, nu mă face să-ți dăruiesc un dar primejdios. Câtă vreme mai ai putință, schimbă-ți această dorință. Fără îndoială, tu vrei o dovadă că ești născut din sângele meu. Chiar această teamă a mea poate să-ți slujească drept dovadă, că îți sunt tată. Ia, privește în fața mea. O, de ar da zeii ca ochii tăi

să poată pătrunde în adâncul sufletului meu și să poată desprinde de acolo îngrijorările mele părintești.

În sfârșit, privește bogățiile lumii și cere ceva din atâtea și atât de mari bunuri din ceriu, de pe pământ și din mare. Nimic nu ți se va refuza. Numai acest singur lucru, te sfătuiesc să nu-l ceri, lucru care pe adevăratul său nume este o pedeapsă, nu o cinste; o pedeapsă ceri, dragă Phaëthon, nu un dar... nenorocitul, de ce îmi strângi gâtul cu brațele tale desmierdătoare. Nu mai sta la îndoială; am jurat pe undele lui Styx și vei primi ceea ce ți-am făgăduit. O, dacă ai dorî ceva mai cuminte»!

Astfel grăind, își sfârși povăța. Phaëthon stăruiește totuși în hotărârea sa și ardă de dorința de a se sui pe carul tatălui său. Phoebus se împotrivi cât putu, dar în cele din urmă, cedând a condus pe tânăr la car, opera măiastră a marelui Vulcan. Osia carului eră de aur, de aur oiștea, de aur obezile, spițele de argint. Chrisoliții și pietrele nestimate, așezate cu măiestrie, străluceau de lumina clară a soarelui.

Pe când îndrăznețul Phaëthon admiră și examinează cu deamănuntul lucrarea, iată că Aurora, care veghiază neconștient, deschide porțile purpurii ale Răsăritului roșatic și sălile cele vaste pline de trandafiri. Stelele se risipesc. Cetele lor le strânge Luceafărul, care, el cel din urmă, se retrage de pe bolta cerească. Când soarele văzu universul înroșindu-se și oarecum întunecându-se coarnea lunii, poruncește Horelor iuți să înhame caii. Zeițele grăbite îi aduc la îndeplinire porunca; aduc dela ieslele cerești telegarii ce vărsau foc și, sătui de suc de ambrozie, îi înhamă cu hamuri zângănitore. În urmă, Phoebus stropi pe fruntea fiului său câteva picături de esență divină și-l făcu astfel să nu-l atingă razele arzătoare ale soarelui și-i puse pe cap cununa sa de raze. Apoi, scoțând din pieptul său un suspin adânc, îi zise: «Dacă ai putea să ascuți cel puțin de ultimele sfaturi ce-ți dau! Folosește-te cât mai puțin de biciu și cât mai mult de

frâne. Căii merg dela sine; toată greutatea stă în a ști să-i oprești».

Cei patru cai ai soarelui Pyrois, Eous, Aethon și Phlegon umplură văzduhul de nechezatul și de flăcările lor și loviră cu piciorul barierele Răsăritului. Simt, însă, numai decât că, în carul pe care îl trag, nu se găsește vizitiul de mai înainte și, părăsind calea pe care ei erau obicinuiți să umble, o apucă

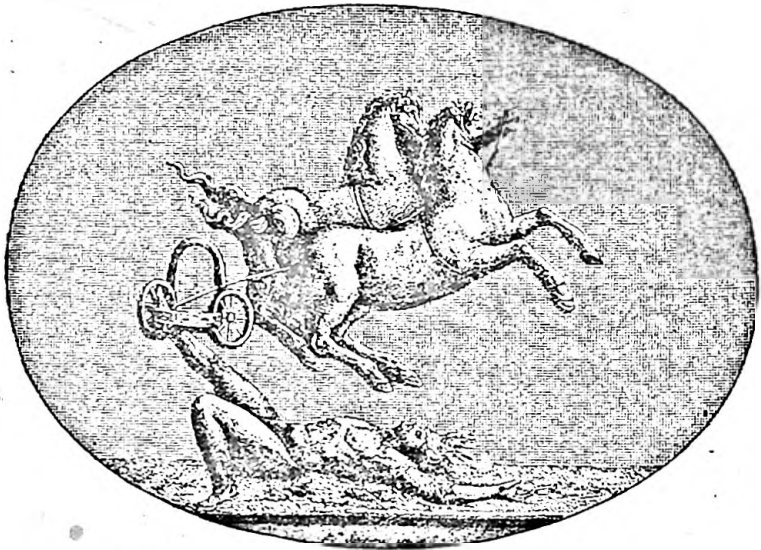

Fig. 66 — Căderea lui Phaëton.

Piatră gravată, Muzeul din Florența.

cu o iuțeală uimitoare pe drumuri necunoscute. Phaëton băgând-o pe mâneacă îngălbeneste; când, însă, observă zodia scorpionului, care părea că-l amenință cu coada încovoiată și ascuțită, groaza ce o simți îl făcu să lase frânele. Căii simțindu-le libere pe spatele lor și văzându-se fără conducător se ambalează înspăimântător și, acum se ridică până la stelele de pe ceriu, acum se scoboară spre pământ, pe care aproape îl ating. Iarba se usucă, arborii sunt arși, pământul se scorojește, orașele se aprind, pădurile și munții sunt în

flăcări, ținuturi întregi sunt uscate pentru totdeauna; mări întinse seacă și deșerturi de nisip le iau locul. De atunci locuitorii din Africa s'au înroșit la piele și colorarea ce au primit-o cu acest prilej nu li s'a mai putut schimba. Nilul îngrozit se retrase la marginea lumii și-și ascunse izvorul, care de atunci n'a mai putut fi descoperit ¹⁾. Nimfele se uită buimăcite cum izvoarele lor seacă, iar fluviile nu-și mai pot rostogoli în torenți apele lor. Neptun mâniat, de trei ori voi să-și scoată din mare brațele sale vânjoase; de trei ori zăduful îl sili să-și caute un refugiu în adâncimea apelor sale.

Văzând Jupiter prăpădul lumii întregi, voi să facă să cadă ploile sale pe pământ, dar nu mai existau nici nourii, nici vaporii. Atunci puse mâna pe fulger și trăsni pe Phaëthon, care căzù prăvălindu-se din carul său (Fig. 66). Sărmanul soare, cuprins de durerea care i-o pricinui moartea fiului său, nu mai voi să lumineze pământul și nu-și relua serviciul, decât după un ordin sever al lui Jupiter.

Surorile lui Phaëton atât de mult se mâhniră de moartea fratelui lor, că, timp de patru luni, nu putură să-i părăsească mormântul. Cum plânseră mereu în acest loc, simțiră încetul cu încetul, că picioarele lor prind rădăcini, ca un arbore, și că trupurile lor se acopere de coaje (Fig. 67). Lacrămile ce curgeau din acest arbore nou se întăriră la

Fig. 67. — Phaëtusa.

După o statuă de Théodon, Muzeul Lu-
vrului, Paris.

1) În antichitate nu se cunoșteau izvoarele Nilului.

soare și deveniră tot atâtea boabe de *chihlibar*. Eridanul le primì în apele sale și de aceea erau căutate aci, pentru ca din ele să se facă giuvaricale pentru damele romane.

Regele *Cygnus*, un prieten al lui Phaëthon, fu martorul tuturor acestor minunății. Catastrofa ce s'a întâmplat fiului soarelui, atât de mult l'a mișcat că, în ura sa pentru foc, a trăit pe viitor cufundat mereu în apă rece. Nepărăsind de loc apa, corpul său a început să se metamorfozeze. S'a prefăcut în *lebedă*. (*Cygnus* = cygne, lebedă).

14. ASCLEPIUS-AESCUAPIUS

Coronis eră o nimfă de o frumusețe răpitoare. Apollo văzând-o a îndrăgit-o. Corbul, însă, pasărea favorită a zeului, alergă într-o zi la stăpânul său și-i spuse că a văzut pe *Coronis* în brațele unui flăcău din Thessalia. La auzul acestei nelegiuiri, Apollo lasă să-i cadă cununa de lauri de pe cap, se schimbă la față, lira îi alunecă din mână, îngâlbenește și o ură nebună îi frământă sufletul. Pune mâna pe armele-i cunoscute, întinde arcul încovoiat și străpunge pe *Coronis* cu o săgeată ucigașe. Nimfa rănită scoate un gemet, trage ferul din rană și un val de sânge înroși membrele ei cele albe. «Trebuie să-mi ispășesc greșeala, o Phoebus, strigă ea, însă, numai după ce aș fi devenit mamă. Doi inși murim acum deodată». Astfel grăi; și, împreună cu sângele său, îi se scurse și vieața; moartea cea rece îi cuprinse trupul ei neînsuflețit.

Bictul Apollo se căi de fapta sa; eră însă prea târziu. Se blestemă pe sine că a dat crezământ destăinuirii și că s'a înfuriat până într'atâta. Blestemă și pe corb, că îi aduse aceea învinuire urâtă și că a fost pricina furiei sale; își

blestemă și săgeata și arcu și mâna și, împreună cu mâna, lovitura-i ne bună. Apoi cu sufletul îndurerat ridică pe Coronis de jos, o strânge în brațe și cu leacuri, cam târziu, caută să înlătore legile destinului. De geaba, însă, întrebuintează el toate secretele artei sale doftoricești. Zadarnică îi rămâne orice încercare. El vede pregătindu-se rugul, pe ale căruia flacări aveau să arză ultimele rămășițe ale iubitei sale. Atunci scoase din adâncul inimei sale gemete — căci lacrimile nu se cade să scalde fața zeilor nemuritori — întocmai precum mugește o juncă, când vede legănându-se în aer maiul, care are să isbească cu o lovitură puternică capul vițelului său de lapte.

După ce a stropit trupul femeiei cu miresme, destul de neplăcute pentru sine, după ce i-a dat ultima sărutare, după ce a plătit tributul durerii pentru fapta sa nedreaptă, Apollo n'a îngăduit ca acelaș rug să prefacă în cenuse și fructul amorului său. De aceea a scos fătul din pânțele mamei și din flacări și l'a dus în peștera *Centaurului Chiron*, căruia i l-a dat să-l crească. Pe corb, însă, care se aștepta să-și primească răsplata pentru credința sa, l-a pedepsit oprindu-l de a se mai arăta printre păsări în pene albe, cum eră până atunci.

Centaurul eră tare mândru că aveă de elev o vlastare de zei și slujba sa îi producea o mare plăcere. Iată, însă, că sosește gătită, cu bucle blonde ce-i atârnav pe umeri, fiica Centaurului, născută odinioară de nimfa Charicla, pe malurile unui fluviu repede și pe care mama sa o botezase *Ocyrhoe* (care curge repede). Nu numai că aceasta cunoștea secretele tatălui său, dar chiar puteă să cânte legile viitorului. Indată ce a simțit aprinzându-se în suflul ei de fecioară delirul profetic, îndată ce s'a încălzit de sufletul zeului, pe care îl purtă la sân, aruncându-și ochii spre copil strigă: «Crești, copile, pentru mântuirea lumii întregi! câți oameni nu o să-ți datorească ție vieța! Tu vei puteă să readuci su-

fletele în trupurile moarte. Dar, îndrăznind să faci această odată împotriva voinții zeilor, fulgerul hunicului tău te va împiedica de a o mai face în urmă. Din zeu ce ești vei ajunge un corp fără suflare. Apoi iarăș te vei face zeu și de două ori îți vei reînoi destinul. Și tu chiar, prea scumpul meu părinte, Chiron, tu care nu ești muritor și care ai fost creat prin legea nașterii tale, ca să vezi perindarea vecinică a veacurilor, ai să dorești odată să fi muritor, atunci când sângele unui șearpe veninos, străbătând în corpul tău printr'o rană, te va face să suferi dureri grozave — o săgeată de a lui Hercule, înmuiată în sângele hydrei căzându-i pe picior, îi făcù o rană incurabilă; din cauza chinurilor se rugă zeilor să-l lase să moară, cecace nemuritorii îi împliniră, făcându-l să apară pe cer supt Constelațiunea Săgetătorul — deși nemuritor, zeii te vor supune legilor morții și cele trei Parce vor tăia firul zilelor tale».

Ii mai rămâne să desvălească și alte mistere; un suspin adânc îi ieși din pept și lacrimi îi începură să-i curgă pe obraji. - «Destinul mă oprește, zise ea, mă împiedică de a vorbi mai mult. Nu mă mai pot folosi de limba mea». Ocyrhoe plăti scump destăinuirea zeilor. Mânia lor o simți numai decât, căci fu transformată într'o *iapă*. Voi să geamă, dar nu putù decât să necheze. Degetele îi se adunară într'una, unghile reunite se rotunjiră în copită, gura îi se mări, gâtul îi se lungi, trena rochii îi se transformă în coadă, iar din părul capului ei se formă o coamă ce-i atârna pe partea dreaptă a gâtului.

* * *

Vestea despre nașterea unui zeu care poate să vindece toate boalele și chiar să învieze morții, s'a răspândit îndată. Lume din toate părțile veniă la *Epidaur*, locul de naștere al zeului, ca să fie vindecată de arta lui miraculoasă. Dar mai ales învierile i-au făcut lui *Esculap* o reputație colosală.

Când, însă, voi să învieze pe Hippolit, fiul lui Theseu, omorât de un monstru, zeul infernului Pluton se duse la Jupiter și se plânse că Esculap împieteză asupra drepturilor sale și că, dela nașterea acestui zeu, îi se împuținează supușii. Jupiter găsi fundată plângerea fratelui său Pluton și cu fulgerul său fulgeră pe Esculap. Partea divină se ridică în cer, iar partea omenescă muri.

Când a aflat Apollô că fiul său Esculap a fost fulgerat de Jupiter, s'a supărat grozav și, luându-și tolba și săgețile, a' plecat să se răsbune. S'a dus deadreptul la Cyclopi cu gândul să-i omoare pe toți, de oarece ei au făurit fulgerile lui Jupiter.

Jupiter, însă, îl gonî din ceriu, pentru această răsvrătire, și-l silî astfel să ducă o viecea de muritor, fiind obligat să-și câștige pâinea de toate zilele, păscând turmele lui Admet, regele Thessaliei. După ce petrecu astfel mai mult timp pe pământ, într'o condițiune destul de umilită, Jupiter îl iertă, în cele din urmă, și-i dăte voie să se urce iar în ceriu.

Esculap, (Fig. 68) însoțit de obicei de fiica sau soru-sa, Hygia (Fig. 69), (de unde numirca de Hygienă) este reprezentat având în mână un baston, împrejurul căruia este încolăcit un șarpe. Șarpele este socotit ca emblemă a medicinei.

Intr'una din zile, se zice că Esculap, găsindu-se la un bolnav, un șarpe venî la el și se încolăci împrejurul bastonului lui. Zeul îl omorî. Nu mult după aceea, un alt șarpe

Fig. 69. — Hygia.

Dupa o piatră antică gravată.

sosî, aducând în gură o iarbă care înviă șearpele mort. Esculap văzându-i minunata însușire, luă iarbă și se folosî de ea.

De altfel niciodată șerpîi din Epidaur nu făceau rău omului. În templul zeului, din acest oraș, se adunau oamenii, în orele lor libere, înfocmai cum se adună astăzi oamenii prin cafenele.

La Roma pe la anul 292 înainte de Christos, bântuîă cu furie o mare epidemie. Nu se putî găsi nici un leac pentru această boală. Atunci alergară să ceară sfat dela oracol. Acesta le dete povața să aducă pe Esculap dela Epidaur și să-i zidească un templu. O deputațiune fu trimisă numai decît în orașul din Argolida. Pe când deputațiunea stetea și admiră statua zeului, ieși un șearpe de supt ea, se furișă prin oraș și de aci se îndreptă spre corabia Romanilor, încolăcindu-se în cabina soliei romane. Aici stătî nemișcat în tot timpul călătoriei spre Roma și, când corabia se apropia de țărmul Tibrului, șearpele sări din ea și se furișă între trestiiile diu insula Tiberină. Molima încetă îndată. În locul unde se furișă șearpele, se zidi un templu zeului Esculap.

Labirintul.

Pe o monedă antică.

VIII. ARTEMIS-DIANA

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEIȚII

Fiică a lui Jupiter și a Latonei s'a născut de odată cu fratele său Apollo, în insula Delos. Pe când eră încă mică și stătea pe genunchii tatălui său, începui să-i facă următoarea rugăciune: «Prea bunule tată, fă ca fiica ta să rămâie totdeauna fecioară, să aibă tot atâtea nume cât are și fratele meu Phoebus. Dă-mi, ca și lui un arc și săgeți. Nu trebuie tu, iubite tată, nu trebuie tu să înarmez pe ficia ta. Se vor grăbi de sigur Cyclopul să-mi făurească arcuri, să-mi fabrico săgeți. Dă-mi ca semn deosebit al meu, să port o faclă, să îmbrac o tunică cu ciucuri, nu mai lungă decât până la genunchi, pentru ca să nu mă împiedice în mersul meu, când voi fi la vânat. În suita mea să ia parte șasezeci de Oceanide, în vârstă de a nu avea cingătoare — fetele purtau cingătoare numai după ce ajungeau în vârsta de măritat. Fă ca alte douăzeci de nimfe să fie în serviciul meu, ca să-mi păzească încălțăminta și câinii mei credincioși, când nu voi fi la vânat de râși și de cerbi. Dă-mi mie munții. Orașe nu cer, decât doar unul singur, după alegerea ta. Diana se va scoborî rareori în orașe. Locuința mea vor fi munții, în orașe nu mă voi duce decât atunci când mă vor chema femeile». (Fig. 70 și 71).

Diana numită și Phoebe se confundă uneori cu Semele, luna, după cum fratele său, Phoebus-Apollo, se confundă cu Helios, soarele.

Semele eră o fecioară care iubiă pe un tânăr, *Endymion*,^{Endymion}

soarele adormit, când se ridică pe ceriu luna. Acest tânăr, întruchiparea somnului, eră un păstor de o frumusețe rară, care dormiă neconținut în răcoroasele peșteri ale muntelui Latmus din Asia Mică. Luna
(Luna) îndrăgindu-l veniă în fiecare noapte să-l privească și să-l admire și nu puteă să-și sature patima de a se uita la el. Cu razele sale îi smulgea pe furis câte o sărutare, fără însă să-i turbure somnul.

În timpul zilei Endymion se ocupa cu vânătoria și, când se obosiă, veniă să se culce la umbra unui arbore în peștera-i obicinuită. Astfel ducea acest păstor tânăr o fericire, pe care i-o invidiau și zeii și oamenii. Eră fericit, căci eră

vecinic tânăr și frumos. Se zice că Jupiter dându-i să-și aleagă felul de viață ce i-ar fi convenit mai mult, Endymion ceru să fie nemuritor, să nu îmbătrânească niciodată și să fie, afundat într'un somn fără sfârșit.

Fig. 70 — Diana din Ephes

După o statuă de marmură. Muzeul Vaticanului, Roma.

2. ACTEON

Autonoe, fiica regelui Cadmus, din Theba, a născut cu Aristeu, zeul turmelor și al sămănăturilor, un copil de o frumusețe rară, pe *Acteon*, pe care l-a dat să-l crească centaurul Chiron. Acesta a învățat pe copil multe lucruri folositoare, dar, mai presus de toate, l-a deprins cu vânătoarea, pentru care Acteon căpătă cu timpul o adevărată patimă. După ce se făcù mare și se întoarse acasă, în Theba, la mama sa, și-a continuat aceeaș ocupațiune și aci. Ținea acasă o haită de cincizeci de câini, de cea mai bună rasă și, fiind muntele Citheron în apropierea orașului Theba, tânărul Acteon în fiecare zi o pornia de dimineață la vânat acolo. După ce se obosiă, se așeză pe o stâncă lângă un isvor cu apa limpede, numit *Gargaphia*, isvor care multă vreme a purtat numele tânărului Acteon.

Dar, tot acest isvor erà consacrat și zeiței Diana. Aci în apele limpezi și cristaline ale isvorului, venia și zeița să se scalde și să se răcorească de oboseală, după o zi de vânat. Aici, zeița se desbracă și însărcină pe o nimfă cu paza armelor sale și pe o a doua cu paza hainelor (Fig. 72).—Alte două nimfe îi descălțau sandalele din picioare. Nimfa Crocale îi legă cosițele cu o bentiță. Nimfele Nephelē, Hyalē, Rhanis, Psecas și Phiales scoteau apă în urnele lor și-i stropeau corpul ei obosit.

Intr'una din zile, pe când Diana se spală în apa obișnuită, iată că, din nenorocire, Acteon, nepotul lui Cadmus, sfârșind de vânat, veni la isvorul răcoros al Gargaphiei. De abia a intrat în peștera, de unde șipoteste apa isvorului, când nimfele rușinându-se că le-a văzut un om, începură să se lovească în piept, să umple dumbrăvile de țipetele lor neașteptate și, strângându-se împrejurul Dianei, să o acopere cu

corpurile lor. Dar zeița, mai înaltă decât ele, le întrecea pe toate (Fig. 73).

Cum e culoarea unui nou, așezat în fața soarelui și isbit de razele lui, cum e culoarea Aurorii purpurii, tot astfel a fost și culoarea obrazilor Dianei, când a fost văzută goală de privirile unui muritor. Deși a fost acoperită de mulțimea tovarășelor sale, totuș se opri cu coasta spre tânăr și-și întoarse fața îndărăt. Cum ar fi vrut ea să-și aibă săgețile

Fig. 73. — Diana și Acteon.

Tablou de Albano, Muzeul Lucrului, Paris.

gata! Luă însă, ceace avea la îndemână, luă apa cu care stropi capul și fața tânărului, adăugând aceste cuvinte prevestitoare de nenorocire:

«Acum poți să povestești, dacă mai poți să povestești, că m'ai văzut goală, desbrăcată de haine». N'a mai rostit și alte cuvinte de amenințare: îi pune pe capul stropit coarne de cerb sprinten, îi dă un gât lung, îi ascute urechile, îi preface mâinile în picioare, brațele îi le subțiază, îi acopere corpul cu o blană pătată și îi vârf în suflet frica.

Acteon începe să fugă și se miră el însuș de iuțeala picioarelor sale. Când își văzû, însă, într'o apă chipul și coarnele de cerb, eră să zică: «Nenorocitul de mine», dar nu mai aveă glas, care să-i împlinească această dorință. Gemetul ținea acum loc de cuvinte. Numai lacrimile îi mai curgeau pe față; din trecutul său de om nu-i mai rămăsese decât mintea. Ce eră să facă? Să se întoarcă acasă în palatul său regal sau să se ascunză în pădure? Rușinea îl împedică dela una, frica dela cealaltă. Pe când se gândiă astfel în sine, l'au zărit câinii săi. Mai întâi Melampus și inteligentul Ichnobates, unul de rasă cretană, celălalt de neam spartan, deteră alarma prin lătratul lor. După ei năvăliră, mai iute decât adierea vântului, Pamphagus, Dorceus și Oribasus, toți trei din Acația și puternicul Nebrophonus și neînblânzitul Theron și Lelaps și Pterelas cel iute și Agre cel cu mirosul fin și fiorosul Hyle, lovit de curând de un mistreț sălbatec și Nape, zamislită dintr'un lup și Poemenis, care altă dată mergeă după turme și Harpyia, însoțită de doi căței și Ladona din Sicyonia cu coastele lovite și Dromas și Canace și Sticte și Tigris și Aloe, și Leucon, cu părul alb ca zăpada, și Asbolus cel negru și puternicul Lacon, și Aello, neîntrecută în fugă și Thous și Lycisca cu fratele său Cyprius și Harpalos având în fruntea-i neagră o pată albă și Melaneus și Lachne cu părul sburlit și Labrus și Agriodus, născuți dintr'un tată din Creta și dintr'o mamă din Laconia și Hylactor cu glasul ascuțit și alți vr'o douăzeci, pe care nu-i mai amintesc. Această haită de câini, în pofta lor de pradă, îl urmăresc prin râpe și prin stânci, prin poteci pline de bolovani, prin higiuri neumblate și fără de cărări. Acteon fuge prin locuri, pe unde odinioară urmărise el însuș vânatul său. Vai, el fugiă de ai săi! Voiă să le strige: Sunt Acteon, recunoașteți pe stăpânul vostru. Cuvintele însă îi lipsiau. Văzdubul răsună de lătrături.

Melanchaetes îl rănt cel dintâiu pe la spate, apoi The-

ridamas, în urmă Oresitrophus îi înfige colții în umăr. Aceștia ieșiseră mai târziu, dar o potecă care tăia deadreptul peste munte îi lăsă să ajungă înainte. Pe când aceștia opriau pe stăpânul lor, soși și cealaltă droaie și se rezeziră cu colții lor asupra lui Acteon.

Fig. 74. — Acteon.

Grupi din marmură, Muzeul Britanic, Londra.

Curând îl răniră peste tot locul. El mugește și scoate un gemăt care, deși nu e gemăt de om, totuș n'ar putea să-l scoată un cerb. Cu gemetele sale umplu toți munții dinprejur. Tovarășii lui îl strigă din toate părțile, îl strigă să se bucure de prada ce făcuseră. La auzul numelui de Acteon, cerbul își ridică capul. În urmă câinii îl înconjurară din toate părțile și, cu boturile înfipite în stăpânul lor, îl sfâșiară până îl omorîră. (Fig. 74).

Astfel s'a răzbunat Diana pe sărmanul Acteon, pentru o greșală, a căreia vină o purtă numai întâmplarea.

După moartea stăpânului lor, câinii lui Acteon, străbătură zile întregi de-a rândul munții și văile, urlând necontent cu urlete tânguitoare. Ajungând în cele din urmă la peștera lui Chiron și acesta bănuind cele ce se întâmplaseră, le arătă o statuie a stăpânului lor și, numai cu chipul acesta, credincioasele animale amăgite, își potoliră urletele lor jalnice.

3. EOS-AURORA

Aurora este sora lui Helios, soarele. Când noaptea dispare, ea, îmbrăcându-se într'o haină de șafran, având pe cap o stea, în mână o faclă, iese înaintea fratelui său și-i deschide porțile Răsăritului cu degotele ei de rose. Are un car cu doi cai, cu care umblă pe ceriu înaintea carului soarelui și se duce să se culce în Ocean, la Apus. Apoi, după ce a făcut acest drum, pleacă îndărăt, prin ținuturile de Miază-noapte ale pamântului, spre Răsărit, pentru ca să apară iarăș a doua zi.

De bărbat Aurora are pe *Tithon* fratele lui Laomedon, regele Troiei. De oarece Aurora, după ce a văzut pe Tithon, l'a iubit cu înfocare, a rugat pe Jupiter să i-l dea de bărbat, acordându-i în acelaș timp și nemurirea. Jupiter i-a împlinit rugăciunea; dar, fiindcă zeița uitase să ceară pentru soțul său și o tinerețe vecinică, acesta cu timpul, se făcuse așa de slab, urât și scârbos, că toată iubirea Aurorii pentru el dispăruse. De aceea, îl închise într'o cameră, unde îl auzia lumea gemând și văitându-se de povara bătrânețelor. De geaba s'a rugat el de zei să-i ia darul nemuririi, căci legile destinului se împotriveau la aceasta. În cele din urmă, făcându-i-se milă zeiței de el, l'a prefăcut în *greer*. De atunci Aurora n'a mai încetat cu plânsul, și lacrimile ei produc roua dimineții. Din căsătoria Aurorii cu Tithon s'a născut eroul Memnon, omorât de Achille în războiul Troiei.

4. O R I O N *uriag, satul Meropiei.*

Jupiter, Neptun și Mercur călătoriau odată împreună. Eră pe înserate, în vremea când boii se întorc cu plugul întors spre casă, când oile sătule se apleacă ca să sugă mieii. Bătrânul *Hyricus*, un mic proprietar de pământ, cum stetea el în picioare în pragul colibeii sale, îi vede din întâmplare. «Calea e lungă, le zise, și timpul până la noapte nu mai e mult; casa mea e deschisă pentru oaspeți». Vorbele sale le-a însoțit și cu o față veselă și i-a poftit la sine. Zeii îl ascultară, după multă stăruință, dar nu i se desveliră. Intrară în locuința, neagră cu totul de fum, a bătrânului. Intr'un tăciune mai eră puțin foc din ziua cealaltă. Bătrânul se puse în genunchi și cu suflarea sa atâta focul. Aduce surcele și le face mărunte. Erau două oale, într'una mai mică eră fasole, într'alta zarzavat. Repede-repede le puse la foc și amândouă începură să fiarbă, cum se vedeă după capacele pe cari le ridicau aburii.

În vreme ce așteptau masa, bătrânul cu mâna-i tremurândă toarnă oaspeților vin roșu. Zeul mării prinse cel dintâiu cupa și, golind-o, zise; «Dă-o acum lui Jupiter, să bem pe rând». Auzind numele de Jupiter, bătrânul a îngălbenit. După ce și-a revenit în fire, se duse să jertfească boul, cu care își lucră micul său ogor și îl frige la un foc mare. Apoi scoate dintr'un butoiu vinul ruginit, pe care îl băgase încă din anii copilăriei. Totul e gata. Zeii se așezară pe niște paturi de trestie, acoperite cu pânză de in, paturi scunde cari de abia se ridicau puțin dela pământ. Apoi mâncări, apoi vase pline cu vin străluciră pe masa sa. Cupa eră de pământ roșu, paharele de fag. După ce se ospătară, Jupiter pronunță următoarele vorbe: «Dacă ai vr'o dorință, spune-ni-o. Nimic nu ți se va refuza». Bătrânul

răspunse cu blândețe: «Am avut o soție scumpă, iubită de mine din tinerețe. Mă întrebați, unde este? O urnă cuprinde cenușa ei. «Tu vei fi singura mea soție», i-am spus eu jurând și vă iau pe voi de martori, dacă mi-am ținut sau nu făgăduiala solemnă. Am spus-o și îmi țin cuvântul; cu toate acestea am o dorință, imposibilă de împlinit, să fiu tată, fără să fiu soț». Zeii îi încuviințară cererea... I-au spus să îngroape pielea bouului sacrificat și să nu se atingă de ea decât după nouă luni. La termen Hyrieus găsi în locul pielii un copil, pe care l-a numit *Urion* sau *Orion*.

Acest copil se făcu mare, se făcu colosal de mare. Picioarele îi erau pe pământ, iar capul în nouri. Văzând odată uriașul Orion pe *Meropa*, fiica lui Oenopion, o ceru în căsătorie. Fiind însă refuzat, o fură. Oenopion atunci se rugă de Bacchus să nu lase fapta lui Orion nepedepsită. Zeul trimise atunci lui Orion un somn adânc, în timpul căruia Oenopion îi crăpă ochii. Orion rămase astfel multă vreme orb. Fiindcă, însă, un oracol îi prezise că își va recăpăta vederea, dacă se va uita la primele raze ale soarelui. Orion se întoarse spre răsărit și stetea astfel nemișcat, decâte ori răsăria soarele. Cu această ocaziune a fost văzut de *Aurora*, care fu cuprinsă de atâta patimă pentru tânăr, că-l răpi la sine.

Această legătură între Aurora și Orion nu țină mult. căci Apollo simțind că soru-sa Diana, luna, a căpătat oarecare simpatie pentru Orion, și temându-se, ca din această înclinare, să nu se nască vr'o pasiune, se hotărî să-l omoare. Intr'una din zile prefăcându-se că se îndoeste de priceperea soru-si, în mânăirea armelor, îi arată la orizont, în răsărit, un punct negru, ce deabia se observă și o puse la probă să vadă, dacă poate să nimerească. Era Orion care naviga pe mare. El fu atins de săgeata Dianei și omorât. Astfel Aurora rămase pentru a doua oară văduvă. După moartea

sa, *Orion a fost așezat între astre*, unde el are aparența unui gigant, cu sabie, cu o piele de leu și o ghioagă. Apune la începutul lui Noembrie, când furtunile și ploile sunt mai dese.

5. CEPHALOS ȘI PROCRIS

Cea mai frumoasă dintre fetele lui Erechtheus era *Procris*. Pe aceasta o iubiă cu patimă *Cephalos*, un fiu al lui Mercur. După ce Erechtheus dete lui *Cephalos* mâna fiicei sale, toți Athenienii socotiră pe cei doi tineri, ca cea mai fericită pereche. Fericirea lor, însă, nu fu de lungă durată, căci, după două luni, pe când *Cephalos* se află la vânatoare în aurora unei dimineți, zărindu-l zeița *Aurora* se aprinse de atâta iubire pentru el, că-l luă cu sine și-l duse în palatul său strălucitor. Iubirea zeiței, însă, nu putu să-l despăgubească de iubirea pentru scumpa sa soție *Procris*. Cu lacrimile în ochi o strigă mereu și rugă pe zeiță să-i dea înapoi pe *Procris*. Supărarea îl consumă așa de mult că în sfârșit, *Aurora* îi îngădui să se întoarcă acasă la soția sa. (Fig. 75). La despărțire, însă, îi profeti zeița, că va trăi rău cu soția sa și că o să se căiască că a revăzut-o. Cuvintele îi se întipăriră așa de adânc în suflet că, din acel moment, a rămas neclintit și urmăriă cu neîncredere toți pașii soției sale. Spre a pune la încercare iubirea ei, a venit odată la ea travestit, îi declară dragoste și o împinse să-i răspună tot cu dragoste. Ea i-a dat speranțe și atunci deodată se desvelă cine este și o încărcă de mustrări întemeiate.

Procris amărâtă îl părăsi și se duse în Creta la regele *Minos*, care o iubiă cu patimă și care îi dăruî vestitul său câine *Laelaps*. Acesta putea să fugă ca vântul și să prinză,

în fugă orice vânat. Ii mai dete apoi și o săgeată, care nici odată nu dedeă greș. Fiindcă, însă, Pasiphaë, soția lui Minos, o urmăria cu gelozie, Procris părăsi iarăș insula și se întoarse la bărbatul ei și fiindcă, travestită cum eră, recunoscu iubire la fostul ei bărbat care se căise de ceeace făsusese, se împăcară, dând bărbatului darurile primite dela Minos. Dar, odată sfârămată iubirea prin neîncredere între soți, și prin gelozie, pacea nu mai revine niciodată. Precum bănuia și

Fig. 75. — Eos-Aurora urmărind pe Cephalos.

Desenul pe un vas grecesc antic.

pândia mai înainte Cephalus pe Procris, tot astfel acum bănuia și pândia Procris pe Cephalus.

Iată cum Cephalus își deplânge nenorocirea, prin gura poetului Ovidiu: «Când soarele atingeă cu întâiele sale raze vârfulurile munților, eu porniam, în focul tinereții mele la vânat prin păduri. Nu luam ca tovarăși nici servitori, nici căi, nici câini cu nasul fin și nici lanțuri pline cu noduri. Imi eră de ajuns sulița. Când mă simțiam obosit de vânat de fiare sălbatice, căutam să mă recreez la umbră de copac și la adierea zefirului, care suflă din fundul văilor răcoroase. În arșița soarelui, invocam pe dulcea *Aura* (adierea zefirului), pe *Aura* o așteptam; *Aura* eră recreerea mea de căldură. *Aura* eră recreerea mea de oboseală. Aveam obiceiul să cânt: *Vino Aura* cu

grațiile tale, intră în sânu-mi cu suflarea ta binefăcătoare; vino, ca în totdeauna și potolește-mi focul care mă arde». Poate adăugam câteodată, — fiindcă așa mi-a fost soarta, — și alte vorbe dulci: «Tu ești dragostea cea mare, tu îmi dai tincrețe, tu îmi dai vieață, tu mă faci să iubesc pădurile și aceste locuri încântătoare și gura mea ar voi să soarbă meru suflarea ta cea răcoritoare».

Cineva, nu știu cine, a auzit aceste vorbe cu două înțelesuri și numele de *Aura*, așa de des repetat, și a crezut că este al vr'unci nimfe, de care aș fi fost îndrăgostit. Numai decât infamul denunțator s'a dus dăd dreptul la Procris și i-a șoptit cecece ar fi auzit. Amorul e credul. Procris, pierdută de durere, căzută la pământ. Revinându-și în urmă, se blestemă pe sine, ca fiind cea mai nenorocită femeie, își blestemă cruda sa soartă, își blestemă necredința bărbatului. Turburată de această învinuire mincinoasă a prins o groază, de cecece nu există în realitate; s'a îngrozit de o chimera. Sărmana, se plângea, ca și când ar fi avut o adevărată rivală. Din când în când, stetea la îndoială; în nenorocirea sa cea mare avea nădejdea, că a fost păcălită și nu credea în pârător. Înainte de a fi văzut ea însăși cu ochii, nu trebuia totuși să condamne pe bărbatul său de necredință.

A doua zi, după ce Aurora a gonit noaptea, eu ies zice Cephalus, și mă îndrept spre păduri. După ce am vânat, mă așez pe iarba verde și strig: «Auro, vino și ușurează-mi oboseala». De odată mi se părură că niște gemete se amestecă cu vorbele mele. «Vino, prea scumpo», zisei. La sgomotul ușor al unei frunze ce căzută socotind că e o fiară, am aruncat îndată o săgeată. Eră Procris. Având o rană în mijlocul pieptului strigă, «Vai de mine». Când am cunoscut vocea credincioasei mele soții, pierdut alerg ca un nebun. O gădesc, nenorocitul de mine, aproape moartă, cu hainele desfăcute și pline de sânge, trăgându-și din rană săgeata pe care mi-o dăduse. Ridic, în brațele mele vinovate, corpul ei

atât de scump și rupându-i haina de pe piept, îi leg rana și mă căsnesc să-i opresc sângele. O conjur să nu mă părăsească pe mine, care eram vinovat de moartea ei. Lipsită de puteri, cu sufletul pe buze, se siliă să-mi adreseze aceste vorbe: «Te conjur pe legătura căsniciei noastre, pe zeii de sus și pe cei la cari acum mă duc, te conjur pe iubirea noastră din trecut, pe iubirea noastră de acum, când mor, nu îngădui ca *Aura* să-mi ia locul, că soție în casa ta». Astfel grăi și la aceste vorbe simțiu, în sfârșit, că o singură vorbă a fost cauza greșelii; dar ce-mi folosiă că am mai simțit-o acum? Ea moare și puținele ei puteri o părăsesc deodată cu sângele. Cât timp a putut să mă privească cu ochii, m'a privit; în cele din urmă își dete sufletul nenorocit în brațele mele, pe buzele mele. Sigură de credința mea, mi se părea că moare cu mai puțin regret. — Procris e roua, pe care o omoară cu razele sale soarele.

IX. HEPHAESTOS-VULCAN

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

V*ulcan*, este fiul lui Jupiter și al Junonei. S'a născut piernicit și schiop. Mamei sale fiindu-i rușine de a fi dat zile unui copil atât de pierpiriu, l-a aruncat depe înălțimea Olympului în mare. Acî îl primiră în brațele lor zeitele apelor, Thetis și Eurynoma.

Nouă ani a stat bietul Vulcan acî, în undele mării, fabricând, cu meșteșugul cu care a fost ursit de soartă, giuvaericale și pietre scumpe pentru nimfele valurilor, pentru Nereide.

După nouă ani s'a urcat iarăș în ceriu, la casa părinților săi. Nu putû, însă, să stea multă vreme la căminul părintesc, căci mama sa Junona eră cam certăreață și aveă adeseaori multe răfuei cu bărbatul său, cu Jupiter. Intr'una din zile, se iscă între ei o ceartă mare, pentru un lucru de nimic. Vulcan ne mai putând răbdâ cearta și ocările ce le aduceă Jupiter mamei sale Junona, luă partea acesteia. Jupiter, infuriindu-se de amestecul băiatului în certele dintre părinți, îl apucă de un picior și îl asvârli din ceriu. O zi întregă se rostogoli bietul Vulcan prin nemărginitul văzduh și numai spre seară căzû pe pământ, în insula *Lemnos*, mai mort.

De aci înainte, Vulcan și-a stabilit în această insulă

locașul său și aci si-a construit niște ateliere, unde, cu ajutorul Cyclopilor, slujitorii săi, și-a continuat meseria de faur și artist al zeilor. Toate lucrările de artă, câte sunt în lume, sunt opere personale ale lui Vulcan, sau opere făcute supt protecțiunea și inspirațiunea acestui zeu.

Vulcan a fabricat prima femeie, pe Pandora, precum Prometheu fabricase pe cel dintâiu bărbat. Deosebirea între arta lui Vulcan și a lui Prometheu se vede și din superioritatea, frumusețea și dragălaşenia femeiei față de cea a bărbatului.

Cele mai de seamă lucrări ale lui Vulcan, în afară de Pandora, sunt sceptrul și scutul marelui Jupiter, tronul lui Morpheu, zeul somnului, coroana Ariadnei, armele lui Achille, nebuitul, carul strălucitor al soarelui și săgețile cari nu dau nici odată greș, ale lui Apollo.

Vulcan, însă, nu putea să ierte pe părinții săi, că l-au făcut așa de urât și nu putea să se împace nici cu gândul de a fi fost aruncat de două ori din înălțimea cerului, odată de mama sa și a doua oară de tatăl său.

De aceea a căutat să se răzbune, în special pe mama sa, care ar fi trebuit să-l iubească, cu toate defectele corporale ce avea. De aceea, într'una din zile, Vulcan a fabricat un scaun de aur, de pe care, cei ce se așezau, nu se mai puteau scula, fără voia lui. Junona, mama sa, necunoscând secretul, a venit odată pe acolo și s'a așezat pe scaun, de pe care nu s'a mai pu-

Fig. 76.

Hephaestos-Vulcan.
Figură de bronz, Muzeul Britanic, Londra.

tut ridică, nedându-i voie Vulcan. În zadar mama se rugă de fiu, ca să o scape de această pacoste; el nu voiă să știe de rugăciunile ei și o țină astfel ținută mai multă vreme. În cele din urmă sări în ajutorul mamei sale Marte, al doilea fiu al Junonei. Acesta însă, ca zeu nebiruit al războiului, eră mai puternic decât fratele său și deci, neputându-i resistă Vulcan, a fost silit să dea drumul Junonii.

Din cauza aceasta, atât de mult s'a necăjit Vulcan, că n'a mai vrut să se urce în ceriu, n'a mai vrut să știe de adunarea zeilor din Olymp. Dar, zeii din ceriu neputând să, se lipsească de prezența lui Vulcan, și mai ales de lucrările lui de artă, se hotărâră să-l aducă cu orice preț în ceriu, ori cari ar fi fost jertfele ce li s'ar fi cerut. Atunci Bacchus se oferă să găsească el mijlocul de convingere. Se pogorî din ceriu, se duse la Vulcan și, cu puterea vinului său, îl îmbătă. În urmă îl puse călare pe un măgar și îl conduce în Olymp, unde în sfârșit se împacă cu toți ceilalți zei. (Fig. 76).

Vulcan, cel mai urît dintre toți nemuritorii, a avut de soție pe cea mai frumoasă dintre toate zeițele, chiar pe zeița frumuseții, pe Venus. Soția sa, însă, îi eră necredincioasă. Marte, zeul războiului veniă adesea pe la soția necredincioasă, până ce odată soarele, care vede toate, a observat și dragostea Venerii cu Marte și a denunțat, într'o zi, soțului înșelat ceeace văzuse. Atunci Vulcan se hotărăște să-și surprinză soția. De aceea făcù din aramă o pânză de o finetă nemai pomenită, mai subțire decât pânza de paiajen, așa de subțire, că nimenea nu o putea vedea cu ochii. După ce a prins pe cei doi îndrăgostiți în pânza sa, a chemat numai decât pe Jupiter și pe ceilalți zei și, plin de amărăciune, le-a grăit: «Puternice Jupiter, și voi ceilalți fericiți nemuritori, veniți degrabă și fiți-mi martori la această scenă picantă, care mă costă atât de mult. Fiindcă eu sunt urît, fiica lui Jupiter găsește de cuviință să-mi aducă necontente insulte. Uitați-vă, cum a îndrăgit pe zeul războiului, fiindcă

el e mai frumos și mai sprinten, iar eu sunt urît și șchiop. Cine e de vină la aceasta? Părinții mei singuri sunt pricina acestei nenorociri; ei n'ar fi trebuit să-mi dea veață».

Tovarășii de lucru ai lui Vulcan sunt *Cyclopii*. Aceștia erau niște uriași cari n'aveau decât un ochiu în mijlocul frunții și locuiau în adâncimile vulcanilor. Ei făuriau, sub conducerea pricepută a lui Vulcan, fulgerile puternicului Jupiter, carul rășboinicului Marte, egida adică scutul înțeleptei Minerve și armele eroilor. Locuința lor eră în insulele Eoliene, de lângă Lipare în Sicilia și, mai ales, în Lemnos. Iată cum îi descrie poetul Vergiliu:

Lângă Lipare și malul Sicanic se întinde un aeolic
Ostrov, sălbatic și sterp și cu stânci fumătoare de-apururi:
Bubuc în largi văgăuni și în ponoarele Actnei cupatoare
Unde lucrează *Ciclopi*, și ciocanu în isbirea puterii
Urlă în adâncuri cu vuet grozav, și tășnește spre boltă
Spija fierbinte improșcând, și în cupatoare se svăreole focul.
Locu-i ținut de Vulcan și numit e Vulcania locul.
Zeul din ceruri aici scoborît-a, ferarul din ceruri.

Bat cu ciocanele ferul în largile peșteri *Ciclopii*

Brontes, *Sterope* și golul de tot, uriașul *Piracmon*;
Încă ne-guta învârtesc, dar neted pe-o lature, un *fulger*....
Alții lui Mars îi cârpesc teleaga cu roțile repezi,
Carul din care răscoală bărbați și cetăți răsvrătește.
Alții pe groaznica *Aegis*, cămașa turbatei *Minerve*
Netedă o fac din balauri cu solzi pe-asternutul de aur,
Șerpi împletescu-i pe scut, și gătesc pe *Medusa* la peptul
Zânei, pe *Gorgo* cu gâtul țîiat și cu ochii sălbatici...

Cu puternice foale trag aerul unii,
Grabnic isbindu-l apoi; iar alții căleşc în copae
Sfârșitorul oțel; și de vuet se sgudue stâncea.
Bratele goale le înalță vâmjos, și isbind nicovală
Bat după tact și învârtesc cu cleștele ferul cel roșu.⁴⁾

Cel mai vestit dintre toți *cyclopii* a fost *Polyphem* din Sicilia.

⁴⁾ Vergilius, *Aeneis*, VIII. 424, trad. G. Coșbuc.

2. PROMETHEUS

Titanul Iapet, fiul lui Uranus, a avut mai mulți copii, între cari cei mai însemnați au fost *Prometheus*, *Epimetheus* și *Atlas*. Prometheu, cel mai de seamă dintre ei, văzând că pe întinsul pământ, populat cu tot felul de animale, lipsește o ființă superioară, care să întrecă pe celelalte printr'o inteligență mai deosebită și care să conducă astfel diferitele victăți de pe pământ, s'a gândit să facă o atare ființă după

Fig. 77. — Prometheus creiând pe om

După o piatră antică gravată.

chipul și asemănarea zeilor nemuritori. S'a pus deci numai decât pe lucru și, luând pământ, l-a frământat în apă și a creat în chipul acesta un animal mai presus decât celelalte animale, dar mai prejos decât zeii din ceriu, *a creat pe om*, pe bărbat ¹⁾. (Fig. 77). Infățișarea omului se apropie mai mult de a zeilor, căci pe când toate celelalte animale își au capul aplecat spre pământ, omul singur își ridică capul spre ceriu și-și înalță privirile

spre stelele strălucitoare.—Femeia lipsiă încă pe acea vreme.

Prometeu eră mândru de această creațiune a sa și nu scăpă o clipă din vedere să-ia partea oamenilor, când se întâmplă ca aceștia să aibă vr'o discuție cu zeii,—pe vremea aceia zeii trăiau pe pământ, nu ca mai târziu în ceriu.—Discuțiile acestea se judecau la *Sicyona*, în Grecia. Acî, la *Sicyona*, se gândi odată Prometheu să pună la încercare

¹⁾ Vezi tradițiunea biblică a *Vechiului Testament*.

mintea înțeleaptă a lui Jupiter, să vadă adică, dacă merită sau nu să-i aducă onoruri divine; de aceea născoci o viclenie. Pe când se gâsiă cu mai mulți zei la masă, Prometheus puse înaintea lui Jupiter un bou colosal, pe care, după ce l-a tăiat, l-a împărțit în două părți; o parte, învelită cu pele, conțineă carnea și bucățile mai bune ale bouului, iar cealaltă parte, oasele goale, așezate cu măiestrie și acoperite cu grăsimi. Jupiter, uitându-se la mâncările așezate înaintea sa, îi zise: «Amice Prometheus, fiu a lui Japet, tu, cel mai ilustru dintre toți regii, n'ai făcut împărțială dreaptă». Prometheus, surâzând de viclenia sa, spuse lui Jupiter să aleagă. Jupiter luând partea cea mare nu găsi decât oase.

Infuriindu-se din pricina acestei păcăleli, Jupiter hotărî să se răzbune, dar, fiindcă deocamdată nu putea să facă nimic lui Prometheus, se decise să-l pedepsească indirect, pedepsind pe oameni, creațiunea și opera lui. De aceea, Jupiter refuză să dea oamenilor focul, fără de care nici un progres nu se putea face pe pământ. Prometheus, însă, nu se dădă bătut și se gândi la o nouă viclenie și, de aceea, închise într'o trestie o scânteie cerească și o aduse dragilor săi oameni de pe pământ.

Când a văzut Jupiter din înălțimea ceriului, cum arde pe pământ, în locuințele oamenilor, focul ce i-a fost răpit, s'a umplut de mânie grozavă și a hotărît să se răzbune amar, atât pe Prometheus cât și pe oameni. Și mai întâi începă cu oamenii. În mintea sa divină se gândi să dea muritorilor de pe pământ o strajnică nenorocire. De aceea, se duse numai decât la ilustrul său fiu, la Vulcan, zeul focului, și-i comandă să-i facă din argilă chipul pudic al unei fecioare. Toți zeii se grăbiră să aducă daruri și să gătească pe această fată. Minerva, cea cu ochi de azur, îi aduse o tunică albă și o încinse cu un brâu. Puse pe capul fecioarei un voal cu broderii scumpe și-i împodobî părul cu flori și cu

ghirlande; pe frunte îi puse o coroană de aur, făcută de maestrul Vulcan. Mercur, пристavul zeilor și protectorul oratorilor, aveă să dea acestui chip de lut darul vorbirii, iar Venus, grația femeii. Fiindcă această fecioară de lut aveă toate darurile o numi *Pandora*, (pan-dora, toate darurile). (Fig. 78). Pe această fecioară, atât de frumoasă, sub chipul căreia se as-

Fig. 78. — Pandora gătită de Mercur și de Minerva.

Compoziție de Flazman.

cundea atâtea nenorociri, o aduse Jupiter pe pământ, unde zeii se găsiu viețuind împreună cu oamenii. Toată lumea a admirat această operă minunată și ne mai văzută până atunci. Eră cea dintâi femeie în lume. Numai decât Pan-

dora se duse deadreptul la Epimetheu, fratele lui Prometheu să-i dea un dar din partea marelui Jupiter.

Deși Prometheu sfătuiuse pe fratele său să nu primească nici un dar dela Jupiter, ca nu cumva să sufere din pricina asta oamenii de pe pământ, Epimetheu, fie că și-a uitat de sfatul ce primise, fie că n'a putut să reziste, primi cu bucurie pe fecioară, care avea să fie o nenorocire pentru toți bărbații de pe pământ. Nenorocirea, însă, o simți Epimetheu numai după ce primi darul. Până atunci oamenii, conduși de Prometheu, trăiau liberi de orice boală.

Frumoasa fecioară își avea darul la sine: o cutie închisă. Când veni, însă, la Epimetheu, luă capacul dela cutie și deodată, cu iuțea fulgerului, se răspândiră în lume o ceată, o cohortă întreagă de bunuri, cari erau tot atâtea nenorociri. Un singur bun mai rămăsese ascuns la fundul cutiei: *speranța*. Înainte de a putea ieși și aceasta, Jupiter sfătui pe Pandora să pue capacul și astfel speranța rămase ascunsă pentru totdeauna aci — Speranța doar i-a mai rămas omului în nenorocirile sale zilnice! — Mizeria, însă, supt toate formele, străbătă pământul, aerul și marea. Boalele de tot felul pătrunseră printre oameni, ziua și noaptea, pe ascuns și în tăcere, fiindcă Jupiter nu le a dat graiu. — Boalele nu grăesc. — Ceata de friguri și moartea, care mai înainte rareori se arătau printre oameni, își puseră acum aripi la picioare, ca să meargă mai repede și să secere cât mai multă lume. Acesta fu darul frumoasei fecioare Pandora.

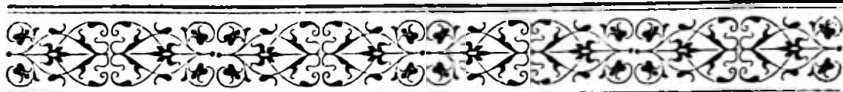
După ce pedepsi cu atâta cruzime pe nenorociții de oameni, se întoarce Jupiter spre Prometheu pe care avea să-și răsbune și mai amar. Il dete pe mâna lui Vulcan și a servitorilor acestuia, ca să-l pedepsească, cum vor ști ei mai crud. Aceștia îl duseră în pustietățile Scythiei și-l legară în lanțuri, de o stâncă deasupra unei prăpăști, pe muntele *Caucas*. Un vultur veniă zilnic și-i mănca ficatul și

carnea care renăştea din nou, pentru ca chinul niciodată să n'aibă sfârşit. Pedepsa lui Prometheu, însă, trebuia să aibă şi ea un capăt. Hercule omoritorul atâtor monştrii, după ce a omorît vulturul, care îi mănca ficatul, deslegă şi pe Prometheu.

Dioscuri.

Gravură pe o monedă antică.

X. HESTIA-VESTA

1. CARACTERUL ZEIȚEI; VESTALELE

Vesta eră zeița focului sacru, a focului care închipuia existența familiei, a orașului și a statului. În fiecare familie, în fiecare oraș și în fiecare stat trebuia să arză pe cămin neconținut focul, care eră simbolul căsniciei, al legăturii între familii și al dăinuirii statului. Când se stingea acest foc eră credința că se stingea și viața familiei, că pierde statul sau că, cel puțin, amenință o mare primejdie.

Vesta eră fiica lui Saturn și a Rhei și a fost și ea înghițită de tatăl ei, dar, în urma vomitivului zeiței *Themis*, a fost adusă la viață.

Deși *Apollo* și *Neptun* au cerut-o în căsătorie, *Vesta* a jurat pe capul lui *Jupiter* că va rămâne totdeauna fecioară. De aceea, preotesele ei, numite *Vestale*, trebuiau să fie fecioare, și să-și păstreze fecioria timp de treizeci de ani.

Vestalele trebuiau să ție aprins neconținut focul sacru de pe altarul zeiței. Dacă o vestală își neglijea datoria și focul se stingea, eră bătută cu vergi de marele preot, de așa numitul *Pontifex maximus*. Focul, în cazul acesta, trebuia aprins dela razele soarelui și trebuiau să se facă rugăciuni și să se aducă jertfe zeiței. Cinstea dată *Vestalelor* eră foarte mare.

Templul *Vestei* eră rotund, căci rotund este și pă-

mântul, cu care se confundă, și statua ei se găsiă odinioară la intrare, în vestibul, — numit astfel după numele zeiței, — (Vesta, *vestibulum*), iar nu în mijlocul templului, ca mai târziu. (Eig. 79).

Sărbătoarea zeiței eră la 8 Iunie și se numiă *Vestalia*. Cu acest prilej, se atârnav de gâtul măgarilor pâini și cununi de flori. Iată de unde s'a născut acest obicei:

Cybela a poftit odată la sărbătoarea sa pe zei, pe satiri și pe nimfe. *Silen*, deși n'a fost poftit, totuș a venit și el. Sărbătoarea zeiței făcându-se noaptea, au petrecut cu toții pe iarbă verde. Unii se jucau, alții dansau, iar alții s'au întins pe pământ, ca să se culce. Vesta, zeiță castă și serioasă, și-a pus un mănunchiu de iarbă sub căpătâiu și a început să ațipească. *Priap*, roșcovanul zeu al grădinilor, făcea curte când zeitelor, când nimfelor. Dar zăbind pe Vesta și crezând că este o nimfă, se apropiă de ea. În acest moment, din întâmplare, măgarul lui *Silen* începă să sbiere. Zeița sări drept în picioare. Toți zeii se luară după *Priap* și ar fi fost vai de pielea lui, de n'ar fi scăpat cu fuga. De atunci locuitorii din Lampsac, patria lui *Priap*, sacrifică zeului lor favorit un măgar, iar, la Roma, măruntaiele măgarului se ardeau pe altarul Vestei și, la sărbătoarea *Vestalia*, se atârnav de gâtul măgarilor pâini și ghirlande de flori.

Vestalele nu trebuiau să se mărite timp de treizeci de ani. Trebuiau să fie caste în timpul preoției lor. Dacă o vestală nu-și păstră fecioria, eră îngropată de vie. Dela regele *Tarquiniu* până la împărațul *Domițian*, timp de 600 de ani, au fost îngropate de vii vr'o 12 vestale.

Iată cum a fost odată condamnată la moarte, fără să fi fost vinovată, vestala *Minucia*:

În anul 232 a. Chr. mai multe semne arătau la Roma, că zeii sunt supărați. S'a început atunci o întinsă și amănunțită cercetare, dar nu s'a putut descoperi nimic. Pe când

se continuă cu cercetările, un sclav se prezentă marelui preot, denunțându-i că vestala *Minucia* și-ar fi călcat legăturile de castitate și că ar fi făcut sacrificii cu mâini pângărite. În acelaș timp pârși și pe un oarecare *Florus*, fostul logodnic al *Minuciei*, de pe când nu eră încă vestală. Găteala fetii și vorbele ei, puțin cam libere, făcură pe preoți să dea crezământ părci.

Numai decăt în convocat întregul colegiu al preoților. Aceștia aduseră hotărîrea, ca *Minucia* să fie oprită dela sacrificii și să fie chemată înaintea tribunalului lor.

Vestala, de vr'o 20 de ani, veni plină de demnitate și cu sânge rece înaintea judecătorilor. Răspunsurile ei erau așa fel, că înfundase pe toți acuzatorii. Atunci s'a pornit noi cercetări și, mai întâiu de toate, au fost prinși și puși la torturi îngrozitoare toți sclavii *Minuciei* și ai lui *Florus*. Ca să scape de chinuri și schinjuri, acești mizerabili făcură mărturisiri mincinoase cari, însă, au servit drept probe înaintea judecătorilor. Degeaba imploră biata *Minucia* pe zei, degeaba imploră pe *Vesta*, degeaba strigă în gura mare că nu poartă nici o vină; judecătorii erau neîmblânziți și atât ea, cât și fostul ei logodnic, *Florus*, au fost condamnați la moarte.

Mai întâiu preoții îi smulg bentițele sacre și o desbracă de costumul ei de vestală. Apoi o bat cumplit cu vergi. În urmă o împodobesc cu podoabe de moarte și o pun într'o lectică anume făcută pentru astfel de ceremonii funebre. Lectica eră învelită de jur împrejur cu niște perne, legate cu curele, pentru ca să nu se auză în public țipetele de disperare ale nefericitei fecioare. Nu trebuia să se producă nici o emoțiune de compătimire în cei ce ar fi auzit-o.

Îngrozitorul convoiu iese din *Regia*, palatul marelui pontifice, înaintează prin *For*, îndreptându-se spre *Quirinal*. Lumea ce întâlnea convoiul eră mută, tristă și îngrozită.

Ajungând în *Comitium*, marele pontifice puse să se execute sentința împotriva lui *Florus*, condamnat ca sedu-

cător al Vestalei. Călăii desbrăcându-l îl bătură cu vergi până la moarte, punându-i în gât o furcă, întocmai ca la un sclav de rând. Nenorocitul tânăr nu strigă decât: «Sunt nevinovat, sunt nevinovat».

Convoiul lugubru porni înainte, într'o tăcere de mormânt; nu se auziau decât pașii mulțimii și, din când în când, bocetele părinților și ale rudelor nenorocitei fecioare.

Ajung la așa numitul *Agger* al lui Servius, zis și *Campus sceleratus*, numit astfel, fiindcă aci se ispășiau de obicei crimele și nelegiuirile. Aici, pe o movilă, s'a construit un mic cavou. Supt boltă, în cavou, s'a așezat un pat, un pat al morții, și lângă el o lampă aprinsă, o pâine, o carafă cu apă, o ulcică cu lapte și puțin untdelemn. Toate acestea pentru ca să nu se crează, că victima avea să moară de foame.

Lictorii desfac legăturile lecticei, iar marele pontifice pronunță în tăcere o rugăciune. Conduce pe vestală până la scara cavoului, unde lăsând-o în mâinele călăului, se retrage împreună cu întreg colegiul de preoți.

Nenorocita Minucia, plină de demnitate, chiar și înaintea morții celei mai îngrozitoare, pășeste cu pașii siguri, strigând pentru ultima oară: «Sunt nevinovată».

Călăul îi întinde mâna să o ajute, ca să se scoboare pe scară; ea, însă, refuză spre a nu se mânji în ultima clipă a vieții sale și pășeste încet dar mândră, pe scara morții. Abia ajunse în fund, când gădele trase scara, iar sclavii, nesimțitori și reci, ca și moartea, umplură cu pământ intrarea cavoului.

Mulțimea se scurse apoi încet-încet din acest câmp scelerat, care a înghițit, pentru vecie o ființă, pe cât de frumoasă și curată, pe atât de nevinovată și demnă.

XI. PALLAS ATHENA-MINERVA

1. NAȘTEREA ZEIȚII

Zeița Metis, întruchiparea înțelepciunii, a fost cea dintâiu soție a lui Jupiter. Simțindu-se însărcinată, prezise bărbatului său, că ea va da naștere mai întâiu la o fată și în urmă la un băiat, care va luă în stăpânire ceriul. Regele zeilor, îngrozit de această prevestire ce-i făcea soția sa, vrîu cu tot dinadinsul să scape de primejdia ce-l amenința. De aceea, nici una nici două, înghiți în încăpătorul său stomac pe nevastă-sa, pe Metis.

Nu mult după aceea, fu cuprins Jupiter de o cumplită durere de cap. Nu știea ce să-și facă bietul zeu, nu știea cum să scape de atâta suferință ce îndură. De aceea, se rugă de fiul său Vulcan, să ia o secure și să-i despice capul, ca să vază ce e acolo. Intre ambii zei se zice că ar fi început următorul dialog glumeț, pe cari ni-l dă *Lucian*, un scriitor grec din veacul al II-a după Christos:

Vulcan. — Ce să fac, Jupiter? Am venit la porunca ta înarmat cu o secure ascuțită, și care, la nevoie, ar putea să dispice, dintr'o singură lovitură, un bolovan ori cât de tare.

Jupiter. — Bravo, Vulcan. Despică-mi capul în două.

Vulcan. — Iți râzi de mine? Vorbești serios? Ce am să fac?

Jupiter. — Ți-am spus odată. Despică-mi capul! Lovește

din toate puterile tale și cât mai repede. Nu mai pot trăi cu durerile, cari fac parcă să-mi pleznească capul. Pase-mi-te sufer de muncile facerii.

Vulcan.—Ia seama, Jupiter, să nu facem vr'o prostie. O să-ți curgă sânge și nu o să naști fără dureri.

Jupiter.—Lovește odată, Vulcan. Nu te teme de nimic; cât despre rest, asta e treaba mea.

Vulcan.—O să fac fără de voie. Voi lovi, căci nu pot să mă împotrivesc ție...

... Dar ce văz? O tânără fecioară înarmată din creștet până în tălpi. Nu mă mir că aveai așa de grozave dureri de cap. Nu mai e nici o mirare, că erai așa de nervos, purtând vie de tot, în creerul tău, o fecioară așa de voinică și încă cu totul înarmată. Și, ceeace este și mai mult, așa de frumoasă și bună de măritat. E adevărat că are ochii albaștrii, dar coiful ei răscumpără acest cusur. Fiindcă ți-am servit oare cum drept moașe, te rog Jupiter dă-mi-o de soție.

Jupiter.—Imi ceri un lucru peste putință, Vulcan. Ea vrea să rămâie fecioară toată viața. De altfel eu nu mă împotrivesc.

Vulcan.—Numai atât îți cer: consimțământul. Restul e treaba mea, mă duc să o iau.

Jupiter.—Dacă ești cu minte, nu te prea bucură.

Astfel s'a născut Minerva, zeița răsboiului, a înțelepciunii și a tuturor artelor. (Fig. 80, 81).

Ca zeiță a răsboiului Minerva a avut de înfruntat mai multe lupte, dar nici una n'a fost mai însemnată ca cea împotriva gigantului *Encelados*, cu ocaziunea Gigantomachiei.

Acesta eră așa de puternic, că ar fi fost în stare să se răsboiască deodată împotriva tuturor zeilor. Minerva, însă, zeiță a răsboiului inteligent, zeiță a tacticei de răsboiu ¹⁾, avu curaj să se măsoare, singură cu acest monstru uriaș.

¹⁾ Minerva se confundă adeseori, în tradițiile grecești, cu *Nike-Victoria*, (Fig. 82).

Când zeița dete față cu gigant, fără să pălească, prinse în mâinile sale Sicilia și o repezi spre monstru, care rămase strivit supt această masă enormă. Căderea lui Encelados puse capăt războiului zeilor cu giganții. Câte odată monstrul mai încearcă să se miște și atunci se produc în aceste locuri cutremure pe pământ. Capul, după unele tradiții îi este sub muntele Etna, de unde varsă și acum încă, din când în când, flăcări și foc din gura sa.

Minerva nu s'a măritat nici odată: a fost toată viața ei fecioară. Loviturile zeului amorului nu o puteau atinge. Chiar Venus a fost cuprinsă de mirare, într'una din zile că fiul său Amor, nu aveă nici o putere asupra inimei zeiței Minerva. De aceea, avu odată cu el următorul dialog;

Venus. — De ce scumpul meu fiu, Amor, tu, care ai răpus prin săgețile tale pe Jupiter, pe Neptun, pe Apollo, pe Rhea, pe mine chiar, mama ta, de ce ai cruțat numai pe Minerva? Impotriva ei facla ta n'are foc, iar tolba îți este goală de săgeți! Nu mai ai tu arc? Nu mai ști să arunci săgeți?

Amor. — Mi-e frică de ea, mamă! E grozavă, mamă. Ochiul ei e teribil, căutătura ei impunătoare, ca a unui bărbat. De câte ori vreau să mă apropiu de ea, să-i arunc vr'o săgeată, mișcându-și egida, mă bagă în sperieți. Mă cutremur, și arcul îmi scapă din mână.

Venus. — Adecă Marte nu e mai teribil? Totuș pe acesta l-ai desarmat și l-ai biruit.

Amor. — Da, dar Marte, vine, el de el, înaintea lovirilor mele. El le caută, pe când Minerva se uită la mine în totdeauna cu neîncredere. Intr'una din zile apropiindu-mă din întâmplare de ea, îmi zise: «Dacă te atingi de mine, îți jur pe tatăl meu Jupiter, că am să te străpung cu lancea, ori am să te iau de un picior și să te asvârlui în fundul Tartarului». — Privirile ei sunt amenințătoare și furioase. Pe lângă asta, pe scutul ei are capul *Meduzei*, plin de șerpi cari mă înspăimântă. Cum o văz, o iau la fugă.

2. ERICHTHONIUS

Vulcan, având învoirea lui Jupiter, că nu se va împotrivi să ia în căsătorie pe fecioara Minerva, se duse numai decât să o caute și să o pețescă. Bănuind că se găsiă pe *Acropole*, fortăreața Athenei, o porni deadreptul spre acest oraș. Acî o găsi în adevăr. Cum o zări se duse oblu la ea și repede voi să reguleze afacerea. Zeița, însă, îl primî așa fel, că îi tăiă pentru totdeauna pofta de a începe să-i facă propuneri.

Bietul Vulcan simți o mare ciudă pentru acest refuz și, ca să-i arate că nu-i pasă și că se poate lipsi de mîna ei, se hotărî să se însoare îndată. De aceea se adresă *Geci*, Pămîntului, cerându-i să-l ia de bărbat. Gea primî bucuros propunerea și se mărită după zeul focului. Din căsătoria lor s'a născut un băiat *Erichthonius*, care deveni mai târziu, cel mai viteaz rege din Athena.

Gea, indată ce născu pe copil, îl lăsă jos și nu se ocupă de loc de el, cum se ocupă mamele, ci îl părăsi, ca pe o reptilă sau ca pe un verme. Zeița Minerva, zărind biata creatură părăsită, se îndură de ea și, plină de milă, o puse într'un coșuleț și voi să o ducă la altarul său.

Pe cînd Minerva, cu coșulețul în mîini, se ducea cătră *Acropole*, spre altarul său, văzû că orașul Athena nu eră destul de bine apărat și că dușmanii ar putea să-l cucerească ușor, neavînd fortificațiuni îndestulătoare. De aceea, intră în casa lui Cecrops, regele de atunci al Athenei. Acesta avea trei fete pe *Pandrosa*, *Aglaura* și *Herse*. Minerva le-a încredințat lor coșulețul, spunându-le tot deodată să nu-l deschiză și să nu caute să afle ce se găsește înlăuntru. După aceea, zeița a plecat să fortifice o parte din oraș, aducînd pietre și stânci, pe care să le așeze de jur împrejurul Athenei. Rămînînd singure, fetele regelui, *Aglaura* și *Herse*, împinse

de curiozitate, vrură să deschiză coșulețul, cu toate împotrivirile stăruitoare ale Pandrosei. Atunci Aglaura luând în bătae de joc pe soru-sa, desfăcù coșulețul. Când colo ce să vezi? Înăuntru găsi un copilăș și, lângă el, un șearpe încolăcit.

O cioară, care văzuse toate acestea, se duse numai decât la Minerva și-i istorisi cele ce se petrecuseră. Zeița care se găsiă în mâini cu o stâncă, pe care să o așeze în jurul

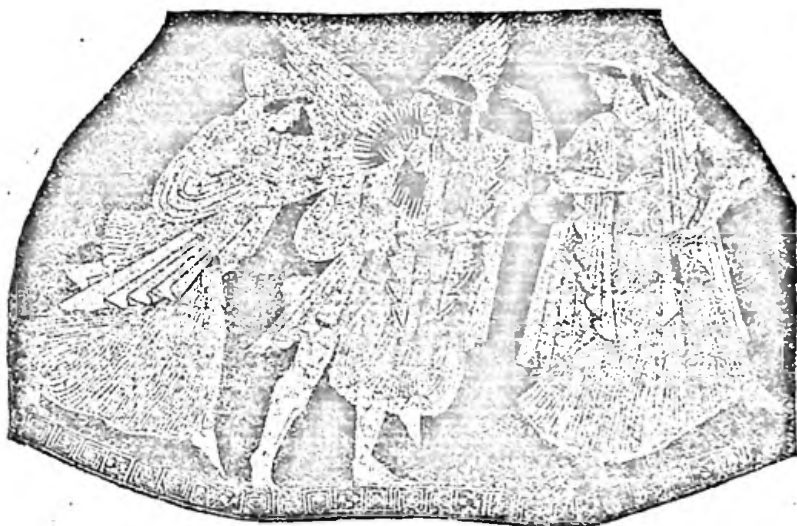

Fig. 83. — Boreas răpind pe Orithyia.

Desenu pe un vas antic. München.

Athenei, ca un zid de apărare, fiind surprinsă de destăinuirea paserii, lăsă să-i cază stâncă din brațe și de atunci muntele *Lycabettus*, a rămas mai departe de fortificațiile orașului Athena.

Aglaura și Herse fură pedepsite de zeiță, iar Pandrosa, din cauza purtării sale, nu numai că fu iubită de Minerva, nu numai că-i încredință copilul, ca să-l crească, dar fu chiar sorocită pentru onoruri divine, după moartea sa.

De aceea, când Erichthonius sau Erectheus se făcù rege în Athena, ridică pe Ácropole un templu vestit, faimosul *Erechtheum*, în onoarea Minervei și a Pandrosei. Templul avea două părți și, deși i s'a dat foc în timpul războaelor persice, a fost reconstruit în urmă mai măreț, decum fusese până atuncea.

Fiica lui Erichthonius a fost Oritliya, răpită de Boreas (Fig. 83).

3. NUMIREA ORAȘULUI ATHENA

Orașul Athena își trage numele dela zeița *Athena*, numele grecesc al Minervei. Onoarea de a fi dat numele său orașului lui *Cecrops*, a dat naștere unei discuțiuni vestite între *Neptun* și zeița *Minerva*.

Cetatea cea nouă a lui *Cecrops* trebuia pusă sub ocrotirea unei zeități. Cine avea să aibă această cinste? După multe discuții s'a hotărît ca acel zeu să fie protectorul orașului, care va fi produs lucrul cel mai folositor. Doi zei au rămas, până în cele din urmă, la dispută, *Neptun*, zeul mării, și *Minerva-Pallas Athena* zeița înțelepciunii.

Neptun, lovind pământul cu tridentul său, creia calul și făcù să țșnească un izvor de apă de mare, vrând să zică prin aceasta, că poporul lui *Cecrops* va fi războinic și navigator. *Minerva*, însă, îmblânzi calul lui *Neptun* și astfel făcù din el un animal domestic și lovind și ea pământul cu lancea sa, făcù să răsară un măslin, încărcat de fructe, vroind să arate prin aceasta, că poporul său va fi mare prin agricultură și industrie.

Cecrops încureat întrebă poporul, cărui zeu ar voi el

să-i dea precădere. Pe vremea aceea, vreme îndepărtată de timpurile noastre, nimeni nu și-a putut închipui că femeile n'ar avea drepturi de vot egale cu ale bărbaților. De aceea, a votat toată lumea și bărbații și femeile. S'a întâmplat, însă, ca toți bărbații să voteze pentru Neptun — popor de războinici și de corăbieri — și toate femeile pentru Minerva — popor de agricultori și de industriași. Cum, însă, printre oamenii lui Cecrops eră o femeie mai mult, Minerva avu precădere. Neptun protestă, în potrivea felului cum s'a judecat diferendul, și cheamă la tribunal pe cei 12 zei mari. Tribunalul zeilor făcu să vie ca martor și Cecrops. Votul constatându-se că a fost regulat, orașul lui Cecrops — *Cecropia* — s'a numit, nu după numele lui Neptun — *Neptunia* — ci după cel al Athenei-Minerva — *Athens*, și deci a fost consacrat acestei zeițe. Athenienii, temându-se totuș de mânia lui Neptun care îi amenințase că o să-i înghiță, construiră pe Acropole un altar *Uitării*, în semn de împăcare între Neptun și Minerva. În urmă, lui Neptun îi se îngădui să împărtășească onorurile cu zeița Minerva. Astfel Athenienii deveniră un popor războinic și navigator, dar în acelaș timp industriaș și agricultor.

4. A R A C H N E

Arachne eră fca lui *Idmon*, un meșteșugar din *Colophon*, care știă să vopsească lâna în purpură. Ea s'a făcut fuimoasă în țara ei, în Lidia, pentru marea-i dibăcie de a țese și de a coase. Vestea despre ea se răspândise peste tot locul și nu arareori chiar nimfele, ca să o vază și să-i admire lucrarea, părăsiau dealurile încărcate cu vii ale *Tmolului*,

părăsiau apele *Pactolului*. Veniau să admire și țesăturile ce le isprăviseră și pe cele care le urziă. Pânza de sub degetele ei eră moale ca un nour. Dacă ai fi văzut-o torcând, sau dacă ai fi văzut-o vopsind, ai fi crezut că a învățat-o chiar Minerva, zeița artelor și a meseriilor. În deșertăciunea ei, însă, Arachne se credeă mai presus decât Minerva și socoteă chiar ca o rușine să fi primit lecții dela zeiță. «Să vie să se măsoare cu mine, spuse ea într'una din zile, și, dacă m'o întrece, n'am să mai zic nimic.»

Minerva, prefăcându-se în babă, își acoperi fruntea cu peri cărunți, își luă un ciomag în mâini și gârbovită se duse la Arachne, căreia îi se adresă cu aceste cuvinte: «Bătrânețea n'aduce cu sine numai neputințe, ea e însoțită, în urma anilor trăiți, de o mare experiență. Ascultă-mă, fata mea, și nu-mi luă în nume de rău sfatul ce-ți dau. Poți să întreci în arta ta pe toți oamenii; nu te pune cu zeii. Cereți iertare pentru vorbele tale nesocotite. Rugându-i, ei te vor iertă».

Arachne, aruncându-i o privire plină de mânie, lăsă pânza începută și cât pe aci eră să o lovească. Pe fața ei se vedeă tot necazul ce aveă împotriva bieteii babe, căreia îi zise: «Netoato, ai îmbătrânit de geaba; vârsta, care ți-a slăbit trupul, ți-a slăbit și mintea; e o nenorocire și să trăești prea mult. Dacă ai vr'o noră, dacă ai vr'o fată, vorbește-le lor astfel. Eu n'am nevoie de sfatul tău. Și, ca să vezi cât de mult mi-a folosit povața ta, să știi că eu sunt tot cea de mai înainte. Nu mi-am schimbat de loc părerea ce am avut. De ce se ferește zeița să se ia la întrecere cu mine? De ce nu vine ea în persoană?» — «A venit», zise atunci zeița, și lepădându-și chipul ei de babă, se arătă subț avărata ei maiesfate.

Lupta începe. Minuni de artă ies de sub degetele lor îndemânatice. Minerva coase pe pânza-i aurită fortăreața Athenci, împreună cu discuția între zei, care anume să dea

numele noiei cetăți a lui Cecrops. Eră brodat întregul sfat al zeilor, având în mijlocul lor, mai maiestos decât toți ceilalți, pe Jupiter. Regele mărilor, stând în picioare, lovește cu tridentul său pământul, din care ieși un cal sprinten. Zeița se desemnează ea însăși pe sine, înarmată cu pavăză și lance, cu coif și cu egidă. Isbind și dânsa pământul cu lancea, zeii uimiți văd cum răsare măslinul încărcat de roade și frunze. Pentru ca totuș semeța sa rivală să simță ce o așteptă, în cele patru colțuri ale pânzei sale, zeița a brodat patru lupte, de o frumusețe răpitoare, atât prin coloritul lor cel viu, cât și prin finețea figurilor. Într'un colț eră desemnați *Haemus* și soția sa *Rhodope* din Thracia, azi munți încărcăți cu zăpadă, odinioară muritori înfumurați, cari se luaseră la întrecere cu zeii. Într'al doilea colț, *mama pigmeilor*, transformată în cocor, fiindcă s'a luat la întrecere cu Junona. Într'al treilea colț, *Antigona*, metamorfozată în cocostârc, fiindcă a îndrăznit să se măsoare și ea cu soția marelui Jupiter. În ultimul colț eră *Cinyra*, văduvită de asemenea de toți ai ei, fiindcă n'a știut să păstreze smerenia celor mici și neputincioși.

La rândul ei, Arachne într'un șir de cusături desemnează amorurile zeilor: răpirea Europei, Asteria în ghiarele unui vultur, Leda pe aripele unei lebede, Jupiter transformat în satir vizitând pe frumoasa Antiopa, sau subt chipul lui Amphitryon seducând pe Alcmena; desemnase de asemenea pe Danae, pe Egina, pe Ceres, pe Neptun, pe Apollo, pe Bacchus și pe Saturn și de jur împrejur brodase un chenar de iederă și flori.

Zeița de ciudă că nu putu găsi nici un cusur acestei pânze, o rupse în bucăți. Nenorocita Arachne neputând să rabde atâta ocară, în desnădejdea ei a căutat să se spânzure agățându-se cu un ștreang de tavanul odăii. Făcându-i-se milă de ea, Minerva îi zise: «Trăiește, nenorocito, trăiește,

însă deapururea spânzurată. Aceeaş pedeapsă să o aibă toţi urmaşii tăi».

Cu aceste cuvinte zeiţa plecă, aruncând asupra fetii un suc de iarbă veninoasă. Arachne fu transformată în *paianjen*, care de atunci toarce mereu firul, din care îşi urzeşte pânza (*arachne-paianjen*). ¹⁾

¹⁾ Vezi *Legendele Maicii Domnului*, de S. Fl. Marian.

XII. ARES-MARS

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Marte, fiul lui Jupiter și al Junonii, eră zeul războiului. Multe și mari războaie a purtat acest zeu, între cari cel mai vestit a fost cel în contra Giganților. Aceștia, niște ființe monstruoase, de o mărime și putere de nebiruit, sculându-se împotriva lui Jupiter și a tăvarășilor lui, toți zei buni și protectori ai oamenilor, Marte se repezi în contra hordei îngrozitoare, dus pe carul tras de telegarii săi, și cu o lovitură puternică izbi drept în frunte pe monstruosul *Pelorus*. Doborându-l la pământ, trecu cu carul său peste corpul neînsuflețit al Gigantului. Sângele țâșnindu-i din trupul său enorm, se spune că înroși munții de jur împrejur. *Pelorus*, însă, nu e singur. El are un frate pe puternicul *Mimas*. Acesta, pe când se luptă în altă parte, zărește cum a căzut *Pelorus* și se repezi ca o vijelie să răzbune moartea fratelui său. Scufundându-se în mare vru să smulgă de acolo insula *Lemnos* și să o arunce asupra zeului, așa putere avea el. Marte, însă, previne lovitura și cu lancea sa isbește pe *Mimas* drept în cap și-i zdrobește creerii, cari se împrăstiară în toate părțile, în dreapta și în stânga. (Fig. 84).

Mai grea a fost lupta lui Marte cu giganții *Otos* și *Ephialtes*, fii lui *Aloeus*. Acești monștri au încercat să escaladeze cerul, punând muntele *Ossa* peste *Olymp* și *Pelion*

pesta Ossa. Zeii s'au speriat grozav și au fugit mâncând pământ toți în toate părțile. Diana însă, ca să scape, s'a prefăcut în cerboaică și a rupt-o la fugă. Marte însă li s'a împotrivit. Luându-se la luptă cu ei a fost biruit, prins și pus în lanțuri, din care n'a scăpat decât după 13 luni.

Iată cum cântă Homer suferința zeului.

Ares întâi suferi când odraslele lui Alocus
 Olos și-aceel *Ephialt* în strajnice fiare-l legară.
 Vreme îndelung'a zăcut în temniță neagră de-aramă:
 Și prăpădit ar fi fost el, zeul setos de măceluri.
 Dac'a lor vitregă mamă, nespuse de frumoasă *Aribea*
 Nu da de știre lui *Hermes*: acesta furat-a pe Ares
 Care începuse-a se stingea muncit de restriștea robirii.')

Monștrii se omorîră între dânșii, cu lancele lor proprii, când Diana supt acelaș chip de cerboaică îi păcăli arătându-se la mijloc între ei și fugind repede, când către unul, când către celălalt.

2. PROCNE ȘI PHILOMELA

În Athena domnia într'o vreme regele *Pandion*, fiul lui *Erichthonius* și al nimfei *Pasithea*. *Pandion* se căsătorî cu frumoasa naiadă *Zeuxippe*, cu care avu doi fii gemeni, pe *Erechtheus* și *Butes* și pe fiicele *Procne* și *Philomela*. Pornind războiu din pricina unei certe cu *Labdacos*, regele *Thebei*, *Pandion* a fost biruit și silit să ceară ajutor dela regele *Thraciei Tereus*, un fiu al zeului *Marte*. Acesta sosi cu oastea sa și învinse repede pe *Labdacos* și dispresură orașul *Athens*, care fusese asediat. Ca recunoștință pentru ajutorul primit, *Pandion* dete lui *Tereus* de soție pe fiica sa *Procne*. Dar nici *Hymenaeus*, zeul căsătoriilor, nici

') Homer, *Iliada* V, 385, trad. G. Murnu.

Junona, zeița protectoare a soțiilor, nici Gratiile cele drăgălașe nu luară parte la nunta lor. Numai Eumenidele, înfricoșatele zeițe ale morții, și numai cucuvaia s'a apropiat de camera lor nupțială. Cu toate acestea, noii căsătoriți plecară veseli în patria lor și fură primiți cu bucurie și onoruri de populațiunea de acasă, din Thracia. Iar, când Procne născu pe fiul său *Ilys*, bucuria și veselia eră nespuse de mare în toată țara.

Trecură cinci ani, când Procne cuprinsă de dor pentru țara sa, se adresă cu aceste cuvinte bărbatului său Tereu: «Dacă mă iubești, lasă-mă să mă duc până la soru-mea, sau du-te tu și adă-mi-o să mă vază. Spune tatălui meu, că se va întoarce repede acasă. Fericirea de a o vedea este cea mai mare favoare ce aş putea să primesc dela tine». Tereu se învoî și pornî numai decît cu corăbiile pe mare, spre Athena. Intră în portul Pireu. Intâlnindu-se aci cu socrul său, se îmbrățișează și veseli pornesc spre oraș. Pe drum, Tereu spune socrului său motivul călătoriei și dorința soției sale. Ii făgăduiește că va aduce îndată pe Philomela înapoi. În acest moment iată că sosește și ea, strălucind de frumusețe și găteli, mai drăgălașe decît o nimfă. După ce își salută cumnatul, îi pune mii de întrebări despre soru-sa de departe. Inima lui Tereu, însă, se aprinde de iubire, întocmai ca și paiele în apropierea focului, întocmai ca surcelele uscate la dogoreala flăcării.

Frumusețea Philomelei ar fi fost în deajuns, ca să-l zăpăcească: dar Tereu mai găsiă în sufletul său și un alt imbold pentru amor. Thracii sunt cei mai mari adoratori ai zeiței Venus. El arde de focul din inima sa, arde și de focul de care ard toți cei din țara Thraciei. În patima-i nebună, nu se gîndește decît să înșele pe tovarășele Philomelei, să păcălească pe bona ei. Vrea să o ispitească prin daruri bogate, vrea să o cumpere, la nevoie, cu prețul regatului său, să o fure cu puterea armelor. Nu e nimic ce n'ar îndrăsnî

În amorul său neînfrânat și inima sa nu mai poate răbdă flacăra ce-l mistuie. Orice amânare îl neliniștește: amintește mereu de dorința arzătoare a soției sale. Dorința Procnei este acum un pretext al dorinței sale pătimase. Amorul îl face bun orator. Dacă stăruințele sale sunt atât de mari este că Procne o cere; vărsa chiar lacrimi, ca și cum Procne i le-ar fi comandat.

Vai, câtă ticăloșie nu stăpânește inimile oamenilor! Stăruința lui Tereu, ca să săvârșească o nelegiuire, trece drept o virtute. Această crimă trece în ochii celor dimprejur drept un merit. Dar ce zic? Chiar Philomela, sărmana de ea, se unește cu patima lui. Se aruncă în brațele tatălui său și-i cere cu rugăciuni să o lase să se ducă la sora-sa. Ii cere această favoare pe viața ei, dar, vai, în contra vieții ei. Tereu o privește, o stăpânește cu uitătura. În cele din urmă, bătrânul e biruit de insistențele amândurora, își dă încuviințarea, deși cu inima strânsă. Philomela încântată mulțumii părintelui său și toți trei se duseră în palatul regal, unde se ospătară cu mâncări și băuturi. Soarele apunea, când se despărțiră, pentru ca să guste binefacerile somnului.

A doua zi Pandion, luând mâna ginerelei său, gata de plecare, îi încredință cu lacrimile în ochi, pe Philomela cu aceste vorbe: «Prea scumpe ginere, și-o încredințez ție, fiindcă mă silește dragostea, fiindcă o vor cele două fiice ale mele, fiindcă o voești și tu. Dar te conjur, pe onoarea ta, pe rudenia noastră, pe zeii nemuritori, îngrijește de ea cu dragoste de tată. Dă-mi cât mai repede înapoi acest sprijin al bătrânețelor mele. Orice amânare va fi pentru mine un veac întreg. Iar tu, Philomelo, e destul că sora-ta e așa departe de noi, grăbește-te să te întorci cât mai curând acasă».

Astfel grăi și, în acelaș timp, încercă de sărutări pe fiica sa, o încercă de rugăciuni și de lacrimi. Prinse într-o mână mâna lui Tereu și în cealaltă pe a Philomelei și le

strânse în ale sale. Ca semn de dragoste, le dete la amândoi sărutări pentru fiica sa și pentru nepotul său de acasă. În sfârșit, de abia putu să le spună ultimul adio, când un oftat adânc și prevestitor de nenorocire, îi ieși din pieptul său sbuciumat. Philomela, însă eră acum pe corabie, lopata despica valurile, iar pământul părea că se îndepărtează supt picioarele sale.

Barbarul rege tresaltă de bucurie. «Am isbutit», își zicea el în inima sa și uitându-se la victimă, nu-și mai putea lua ochii de pe ea, întocmai ca vulturul care, după ce a prins în ghiarele sale un iepure crud și l-a așezat în cuibul său de pe stâncă, de unde nu mai poate fugi, își fixează cu lăcomie prada. Se zăresc țărniile Thraciei. Corăbierii, oboșiți de vâsluire, ies din corăbiile lor și fiecare se duce pe la sine, pe acasă. Regele, însă, duce pe fiica lui Pandion într'o colibă ascunsă în fundul unei păduri. Când îl întrebă palidă și tremurând de frică, unde e soru-sa, barbarul cu o durere fățărîită îi spuse, că Proene a murit și că, spre a cruța pe bătrân, a născocit el povestea cu invitația, dar că în realitate, a venit să o ia de soție. Deși prin silă a devenit soția lui, ea tot nu încetă de a chema în ajutorul său, prin strigăte neputincioase pe tatăl său, pe soru-sa și mai ales pe zeii din ceriu.

Tremură ca o mieluşă fricoasă care, fiind rănită și smulsă din gura lupului, nu-și mai găsește liniștea, sau ca porumbelul care palpită de frică la vederea penelor sale înroșite de sânge și are groază de ghiarele lacome, pe ceri le-a simțit odată. În urmă revenindu-și în fire, Philomela își smulge părul din cap, se lovește în piept cu disperare și ridicându-și brațele spre Tereu, îi strigă: «Barbarule, ce ai făcut? Nici rugăciunile tatălui meu, nici lacrimile lui, nici amintirea surorii mele, nici fecioria mea, nici dreptul de căsătorie, n'a putut să te miște, monstrule crud? Ai profanat

totul! M'ai făcut rivală surorii mele, iar tu bărbat a două surori. N'am meritat această soartă!

De ce nu-mi iai viața, perfidule, ca să umpli măsura crimelor tale? De ce nu m'ai lovit înainte de acest incest monstruos? Aș fi murit cel puțin cu cinste!

Dacă zeii văd toate, dacă mai sunt zei în ceriu, dacă, odată cu nevinovăția, n'a pierit totul, atunci va sosi cândva și ziua răsbunării. Eu însumi am să vorbesc, lăsând la o parte rușinea. Dacă voi scăpa odată, voiu grăi înaintea mulțimii; dacă, însă, mă vei țineă aci voi umplea cu tânguirile mele aceste păduri și aceste stânci, O dacă mi-ar auzi vocea mea însuș ceriul și dacă ar mai fi cineva acolo!» Aceste amenințări umplură de furie și de groază inima tiranului. Cuprins de nebunie, scoase din teacă sabia, prinse pe Philomela care îi întinse gâtul; nădărduse ea, văzând sabia, că o să o omoare. Pe când strigă mereu, invocând pe sora sa, barbarul îi apucă limba și-i o tăie din rădăcină cu ferul. Ea căzu murmurând încă pe pământul udat de sânge.

Astfel se duse el la Procne, care văzându-și bărbatul, l'a întrebat de soru-sa. Nelegiuitul scoase un geamăt prefăcut, îi vestește moartea Philomelei și prin lacrimi, o face să dea crezământ vorbelor sale. Procne își spintecă hainele împodobite cu aur, se îmbracă în doliu, ridică pentru sora-sa un cenotaf, adevă un mormânt gol și, crezând într'o minciună aduce jertfe mortuale pentru sufletul Philomelei. Jelește destinul surorii sale, deși altfel ar fi trebuit să jelească.

A trecut un an. Ce putea să facă Philomela? Locuința ei era o temniță adâncă, cu ziduri înalte. Fuga ei o păzeau sentinelele. Gura ei mută nu putea să destăinuiească nenorocirea. Durerea, însă, ascute omului mintea și în nenorocire se arată talentul. Imitând arta acelor vremuri, se apucă să brodeze pe o țesătură de fire de purpură fire albe închipuind crima lui Tereu. După ce a isprăvit-o, a dat-o unui sclav, pe care l-a rugat prin semne să o ducă reginii. Sclavul ne-

cunoscând ce avea în mână o dete aceleia. Soția regelui desfășoară țesătura și cetește povestea nenorocită a surorii sale! Cine ar putea să o creadă? N'a spus nici un cuvânt. Durerea îi închide gura. Indignarea ei nu putea fi arătată prin vorbe. N'are răgaz să plângă. Furia ei, însă, o face să se gândească la toate. Gândul ei e numai unul: răzbunarea.

Eră tocmai vremea, când femeile din Thracia sărbătoriau în sărbători orgiastice pe zeul Bacchus. Sărbătorile se făceau noaptea. La umbra întunerecului, regina ieși din palatul său și se îmbracă ca și celelalte bacchante în haine prescrise de ritual. Iși acopere capul cu foi de viță, își pune pe umărul stâng o piele de cerb, iar pe coapsa dreaptă îi atarnă o lance ușoară. Se repede în mijlocul pădurilor, urmată de o ceată de tovarășe, producând groază și furie, din cauza durerii care o simțea în suflet. Procne imită delirul Menadelor, preotesele lui Bacchus. Ajunge la lăcașul ascuns al Philomelei, scoate urlate teribile, strigă *Erohe*, sfărâmă porțile, ia pe soru-sa, o îmbracă în haine de bacchantă, îi pune pe cap o cunună de iberă, și o târăște cu sine în palatul său regal. Indată ce a intrat Philomela în această funestă casă, s'a cutremurat de groază și îngălbeni ca ceara. Procne o duse numai decât într'o odaie retrasă, îi luă de pe față podoabele de bacchantă și-i descoperi figura. Philomela roși de rușine. Procne voi să sărute și să strângă în brațe pe sârmana sa soră. Aceasta, însă nu îndrăzni să-și ridice ochii către aceea pe care o credea rivală. Cu fruntea țintuită în pământ, voiă să jure, luând de martori zeii, că nevinovăția ei a fost biruită de violență. Gândul și-l spunea prin semne.

Regina aprinzându-se de mânie, spuse Philomelei care plângea: «Nu cu lacrimi trebuia să ne răzbunăm, ci cu sabia, cu o armă mai teribilă chiar decât sabia, dacă există în adevăr vr'una. Da, sunt gata pentru toate, chiar pentru o crimă, dragă soră. Vreau să dau foc acestui palat: cu facla

în mână, să arunc în mijlocul flăcărilor pe nelegiuitul Tereu, sau să-i taiu limba cu sabia, să-i taiu membrele, să-i scot ochii, să fac să-i iasă prin mii de răni sufletul lui criminal. M'am gândit la o faptă mare, dar nu știu până acum, ce anume să fac. Pe când vorbiu astfel, *Itys* aleargă la mama sa și vederea acestui copil o hotărî ce aveu să facă. Aruncă asupra lui o privire sălbatică. «Ah, cum semeni tu cu tatăl tău!» Spunând aceste vorbe tăcu și se pregăti pentru cea mai îngrozitoare crimă. Mânia sa clocotea în adâncul peptului. Copilul se apropie de mama sa, o salută, se aruncă în brațele ei, o prinde cu mânuțele de gât și, cu desmierdări de copil, o sărută. Mama se înduioșează, înfrântă se potolește din mânie, ochii îi se udă de lacrimi, fără să voiască. Iși simți în inima sa de mamă, cum îi se înmuiă în fața copilului.

Intorcându-și, însă, privirea dela copil în spre sora-sa, îi măsoară și pe unul și pe celălalt... «Dece, își zise ea unul mă înduioșează prin desmerdările sale, pe când celălalt, lipsit de limbă, nu poate să-mi grăiască? El mă numește mamă, de ce ea nu poate să mă numească soră? Fieci a lui Pandion, vezi tu a cui soție ești? Ești o pierdută: față de un bărbat ca Tereu, mila este o crimă». Precum o leoaică pe malurile Gangelui smulge puilul ce suge la sânul unei cerboaiice, tot astfel ea smulse și țări pe *Itys* într'un loc ascuns al palatului și, pe când el își întindea mâinile spre mama sa și pe când, prevăzându-și nenorocirea, strigă, mamă, mamă, aruncându-se de gâtul ei, Procne îi implântă un pumnal în pept, fără să-și întoarcă ochii. O singură lovitură ar fi fost de ajuns; *Philomela*, însă, îi tăia gâtul. În urmă sfășiară membrele încă palpitând de viață și pe unele le puseră să fiarbă în vase de aramă, pe altele le fripseră în frigări pe cărbuni aprinși. Pe podină era un lac de sânge.

Procne ascunde lui Tereu crima sa și-i pregătește un ospăț din membrele copilului. Supt pretextul unui banchet

sacru, la care, după obiceiurile Athenei, numai bărbatul singur poate să ia parte, ea face să plece toți sclavii. Tereu, șezând pe tronul său strămoșesc, își mănca pe fiul său. Orbirea sa a fost, însă, atât de mare, că a zis: «Aduceți-mi pe Itys». Procne nemai putându-și ascunde bucuria și arzând de dorința de a-i vesti nenorocirea, îi zise: «Pe cine chemi, e cu tine». Tereu se uită de jur împrejur și pe când ochii săi căutau în toate părțile și pe când vocea sa strigă neconținut pe Itys, Philomela, cu părul despletit și respirând moarte, se repezi și aruncă capul plin de sânge al copilului în capul lui Tereu. Niciodată ca acum n'a dorit ea mai mult să poată să vorbească și să-și arete bucuria ce simțea. Regele Thraciei aruncă masa cu un strigăt de oroare și chiamă din fundul Infernului zeitățile Eumenide. Scoase sabia și se repezi după surorile ce o luară la fugă. S'ar fi zis că au aripi, așa de iute fugiau. Și în adevăr aveau aripi. Una își luă sborul spre păduri, cealaltă, purtând încă urmele sângelui ce o pătase, zbură pe lângă acoperișurile caselor. Una fu prefăcută de zei în privighetoare, cealaltă în rândunică. Insa-și Tereu a fost transformat într-o pasăre, în pupază, care, purtând o creastă mare în cap și având un cioc ascuțit, urmărește neconținut pe Procne, rândunica, și pe Philomela, privighetoarea.—Itys, zice-se, ar fi fost transformat în sticlete.

Dezastrul familiei sale băgă pe bietul Pandion în întunerecul Tartarului înainte de ziua fixată de destin și înainte de a fi atins o lungă bătrânețe.

XIII. APHRODITA-VENUS

1. NAȘTEREA ZEITEI

Nașterea zeiței frumuseții este plină de mister. Poetii din lumea veche ne spun, că din sângele ce a picat în spuma mării din rana lui Uranus, când a fost lovit de fiul său Saturn, s'a născut o fecioară de o frumusețe fără seamăn. Pe această fecioară, numită *Anadyomena* (adecă «ieșind din spuma mării») au luat-o valurile și au dus-o mai întâiu în insula *Cythera*, din sudul Peloponezului; de aci, undele au împins-o spre insula Cipru. Când a ajuns în insulă și și-a pus piciorușele ei delicate și udate de apă pe pământul uscat, au început să crească flori mirositoare sub pașii ei cei ușori.

Venus, zeiță a frumuseții, a iubirii și a prosperității, are o putere nemărginită. Impărăția ei se întinde peste ceriu și peste pământ, peste vietățile mării și peste veșuitoarele văzduhului. Ea strânge legăturile dintre oameni, formând societățile, stabilește legăturile între cele două sexe ale animalelor și, tot ea, face să dea mugurul plantelor și arborilor. «Berbecele, — ne spune un poet din antichitate — în furia sa se repede cu coarnele-i dușmănoase împotriva altui berbece; se teme, însă, să supere oile. Taurul, ale căruia mugete fac să răsune văile și pădurile, în fața unei junce, devine blând ca un miel». *Venus*, făcând să se îmblânzească

moravurile, a scăpat omenirea la sălbăticia de odinioară. (Fig. 85, 86).

Venus eră și zeița amorului divin, a amorului ceresc, numită *Venus Urania*, și zeiță a amorului vulgar, *Venus Pandemia*, închipuită călare pe un țap.

Cu Marte a avut o fiu
Cu Vulcanus, puterea. ————— *Hercules, soția lui Cadmus.*

2. AMOR ȘI PSYCHE

A fost odată, într'o țară depărtată, un împărat și o împărăteasă cari aveau trei fete, toate trei foarte frumoase. Dar oricât de frumoase au fost cele două mai mari, totuș puteai să găsești în limbă cuvinte cu cari să le numești; cea mai mică, însă, eră de o frumusețe atât de răpitoare, că nu puteai găsi în graiu vorbe potrivite și vrednice de o atare frumusețe. Locuitorii din acea țară, și străinii chiar, alergau cu grămada ca să vadă această minune de fată și când priveau frumusețea ei dumnezeiască, rămâneau buimăciți și se închinau la ea, întocmai ca la o a doua Venus.

Zvonul despre ea se dusesse departe, în cetățile vecine și în țările de prin prejur, și se vorbea, că chiar Venus a venit pe pământ sub chipul unei muritoare. Vestea s'a răspândit repede și toată lumea a început să creadă că eră în adevăr Venus în persoană. Nimenea nu se mai ducea nici la Cnidos, nici la Paphos, nici la insula Cythera. Toate altarele zeiței rămaseră goale, nimenea nu-i mai aducea jertfe, nimenea nu se mai ducea pe la templele ei. Când, însă, se arătă *Psyche*, căci așa se chema cea mai mică fată a împăratului, toată lumea îi ieșiă în cale, toată lumea îi se închină; îi se aruncau flori și îi se făceau sacrificii.

Venus, văzând din înălțimea cerului toate acestea, se umplu de mânie și, nemai putându-și conțeni năcazul, zise:

«Ce, eu Venus, mama naturii, originea tuturor elementelor, eu, care fac să rodească lumea întregă, eu să împărtășesc cu o femeie, cu o muritoare, cineea ce mi se cuvine numai mie? Se cade să fiu eu astfel înjosită? Adorată în ceriu, să fiu eu pângărită pe pământ? Să se împărtășească altcineva din rugăciunile ce mi se cuvin numai mie? Și cine e aceasta? o femeie muritoare! nu! Are să se căiască ea de această frumusețe ce nu i se cuvine!».

De aceea, chemă numai decât pe într'aripatul său fiu Cupidon și îi zise: «Dragă băicete, în numele iubirii ce te leagă de mine, răzbună insulta și ocara adusă mamei tale. răzbună-o, însă, pe deplin. O singură rugăciune am: Fă ca această fată să se inflăcăreze de iubire pentru cel din urmă dintre oameni, pentru un om nevrednic, ticălos și prăpădit, pentru un om, cum nu se găsește un al doilea mai rău pe tot pământul.

În vremea aceasta, cele două surori mai mari ale Psychei s'au măritat după feciori de împărați și fiecare avură câte o nuntă strălucită. Numai ea, biata fată, deși eră admirată de toată lumea, nimenea nu se găsiă să o ceară de nevastă, nici feciori de împărați și nici măcar un om de rând. Atunci tatăl ei, împăratul, bănuind că trebuie să fie la mijlocurgia zeilor, se duse să întrebe oracolul lui Apollo. Acesta îi dete următorul răspuns: «Fecioara, gătită în haine de nuntă, să fie părăsită pe o stâncă prăpăstioasă și să aștepte acolo o căsătorie funebră. Logodnicul ei nu trebuie să fie un om muritor, ci o dihanie cu aripi, ca pasările de pradă, un bălaur îngrozitor, de care se tem până și zcii, de care se teme până și Styxul cu undele sale infernale».

Părinții fetii cu inima obidită, nu putură să se împotrivească voinței zeilor și să nu împlinească voia ursitei. În loc de facile nupțiale, având torțe de doliu, în loc de cântece de nuntă, scoțând urlete și bocete de înmormântare, conduseră pe biată fată până la locul arătat și o lăsară singură pe

vârful stâncii. Tremurând de groază, Psyche începuse să plângă, când deodată suflarea *Zefirului* o ridică pe sus și ducând-o lin o așeză într-o vale, unde, pe o pajiste verde plină de flori, adormi. (Fig. 87).

După se s'a deșteptat, s'a pomenit într-o pădure deasă, lângă un izvor cu apă cristalină. Lângă pârâu, scaldat de apele acestuia, se înalță un palat mândru, zidit nu de mâini

Fig. 87. — Psyche răpită de Zefir.

Compoziție de Prud'hon.

de om muritor, ci de un maestru dumnezeesc. Zidurile erau acoperite cu basoreliefuli de argint, iar pardoseala era un mozaic de pietre scumpe, tăiate în mii de bucățele și formând fel de fel de desemnuri.

Păreții căptușiți cu aur străluciau ca un soare. Părea că este castelul marelui Jupiter, castel pe care a voit să-l aibă pe pământ, ca să locuească din când în când aici împreună cu oamenii.

După ce privi încremenită și fermecată de atâtea frumuseți, Psyche își luă curajul și călcă pragul palatului. Ceeace a mișcat-o mai mult aci, eră faptul că n'a văzut pe nimenca înlăuntru și nici n'a găsit acolo vr'un zăvor, sau vr'o îngărădire sau vr'un păzitor. Dar, atunci deodată, un glas nevăzut îi ajunge la urechi. «De ce te miri, stăpâna mea, de această bogăție? Tot ce vezi este al tău. Intră în aceste apartamente, o bae este gata pentru tine, ca să-ți recreiezi trupul tău obosit, un ospăț împărătesc te așteaptă. Noi, a căror glas îl auzi, suntem în slujba ta, suntem gata să te servim».

Și, în adevăr, Psyche văzî o masă încărcată de bucate. Se puse la masă; vinurile cele mai scumpe, mâncările cele mai delicate urmau unele după altele, aduse parcă de adierea vântului, căci nici un picior de ființă omenească nu se vedea. Un concert divin începî să-i farmece urechile; cântăreții însă, nu se vedeau. Răpită de această priveliște și totuș plină dn groază, biata Psyche așteptă pe mire, dar acesta nesusind, o cuprinse somnul și adormî. Când s'a deșteptat în urmă, a auzit aceleași glasuri misterioase, ca în ajau; de aceleași îngrijiri se bucură ca și în ziua dinainte. Astfel trecură mai multe zile, fără să vază pe nimeni și, dacă mirele ei veniă să o viziteze, aceasta se întâmplă noaptea, în timpul când dormiă, căci ea n'a văzut niciodată nici pe stăpânul acelu castel, nici pe servitorii cari o slujiau. (Fig. 88).

Deși nu vedea pe nimeni, totuș bărbatul ei există, căci într'una din zile auzî o voce care îi grăi: Dragă Psyche, scumpa inimii mele Psyche, soarta ta te amenință cu o primejdie îngrozitoare. Surorile tale, turburate de gândul morții tale, te caută pretutindeni și vor sosî în curând și aici. Nu da ascultare văicărelilor lor și nu te supune sfaturilor ce-ți vor da, de a căută să mă vezi. Această curiozitate de a mă vedea, ne va despărți pentru totdeauna, și te vor cufundă și pe tine într'o mare de nenorociri. Psyche mulțumî bărbatului de acest sfat și-i făgăduî că-i va îndeplinî dorința.

Totuș Psyche, aducându-și aminte de oracolul lui Apollo și gândindu-se că bărbatul ei care, cu toată vorba lui cea dulce, eră un monstru îngrozitor, e cuprinsă de mare neliniște și nedumerire. Pe când stetea într'una din zile, dusă pe gânduri, i se părură că aude în depărtare voci de femei, cari

Fig. 88. — Amor și Psyche.

Dupa un tablou de Gérard, Muzeul Luvrului, Paris.

gemeau și sughițau și ascultând mai cu băgare de seamă recunoscu vocea surorilor sale, cari îi plângeau soarta ei nenorocită. Induișindu-se de aceasta și dorind să-și liniștească familia, se rugă în gând de nevăzutul ei bărbat să-i dea voie să poruncească ceace o voi zefirului. Numai decât cele două surori sosind la stânca, unde fusese părăsită Psyche,

au fost ridicate de Zefir pe aripile sale și aduse în palat. După ce se îmbrățișară, Psyche le arată toate bogățiile palatului ei, le arată grădinile superbe și terascele de unde vederea n'avea nici o margine: atâtea minuni nu putură să facă decât să mărească gelozia surorilor sale, destul de geloase de mai înainte și începură să o ispitească cu fel de fel de întrebări asupra bărbatului, care îi dăduse atâtea bogății. Sărmana Psyche nu-și văzuse niciodată bărbatul și nu putea să le satisfacă curiozitatea. În fiecare zi cele două surori veniau în vizită la Psyche, și-i descrieau pe bărbatul ei, ca pe un balaur îngrozitor și hidos. Atunci Psyche se hotărî, în cele din urmă, să caute să-și cunoască și ea bărbatul.

Într'una din nopți, pe când totul părea că e adormit în palat, Psyche aprinde o lampă cu untdelemn, se apropie de pat și vede pe fiul Venerii, pe *Cupidon*: Lângă el eră un arc, o tolbă și săgeți. Luă o săgeată, cu care își pricinui o rană ușoară, inoculându-și o mare dosă de amor, chiar pentru zeul amorului, bărbatul ei. Dar, pe când își admira cu înfocare pe fermecătorul ei bărbat, o picătură de untdelemn pică pe umărul Amоруlui, deșteptându-l. De atunci Psyche nu mai are bărbat; Cupidon o părăsește, lăsând-o singură pentru totdeauna.

Psyche desnădăjduită alergă în câmpii și perdută se aruncă în valurile unui râu, care curgea pe acolo. Fluviul nu vru să o înghiță și valurile o duseră sănătoasă la mal. Atunci zeul Pan, care eră pe acolo, îi povestî îngrozitoarele porunci ce dăduse odinioară Venus fiului ei Amor.

A doua zi, surorile Psychei veniră de dimineață la stâncă, pentru ca Zefirul să le ducă la palat, unde să alle rezultatul sfatului lor. Incredându-se în adierea vântului, se lăsară de pe stâncă și căzură jos pe pământ, unde fură găsite, a doua zi, moarte. Zefirul nu primise nici un ordin dela Cupidon, căci Cupidon eră bolnav de arsura căpătată la umăr

și gema pe patul mamei sale Venus, care închizându-l în camera ei îl certă pentru fapta ce făcuse.

În vremea aceasta, Psyche rătăciă, zi și noapte, căutându-și bărbatul care a părăsit-o. Isgonită din toate părțile se hotărî să vie la zeiță și să-i ceară iertare.

De aci înainte, însă, încep chinurile Psychei. Mai întâiu zeița o dete pe mâinile servitoarelor sale, *Grija și Tristețea* cari o legară și o bătură îngrozitor. În urmă îi dete să împlinească sarcini mai presus de puterile ei. Astfel dintr'un morman de grăunțe de tot felul, amestecate, Psyche a fost silită să aleagă, până seara, toate grăunțele de grâu. Lucrarea fiind peste puterile ei, pe când biata Psyche stetea amărîtă, unei furnici îi se făcî milă de ea și chemând pe celelale furnici, până seara, toate grăunțele au fost alese.

Altă dată zeița porunci Psychei să-i aducă un fulg din lâna de aur dela oile, cari pășteau singure într'o dumbravă din apropiere. O trestie verde din matca unei râpe începî să vorbească și să-i spuie; ea nu cumva să se apropie de oi la amiază, căci atunci oile sunt turbate, dar că, mai târziu, răcorindu-se vremea, să scuture erăcile pomilor și vor cădea fulgi din lâna de aur. Astfel împlini și această poruncă a zeiței.

Altădată îi porunci să aducă un ulcior de apă din izvorul ce udă bălțile Styxului, din Infern. Pe amândouă maulurile pârăului se vedeau capete de balauri, cu pleoapele nemîșcate, dar eu ochii deschiși. Apele însăși strigau: «Înapoi, ia sama, ce faci, fugi, ai să mori! Pe când ea stătea astfel încremenită, un vultur, lăsându-se din ceriu, îi luă ulciorul, îl umplu de apă și-l dete Psychei, care îl aduse acasă zeiței.

În cele din urmă, Venus trimise pe Psyche să se ducă chiar la palatul întunecos al Proserpinei din Infern, ca să-i aducă, într'o cutie, o parte din frumusețea divină a zeiței morților. Eră convinsă că nu se va mai întoarea de acolo. Cum să se coboare sărmana Psyche în locașul morților?

Plecând; pe drum dete de un turn înalt, unde se suî cu gândul să-și facă de samă, aruncându-se din vârful turnului; dar, deodată auzi un glas, care o sfătuî, pe ce cale să apuce și cum să umble, ca să ajungă la Proserpina. O sfătuî, însă, nu care cumva să deschiză cutia și să se uite la comora tainică a frumuseților dumnezeesti.

Psyche trecu râul morților pe barca lui Charon, făcû pe Cerber să nu latre, dându-i o anumită plăcintă gătită cu miere și ajunse la Proserpina, care îi dete pentru Venus cutia cerută. Dar, la întoarcere, Psycho curioasă și gândindu-se că poate și-ar câștigă din nou iubirea lui Cupidon, împodobindu-se cu frumusețea ce cu atâta greutate aducea în cutie, se hotări să defacă capacul. Cu multă greutate, isbutind să deschiză cutia, în ea nu găsi acea frumusețe divină, ci ieși din ea, deodată, un abur dătător de moarte, care, cuprinzându-i simțurile, o lăsă țeapănă în mijlocul drumului.

Acolo o găsi Cupidon, care isbutind să scape pe fe-reastră din casa mamei sale, o atinse cu o săgeată și o reînviă. Apoi o trimise la mama sa cu darul Proserpinei.

Cupidon pornește deadreptul la palatul lui Jupiter și, cu lacrimi în ochi, îl conjură să-i dea de soție pe Psyche. Tatăl zeilor și al oamenilor se învoi și pe deasupra îi dete fetei și nemurirea: sufletul e nemuritor. Din căsătoria lor se născu o fică, numită *Voluptatea*.

3. PYGMALION ȘI STATUA SA

În nici o țară din lume n'a fost mai mare puterea zeiței *Venus*, ca în insula Cipru, și în nici o țară din lume n'a fost mai multe femei ușuratece ca în această insulă. Ținuta liberă a femeilor și moravurile lor ușuratece a dat de gândit sculptorului *Pygmalion* care, în cele din urmă, s'a hotărît să nu se însoare niciodată, să rămâie bur-lac toată viața, să trăiască adică celibe. În închipuirea sa de artist, femeia trebuia să fie cu totul altfel, decât cele pe cari le vedea el zilnic; femeia, după el, trebuia să îndeplinească mai ales două condițiuni: castitatea și grația, adică cinstea și dragălașenia. O astfel de femeie, ca cea imaginată de el, eră o femeie ideală, o femeie cu calități superioare, o femeie care nu se putea găsi în realitate. De aceea ca sculptor ce eră, a sculptat o statuă de fildeș, care întruniă idealul de castitate și în acelaș timp idealul de frumusețe. Așa de reușită a fost această lucrare, că *Pygmalion* se înamorează de ea, își îndrăgi statua, ca și când ar fi fost o ființă vie. Zăpăcit de iubire, cu inima învăpăiată, artistul se apropie de statua sa. O atinge cu degetele, o atinge cu mâinile sale. E un corp cu viață, ori un chip rece de fildeș? Un idol? Nu se poate. Își sărută idolul și îi se pare că primește și el sărutări. Îi vorbește, conversează împreună. Când o atinge cu degetele, îi se pare că degetele îi se înfig în carne și se teme totuș, ca nu cumva să-i rămâie vreun semn pe corp. O desmeardă, o gătește cu giuvaericele, îi pune cercei la urechi, inele în degete și brățare la mâini; îi pune pe cap cununi de flori, cununi de mărgăritare; o îmbracă chiar cu haine și o gătește cu fel de fel de po-doabe. Dar, totuș, pare că-i șade mai frumos desbrăcată. O culcă pe un pat învelit în haine de purpură. Când o vede

pe puful moale, se extaziază înaintea ei. Nici nu-și poate închipui, că n'ar avea vieață. (Fig. 89).

Sosise sărbătoarea zeiții Venus. Ciprul întreg, mic și mare, copil și bătrân, femei și bărbați, celebrau această zi frumoasă, această zi de primăvară. Se făceau jerfe în toate părțile, pe la toate altarele. Supt cuțitul preoților, cădeau

Fig. 89. — Pygmalion dând vieață statuei sale.

După un tablou de Girodet.

victimele împodobite, pe coarnele lor aurite, cu bentițe strălucitoare. Fumul jertfelor se ridică de peste tot locul. Pygmalion luă și el parte la sărbătoare. Aprinse focul și-și pusese și el ofranda pe altarul închinat zeiței. Își ridică în urmă mâinile și privirea spre cer și zise cu glas tare: «O,

zei prea puternicii, dacă aveți în adevăr atâta putere, faceți ca să am și eu o nevastă după inima mea».

Nu îndrăzni să amintească de statua sa de acasă, dar adause «să semene cu fecioara mea de fildeș». Venus, în cinstea căreia se făcă această sărbătoare, i-a auzit rugăciunea și-i înțelese gândul. În semn de aprobare, zeița făcă ca flacăra de pe altar să se aprinză de trei ori, și de trei ori să se ridice în sus spre ceriu, o probă aceasta că rugăciunea eră primită.

Plin de nădejde și curaj, Pygmalion se întoarse în fugă acasă, la statua sa cea dragă. Cum eră așezată pe un pat de puf, se aplecă asupra ei și o încercă de sărutări. Dar, ce să vezi? Doamne! buzele ei sunt calde. O sărută din nou. Tremurând și plin de duiosie îi pune mâna pe piept. Inima îi bătea; fildeșul se înmuiase și-și pierduse lăria de altădată. O apasă cu degetele. Acestea îi se înfipseră în carnea ei. Pygmalion se miră de vedenie, se bucură de fericire, să teme să nu se înșele. Avea, însă, în adevăr viață.

Pygmalion aduce mulțumiri zeiței, care a voit să asiste la căsătoria sa. Din această căsătorie s'a născut *Paphus*, întemeietorul orașului cu acelaș nume din insula Cipru, oraș vestit în antichitate pentru cultul Venerii, numită și *Venus Paphia*.

4. EROS-AMOR (CUPIDON)

Amor, numit la Romani și *Cupidon*, este fiul Venerii. Puterea sa e nespūs de mare. Când mama sa Venus voiește să-și arate influența, și-o arată prin mijlocirea fiului ei Amor. El a unit pe Uranus și Gea, ceriul și pământul, făcând să se nască prima generație de zei; el atrage ființele unce spre

altele, el face să se reînoască și să dăinuască rasele de oameni, de animale și de plante.

Amor este, însă mic, este un pitic. Pe când toți ceilalți zei creșteau într'o zi, cât cresc oamenii într'un an. Amor stetea pe loc. Îngrijorată de aceasta, mama sa, Venus, alergă la zeița Themis, zeița care putea să prezică viitorul, cerându-i un sfat, și rugând-o să o ajute în necazul ei. Themis răspunse Venerii, că fiul ei ar putea să crească, numai dacă ar

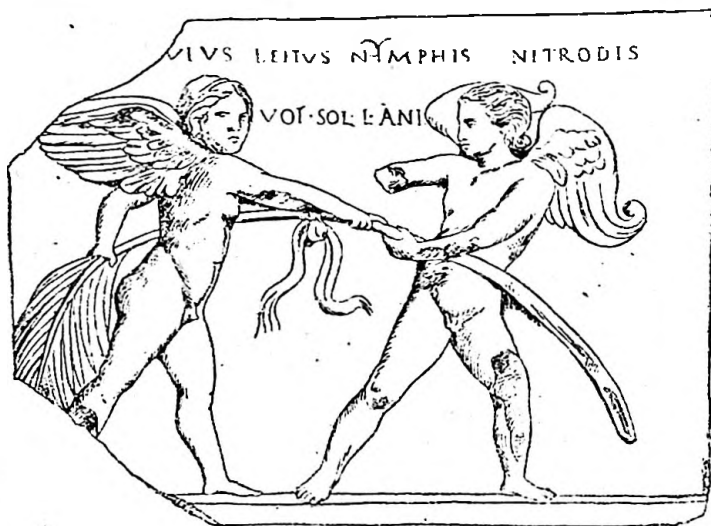

Fig. 90. — Eros și Anteros.

Relief în Scapul.

avea un tovarăș, dacă ar avea un prieten, pe care să-l iubescă. Singur singurel, amorul ar rămâne pe loc, nu ar face nici un progres. Mama sa îi dăde atunci pe *Anteros*, adică amorul împărțit. Copilul ei a început să crească, să se facă mare, să facă progrese în societatea acestui *Anteros*. Când *Eros* se găsește împreună cu *Anteros* crește, când, însă, *Anteros* îl părăsește amorul seade, se face mic, devine pitic. (Fig. 90).

Cupidon este zeul care a îmblânzit fiarele (Fig. 91), care a îmblânzit moravurile sălbatice ale oamenilor. Toată lumea îi știe de frică, până și zcii. Se spune că Jupiter a prevăzut la nașterea lui Amor câte nenorociri va aduce el în lume, și, de aceea, a obligat pe mama lui, pe Venus, să se scape de acest copil, să se desfacă de el, să-l expue undeva, cum cră obiceiul pe atunci, ca să se prăpădească. Venus ca

Fig. 91. — Puterea amorului.

După o piatră antică gravată.

orice mamă, a căutat să-și scape copilul de mânia marelui Jupiter și, de aceea, l-a ascuns într-o pădure. Aici, neavând cu ce să se hrănească, bietul copilaș a fost nevoit să sugă laptele fiarelor sălbatice. Din această pricină, zeul Amor s'a făcut un zeu crud, un zeu sălbatic și fioros, așa de crud că toată lumea se plângea de cruzimea lui.

«Dulce Venus, fiică a mării și a stăpânului Olympului, — așa cântă un poet din vechime, — de ce te-ai ridicat împotriva noastră cu atâta patimă? De ce ai dat viață acestei năpaste, lui Amor, zeu sălbatic și neînduplecat? Sufletul lui este cu totul altfel de cum îi este figura. De ce

i-ai dat aripi, de ce i-ai dat putere să arunce săgeți așa de departe? Nimeni nu se poate feri de grozavele lui lovituri» (Fig. 92).

Fig. 92. — Eros intinzând areul.

Museul Capitolului. Roma.

«Pe la miezul nopții, cântă poetul Anacreon, când toți muritorii își dorm somnul lor adânc, iată că sosește Amor, și, lovind, scutură clanța ușii mele. — Cine-i acolo? strigai eu. Cine vine să-mi turbure visurile-mi plăcute la ora

asta? — Deschide, îmi răspunde de afară Amor. Nu te teme, eu sunt un băiat mic. M'a udat ploaia de tot, luna a dispărut de pe ceriu și m'am pierdut în întunericul nopții.

«Auzind aceste vorbe mă cuprinse mila; aprind lampa, deschid ușa și văz un băiețuș cu aripi, eu are și tolbă. Îl apropiu de căminul meu cel cald, îi încălzese mânuțele sale în mâna mea, iar cu cealaltă mână îi șterg frumusețel părul udat de ploaie.

«După ce și-a revenit puțin în fire, îmi zise: Haide să încercăm acest arc și să vedem, nu cumva l'a stricat umezeala? Îl întinde și-mi străpunge inima, întocmai cum ar face o albină. Apoi sare răsând plin de răutate: Bucură-te, dragă, îmi zise, areul meu e sănătos, dar inima ta e bolnavă».

Intr'una din zile, pe când Amor se jucă ca un copil zglobiu, într'o grădină plină de trandafiri, n'a băgat de seamă că o mică albină culegea miere dintr'o floare. Puse mâna pe ea. Albina i-a înfipt acul și l-a înțepat în degetul cel mic dela mână. Tipând alergă numai decăt, în zbor, la mama sa și îi zise cu lacrimi în ochi: «Vai de mine, mor, m'a mușcat un șarpe cu aripi, un șarpe căruia țărani îi zic albină». Venus mângâindu-l, îi răspunse: «Dacă înțepătura unei muște care face miere, te-a supărat așa de mult, ce trebuie să sufere accia, pe cari îi străpungi tu cu săgețile tale?».

Amor mușcat de albină

Amoreon 340-475
i. d. H.C.

Într-o zi o albină
cu un roz și a culcat
Amor, nebagând de seamă
cu la deget l'a mușcat.

Deci plângând, în fuga mare
de la mama se veni
la Venus cea frumoasă
și astfel se tângui:

„Mamă, mamă, mor, un șarpe
M'a mușcat, eu aripi și miere,
Venus, căru: la țară
Dumneii albină-i zic?”

— Amor, de un arc de-albină
dacă mori, te prăpăști.
Zice ea, ce crezi că sufăr
Că pe care tu-i rănesci?”

5. ADONIS

Adonis a fost fiul lui Cyniras și al Mirrhei. *Myrrha* fiind prefăcută într'un arbore, — arborele din care se extrage mirul — copilul căruia îi dete ea neșterc, neputând fi crescut de mama sa, a fost crescut de nimfele Naiade, pe iarbă moale și stropit de lacrămile mamei sale, roua mirului. Adonis eră frumos ca și un Cupidon, și semănă cu acesta de minune; doar că săgețile îi lipsiau.

Vremea trece pe nesimțite. Ea pare că zboară, și nimic nu este așa de repede, așa de iute, ca fuga anilor. Azi suntem copii, mâine bărbați și poimăine bătrâni. Copilul Adonis, născut de un copac, băiat mai ieri, cel mai frumos dintre băieți, se face, acum flăcău, se face bărbat voinic, voinic frumos, cum n'a mai fost un altul. Chiar zeița Venus îl îndrăgì, chiar ea prinse patimă de el.

Pe când Cupidon-Amor dedea o sărutare scumpei sale mame Venus, o săgeată, ieșind pe jumătate din tolba băiatului, atinse sânul mamei. De atunci Venus, simțindu-se rănită în inimă, fu cuprinsă de iubire, de o iubire pentru un om muritor, pentru Adonis.

De aci înainte, Venus își uită de frumoasa sa insulă Cýthera își uită de plăcutele țărniuri ale țării sale. Chiar Olympul nu-i mai place de acum. Pentru ea Adonis e mai mult decât ceriul. Peste tot locul însoțește pe tânăr, o tovarășa lui nedăspărțită. Mai înainte de a fi cunoscut pe Adonis, zeița avea o singură grijă, grija de a-și vedea de frumusețea sa, la umbra răcoroasă a mirtului. Molatică și plină de nuri, Venus își petrecuse mai înainte vremea numai cu găteala trupului ei svelt și grațios; acum, însă, desculță, cu rochia ridicată până la genunchi, ca și zeița Diana, cutreeră împreună cu Adonis munții și pădurile și stâncile. Dar câinii și-așmuță nu împotriva mistreților, a lupilor, a

urșilor și a leilor; ei numai împotriva animalelor neprimejdioase, împotriva iepurilor, a căprioarelor și a cerbilor.

Adesea ori găsindu-se la vânat cu scumpul ei Adonis îl povățuia: «Fii curajos, dragul meu Adonis, numai cu dușmanii fricoși; nu căută să-ți pui în primejdie fericirea. Fiarele au dela natură arme de apărare teribile. Nu te vâri în pericole. Crede-mă, nici vârsta ta, nici frumusețea ta, nici dragăleșenia ta nu e în stare să înblânzească pe lei sau pe mistreții cei grozavi. Fugi, scumpul meu, fugi de fiare și ferește-te ca să nu-ți fie într'o zi fatal curajul tău».

După ce dădă într'una din zile astfel de sfaturi frumosului ei Adonis, zeița își înhămă la car lebedele și se înalță în văzduh, pornind-o spre înaltul Olymp. Sfaturile zeiței, însă, nu puteau decât să dea îndemul tânărului și în loc să se ferească de primejdii, el din potrivă spre a-și arăta voineia căută primejdiile. Intr'o zi se luă după un mistreț, pe care îl urmări mult timp cu securea în mână. Infigându-i în slănină arma ascuțită, porcul sălbatic, înainte de a cădea, se repezi pe furis asupra tânărului, își infipse colții în pulpele lui și-l doborî jos, scaldându-l în sânge.

Carul ușor al Cythereei alunecă tocmai prin văzduhul nemărginit, când dedeparte, simți vântăturile și țipetele scumpului ei Adonis, care își dedea sufletul. Își întoarse numai decât zborul albelor sale pasări, și scoborându-se din înălțimile cerului, zărește, vai... Ce privesc! Adonis rece ca ghiafa înotă în valuri de sânge. Zeița desnădăjduită își sfâșie sânul, își smulge părul și se lovește în piept cu palmele sale tremurânde. Totul eră în zadar. «Ah, soartă crudă! zise zeița. Totuș, tu vei fi supus legilor ei. Nu, scumpul meu Adonis, tu vei trăi ca o amintire a durerii mele». De atunci, în fiecare an se sărbătorește în Asia, și Grecia și Italia *Adoniile*, o sărbătoare care ține două zile, primăvara la echinoctiu. Cu această ocazie, se cântau cântece, numite *adonice*, cari arătau disparițiunea și învierea vegetațiunii.

6. AESACUS

Aesacus a fost fiul lui Priam și al soției acestuia *Arisbe*. Neplăcându-i viața sgomotoasă dela oraș și luxul regesc dela curtea tatălui său, trăia mai mult prin singurătatea munților și prin liniștea câmpiilor. La Troia, pe la curtea tatălui său venia rareori, și când venia, nu știa cum să scape mai repede; cu firea sa blândă și delicată nu se potrivea de loc fastul curții regale. Inima tânărului nu era, însă, nesimțitoare. În ea ardea cu bobotaie flacăra iubirii; se îndrăgostise anume de nimfa *Hesperia*, pe care o iubiă cu patimă. O urmăria fără răgaz în toate părțile și în tot locul.

Intr'una din zile, cam pela amiază. *Aesacus* zări, pe malurile înverzite ale unui râu, pe *Hesperia*, uscându-și la razele călduroase ale soarelui, cosițele despletite și resfirate pe umerii ei cei albi ca zăpada. Surprinsă pe neașteptate de tânăr, fata înfiorată o luă la fugă și fugia mâncând pământ, întocmai cum fuge cerbul îngrozit de dintele lupului, întocmai cum fuge rața de baltă de ghiarele vulturului, când, departe de lacul ce o adăpostește, acesta dă pe neașteptate peste ea. Dar și *Aesacus* e sprinten de picior și el știe să fugă. Pe tânăr îl înteește amorul, îi dă puteri dragostea-i înfocată; pe fată, însă, o face iute și sprintenă grouza și desnădejdia.

În fuga ei ne bună dă peste o viperă încolăcită în iarba. O calcă. Această o apucă de piciorușul ei desculț și o mușcă. Veninul lăsat în rană face pe biata fată să înceteze de a mai fugi și, în acelaș timp, și de a mai trăi. Moare. În desnădejdea sa, *Aesacus* o prinde în brațe și nebun de durere și de căință, îi strigă pierdut: «Nenorocitul de mine, de ce te-am gonit, vai, de ce te-am gonit? Dar puteam eu să presimt nenorocirea? Aș fi căutat eu să pui mâna pe tine în aceste condițiuni? Sărmanul de mine! Doi inși am uneltit în po-

triva vieții tale, șarpele cu mușcătura lui și eu cu fuga mea. Ah, dar, aș fi mai crud decât această reptilă, dacă n'aș căutat să răzbun moartea ta prin moartea mea proprie.

Astfel grăt și disperat se aruncă de pe o stâncă, măcinată de valurile mării, în mijlocul undelor albastre. Zeița Thetis, însă, cuprinsă de milă pentru nenorocirea flăcăului și pentru inima lui cea simțitoare, îl ușură în cădere și aco-perindu-l cu pene, înainte de a fi ajuns în apă, îl scăpă astfel dela o moarte sigură. Supărat foc de această mână ocrotitoare, începù să se vaete de cruzimea destinului care, nelăsându-l să moară, îl mai silește să trăiască chiar după moartea iubitei sale. De aceea, se ridică din nou pe aripele sale și plin de furie se repezi cu putere în valuri. Penele, însă, nu-l lasă să se ducă la fund și-l opresc astfel dela pieire. În neșazul său neputincios, se aruncă mereu în apă, caută să se afunde tot mai adânc, dar mereu scapă dela moarte. Dragostea lui pățimase îl face, însă, să slăbească. Picioarele încep să i se lungească și să i se subțieze, iar gâtul să i se întinză nebunește. Se îndrăgostește de apă și, scufundându-se mereu în ea, își capătă porecla de *scufundaciu*, — bodârhan.

XIV. HERMES-MERCURIUS

I. NAȘTEREA ZEULUI

Mercur, zeul comerțului, al invențiunilor, al descoperirilor, al poezilor, al oratorilor, al hoților și al sufletelor celor morți, cră fiul lui Jupiter și al Maiei, fiica lui Atlas. De mic, din cea mai fragedă a sa copilărie, se vedeă că aveă să fie covă de capul lui, căci, de abia văzuse lumina zilei, în a patra oară chiar, dela nașterea sa, mititelul prunc, se deslîpî dela sânul mamei sale și fără să bage cineva de seamă, părăsind leagănul și peștera *Cyllene*, din Arcadia, unde se născuse, se apucă să facă o hoție, se apucă să fure frumoasele vaci ale fratelui său Apollo, zeul soarelui.

Iată, cum cântă un *himn* *homerice* nașterea zeului: «Indată ce Mercur, zeul crepusculului, ieși din sânul mamei sale, nu stătî liniștit în sentecele sacre, ci, sărind deodată din leagăn, trecî pragul peșterii sale întunecate. Aci, în drum, dete peste o broască țăstoasă, care, târîndu-și pașii săi înceți, ciuguliă iarbă și flori de pe livada dela intrarea peșterii. Fiul lui Jupiter, cum o văzî, o luă în mânuțele sale, ca pe o jucărie plăcută, și, plin de bucurie, se întoarse acasă.

După ce omorî broasca, golî țăstul cu niște foarfece. Apoi tăă niște trestii de aceeaș lungime, pe cari le vâri în spatele țăstului. De jur împrejur îl acoperi cu o piele de bou; apoi îi potrivî o cheutoare căptușită cu pele de capră;

în urmă a două șapte coarde armonioase, făcute din mate de oaie.

Luând în mâini acest instrument, (*chelys* = țâst și *liră*) îl lovî în cadență cu un arcuș și-l făcî să scoată niște sunete armonioase. În urmă, zeul se puse să cînte, improvizînd niște versuri melodioase și, precum flăcăii la petrecerile lor se dedau la tot felul de apropouri, tot astfel Mercur, cîntă, făcînd haz, conversațiunea dintre Jupiter și mama sa Maia, își cîntă nașterea sa strălucită, cînta pe tovarășele nimfei, lăcașurile ei bogate, tripozi și bogatele basinuri, cari se găsesec în peștera sa». (Fig. 9:3).

Din frageda lui copilărie, Mercur arătă aptitudini pentru a deveni odată *zeu al hoșilor*. În prima zi a nașterii sale, a furat tridentul lui Neptun, săgețile lui Cupidon, sabia lui Marte și cingătoarea Venerii. Iar spre seară, chiar în aceea zi, se duse la Pieria, unde fură boii, pe cari îi păziă Apollo, și pentru ca acesta să nu le poată da de urmă, îi făcî să meargă deandăratele. De aci se duse la Pylos, unde sacrifică doi boi zeilor din Olymp, iar pe ceilalți îi ascunse după un munte, într'o peșteră ¹⁾.

Cînd Mercur a făptuit furtul boilor lui Apollo, n'a fost văzut de nimeni alteineva afară de *Battus*, care păziă, pe acele locuri, turmele bogatului rege din Pylos *Neleus*. De aceea, temîndu-se să nu fie denunțat, se apropiă de cioban și cu vorbe ademenitoare îl apucă de mână și îi zise: «Prietine, dacă cumva te-ar întrebă cineva despre această cireadă de vaci, spune-i verde și respiscat, că n'ai văzut nimic; iar ca răsplată pentru acest serviciu ce-mi faci, uite îți dăruiesc această juncă frumoasă». — «Fii sigur de tăinuirea mea, îi răspunse Battus, primind junca. Mai curînd va trădă secretul această piatră decăt mine», — și în acelaș, timp îi arătă zeului o piatră. — Mercur se preface că pleacă și după câte-va mi-

¹⁾ Mercur este personificațiunea *crepusculului* de seară, care fură la asfințit razele soarelui, ale lui Apollo.

nute se întoarce, cu fața și vocea schimbată, și îi zise: «Ia ascultă, păcurariule, nu cumva ai văzut pe aici niște vaci? Te rog, dă-mi o mână de ajutor să le cant și dacă știi ceva, nu-mi ascunde taina unei hoții. În schimb am să te cinstesc cu o juncă și cu un taur». Bătrânul cioban, văzând că i se dă o îndoită răsplată, decât aceea pe care o primise, îi zise: «Ai să le găsești după acest munte; sunt sigur că se găsesc acolo». Și în adevăr vacile erau acolo. Mercur începî să răză și-i zise «m'ai trădat, vicleanule!» În urmă îl metamorfoză într'o piatră, care de atunci se numește *piatra de încercare* și care servește să cunoaștem, dacă aurul e bun sau e fals.

Când se făcî seară, micul zeu se întoarce pe înălțimile muntelui Cyllene, unde s'a născut, și tiptil-tiptil se strecură în locuința sa. Ajungînd acî, în peștera sacră, pășește fără șgomot și pe furiș, cum o fac toți hoții, și ajunge până la leagănul său. Se învâlește în scutecele sale și ca un copilăș nevinovat stetea culcat, jucîndu-se într'o mînuță cu fașa, în cealaltă cu o liră. Dar zeul nu putî să-și ascunză fuga și de divina sa mamă. De aceea, îi grăi ea astfel: «Blestematele și îndrăznețele, de unde vii tu, copil ce ești, prin întunericul nopții? Mă tem că puternicul Apollo o să te arunce în lanțuri grele, o să te smulgă din acest locaș, sau o să pue mîna pe tine prin vâlcele, când vei umblă după hoții îndrăznețe».

Mercur, însă, îi răspunse cu aceste vorbe pline de vicleșug: Scumpă mamă, de ce cauți tu să mă sperii, ca pe un copil nevoiaș, care de abia cunoaște înșelătoria și care tremură la glasul mamei sale. Eu vreau să-mi continuu acest meșteșug, care mi se pare cel mai bun pentru gloria ta și pentru a mea.

Apollo n'a putut să găsească nici o informație în privința boilor și vacilor sale; fiindcă, însă, observase o pasere care străbătea întinsul ceriului cu aripele ei repezi, recunoscî

îndată în calitatea sa de profet și augur, că hoțul nu putea să fie altul decât într'aripatul Mercur, fiul lui Jupiter. De aceea se repezi grabnic spre vârfurile muntelui Cyllene și pătrunse în grotă, unde Maia dăduse naștere fiului ei.

Mititelul Mercur, zăbind pe Apollo furios, din cauza furtului vacilor sale, se făcù ghem și cu capul și cu mâinile și cu picioarele și se înfundă în scutecele sale parfumate.

Apollo, scotocind prin toate colțișoarele, se adresă lui Mercur cu aceste cuvinte: «Copile, tu care te odihnești în acest leagăn, spune-mi repede, unde sunt vacile mele? Altfel o să fie vai de tine, o să te apuc de un picior și o să te arunc în fundul Tartarului, în sânul umbrelor groaznice și oribile. Nici tatăl tău, nici venerabila ta mamă nu o să poată să mi te mai aducă la lumina zilei; ai să trăiești deapururi îngropat în adâncul pământului». Mercur îi răspunde cu viclenie: «Fiu al Latonei, de ce îmi vorbești astfel? De ce vii pe aici să cauți juncele tale? Eu nu le-am văzut niciodată și nici n'am auzit vorbindu-se de ele; eu nu pot să arăt pe hoț și nici nu pot să mă gândesc la vr'o răsplată ca să-mi dai. Eu nu sunt în vârstă să fur turme de vite. Nu asta e meseria mea. Altă grije am eu acum. Eu am nevoie de somn dulce, de laptele mamei mele, de aceste scutece cari acoper umerii mei și de băi căldicele. Dar, fă așa ca să nu afle nimenea de această ceartă între noi. S'ar mira toți zcii, că un copil de abia născut, a putut să treacă pragul locuinții tale cu niște vaci și încă neîmblânzite. Cecace spui tu este o nebunie. Eu sunt născut de eri, pietrele ar fi sfâșiat pielea delicată a piciorușelor mele. Dar, dacă vrei, am să fac un jurământ teribil: voiu jură pe capul tatălui meu, că nu cunosc pe hoțul vacilor tale: tu ai fost cel dintâiu, care mi-ai adus această veste».

Apollo totuș nu se dete bătut și, luând în brațele sale pe micul brotan, îl duse la Jupiter, căruia îi cerù boii, pe ceri îi furase fiul său. Mercur începù să nege cu obrăznicie

hoția sa. Jupiter, însă, care știe toate, îi porunci să-i dea numai decât înapoi ceea ce îi furase. Atunci Mercur conduse pe Apollo la grotă unde ascunsese vacile. Aci, în vreme ce Apollo făcea socoteala vacilor furate, micul zeu se puse să cânte din lira, pe care o inventase. Apollo, însă, fu atât de fermecat de acest instrument, că voi numai decât să-l cumpere. Mercur, în calitatea sa de zeu al comerțului, prinse ocazia să facă o bună afacere și primi să-i dea, în schimbul lirii, boii ce-i furase. Apollo învoindu-se se puse numai decât să cânte din liră, însă, în vreme ce el scotea acordurile sale, Mercur găsi mijlocul să inventeze fluerul și se puse să cânte și cu acesta. Apollo voi să aibă și acest instrument, pe care Mercur i-l vândă în schimbul *calucelui*, o baghetă magică, înconjurată cu șerpi și care îi servi mai târziu să conducă în infern sufletele morților.

Obrăznicia cu care Mercur știu să mință, chiar în ziua nașterii sale, și talentul pe care îl puse ca să apere o cauză rea, l-a făcut să fie socotit ca *patron al advocaților*.

Mercur eră cel mai ocupat dintre toți zeii. De aceea, într'una din zile începă să se plângă cu următoarele vorbe: «Este oare vr'un zeu mai nenorocit decât mine? Să ai atâtea lucruri de făcut, să fi singur, îngrămădit și hărțuit cu atâtea afaceri! De dimineață, trebuie să mă scol, să mătur sala de banchete a zeilor; apoi, după ce am așternut covorele pentru adunarea zeilor și am pus totul în regulă, să mă duc la Jupiter, să-i duc ordinele în dreapta și în stânga, ca un adevărat mesager. De abiă întors și plin încă de praf să servesc ambrozie și, înainte de sosirea paharnicului (Ganymede), pe care l-a târguit Jupiter acum de curând, eram tot eu acela care turnam în pahare nectarul. Dar, lucrul cel mai neplăcut din toate este că eu singur dintre toți zeii nu închid ochii nici chiar noaptea, căci trebuie să conduc sufletele la Pluton, să-i *duc morții* și să asist la ședințele tribunalului. Nu e destul că iau parte la jocurile din *palestră*

(gimnastică), că am însărcinarea de mesager în adunări, că dau lecții oratorilor, mai am în seama mea tot ceea ce privește *pompele funebre*.

2. PAN-FAUNUS

Pan. un zeu vechiu al Arcadiei, protectorul turmelor, al pădurilor și al livezilor, este fiul lui Mercur. Nașterea lui Pan produse mare neliniște mamei sale, ba chiar se spune că, atunci când Mercur prezintă pe fiul său celorlalți zei, tot Olympul izbucni în hohote de râs, din cauza conformațiunii noului născut.

În adevăr, Pan s'a născut cu coarne și cu picioare de țap.

Un himn homeric ne spune: «Mercur veni în Arcadia, o țară plină de turme. Aci se înalță platoul sacru al Cyllenei. În aceste locuri el, zeu puternic, păziă vitele albe ale unui simplu muritor, căci își pusese în gând să ia în căsătorie pe frumoasa nimfă, fiica lui Dryops, și numai ca păcurar putea să se apropie de ea. În cele din urmă o luă în căsătorie, și din unirea lor se născu Pan, un copil straniu la vedere, un copil cu picioarele de capră și cu fruntea înarmată cu două coarne. La vederea lui, mama părăsi copilul și o luă la fugă: aspectul oribil al băiatului și barba lui cea deasă o îngroziră. Mercur îl primi cu bunăvoință, îl luă în mâinile sale și simți o mare bucurie în inima sa. Invelind bine copilul într'o piele de iepure, se duse cu el la lăcașul zeilor și așezându-se înaintea lui Jupiter și a celorlalți zei, le arătă pe micul copilăș. Toți zeii se înveseliră la privirea lui și mai ales Bacchus, și-l numiră Pan; căci pentru toți (*pan* = *toi*) el fu un obiect de distracție și de veselie» (Fig. 94).

Din cauza înfățișerii sale urite, Pan ajunsese de râsul și batjocura tuturor nimfelor. De aceea, zeul hotărî să nu se însoare niciodată. Intr'o zi, însă, răutăciosul Cupidon se luă la trântă cu el, corp la corp, și Pan fu trântit la pământ în râsul tuturor nimfelor, cari priviau la această luptă.

Fig. 95. — Faunus în repaus.

După o statuie antică, Roma.

Fiind biruit de zeul Amozului, Pan, pe când eutreceră, într'una din zile, după obiceiul său, muntele Lyceu, întâlni pe nimfa *Syrinx*. Aceasta nu voia să primească curtea nici unei divinități și nu avea altă pasiune decât vânatul. Pan se apropiă de ea și fără mult ocol îi propuse să o ia de soție. Pe când voia să-i spună mai multe și să-și desvelească iubirea, nimfa, nevoind să-l asculte, o luă la fugă. Pan se puse să o urmărească. Biata nimfă ajunse până la fluviul Ladon, părintele său, peste care neputând să treacă, se rugă de cele-

alte nimfe, surorile sale, să o ajute. Pan, care eră pe urmele fetii, voind să o prinză în brațe, în loc de nimfă

îmbrățișă o trestie. Zeii metamorfozaseră pe nimfă într'o trestie de apă. Pan începù să suspine; trestiiile agitate scoaseră și ele un un sunet dulce și plângător. Zeul, atunci, atins de ceea ce auziă, luă câteva trestii de o mărime neegală și legându-le cu ceră formă instrumentul care poartă numele de syrinx, naiul cu șapte țevi. De atunci înainte, Pan nu se mai despărți de instrumentul său muzical favorit ¹⁾. (Fig 95)

Pan, numit la Romani *Faunus* ajunsese să cânte așa de frumos din naiul, că toate nimfele se strângeau la joc împrejurul zeului cornut. Ba încă nimfa *Pitys* părea așa de fermecată de cântec, că Pan căpătă speranța și chiar credința, că talentul său îi scuză înfățișarea. Cântând mereu cu naiul, într'una din zile, se duse să cânte singurătatea pe o stâncă prăpăstioasă, pe vârful căreia se așezase. Nimfa se apropia din ce în ce mai mult de Pan, așa că zeul socoti momentul prielnic să-i vorbească. Nu știă nenorocitul că *Pitys* eră iubită de Boreas, teribilul vânt de miază-noapte, care suflă în acest moment cu mare furie. Văzându-și iubita lângă un zeu străin, Boreas fu cuprins de gelozie și neputându-și conțeni furia suflă cu atâta putere, că biata nimfă căzù de pe stâncă și-și sfărâmă de pietre trupul ei cel frumos.

Zeii se îndurară, însă, de- ea și nu o lăsară sa piară cu totul. ei o prefăcură în *pin*. De atunci există în lume *pin* (*pitys*

Fig. 97. Pan cu naiul la bot.
Statuetă de bronz. Muzeul Național,
București.

1) Pan (*Faunus*) a fost învingătorul, în arta muzicală, al mai multor zei-țâți câmpenești și între cari și al lui *Daphnis*. (Fig. 96). Prin muzică, moravurile sălbatice și grosolane ale oamenilor se îmblânzesc și se civilizează.

în grecește înseamnă pin) și de aceea capul lui Pan este adesea ori încununat cu ramuri de pin.

Pan, ca zeu al întinericului și al singurătății, pricinuește adesea oamenilor groază, o groază nemotivată, *panică*. Astfel de panică a inspirat zeul și Perșilor în lupta dela Marathon, unde, învingând Athenienii, ca recunoștiință, i-au consacrat o grotă pe Acropole. (Fig. 97).

C A D M U S

Agenor, regele orașului Tyr din Phoenicia, neputând găsi pe fiica sa Europa, pe care o răpise Jupiter, porunci fiului său Cadmus să se pue în căutarea ei, să străbată mările și țările și să nu se întoarcă acasă fără să aducă pe soru-sa. Cadmus o căută multă vreme, însă, o căută în zadar. Neputând-o găsi nicăirea, se duse să consulte oracolul lui Apollo, ca să vadă ce are de făcut. Acesta îi dete următorul răspuns: «Vei găsi într'un câmp părăsit o juncă. Aceasta nici nu va fi tras pe gâtul ei jugul, nici nu va fi fost pusă la plug. Ia-te după ea și în livada, în care se va fi oprit, zidește o cetate. Vei da acestei țări numele de *Bocotia* (bos, bou, vacă)».

De abia ieșise Cadmus din sanctuarul zeului profet, când zări o vacă pe care nu o păștia nimenea și care pășia încet. Pe gâtul ei nu se observă nici o urmă de jug; merse pe urma ei și, călcând încet și apăsât, începù să se roage în tăcere de zeul care îi eră călăuz. Și acum trecuse fluviul Cephisus și străbătuse câmpiile Panopei, când junca se opri și ridicându-și capul, umplù văzduhul de mugetile ei puternice. Se uită la cei ce o urmau și se culcă pe iarbă. Cadmus aduce mulțumită zeului, sărută cu respect acest pă-

mânt strein și salută câmpiile și munții până acum necunoscuți. Vru să aducă un sacrificiu lui Jupiter; de aceea numai decât își trimise tovarășii să-i aducă apă vie pentru libațiuni.

În apropiere eră o pădure, în care nu intrase nici odată securea. În mijlocul acesteia eră o peșteră acoperită cu mărăcini și păducei; intrarea în ea eră foarte joasă. Din ea ieșea apă din belșug. Aci eră adăpostul unui șarpe, a șarpelui lui Marte. Acest șarpe eră un balaur, un monstru îngrozitor. Capul îi eră acoperit de solzi galbeni, cari luciau ca aurul. Din ochii lui aprinși ieșea foc, iar corpul părea umflat de venin. În gâtleej aveă trei rânduri de dinți ascuțiți și trei limbi, pe cari le agită cu o iuteală de neînchipuit.

Îndată ce tovarășii lui Cadmus intrară în peștera balaurului, vrând să ia apă, sgomotul ce ei făcură deșteptă pe monstru, care începă să scoată șuerături îngrozitoare. Se repezi la ei. Nenorociții Phenicienii fură nimiciți cu toții până la unul de șarpele, care pe unii îi sfășică cu dinții, pe alții îi strângeă în încolăciturile sale, iar pe alții îi învenină prin suflarea sa ucigașe.

Cadmus mirându-se că nu se mai întore tovarășii săi, se puse să-i caute. Imbrăcându-se cu o piele de leu, își luă în mâini lancia și sulița și intră în pădure. Aci zări șarpele lui Marte, culcat peste corpurile tovarășilor săi credincioși, sugându-le sângele din răni. Puse mâna pe o peatră de o mărime colosală și o aruncă asupra monstrului cu atâta putere, că zidurile și turnurile cele mai solide ale unei cetăți s'ar fi dărâmat. (Fig. 98).

O luptă crâncenă se încinse în urmă între Cadmus și acest șarpe colosal. Infigându-i sulița în gura-i deschisă, șarpele începă să se retragă până ce dete cu ceafa de un copac înalt, de care proptindu-i-se gâtul, Cadmus îl stăpuse, fixându-i-se sulița în trunchiul copacului.

Pe când croul se uită la mărimea enormă a șarpelui

biruit, auzi vocea zeiței Minerva, care îl îndemnă să ia dinții balaurului și să-i samene dealungul brazdelor de pământ, pe care trebuie să-l are. Cadmus ascultă de acest ordin și numai decât gliile de pământ începură să se miște și ieșiră din ele o ceată de giganți, cari aveau să se ia la luptă între ei. Se văzu ieșind din pământ mai întâiu ferul lăncilor, apoi coifurile împodobite cu creste; în urmă se văzură umerii, peptul

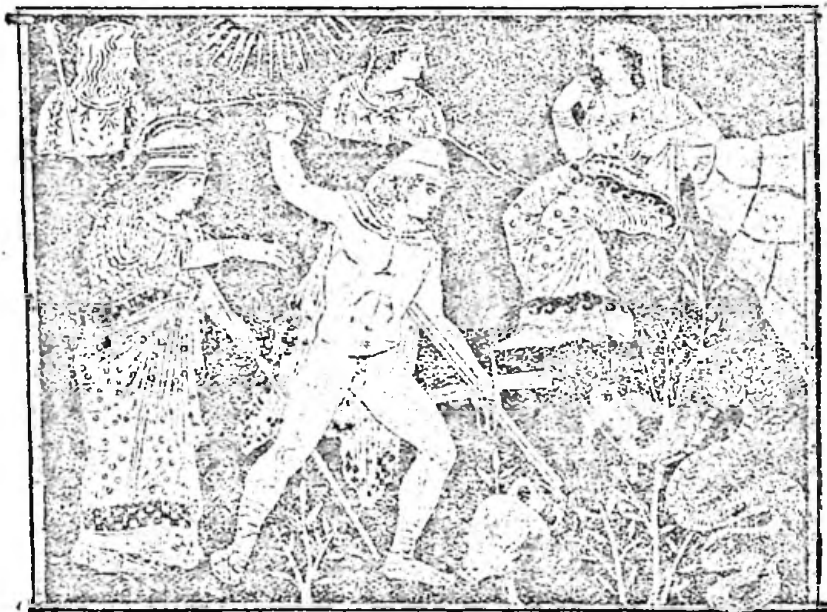

Fig. 98. — Cadmus omoriind, cu ajutorul Minervei, balanțul.

Figură pe un vas antic.

și brațele lor înarmate, ale acestor oameni noi, cari, îndată ce văzură lumina zilei, începură să se lupte unul împotriva celuilalt. Aceeași furie cuprinse întreaga ceată: acești frați nenorociți stropiră cu sângele lor pământul care i-a născut și se omoriră între ei până ce mai rămăsese numai cinci. A-

coștia se făcură tovarăși ai lui Cadmus, pe care îl ajutară să fundeze Theba, după porunca oracolului.

Cadmus luă în căsătorie pe *Harmonia*, fiica lui Venus și a lui Marte. La nunta lor luară parte toți zeii și fiecare le aduse daruri bogate. Intre acestea cel mai frumos dar a fost colierul dat de Venus, colier faimos în povestirile din Theba.

Una din fiicile lui Cadmus și a *Harmoniei* a fost *Semele*, mama lui *Bacchus*.

După mai multe nenorociri îngrozitoare, cari loviră familia lui Cadmus, regele împreună cu soția sa *Harmonia* se hotărîră să părăsească cetatea pe care au fundat-o. După multe și diferite rătăcirii, peste mări și peste țări, ajunseră în cele din urmă în *Ilyria*. Obosiți și amărîți își povestiau ci aici, într-una din zile, nenorocirile pe cari le-au suferit. Cadmus gândindu-se la șarpele pe care l-a omorît și socotind că fără îndoială acei șarpe a trebuit să fi fost consfințit vre-unei divinități, care acum îl urmăria, se rugă de zei, ca să pue capăt necazurilor sale, schimbându-l și pe el în șarpe. Abia spuse el aceste vorbe, când văzu că trupul său ia această figură și că pelea sa întărindu-se se înegrește și se acoperă de solzi și de pete mici; numai decât cade pe foale, iar picioarele sale unindu-se se prefac într-o coadă lungă. Fiindcă brațele sale nu se transformaseră încă le întinse spre *Harmonia* și o rugă să-l mai îmbrățișeze odată, până mai poate, și înainte ca trupul său întreg să fi devenit șarpe. Voiă să vorbească mai multe, dar limba sa eră deja despîcată în două și nu mai putu să pronunțe nici-o vorbă clară și durerea sa nu și-o mai spuse decât prin șuerat. E singurul glas ce-l mai are acum. «Scumpul meu Cadmus, strigă *Harmonia*, bărbat nefericit, ce devii tu? O, dacă ar face zeii, ca să sufăr și eu aceeaș transformare». Pe când se plângea astfel, fu transformată și ea în șarpe. Această minune cuprinse de groază pe tovarășii lui Cadmus, cari erau

de față. Cei doi șerpi, cu capul în sus, după ce și-au desmerdat prietenii, se târîră unul lângă altul și intrară în pădurea învecinată.

De atunci acești șerpi nu fug de loc de oameni și nu le fac nici un rău; blânzi, ei își aduc aminte de ceeace fuseseră odinioară.

XV. DIONYSOS-BACCHUS

1. NAȘTEREA ZEULUI

Bacchus, numit la Roma și *Liber*, eră fiul lui Jupiter și ăl *Semelei*, una dintre fiicele lui Cadmus. Nașterea zeului e plină de mister. Pe când copilul se află încă în sânul mamei sale, Iunona, soția lui Jupiter, se hotărî să se răzbune pe Semele, iubita bărbatului său. De aceea își zise: «Trebuie să lovesc numai decât pe rivala mea, trebuie pe orice cale să o pierd cât mai repede, dacă mâna mea e vrednică să poarte un sceptru lucind de pietre scumpe, dacă sunt regina cerului, sora și soția lui Jupiter; cel puțin, sora lui. Aș mai fi trecut cu vederea, dacă ea, Semele s'ar fi mulțumit cu o dragoste tainică, dacă s'ar fi mulțumit să-i fie o simplă ibovnică. Dar acum, ea a conceput în pântecul său, ea are să devie mamă. Atâta înfruntare nu pot să îndur! Crima ea o poartă azi în sân; cinstea de a fi mamă, cinste pe care numai eu ar trebui să o am, vrea să o aibă chiar dela Jupiter; atât de multă încredere are ea în făptura ei. Dar nu; am să întore împotriva ei această frumusețe. Nu; n'am să mai fiu fiica lui Saturn, dacă iubitul meu, Jupiter, nu o aruncă, el personal, în undele Stygiene.

Zicând acestea, se sculă de pe tronul ei de regină a zeilor, se înveli într'un nour de aur și astfel se scoborî la palatul Semelei, din Theba. Acî, însă, își puse pe tample peri albi,

își brăzdlă obrazul cu sbârcituri și gârbovită și cu pas tremurător, intră la Semele. Își schimbă însă glasul, în glas de babă, se preface chiar în *Beroe* din Epidaur, fosta doică a Semelei. După ce a sosit la ea și după ce au vorbit multe de toate, aduse vorba și despre Jupiter și îi zise: «Ași dori ca acela, de care îmi vorbești, să fi fost înadevăr Jupiter; eu însă de toate mă tem; mulți au intrat în case cinstite, spunând că ar fi zei. Și apoi nu e destul ca iubitul tău să fie Jupiter: să-ți dea și un semn al dragostei sale. Cere-i să îți se arate și să te îmbrățișeze, așa precum se arată soției sale, puternicei Juno. Să vie așa precum este, în toată strălucirea măririi sale».

Astfel de povețe dete Juno naivei și nepriecutei Semele, iar aceasta, când veni Jupiter îi ceru o favoare, îi ceru un hatâr fără, însă, să-l numească. Jupiter îi zise: «Alege ce vrei și nu vei fi refuzată și ca să mă crezi că am să mă țin de făgăduiala mea, iau de martori pe zeii din împărăția Stygiană». Semele la auzul acestor cuvinte se umplu de bucurie, dar de o bucurie, care avea să-i fie o adevărată nenorocire. Stăpână pe inima iubitului ei și fericită de slăbiciunea lui, îi grăi: «Arată-mi-te așa precum te arăți Junonei, când guști plăcerile iubirii». Jupiter vroî să înăbușe în gura Semelei vorbele-i nesocotite ce spuneă, dar acestea îi ieșiseră deja de pe limbă și sburau în aer. Scoase, însă, un gemot adânc, fiindcă știa că nu mai poate să revie și să-și calce jurământul dat.

Atunci zeul întristat se urcă în înaltul Olymp, și aci, își mișcă chica atrăgând nourii, furtunile, fulgerele, vânturile, tunetele și trăsnetul ucigător. Cât putu căută el, nu-i vorbă, să micșoreze puterea tuturor acestora. De aceea, nu-și luă trăsnetul, cu care fulgerase pe Typhaon cel cu o sută de brațe. Fulgerul de acum e cu mult mai ușor. Mâna Cyclopiilor, făuritori de fulger, puse de astă dată mai puțină cruzime, mai puțină flacără, mai puțină furie. Inarmat cu fulgerul

cel mic, cum îi zice zeii, intră Jupiter în palatul fiului lui Agenor. Biata femeie n'a putut suporta focul ceresc; ea fu mistuită de darul ce-i dădea iubitul ei din Olymp. Muri deci în para focului, iar copilul de jumătate format în pânțele mamei sale, fu scos și, dacă e să/dăm crezământ legendii, fu închis în coapsa tatălui său, a lui Jupiter, unde împlini timpul ce trebuia să împlinască în sânul mamei sale. Mătușa-sa *Ino* îl creșcă după naștere, pe furiș, într'un leagăn, apoi, mai târziu, îl încredință nimfelor dela *Nysa*, (de aci numirea de *Dionysos*) cari îl creșcă și îl hrăniră cu lapte în peșterile lor. (Fig. 99 și 100).

Fig. 100.—Bacchus scăldat de nimfe.

Baso-relief antic. Muzeul Capitolului, Roma.

Indată ce s'a născut Dionysos, se adunară Horele, frumoasele zeițe ale timpului, îi încununară capul cu ghirlande de iederă și îi puseră pe frunte flori și niște coarne de taur.

În timpul sarcinei sale, Jupiter eră adeseori luat în bătaie de joc de ceilalți zei, în dialoguri ca cel următor, între Mercur și Neptun, ajuns până la noi prin pana scriitorului *Lucian*.

Neptun. — Pot să intru la Jupiter, Mercur ?

Mercur. — Nu, Neptun.

Neptun. — Anunță-mă, totuș.

Mercur. — Nu mă mai zori, te rog; ceasul e rău ales. Nu poți să-l vezi în acest moment.

Neptun. — E poate lângă soția sa, Iuno?

Mercur. — Nu, te înșeli. E cu totul altceva. Jupiter e bolnav.

Neptun. — Ce boală are, Mercur? Ceeace spui tu, e o minune.

Mercur. — Mi-e rușine să-ți spun, dar e așa.

Neptun. — Nu trebuie să te jenezi de mine; eu sunt unchiul tău.

Mercur. — Ei bine, Neptun e în durerile facerii; naște.

Neptun. — Să nască? el! Haida! Cum? Țineă tăinuit așa dar că e de ambe sexe? Pântecele său nu ne-a dat niciodată de bănuț, că ar fi însărcinat.

Mercur. — Ai dreptate, dar nu în pântece purta copilul.

Neptun. — Înțeleg, are să nască prin cap, ca pe Minerva. Are un cap fecund.

Mercur. — Ba de loc, în coapsă purtă copilul ce l'a avut cu Semele.

Neptun. — O! ce zeu mare, dacă e însărcinat și naște copii prin toate părțile. Dar, cine e această Semele?

Mercur. — O Thebană, una din fiicele lui Cadmus; a iubit-o și în urmă a rămas însărcinată.

Neptun. — Și în urmă, Mercur?

Mercur. — Iunona, a cărcia gelozie o cunoști, scoborându-se la Semele a îndemnat-o să roage pe Jupiter să vie la ea să o vază cu tunetele și fulgerile sale. Jupiter s'a învoit, sosit cu fulgerul în mână, puse foc casei și Semele perî în incendiu. Imi porunci atunci să spintec pântecul acestei femei și să-i dau copilul neformat, care n'avea decât șapte luni. Am ascultat; el și-a deschis coapsa și a pus acolo copilul până sosit termenul. Acum că a sosit termenul, l'a dat la lumina zilei.

Neptun. — Unde e copilul acum?

Mercur. — L'am dus la *Nysa* și l'am dat nimfelor supt numele de *Dionysos*.

Noptun. — Așa dar Jupiter e și tată și mamă a lui *Dionysos*.

Mercur. — De sigur. Dar mă duc să-i aduc apă să se spele și să-i fac tot ce se face în astfel de împrejurări unei Iehuze.

2. INO ȘI MELICERTES

Indată ce s'a născut frumosul copil al Semelci, Mercur îl luă repede și, sburând cu aripele sale cele iuți, îl duse la fetele fluviului Lamos, pe cari le-a însărcinat cu creșterea lui.

Puternica soție a lui Jupiter, însă, află numai decât despre odrasla divină a bărbatului ei și plină de furie și patimă, alergă în grabă la fetele lui Lamos, pe cari le făcù să simțā îndată efectul teribilei sale mâinii. Incunirā cu toatele. Acasă se arunceau asupra tovarășelor lor, la rāspāntii omorau pe cālători; scoteau niște urlete oribile și, în schimonosituri și convulsțiuni, își desfigurau înlățișarea. Alergāu în dreapta și în stānga și, în nebunia lor furioasă, loviau cu picioarele, lāsāndu-și părul lor despletit în bātaia vântului. Voalul, galben ca șofranul, de pe peptul lor, începū să devie alb din cauza spumei ce le cădeā din gurā.

În nebunia lor, în delirul lor, ar fi făcut bucățele și pe micul Bacchus, dacā Mercur, nu l'ar fi smuls, pe furiș și în tăcere, pentru a doua oară, pe aripele sale, și dacā nu l'ar fi dus, din nou, în casa lui *Ino*, fiica lui *Cadmus* și soția lui *Alhamas*, regele *Thebei*. Aceasta tocmai nāscuse un copil, pe *Melicertes*, pe care îl ținea pe brațele și pe genunchii săi. Sānul ei umflat făcea să țisnească un lapte din belșug.

Indată ce Mercur o văzî, îi se adresă cu următoarele vorbe, pline de dulceață: «Femeie, iată un copil! Primește-l pe genunchii tăi. E fiul surorii tale Semele. Strălucirea fulgerului tatălui său Jupiter nu l'a atins de loc, iar scânteile cari au pierdut pe mama sa, pe el l'au cruțat. Să rămâe la tine, ascuns și în întunerec. Să nu-l zărească niciodată ochiul soarelui, în timpul zilei, și al lunii, în timpul nopții. Niciodată să nu iasă din palatul tău strălucitor, ca nu cumva geloasa și furioasa Junona să-l descopere». Cu aceste vorbe Mercur

Fig. 101. — Mercur dând pe Bacchus mîtușei sale.

înălțându-se pe vârful picioarelor sale într'aripate, sbură în văzduhul ceriului. Ino îl ascultă. Cuprinse cu dragoste pe copil în brațele sale și la o țîță aplecă pe Bacchus și la cealaltă pe fiul său Melicertes. (Fig. 101).

Regina Ino dete pe Bacchus în grija specială a nimfei *Mystis*, sidoniana *Mystis*, cu coșite bogate, pe care

Cadmus o crescuse din copilărie pentru serviciul particular al fiicei sale Ino. *Mystis*, după ce copilul sugăa, îl luă dela sân și-l închidea într'o cameră ascunsă și întunecoasă. Deși în întunerec, lumina strălucitoare a frunții copilului vestiă în destul, ea de ea, că pruncul eră o odraslă a lui Jupiter; strălucirea acestui Bacchus invizibil goniă întunerecul de peste tot locul. Ino, toată noaptea, asistă la jocurile celor doi copilași și adeseaori Melicertes, repezindu-se cu pasul său nesigur, se îndreptă spre Bacchus, care bălbăia strigătul *Evohe* și venia să apese buzișoarele sale rivale pe mamela vecină.

După ce Bacchus se înfruptă din laptele mamei sale adoptive, Mystis îi mai dădea și alte mâncări și veghea neadormită asupra copilului. Meșteră în *arta sa mistică*, al căreia nume îl poartă, instituie ca sărbătorile nocturne ale lui Bacchus. Spre a înlătură, însă, somnul dela ceice îndeplineau, în timpul nopții, cultul zeului, spre a înlătură somnul dela cei inițiați, cum se numiau aceștia, Mystis inventă tobele cele sgomotoase, țimbalele cele răsunătoare. Ea este cea dintâiu care aprinse torțele, ca să lumineze danțurile de noapte, făcute în onoarea zeului și ea e cea dintâiu care făcî să răsune puternicul *Evohé!* pentru Bacchus, prietenul nesomnului. Ea

Fig. 102. — Thiasul ^{dansul} lui Dionysos-Bacchus.

Placi de marmură în onorarea lui Marcus Aurelius. Muzeul Național, București.

cea dintâiu puse pe buclele zeului, o ghirlandă de viță și legă împrejurul *tyrsului* foi de iederă și-i ascunse vârful de fer în flori, pentru ca zeul să nu se rănească. Ea cea dintâiu voi ca phalosul de aramă să fie alipit de pepturile goale ale femeilor și ca piei de cerb să le atingă pânțele; ea fu cea dintâiu, care inventă coșulețul mistic, plin de instrumente de inițiațiune divină, jucării ale micului Bacchus și tot ea, pentru întâiaș dată puse împrejurul corpului curelele formate din șerpi. Ea a instituit pentru întâiaș dată *Thiasus*, adică dansul jucat de cortegiul lui Bacchus. (Fig. 102).

Dar și aci, supt supravegherea și supt nenumăratele zăvoare ale tainicei *Mystis*, într'un colț al palatului, privirile bănuitoare *Iuno* descoperiră pe micul *Bacchus*. De aceea, jură numai decât pe unda infernală și răsbunătoare a *Stygelui* să inunde cu un potop de nenorociri casa și familia lui *Ino*; și, fără îndoială, ar fi prăpădit chiar și pe fiul lui *Jupiter*, dacă *Mercur* nu l'ar fi luat repede și nu l'ar fi dus în pădurea *Cybelei*. *Iuno* alergă și aici, dar într'aripatul *Mercur* zbură mai iute decât ea și când sosi zeița, copilul eră dejă incredințat în paza *Cybelei*.

Dacă, însă, *Juno* n'a putut lovî pe *Bacchus*, a lóvit totuș pe cei în grija căroră fusese; de aceea se duse numai decât în infern, ca să găsească *Furiile*, cari să lovească de nenorociri pe *Ino* și pe *Athamas*, bărbatul ei, rege al *Thebei*.

Indată ce *Junona* a intrat în lăcașurile întunericului, *Cerberul*, câinele lui *Pluton* și portar al infernului, s'a ridicat în sus și din cele trei capete ale sale a scos un întreit lătrat. *Juno* chiamă numai decât pe cele trei surori, fiicele nopții, zeității neîmblânzite și teribile, *Furiile* sau *Eumenidele*, cum li se mai spune. Acestea ședeau înaintea porților de diamant, care închid închisoarea Infernului și din perii capului lor peptenau șerpi negri. Indată ce *furiile* recunoscură pe zeiță, printre umbrele burate, se sculară în picioare.

Locul acesta se numește locașul crimelor: Ici, eră *Tilion*, care, cu un corp mare de nouă pogoane, își dedea măruntaele să i le mănânce un vultur; dincolo eră *Tantal*, dela ale căruia buze flămânzite și însetoșate se retrăgeau poamele arborilor și undele apelor, deși eră cât pe aci să le prinză în mâinele sale; aci *Sisyf*, care odinioară încătușase moartea în palatul său, alergă acum după o stâncă care se prăvăleă mereu, după ce o dusesese odată în vârful unui deal; dincolo. *Ixion*, străfulgerat de *Jupiter*, fiindcă voise să seducă pe *Junona*, se întoarce mereu pe roata sa; dincoace, *Danaidele*.

nepoatele lui Belus, cari au îndrăznit să-și omoare bărbații, scot, fără încetare, apă ce curge mereu din vasele lor fără fund.

După ce Junona s'a uitat îmbufnată la toți acești condamnați și mai ales la Ixion, care îndrăznise să-i facă curte—aruncându-și ochii dela Ixion la Sisylf, fratele lui Athamas, zise: «Dece, Furiilor, singur el dintre frații săi să sufere un chin vecinic, pe când îngâmfatul său frate Athamas și soția sa Ino să se găsească încă în somptuoase palate și să mă disprețuească pe mine?» În acelaș timp, Junona istorisî pricinile urei și mâniei sale și scopul venirii ei aci. Ceeace doriă ea eră ca pe viitor să nu mai existe palatul lui Cadmus și ca cele trei surori, Furiile, să împingă la fără de legi și crimă pe Athamas. Și puse Junona pe lângă cele trei surori și porunci și făgădueli și insistențe. *Tisiphone*, în numele surorilor sale, mișcându-și perii cei albi și sbârliți de pe cap și dând îndărăt șerpui, cari îi atârnavu pe față, zise: «Nu e nevoie de lungi discursuri. Poruncile tale socotește-le ca și împlinite. Iar acum, poți să părăsești această împărăție urgisită și să te urei în regiunile curate ale ceriului.

Junona pleacă înapoi veselă și intră în locuința sa din Olymp. *Iris*, curcubeul, fiica lui Thaumas, răspândește mai întâiu asupra ei apă rouată și astfel o purifică.—Avea nevoie de aceasta, căci se întorcea din lăcașul celor morți.— În acelaș timp, neîmblânzita *Tisiphone* ia în mână o faclă înmuiată în sânge, se îmbracă cu o manta înroșită tot de sânge, se încinge cu șerpui, cari se încolăcesc împrejurul trupului ei și iese din casa-i infernală. Alătura de ea merge *Jalca*, și *Groaza*, și *Teroarea*, și *Nebuniă*, cea cu fața tremurătoare. Se oprește pe pragul lui Athamas. Porțile se zice că s'au cutremurat; ușile de aramă se fac galbene. Soarele însuș fuge din acest loc. De această minune s'a îngrozit soția lui Athamas, s'a îngrozit însuș Athamas. Tocmai se gălavu să iasă de acasă. Una din Furiile îi oprește și le închide calca,

apoi, întinzându-și brațele împletite cu vipere, își scutură pletele.

Șerpii mișcați se agită cu sgomot unii pe umeri, alții împrejurul tâmpelor și șueră îngrozitor, varsă bale și-și scot limbile. În urmă, Furia smulge doi șerpi din mijlocul bucelor și îi aruncă cu mâna sa ciumată. Șerpii se reped numai decât la sânul lui Ino și Athamas și le însuflă venin ucigător. Trupurile lor nu sunt rănite; mintea le este cea care simte loviturile grave ale reptilelor. Căci adusese Erinyș-Furia cu sine mai multe otrăvuri: spuma din gura Cerberului, veninul Echidnei, și nebunia, și peirea minții și crima și lacrimile și furia și patima după măcel; toate acestea turnate la olaltă și amestecate cu sânge fuseseră fierțe într'o căldare și amestecate cu un bețișor de cucută. Pe când ambii soți tremurau ca varga, Tisiphon le vărsă în sân venin care le vârf nebunia până în adâncul măruntaelor lor. Apoi facla ce o avea în mână o roti de câteva ori împrejurul ei. În urmă mândră de a fi putut aduce la îndeplinire porunca Junonei se întoarce, pe unde a venit, la locuința puternicului rege al umbrelor, își descinse șerpii cu care fusese încinsă și rămase acolo, la postul ei obicinuit.

Athamas, numai decât, fiind cuprins de furie, începuse să strige în mijlocul palatului său: «Io, tovarăși, întindeți lațurile voastre în aceste păduri. Am văzut o leoaică cu doi pui». În nebunia sa, regele crezuse pe soția sa o fiară, se repezi asupra ei, îi smulge dela sân pe micul Lenarch, care râdea și-și întindea spre el brațele-i mitite, îl învârti în aer de două-trei ori, întocmai ca pe o praștie, și în furia sa sfărâmă de un zid trupul copilășului. Atunci mama înnebunită, fie de durere, fie din pricina veninului ce-i străbătuse prin vine, începuse să urle îngrozitor și, scoasă din minți, fuge cu părul despletit și, ducând în brațe pe micul Melicerte, strigă «*Evohe Bacche*». La auzul numelui de Bacchus, Ju-

nona din ceriuri râse și apoi grăi: «Primește-ți răsplata din partea copilului, pe care l-ai crescut la sânul tău».

Deasupra mării se ridică o stâncă. Partea de jos a acesteia este scobită de valuri și apără de ploi undele pitulate. Vârful ei prețipis se înalță departe în mare. Ino se urcă pe această stâncă. Nebunia îi dedeă putere.

Fără să o împiedice teama sau frica, se aruncă de aci în mare, împreună cu copilașul ce-l purtă în brațe. În izbirea sa, unda se acoperă de o spumă albă. Zeița Venus, însă, cuprinsă de milă de necazurile nemeritate ale nepoatei sale, agrăi cu următoarele vorbe pe unchiul său Neptun: «Neptune, zeu al mărilor, tu care ai cea mai mare putere, după cea a zeului ceriului, ție îți cer un lucru mare; aibi milă de ai mei, pe care îi vezi acum aruncați pe întinsul mării Ioniene și așează-i printre zeii regatului tău. Și eu am simțit o parte din binefacerile tale, ca una care, odinioară, am fost formată din spuma mării, în adâncul abisului tău, și care, până acum port încă numele apelor tale, (*Anadyomene*, formată din spuma mării). Neptun i-a ascultat rugăciunea; luând lui Ino și lui Melicerte partea muritoare și dându-le o maiestate divină, le-a schimbat și numele și înfățișarea. De atunci Ino s'a numit *Leucothea*, iar Melicerte *Palemon*.

Prietenele și tovarășele lui Ino s'au pus pe urmele nenorocitei regine și au zărit ultima ei urmă pe vârful stâncii. Neîndoindu-se de moartea ei, începură să o deplângă, să deplângă întreaga familie a lui Cadmus, izbindu-se în piept cu mâinile, sfâșiindu-și hainele și smulgându-și părul din cap. În acelaș timp, aduc învinuiri Iunonei nedrepte și grozăviei ei, față de o rivală. Zeița n'a putut să rabde ocările

Fig. 103.—*Leucothea*
Statuă antiică

lor și, plină de mânie, le zise: «Și voi veți fi pilde ale cruzimei mele teribile». — «Vom urma și noi pe regina în valuri» și voinđ, cea dintâi, să sară, n'a putut să se mai miște, rămase atârnată de stâncă. A doua, pe când căută să se lovească în piept, simți că brațele ridicate îi amortesc răcindu-se. A treia cu mâinile întinse spre mare, încremeni prefăcându-se în stâncă. O alta, cum căută să-și smulgă părul din cap, rămase, deodată cu degetele înțepenite în păr. Fiecare rămase nemișcată în poziția, în care metamorfoza • surprinse. Celelalte tovarăse ale reginei au fost prefăcute în pasări, cari și acum, în acea vâltoare, ating suprafața apii cu aripile lor.

3. COPIĂRIA LUI BACCHUS.

Ino, mândra și geloasa soție a lui Jupiter, nu putea să ierte lui Bacchus faptul de a fi copilul bărbatului ei. De aceea, căută prin toate mijloacele să-l piardă, să-l prăpădească sau cel puțin să-l înjosească în ochii lumii. Nebunia care o însuflase lui Athamas și soției acestuia Ino, i-o însuflă acum și micului lor nepot, Bacchus. Il făcî nebun și pe acesta. Spre a se tămădui de boală, zeul se duse la Dodona, unde era un oracol faimos, ca să-i ceară sfat, cum să-și găsească leacul. Porni la drum, însă, în cale, așa ea din senin, îi se întinse înainte un lac colosal. Cu ajutorul, însă, al măgarului, pe care se găsiă călare, micul zeu a isbutit să înconjoare și acest obstacol și astfel să ajungă la Dodona. Oracolul de aici îl povățui să meargă să întâlnească pe Cybela, mama zeilor, căci numai aceasta avea să-l tămăduiască, introducându-l în misterele ei. După multe și îndelungate rătăciri, fiul Semelei ajunsese în Frigia unde era adorată zeița

Cybela. Aceasta îl vindecă de boala nebuniei și îl introduce în misterele ei. De atunci a învățat zeul Bacchus întrebuintarea țimbalelor, a tobelor, și a faclilor; de atunci a prins obiceiul să fie dus în car, întocmai ca și ceilalți zei ai Orientului, și să fie tras de lei și de alte fiare sălbatice.

La vârsta de nouă ani, Bacchus era un vânător desăvârșit. În fugă era mai iute ca un iepure, iar la vânatoare vână lei, tigri și alte fiare. Lei îi ducea ca dar zeiței Cybela, care îi înhăma la carul ei.

Aici în Asia, pe când Bacchus se scălda cu satirii în apele fluviului Pactolus și pe când se juca împreună cu ei pe colinele mănoase ale Frigiei, se împrietenî cu un tânăr satir, *Ampelus*. Prietenia lui merse așa de departe, că nuse mai puteau despărți unul de altul, ajunseră inseparabili. Într-una din zile, însă un taur furios se repezi cu coarnele sale asupra tânărului Ampelus și-l omorî. Bietul Bacchus neputându-se mângâia de această pierdere atât de simțită, vărsă un suc dumnezeesc în rana nefericitului său amic, pe care îl metamorfoză în viță de vie. Acest suc divin este tocmai acela care dă strugurelui puterea de a îmbăta pe oameni. În urmă Bacchus, luând în mâinele sale un strugure din noua viță de vie, îl strânse și scoțând sucul de vin, zise: «Prietene, de azi înainte, tu vei fi leacul cel mai puternic în contra durerilor omenești».

4. SILENUS

Silen eră un satir care, după ce a crescut și a instruit pe Bacchus, l-a însoțit în toate părțile. Fiu al lui Mercur, sau al Geei, a luat parte în lupta dintre zei și giganți și a adus un mare serviciu zeilor, căci văzând pe giganți așezați în linie de bătae a început să sbiere așa de tare, că giganții se speriară și o luară la fugă.

Silen este întruchiparea butoiului, a polobocului, care ține și hrănește pe Bacchus, adică vinul. El e oarecum tatăl, care dă viață și putere, care dă creștere și educație fiului său Bacchus, adică suenului de viță. (Fig. 104).

Silen e totdeauna beat, însă, o beție inspirată, o beție care poate să prevestească viitorul, o beție religioasă, care cunoaște toate lucrurile și care poate să descopere omului misterele și originea misterioasă a lumii. Iată ce ne spune despre el poetul Vergilius: *Proverbia*

Aide cântați, Pieride. *Mnasyllus* și *Chromis*, doi tineri
Văd într'o peșteră în somn pe Silen, care prea mult băuse
Ca totdeauna. Ghirlanda-i căzută din cap, stă departe
Și dela brâu i-atârnuă greaua cupă cu toarta ei ronsă,
Pentru c'adesea bătrânul îl amăgise cu vorba
Tot promițându-le-un cântec, acum ei l-ajucă și-l leagă,
Lanturi făcând din cununa-i de iederă. Iată că vine
Incurjindu-i și *Egle*. *Egle* între alte naiade
Cea mai frumoasă și când deschidea Silen ochii, ea-i unge
Fruntea și fața, înroșindu-i cu mure. — Copii, — le grăcește
Dânsul și râde de-a lor viclenie. — de ce mă legarăți?
Ia deslegați-mă; că m'ați văzut fără veste, d'astul e.
Voi mi-ați cerut o cântare; veți auzi-o de îndată.
Pentru voi cântecul; *Egeli*-i păstrez o altă răsplată.
Zise și 'ncepe. Să fi văzut atunci *Faun* și fiare
Dup'al lui cântec jucând și ștejarii mișcând în cadență
Asprele vărfuri. Nici al Parnasului munte pe Phoebus
Nu-l ascultă cu atâta plăcere ș'admirat astfel
Nici chiar divinul Orpheu nu eră pe Ismar și Rodope.
Căci el spunea 'n al său cântec, cum la 'nceput s'adunase
Intr'un deșert fără margini semințele insufleteite,
Cari au dat naștere apei, pământului, focului fluid

Și străveziului aer; și cum elementele-acestea
Sunt începutul a toate. Dintâiu, ca o moale substanță,
Lumea ia forma rotundă de glob și pe 'nct se 'ntărește
Apele apoi se despart de uscat și pe 'nctul cu timpul
Ies la lumină ființe și lucruri cu feluri de forme.
Inmărmurit stă pământul, când vede lucind noul soare

Fig. 105. — Faunus (Satir) jucând cu țimbalele.

Statua de bronz. Muzeul Național, București.

Și revărsându-se norii din aer în ploaie roditoare;
Și cum încep mai întâiu să răsară păduri și prin munții
Necunoscute rădăcine ici și colo rari animale....
Toate le cântă Silenus, ș'al vâilor echo le înalță
Până la stele ¹⁾. (Fig. 105).

¹⁾ Vergilius, *Bucol.* VI, 13. trad. M. Strajan.

5. MARINARII LUI ACOETES

O corabie, venind din Lydia, se oprî într-una din zile în insula Naxos. *Acoetes*, căpitanul corăbiei, poruncind mateloților să se ducă și să caute apă în insulă, aceștia, când s'au întors, aduseră un copil de o frumuseță rară, pe care îl găsiseră părăsit într'o pustietate. Copilul, aproape adormit și mai beat, mergea clătinându-se și abia putând să-i urmeze. După felul cum se prezentă și după mersul său, căpitanul spuse tovarășilor săi convingerea ce și-o formase, că acest copil nu putea să fie altcineva de cât un zeu. Corăbierii, însă, cari nu împărtășiau entuziasmul căpitanului lor, ziseră că băiatul este

Fig. — 106

Un tovarăș al lui Acoetes.

at lor, că ei l-au găsit și că au intențiunea să-l vândă, fiind convingși, că vor lua pe el un preț bun. *Acoetes* încercă să se împotrivescă planului lor, spunând că nu va lua pe co-

rabie pe copil; echipagiul, însă, se revoltă și nevrând să scape din mâini prada, întinseră pânzele de plecare.

De abia ajunse corabia în mijlocul mării, când se oprî deodată. Piloții mirați văsluiră cu mai multă căldură și întinseră toate pânzele, nădăjduind că astfel vor putea mișca vasul. Deodată, însă, foi de iederă acoperiră vâslele lor și întinzându-se asupra pânzelor, le opriră de a-și mai face slujba. Chiar *Bacchus* apărî, în acest moment, având capul încununat cu struguri, ținând în mână thyrsul său și înconjurat de tigri, lyncși și pantere, cum apare el de obicei. În acelaș moment, tovarășii lui *Acoetes* își văzură pielea cum se acoperia cu solzi de pește și membrele lor trans-

formându-se în aripi de pește. Se metamorfozaseră în delfini și, suflând din nările lor unda pe care o înghițiseră, săreau împrejurul corăbiei, în care singur Acoetes mai rămase, îngrozit de ceea ce se petrecea în jurul său. (Fig. 106). Zeul, însă, îl linișțe și-i ordonă să se îndrepte spre Naxos. Idată ce ajunsese aci, Acoetes aprinse focul pe altarele zeului și se puse să-i celebreze misterele.

6. PENTHEUS

Pentheus, nepotul lui Cadmus, a voit să se împotrivească la introducerea cultului lui Bacchus în țara sa, în Beoția, peste care era rege. Câmpiile începuseră să răsune de zgomotul ce se obișnuște la sărbătorirea tânărului zeu, a cărui sosire apropiată fusese anunțată și toată lumea se îngrămădiă să vadă misterele ne mai văzute până atunci; și bărbați și femei, și mame și fiice, și bogați și săraci alergau cu toții împreună să vadă sărbătorindu-se cultul cel nou al lui Bacchus.

Pentheu, văzând aceasta, începuse să strige: «Ce nebunie v'a turburat sufletele, vouă, fii născuți din sângele balaurului lui Marte? — după tradiție, Thebanii s'au născut din sânge de șarpe. — Zgomotul de aramă și de flaut, fermecele deșarte până într'atâta v'a făcut să vă pierdeți mintea? Pe voi, pe care nu v'a putut înspăimânta nici vederea armelor, nici strigătele de războiu ale dușmanilor, vă birue acum strigătele unor femei, pe care vinul le-a adus în stare de delir? Vă lăsați voi învinși de această trupă de afemeiați, pe cari beția îi înnebunește și cari fac să răsune văzduhul de tobele lor? Nu mă pot mira îndeajuns, bătrânilor! Voi cari ați cutrecerat

mărire atâta vreme, cari ați fundat aci un nou Tyr și ați fixat în aceste locuri pe penații voștri rățăcitori, vreți să predați acest oraș fără luptă? Iar voi, tinerilor, a căror vârstă vă apropie de mine, mâinile voastre ar trebui să poarte arme iar nu *thyrs*, frunțile voastre ar trebui să se acopere de coifuri, nu de foi de viță! Ah, vă conjur, aduceți-vă aminte de sângele din care ați ieșit, înarmați-vă cu curajul acestui balaur, — balaurul care omorîse pe tovarășii lui Cadmus — care singur făcî atâtea victime. Dacă el a știut să moară pentru apărarea apelor sale și a isvorului său, să știți și voi să învingeți pentru propria voastră glorie; dacă el a știut să omoare atâția rășboinici oțeliți, alungați pe cei lași și reînviați strălucirea neamului vostru! Dacă destinul a hotărît ruina Thebei, ca să cază sub loviturile dușmanilor; pentru a o distruge întrebuițeze ei mașini de rășboiu, fărul și focul. Iar dacă va trebui să fim învinși, vom fi niște nenorociți, fără să fim vinovați, și lacrămile noastre vor putea curge fără rușine. Dar, astăzi, această cetate vrea să devie prada unui copil slab și neînarmat, a unui tânăr afemeiat, căruia nu-i plac nici rășboaiele, nici luptele, nici să conducă caii și pe care nu-l vezi niciodată decât parfumat, încununat cu iederă și îmbrăcat în o rochie de aur și de purpură. Dacă voi nu vă împotriviți planurilor mele, îl vom sili să-și mărturisească minciuna neamului său, minciuna misterelor sale. *Agri-sius* n'a avut el destul curaj să disprețuiască pe acest zeu închipuit și să-i închiză porțile orașului Argos? Vrea el ca astăzi să tremure înainte sa Pentheu și întregal oraș al Thebei?»?

Zicând aceste vorbe, Pentheu porunci ofițerilor săi să pue mâna pe zeu și îndată ce-l vor află să-l bage în lanțuri. Intreaga sa familie se opune acestui plan, însă, în zadar și, cu cât aceștia stăruiau mai mult, cu atât Pentheu doriă mai mult să-și pue în practică planul său. Când ofițerii se întoarseră plini de sânge, Pentheu îi întrebă, unde este

Bacchus? Răspunsull or fu că nu l'au văzut. «Dar iată acî, ziseră ei, unul dintre tovarășii lui, unul dintre preoții altarelor lui, căzut în mâinele noastre».—În acelaș timp îi prezintă cu mâinele legate la spate pe un om care odinioară își părăsise țara, pentru ca să urmeze pe zeul Bacchus.

Pentheu, plin de mânie, îl privește cu ochii săi teribili și deși ar fi vrut să-l omoare numai decît, totuș îi zice: «Tu ai să mori și moartea-ți va servi de exemplu tovarășilor tăi. Care e numele tău, familia ta, patria ta? Dece te-ai făcut slujitor acestui mister nou»? Fără să se teamă, străinul îi răspunse: «Numele meu e Acoetes și Maeonia este patria mea; sunt născut din părinți de jos. Tatăl meu nu mi-a lăsat nici câmpuri îngrășate de tauri robusți, nici oi cu lâna bogată, nici alte vite. Sărac și el, ca și mine, susținându-și viața cu firul de in și cu undița, aveă ca ocupațiune să înșele peștele din undă și să-l scoată afară, sărind încă în undița sa. Meseria sa îi alcătuiă toată averea. Iată, îmi zise el învățându-mă iată, toată averea ce am eu, fiul meu, moștenitor și urmaș al ocupațiunei mele». Și murind îmi dăruî apele ca moștenire; aceasta este întreaga mea moșie. In urmă ca să nu rămăiu toată viața legat de aceleaș stânci, am învățat să țin în mână și să conduc cărma corăbiilor, să citesc pe cer și să cunosc steaua ploioasă a caprei Amalthea, constelațiunea Taygetului, Hyadele, Ursa, locuința vânturilor și a porturilor potrivite pentru corăbii. Intr'una din zile, îndreptându-mă spre Delos, m'am apropiat de țărmul insulei Chios; și vâsla de acî mă duse la uscat, în insula Naxos: sar ușor și picioarele mele intrară în nisipul cel ud. Acî petrec noaptea. Când sosi Aurora cu lumina ei, mă scol, sfătuesc pe tovarăși să ia apă și le arăt poteca care duce la isvoare. Intr'aceea mă urc pe o movilă, ca să observ bătaia vânturilor, îmi cheam tovarășii și mă întore la corabie». In urmă îi povestî lui Pentheu întâmplarea, cum a găsit pe Bacchus și cum tovarăși săii au fost prefăcuți în delfini.

Pentheu porunci atunci oamenilor săi să ducă pe Acoetes în închisoare; însă, în vreme ce ei pregăteau instrumentele de tortură, lanțurile prizonierului se desfac, ele, de ele, fără ca cineva să le fi atins, porțile închisorii se deschid, dela sine, și slujitorii regelui găsesc celula goală.

Pentheu văzû atunci cu cine avea a face; totuș nu se lăsă bătut. Furia sa se făcea din ce în ce mai mare. Atunci

Fig. 107. — Memade dansând

Dăscălu pe un vas antic.

plecă în persoană pe muntele *Cithron*, unde Memadele să-vârșiau cultul zeului, unde se serbau orgiile.

Cea dintâi bacchantă care îl zări a fost mama sa, care eră inițiată în secretele zeului și care în beția delirului său, nu-și recunoscî pe propriul ei fiu. Il ia drept un monstru, care venea să turbure orgia bacchică și strigă îngrozită: «Uite,

mistrețul îngrozitor, uite-l. » Tovarășele sale cu părul despletit alergă, scoțând urlete îngrozitoare și, smulgându-i membrele, îl sfășie în bucăți. Când s'a auzit la Theba de soarta nenorocitului rege, toate femeile alergară la altarele lui Bacchus, și poporul întreg primi cultul zeului. Fig. (107).

7. BACCHUS ȘI ARIADNA

După ce Theseu a omorât minotaurul din Creta și după ce a scăpat din Labirint cu ajutorul Ariadnei, fiica regelui Minos, a plecat spre patria sa Athena, împreună cu Ariadna. Când ajunse, însă, în insula Naxos,—insulă încărcată de vii,— a părăsit aci, lăsând pe țarm, pe mireasa sa și s'a dus singur, însoțit numai de tovarăși, spre Athena. Ariadna picotă de somn, singurică, când sosi Bacchus, care, îndată ce o văzu, începù să admire frumusețea tinerei fete. Amorul se unì cu admirațiunea. Zeul îi ascultă plângerile și se apropie de nimfă în toată strălucirea divinității sale. Năvalnicul Eros, însă, o lovì cu săgețile arcului său și îi inspiră un amor mai aprins decât cel dintâi, pentru Theseu; el voiă să unească pe Bacchus cu fiica lui Minos.

Zeul mângâia pe Ariadna, care în bucuria sa uită - cu totul de cel ce a trădat-o și primește căsătoria cu zeul vinului. Eros prepară patul nupțial. Totul înfloreste împrejurul ei; corul de nuntă începù să răsune; dănțuitoarele din Orchomenos înconjoară Naxosul de verdețată de primăvară; Hamadryadele cântă, iar nimfele izvoarelor și Naiadele desculte și cu părul despletit celebrează unirea Ariadnei cu zeul vinului. Casta Diana scoate chiote vesele în onoarea lui Bacchus, fratele lui Phobus, care o protege; intonează un imn

nupțial și joacă, în mijlocul valurilor. Eros face din rose strălucitoare o coroană, care sclipește întocmai ca astrele. Un roiu de amorași sar împrejurul soției lui Bacchus. (Fig. 108).

8. BACCHUS IN THRACIA ȘI IN ATHENA

În vremea aceasta, Bacchus, ducându-și cultul în Thracia a fost urmărit de Lycurg, regele țării, care eră îngrozit, probabil, de efectele produse de beție. De aceea regele porunci să se smulgă vița din țara sa. Bacchus însuș, ca să scape, fu silit să se arunce în mare, unde fu primit de zeița Thetys, căreia îi dete ca preț al ospitalității o cupă de aur, făcută de Vulcan. Toate bacchantele și toți satirii, tovarășii zeului fură aruncați în pușcărie. De aceea, zeul făcù ca întreg ținutul acesta să fie lovit de stârpiciune și Lycurg înebunind își omorî pe propriul său fiu, pe Dryas. Oracolul fiind consultat spuse, că țara nu va mai veni la rodul ei de mai înainte, câtă vreme va fi în viață regele Lycurg. De aceea, supușii săi îl încătușară pe muntele Pangeu, unde fu călcat în picioare de caii sudiților săi. Bacchantele, în urmă, fiind scoase din închisoare, învățară din nou cultul zeului.

În Attica, Bacchus veni pentru întâiaș dată sub domnia lui *Pandion*, fiul lui *Erechten*. În vizita aceasta a sa a fost însoțit de *Ceres*, zeița agriculturii. Sosind aci, Bacchus trase la un *Athenian*, numit *Icarius*, care îl primi foarte bine; ca răsplată pentru această ospitalitate, învăță pe *Icarius* să facă vinul. *Icarius*, după ce fabrică vinul, îl dete țăranilor din apropiere ca să-l bea. Aceștia îl găsiră delicios. Dar, fiindcă se îmbătară cu toți, se crezură otrăviți, de aceea puseră mâna pe *Icarius* și-l aruncară într'un puț.

Icarius aveà o fată foarte frumoasă, numită *Erigona* și Bacchus, cât timp stătù la el, se îndrăgosti de fată.

Pentru ca să-i devină soție, Bacchus se transformă într'o ciorchină de strugure și îndată ce fata îl văzù supt această formă, alergă la el și îl mănă. Astfel ea deveni soția lui Bacchus, dela care avù un fiu numit *Staphylos*, ceeace în grecește însemnează strugure. Acest Staphylos învăță pe oameni că, amestecând vinul cu apă, nu mai produce beție. (Fig. 109).

Erigona nu știe nimic de moartea tatălui său și porni să-l caute. De aceea se luă după o mică cățălușe a sa, numită Moera, care se opri urlând îngrozitor lângă puțul unde fusese aruncat Icarus. Când Erigona văzu nenorocirea tatălui său, fu cuprinsă de disperare și se spânzură — vița spânzurată de araci. — Bacchus supărat triunise Athenienilor un delir nebun care avea să facă pe toți Athenienii să se spânzure, în locul unde murise Icarus și fiica sa. Oracolul fiind consultat răspunse că răul va încetă numai atunci, când vor fi fost pedepsiți vinovații și se vor fi adus onoruri divine celor morți. Jupiter puse pe Icarus printre stele și făcù din el *Constelațiunea Boariul* (Bootes). Erigona deveni *Constelațiunea Fecioarei*, iar cățeaua Moera *Constelațiunea Canicului*.

Fig. 109. — Dionysos-Bacchus.
Cap de marmură, Muzeul național, București.

9. FETELE LUI MINYAS

În vreme ce cultul lui Bacchus a fost îmbrățișat de toți locuitorii și de toate popoarele din Grecia, *fetele lui Minyas* se încapătănără și nu vrură să știe de divinitatea zeului. În loc de a lua și ele parte la sărbătorirea zeului, steteau acasă și lucrau, bătându-și joc de misterele sacre. Într'una din seri, pe când se veseliau și făceau haz de cultul lui Bacchus, auzișă deodată un zgomot nedeslușit de tobe, de flaute și trompete. Se mirară de aceasta, cu atât mai mult, cu cât nu vedeau pe nimeni. Un miros de myrrhă și de safran se răspândi în odaie și pânza pe care ele o țeseau se acoperi deodată de verdeață: din ea dete viță de vie și foi de iederă.

Firele pe cari le băgau în suveică se prefăcură în buțai încărcați cu struguri, iar strugurii căpătără culoarea de purpură.

Eră înspre seară, timpul când începe să se arate întunericul și să dispară lumina zilei, timpul când nu se știe de e zi sau de e noapte. Un șgomot îngrozitor se auzi în toată casa. Ea părû deodată plină de făclii aprinse și de mii de focuri cari străluciau din toate părțile; se auziră urlete, ea și când casa ar fi fost plină de fiare sălbatice. Fiicele lui Minyas îngrozite fugiră să se ascunză de foc și de lumină; însă, în timp ce ele căutau locurile cele mai retrase ale casii, o membrană foarte subțire le acoperi membrele și aripi delicate se întinseră pe brațele lor. Întunerecul, unde se găsiu, nu le lăsă să vază că ele s'au schimbat la figură. Cu toate acestea, ele să ridică în aer, unde, fără a avea pene, se susțin cu aripile lor formate dintr'o piele subțire și transparentă. Voiau să vorbească, dar nu putură scoate decât un sunet slab. Un fel de murmur plângător este toată vocea, care le-a mai rămas spre a exprima tânguirile lor. Le place încă și acum locuința caselor și nu se duc deloc în păduri, ca celelalte păsări; dușmane ale luminii de care fug, ele nu zboară decât noaptea: sunt *Liliecii* de noapte, în cari le-a prefăcut zeul Bacchus pentru necredința lor.

Pinco Constantin
13. 8. 922

TABLA DE MATERIE

Pagina

<i>Prefața</i>	5
I. CREAȚIUNEA	9
1. Destinul	9
2. Facerea lumii	11
3. Nașterea zeilor	15
4. Saturn pe pământ	17
5. Vârstele omenirii	19
6. Rhea-Cybela	22
7. Hippomenes și Atalanta	24
II. ZEVS-JUPITER	30
1. Nașterea și copilăria lui Jupiter	30
2. Titanomachia	32
3. Gigantomachia	33
4. Atotputernicia lui Jupiter	39
5. Pedeapsa lui Lyeon	40
6. Philemon și Baucis	41
9. Potopul; Deucalion și Pyrrha	46
III. HERA-JUNONA	51
1. Casătoria și căsnicia lui Jupiter cu Junona	51
2. Soțiile lui Jupiter	59
3. Callisto	62
4. Io	66
5. Europa	71
IV. POSEIDON-NEPTUN	77
1. Nașterea și caracterul zeului	77
2. Amphitrita, Delphinul	80
3. Arion	81
4. Galatea și Poliphem	86
5. Echo și Narcis	90
6. Pyramus și Thisbe	96
7. Salmacis și Hermaphroditus	100

	Pagina
V. HADES-PLUTON	103
1. Infernul	103
2. Tartarul	106
VI. DEMETER-CERES	111
1. Nașterea zeiței Ceres	111
2. Răpirea Proserpinei-Persephonei	112
3. Ceres în căutarea Proserpinei	114
4. Sirenele	118
5. Arethusa	120
6. Triptolem	123
7. Ceres la Eleusis	126
8. Erysiakhthôn	128
VII. PHOEBUS-APOLLO	134
d. Leto-Latona	134
2. Delphi	138
3. Nașterea lui Apollo	141
4. Hyacinthus	143
5. Daphne	145
6. Chiparosul	150
7. Leucothea și Clitia	152
8. Marsyas	154
9. Midas	156
10. Nioba	160
11. Muzele	166
12. Pieridele	168
13. Phaethon	171
14. Aesclepius-Aesculapius	176
VIII. ARTEMIS-DIANA	181
1. Nașterea și caracterul zeiței	181
2. Acteon	182
3. Eos-Aurora	187
4. Orion	188
5. Cephalos și Procris	190
IX. HEPHAESTOS-YULCAN	194
1. Nașterea și caracterul zeului	194
2. Prometheus	198
X. HESTIA-VESTA	203
1. Caracterul zeiței; Vestalele	203
XI. PALAS ATHENA-MINERVA	207
1. Nașterea zeiței	207
2. Erichtonius	210
3. Numirea orașului Athena	212
4. Arachne	213

*Sirosina in
ințele. etc.
C. caș*

	<u>Pagina</u>
XII. ARES-MARS	217
1. Nașterea și caracterul zeului	217
2. Proene și Philomela	218
XIII. APRHODITA-VENUS	226
1. Nașterea zeiței	226
2. Amor și Psyche	227
3. Pygmalion și statua sa	235
4. Eros-Amor (Cupidon)	237
5. Adonis	242
6. Acsacus	245
XIV. HERMES-MERCURIUS	246
1. Nașterea zeului	256
2. Pan-Faunus	251
3. Cadmus	254
XV. DIONYSOS-BACCHUS	259
1. Nașterea zeului	259
2. Ino și Melicertes	263
3. Copilăria lui Bacchus	270
4. Silenus	272
5. Marinarii lui Acoetes	274
6. Pentheus	275
7. Bacchus și Ariadna	279
8. Bacchus în Thracia și în Athena	280
9. Fetele lui Minyas	282

TIPOGRAFIA „JOCKEY-CLUB“
:: ION. C. VĂCĂRESCU ::
BUCUREȘTI. STRADA UMBREI, 4.

Lei 1.50